

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

**МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ ЯК
МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції

*28–29 квітня 2023 р.
м. Київ*

Київ – Запоріжжя
Інститут інноваційної освіти
2023

УДК 001(063):378.4 (Укр)
М43

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

ISBN 978-966-488-265-8

М43 **Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку** : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28–29 квітня 2023 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – 2-е вид., випр. і доп. – Запоріжжя : АА Тандем, 2023. – 184 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: С.К. Бурма
Коректор: П.А. Немкова

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

ISBN 978-966-488-265-8

© Усі права авторів застережені, 2023
© Інститут інноваційної освіти, 2023
© АА Тандем, 2023

¹ Відповідає п. 8 Порядку присудження (позбавлення) наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. №882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА EDUCATION. PEDAGOGY

УДК 069:008(063)+378:37.01

Алатиренко М.А.,

кандидат педагогічних наук, доцент

ПРАВОМІРНІСТЬ І НЕПРАВОМІРНІСТЬ У ПОВОДЖЕННІ З КУЛЬТУРНИМ СПАДКОМ УКРАЇНИ І БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ (ВЗІРЦЕВІ ІМЕНА В НАУКОВО-РЕЦЕНЗІЙНІЙ РОЗВІДЦІ)

Анотація. Аналітичний підхід до змісту праці українського автора обґрунтовує правомірність захисту української історико-культурної спадщини. Автор акцентує увагу на матеріалах щодо мистецької спадщини І.К. Айвазовського, на використанні біографічного методу у викладанні мистецтвознавчих дисциплін.

Ключові слова: біографічний метод дослідження і викладання, викладання мистецтвознавчих дисциплін.

Постановка проблеми і стан дослідження. Неприпустимим і неправомірним є розкрадання української культурної спадщини, як це сталося з працями І.К. Айвазовського. Українського та російського художника-мариніста, баталіста вірменського походження (брата вірменського історика та архієпископа Вірменської апостольської церкви Габрієла Айвазовського) [1].

11 липня 2016 року російські окупанти незаконно вивезли 38 полотен майстра з його будинку-музею у м. Феодосії до Третьяковської галереї. Хоча юридично вони є власністю української культури і мистецтва.

Світове визнання майстра обґрунтовується його працями (загалом понад 6 000 робіт), працями, які він виконував за кордоном – у Римі, Неаполі, Венеції, Лондоні, Парижі, Амстердамі та ін. (1840 р.). 30 робіт, виконаних на замовлення султанів Османської імперії (1845, 1845–1890 рр.) зберігаються в музеї імперії (Стамбул) палацу Долмабахче (тур. *Dolmabahçe* — «насипний сад»; палац османських султанів, 1823 рік заснування) [1, 2].

Його полотна зберігаються в Музеї мистецтва Метрополітен (Нью-Йорк). У 2023 році в описі до робіт «Корабель у бурхливому морі» та інших

(з музейного фонду Метрополітен) змінили приналежність художника з російської на українську, з позначкою «український художник з Автономної Республіки Крим» [1].

Проблеми зберігання пам'яток різних країн і нормативно-правового регулювання режимів збереження музейних цінностей у міжнародних дослідженнях частково висвітлювались авторами різних наукових публікацій (Demetrios A. Liakos, V. Maladakis) [4, с. 3–8], (J. Chrzaszczewsrki, Nikolaos Siomkos, Алієва С., Міненко Л., Личковах В., Пітателева Є., Рижова О., Ромащенко В., Стрихар М., Хомчик М. та ін.) [5–15].

Військовий режим ускладнює викладання багатьох предметів і спеціальних освітніх дисциплін, які належать до культурно-мистецьких напрямків. Викладати музику й образотворче мистецтво та їх теоретичні і практичні частини в дистанційному режимі уможлиблюється лише частково. Тому книга «*Феодосія. Історія і пам'ять: Нариси. Статті. Згадки*» (автор – Коломийченко Ю.Ф., 2020) [3] є важливим джерелом.

Важливим у теперішніх умовах життя і набутті освіти є акцентування уваги на особах, які є взірцем розвитку сучасної освіченої особистості. Це уможлиблюється шляхом застосування біографічних методів навчання (іноді у значенні «біографічний» можна було б застосовувати і у викладанні мистецтвознавчих і мистецьких освітніх дисциплін термін *історіографічний*). Відповідними особами, на нашу думку, варто вважати Ю. Коломийченка і його майстра-натхненника І. Айвазовського (далі – І.А.). Беззаперечно, що на зразках їх діяльності, принципів життя, творчості й духовно-морального багатства варто надавати молоді мистецьку освіту.

Основна частина. Перейдемо до основної частини цієї публікації. По-перше, сама назва міста митців й зразків архітектури, скульптури й інших витворів мистецтва має неабиякий «зв'язок» з українською спадщиною православних святинь християнізованої культури Чернігівщини. Св. Феодосій Чернігівський (мощі якого разом з іншими «возились» по м. Чернігову 01–03.04.2023 р. з нагоди річниці визволення Чернігівщини від окупантів) існував в історії діячів культурного пантеону міста. Назва ж кримської «СВЯТИНИ» – міста має історичну значимість і вагомість. «Феодосія» – в перекладі – «дарована богом». І, дійсно, на землях Криму безліч свідчень поклоніння богам – грецьким елліністичним, кримськотатарським, і тим, які вважались натхненням для різнонаціональних мешканців і авторів архітектурних й скульптурних історичних пам'яток. Таким чином, акцентуємо увагу на окремих розділах і пунктах книги українського автора про місто-музей Феодосія, зазначаючи, що загалом, книга складається з восьми розділів – сторінки 22–300, вступної статті – сторінки 5–21, різних нотаток – 301–345, і важливим переліком музеїв Південно-Східного Криму – сторінки 346–348 (Див. 3.).

Варта уваги вступна стаття про автора книги і його феодосійські нариси, у котрій зазначається про життєдіяльність і значимість патріотичної особистості архітектора (І.А.), та визнання його творчості як історика краю.

Окрім вступної статті важливим є розділ «Куточки старовинного міста. Прогулянки з архітектором» (Розділ І). Деякі пункти (за вибором вчителя, викладача або куратора) містять важливі факти історико-культурного спадку які є важливими матеріалами для мистецької освіти (занять з живопису, скульптури, історії культури та ін.) Тому акцентуємо увагу на наступних пунктах розділу (переклад з російської – М.А. Алатиренко):

З глибини віків: грецька Феодосія, італійська Кафа, турецька Кефе... 22	22
«Разом» з Росією..... 26	26
Феодосія в канун Першої світової війни 30	30
Карантин – як виник і чим відомий 31	31
Храм «Іверської ікони» Божої Матері: святиня, яку ми можемо втратити 33	33
Олександрівський собор – усипальниця героя оборони Севастополя..... 37	37
Мечеть Сінана у Кефе ([?]) 38	38
Першокласний комерційний порт..... 41	41
Центральний бульвар 44	44
Вулиця III Інтернаціоналу – вулиця Горького..... 46	46
Красна площа 48	48
Кріпосна вулиця 52	52
Клопоту менше – грошей більше..... 53	53
І хай закрутяться вітряки 53	53
Халібівське училище і Вчительський інститут..... 55	55
Майбутнє центра міста..... 56	56
На місті кінотеатру «Крим»..... 56	56
Генуезька вулиця 58	58
Залізничні вокзали Феодосії..... 62	62
Пам'ятник вождю..... 64	64
Державний банк..... 65	65
Готель «Асторія»..... 66	66
Як з'явивсь у місті Будинок офіцерів флоту 67	67
Набережна міста 70	70
Проспект..... 74	74
Особняк «Вікторія»..... 78	78

Окремо варто зазначити на статті Тетяни Татарінцевої «Це місто, якого нема...» Старе місто на листівках колекції Ю. Коломийченко сторінки 118—122. Зокрема матеріали окремих листівок є важливими у роботі художніх шкіл, або в школах Мистецтв (як вцілілих державних, так і у приватних).

У розділі «Айвазовський і рідне місто» (Розділ III) містяться матеріали для безлічі уроків і освітньо-виховних заходів з мистецьких дисциплін.

Важливим є опис життєдіяльності і фрагменти біографії художника-мариніста (І.А.). Наприклад, вагомим і переконливим зразком меценатства є свідчення біографії художника, який за власний кошт збудував фонтан для питної води, коли у місті була загрозлива ситуація, за що мешканці пізніше назвали його «Батьком міста». Або свідчення про створення художньої школи і організацію безкоштовної освіти для здібних у його авторській школі, як і задум самої будівлі закладу, що стала архітектурним зразком мистецького пантеону художніх європейських стилів і взірцевих споруд. Про ці події також зазначається у праці Ю. Коломийченко (сторінки ??).

Ці та інші важливі фрагменти біографії художника містяться у наступних статтях: 1) Картинна галерея – аркуш 122 (!); 2) Купальня мариніста – аркуш 126; 3) Фонтан-пам'ятник «Доброму генію» – аркуш 127; 4) Фонтан Айвазовського – аркуш 129; 5) Дорожити іменем мариніста – аркуш 130; 6) Фонтан пам'яті Казначеева – аркуш 130; 7) Приходське училище імені Айвазовського – аркуш 132, а також торжество міста і фамільна усипальниця – аркуші 133; 136 [див. 3, с. 350].

З наступних розділів варто виокремити статті:

Аркади і трубопроводи колишньої вулиці Італійської – с. 152; В. Браславська. Зустрічі, про які я буду завжди пам'ятать – с. 246; В. Кушин. «Для майбутніх туристів» – с. 289; С. Бережньова. Школа життя – с. 290; Т. Лисенко. Про турклуб «Карадаг» і його засновника – с. 293; Н. Левенко. Дякую за тепло і життєві уроки – с. 258; А. Євсєєв. Здібність чути – с. 253; Т. Дмітрієва. Одна (один) із святих осіб (людей) – с. 294; Бути місту кращим – ст(анція) с. 145.

Висновки. Філософський контекст даної теми і описуваних напрямів для вивчення стилів мистецьких творів українського міста-музею може обґрунтовуватися вибіркою з друкованої праці «Віднайдення Європи», яка окрім книгарень є у доступі електронних ресурсів. Правова сторона захисту культурного спадку України є перспективним напрямом роботи щодо юридичної сторони зазначеної теми і об'єкту дослідження публікації.

Список використаних джерел

1. Айвазовський Іван Костянтинович. *Вікіпедія* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Айвазовський_Іван_Костянтинович.
2. Долмабахче. *Вікіпедія* URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Долмабахче>
3. Коломийченко Ю.Ф. Феодосия. История и память: Очерки. Статьи. Воспоминания/ Сост., предисл., подгот. Текстов, коммент. Д. Лосева. Феодосия; М.: Издат. дом «Коктебель», 2020, 352 с.: ил. (Аккорды истории. Вып. 1).

4. Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 06–07 червня 2017 р. / редкол. : В.Г. Чернець [голова] та ін.. – К. : НАКККиМ, Асоціація реставраторів України, Видавець Олег Філюк, 2017, С. 3–8. (далі – *Музеї та*)
5. Jacek Chrzaszczewski. Ochrona i restauracja dziedzictwa kulturowego Wieliczki w latach 1976–2017 // *Музеї та*, С. 8–15.
6. Nikolaos Siomkos. Mount Athos: Restoration, Preservation and Promotion of Orthodox Religious Heritage; the Case of Wall-Paintings // *Музеї та*, С. 15–19.
7. Алієва Саадат та ін. Достижения и проблемы в сохранении и пропаганде памятников западного региона Азербайджана в свете законодательства об охране культурного наследия // *Музеї та*, С. 19–22.
8. Личкова В. Збереження спадщини польського авангарду у Національному музеї Польщі // *Музеї та*, С. 148–151.
9. Міненко Л., Евристична модель музейного пошуку в історичному дослідженні // *Музеї та*, С. 181–191.
10. Питателева Е. Икона-реплика картины Б.Э. Мурильо в собрании Национального Киево-Печерского историко-культурного заповідника // *Музеї та*, С. 238–243.
11. Рижова О., Особенности изображения Христа в иконографическом типе «Спаса Эммануила» в лаврской иконописи XVIII века // *Музеї та*, С. 273–277.
12. Ромашенко В. Дослідження і консервація ікони Богородиці з немовлям зі збірки Національного Києво-Печерського історико-культурного Заповідника // *Музеї та*, С. 277–281.
13. Стрихар М. Реставрація скляної посудини з поховання у митрополичому саду Софії Київської // *Музеї та*, С. 297–301.
14. Хомчик М. та ін. Исследование Дактилютеки дрезденского мастера Филиппа Даниэля Липперта (1702–1785) из коллекции Национального музея истории Украины // *Музеї та*, С. 308–312.
15. Черненко А.Ф. Нормативно-правове регулювання режиму зберігання музейних цінностей // *Музеї та*, С. 320–326.

Вінічук І.М.,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
вчитель Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного

Воїнова І.Ю.,

вчитель Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного

Петриченко Л.Л.,

заступник директора з навчальної роботи Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного

ФОРМУВАННЯМ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

З розвитком інформаційно-комунікаційних мереж і формуванням єдиного інформаційного та інтелектуального простору глобалізація перетворилась на потужний фактор, що впливає на всі сторони життя європейських країн. Сучасний рівень економіки України потребує досягнення достатньої якості у всіх сферах діяльності. Досягнення цієї мети неможливе без створення досконалої системи стандартизації сфери інформаційних та інформаційно-вимірювальних технологій в тому складі, і на базі затверджених стандартів, норм та інших нормативно-законодавчих документів. Аналіз теорій інформаційного суспільства показує, що інтегративні процеси в сучасному інформаційно-комунікативному просторі обумовлені не тільки впровадженням комунікаційних технологій, але й розвитком об'єктивних історичних передумов формування світового співтовариства. Цей аспект розробляється в наукових концепціях М. Маклюена, Е. Тоффлера, Р. Дарендорфа та інші. Активно використовують комп'ютерні технології такі науковці: Е. Артем'єва, П. Булеза, О. Грінберга, Е. Денисова О. Жаркова, Р. Заріпова, Я. Ксенакіса, М. Ліндберга Ф. Манурі, А. Мухи, Н. Очеретовської, І. Пясковського, М. Стroppи, І. Стравинського, О. Соколова, П. Хіндемита, Л. Хіллера, А. Шнітке, О. Щетинського та інші [5].

Україна, реформуючи класичну освіту в некласичну, вирішує завдання ренаціоналізації системи освіти в контексті інформаційно-культурової цивілізації. Освіта, тестуючи комп'ютерну компетентність учнів, здійснює їхню інформаційну стратифікацію за ступенем одержання текстової та аудіовізуальної інформації з різних просторово віддалених баз даних та інформаційних джерел. Знання стає найважливішим ресурсом суспільного розвитку, до того ж таким, який у процесі використання відтворюється та збільшується. Учні сьогодні зростають у цифровому світі і для них цілком природним є цифрове середовище, яке вони використовують для отримання та обміну інформацією. На базі персональних комп'ютерів, індустрії знання та мереж колективного користування формується цілісний інформаційно – культуровий простір. Сучасний Інтернет має дуже багато соціальних та

культурних аспектів. Він є універсальним середовищем для спілкування, розваг та навчання. Теорія мереж перетворилася на основний метод досліджень в сфері інформаційних технологій, а також поширену тему для досліджень та дискусій [4]. Нинішній соціум означають як «телепатичний» або телевізійний, бо власне на медійній основі формується сучасна картина світу та Інтернет освоєння дійсності особистістю. «В новому суспільстві, зазначає український вчений А.Чухно, – на перше місце виходить якісно новий виробничий продукт – інформація і знання. Перетворення знань та інформації на головний виробничий ресурс зумовило появу таких якісно нових понять як інтелектуальний продукт, інтелектуальна праця, інтелектуальна власність, інтелектуальний капітал. На думку науковців Ю. Богуцького, Н. Корабльової та Г. Чміль «Нові технології побудовані на використанні мови: кібернетика, інформатика, програмування. Вони стали тим середовищем, яке конструює людину соціальну» [1].

Сучасні автоматизовані методи системного аналізування інформації потребують нових технологій та сучасних стандартів, необхідних для гармонізації міжмовних, міжнаціональних зв'язків. Оскільки суттєвим елементом даних зв'язків є соціальна комунікація, що базується на відповідній матеріальній базі, то розроблення, узгодження і впровадження сучасної, якісної термінології можна вважати одним з пріоритетних напрямків розвитку інтелектуальної діяльності людства у двадцять першому столітті [2].

Основним напрямком покращання обробки інформації є створення автоматизованої інформаційної системи, що спирається на використанні економіко-математичних методів, прийомів обчислювальної техніки і розвиненої мережі передавання даних. Запровадження єдиної технологічної платформи для розгортання хмаро орієнтованого освітнього середовища педагогічного навчального закладу сприяє вирішенню численних проблем щодо уніфікації архітектури середовища, об'єднання технологічної інфраструктури навчання в єдину мережу, організації ширшого доступу до кращих зразків електронних ресурсів і сервісів. Характерною рисою системи освіти є те, що вона є споживачем інформаційно-комунікаційних технологій і водночас розробником цих технологій. Саме це, пояснює недостатній рівень формалізації термінологічних понять цієї сфери, зосереджує увагу дослідників на характерних їхніх ознаках, спричиняє вплив на розробку методів реалізації, визначає етапи розвитку тощо. Так, змістове наповнення поняття «інформаційна технологія» визначено дослідниками як науковий напрям, конкретний спосіб роботи з інформацією, сукупність знань про способи і засоби роботи з інформаційними ресурсами з метою одержання нових знань [3].

Українськими вченими дослідження інформатизації освіти ведуться у різних напрямках, що відображено в роботах: В.Ю. Бикова, М.І. Жалдака,

Л.М. Забродської, В.А. Кравець, Н.В. Кухаренко, Н.В. Новожилової, В.В. Олійника, О.І. Пометун, О.М. Самойленка, Ю.В. Триуса, А.Г. Шабанова, Т.І. Шорохової та інші. В Україні поширення інформаційних технологій, використання комп'ютерної бази пов'язані з монополізацією ринку програмного забезпечення, насамперед компанією Майкрософт, що обумовлені нерівними умовами роботи у сфері впровадження новітньої інформаційної термінології. На даний час актуальним є формування українськомовної інформаційно-пошукової мережі, інтегрованої у світову інформаційну мережу, та удосконалення української комп'ютерної термінології, що уможливить ефективно вирішувати проблеми створення сучасних систем керування електронною документацією [6]. Існує цілий ряд комерційних програмних продуктів, що дозволяють їх створювати: eRoom, HotOffice, Lotus Instant! Teamroom, Netopia Virtual Office, Netscape Virtual Office by Concentric, SAI Системне програмне забезпечення співробітництва та інші. Роботу з текстовими документами забезпечують такі сервіси як «Zoho Writer» «OfficeLive Workspace» та Groove Virtual Office, що входить до пакету програм «Microsoft Office» який є продуктом американської корпорації Microsoft, «Документи Google», «Віртуальний комп'ютер» www.g.ho.st та інші. Так у системі інформаційно-комп'ютерних технологій можна виокремлювати дві складові: по-перше здатність продукувати необхідні програмні засоби, а по-друге виконувати це у обмежений термін та забезпечувати зручну і доступну форму спілкування людини і комп'ютера (інтерфейс користувача). Для впровадження такої системи необхідні відповідні стандарти програмних продуктів, методи, моделі, технологічні засоби. Однією з загальних тенденцій розвитку світового суспільства є його трансформація до інформаційного суспільства та суспільства знань на основі широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності особистості суспільства та держави [5]. Комплекс засобів інформаційно-пошукових систем для створення й управління електронною документацією є сукупністю інформаційних мов, методів індексування, а також лінгвістичної бази (словників, тезаурусів, класифікаторів) і методів її ведення. Важливим аспектом вирішення термінологічних завдань є застосування відповідних інформаційних мов. Для кожного типу інформаційної мови важливим є понятійно-термінологічні питання сумісності термінів та наявності системи ведення (виправлення, доповнення), де галузево-поняттєва база в сфері інформаційних технологій надає належне їй значення [5]. Впровадження інновацій у термінології в умовах розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань повинно бути одним з пріоритетних напрямків. Поява нових термінів, відображення у них сучасного наукового знання потребують нормалізації термінологічного складу. Цей процес є об'єктивно тривалим, що зумовлено, не в останню чергу, тим, що творення понять у сфері інформаційних технологій

відзначається певною стихійністю та потребує багатоаспектного аналізу всіх складників його лексичної системи, дослідження особливостей структури термінів, їхніх взаємозв'язків та функціонування [6]. В Україні не існує програми технотронного редагування наукового тексту, яка була б побудована на вимогах національних стандартів щодо української термінології та наукового стилю української мови. Адже вимоги національних стандартів ґрунтуються на внутрішніх законах української мови і дають нормативну основу фахівцям для з гармонізованого слововживання і термінотворення в усіх галузях науки і техніки. Однією з головних тенденцій процесу стандартизації є посилення інтеграції діяльності цих організацій, спрямоване на створення єдиної системи стандартизації інформаційного суспільства [7].

Стандартизація в умовах формування інформаційно-комунікаційної сфери сучасного суспільства постає як важливий філософсько-освітній та соціально-культурний феномен у відповідь на замовлення суспільства щодо впорядкування засобів, форм, технологій і методів управління електронною документацією. Участь України у європейських інтеграційних процесах сприятиме усвідомленню ідеології інформаційного суспільства, реформуванню інформаційно-комунікаційної сфери, розширенню українського сегменту мережі Інтернет, створенню наукового потенціалу для забезпечення потреб нового суспільства. Ключовими чинниками становлення глобального інформаційного суспільства виступають інформаційно-комунікаційні технології, які розвивають міжнародні відносини, сприяють глобальному соціальному управлінню, впливають на процеси прийняття рішень, розширюють багатоаспектні діалоги міжнародних, національних і суспільних інститутів.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Т.Т. Сучасний інформаційний ринок (концептуально-пізнавальний контекст) / Т.Т. Ковальчук, І.Ю. Марко, Є.І. Марко. – К. : Знання, 2011. – 255 с.
2. Нечипоренко М. Діяльність CENELEC // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2017. – №4. – С. 17–23.
3. Рицар Б. Про англійсько-український глосарій виробів Microsoft / Б. Рицар, Р. Мисак, Р. Микульчик // Проблеми української термінології : Зб. наук. пр. / Відп. ред. Л. Полюга. – 2006. – С. 28–30.
4. Рицар Б. Стандартизація термінології – чинник утвердження державності України / Рицар Б. Є. // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2001. – №1. – С. 30–32.
5. Рицар Б. Мова та термінологія зукраїнізованих програмних продуктів Ворд компанії Майкрософт / Богдан Рицар, Роман Мисак // Вісник Нац. Ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 2003. – № 490. – С. 17–24.
6. Семотюк О., Антонюк Г. Термінологія та багатомовне інформаційне суспільство. // Проблеми української термінології. – Львів, 2004. – С. 62–63.
7. В Україні скасували майже 13 тисяч Радянських ГОСТів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/154015>.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність. Казкотерапія є ефективним методом виховання дітей старшого дошкільного віку. Використання казок в якості інструменту психологічної підтримки та самовираження допомагає дітям розвивати соціально-емоційні навички, вивчати проблеми та знаходити відповіді на свої питання. Для успішного проведення казкотерапії важливо адаптувати її до вікових можливостей та рівня розвитку дітей, створювати сприятливу атмосферу для сприйняття казки та висловлювання власних думок та відчуттів.

Основною ідеєю казкотерапії є те, що казки мають магічну силу впливу на дитину, вони допомагають їй знайти відповіді на свої питання, заспокоюють її та надають можливість відчувати власну важливість.

Загальні питання застосування казкотерапії досліджували Е. Берн, О. Бурчик, І. Вачков, М. Гетманська, А. Гнездилов, Т. Грабовська. Науковці Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, Л. Артемова, К. Ушинський, С. Русова довели, що казка може стати тією сходинкою, з якої починається формування гуманної поведінки дитини [6].

Вчені вважають, що фантастичний казковий світ, сповнений чудес, таємниць і чарівності, завжди приваблює дітей. Вони з радістю поринають у світ уяви, активно діють у ньому. Психологи, педагоги, лінгводидакти вважають казку дієвим засобом виховання й використовують її для розвитку різних сторін особистості дитини

Виклад основного матеріалу. Казкотерапія – це метод виховання, який базується на використанні казок як інструменту психологічної підтримки та самовираження. Він може бути особливо ефективним у вихованні дітей старшого дошкільного віку, коли діти починають формувати свої особистісні риси та сприймати світ дорослих [2].

Мета дослідження - розкрити особливості казкотерапії у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Педагогічними умовами ефективності казкотерапії є:

- діалогові взаємини педагога, батьків та дитини на основі казки;
- взаємодія старшого дошкільника з навколишнім світом у вигляді казки;
- насичення самостійної ігрової діяльності дітей атрибутами казки [5].

Залежно від того результату, який необхідно отримати, ставиться певна мета і вже після цього добираються казки, основні функції яких могли б

допомогти з реалізації мети. Можна виділити два основні види казок: виховні та терапевтичні. Застосовуватись можуть як народні, так і художні казки [2].

Казкотерапія з виховною метою зачіпає і допомагає вирішувати незначні проблеми з поведінкою, подоланням страхів (висоти, темряви, води), адаптуватися у новому колективі.

Терапевтичні казки спрямовані на те, щоб допомогти дитині подолати більш глибокі проблеми. Наприклад, пережити втрату близької людини чи тяжку травму. Якщо це психокорекційна казка, у її основі має лежати завуальована проблема дитини. А наприкінці цієї казки він вирішує сам, як має вчинити герой, щоб упоратися зі своєю проблемою.

Казкотерапія сприяє розвитку у дошкільників: активності, самостійності, емоційності, творчості, зв'язного мовлення.

Методи, що використовуються для роботи з казкою різноманітні: настанови, застереження, метод прикладу, пристосування та орієнтування, обмеження та самообмеження, метод нагороди та покарання, що базуються на проблемно-діалогічному навчанні [3].

Основні принципи казкотерапії для дітей старшого дошкільного віку:

- казки повинні бути адаптовані до вікових можливостей дітей та їхнього рівня розвитку;

- важливо створити сприятливу атмосферу, щоб діти могли сприймати казку без перешкод та почувати себе комфортно;

- необхідно створити простір для висловлювання власних думок та відчуттів, щоб дитина могла відчути підтримку та розуміння;

- казки повинні мати позитивний вплив на психічний стан дитини, допомагати їй заспокоїтися та розслабитися;

- важливо, щоб дитина могла знайти в казці відповіді на свої питання та проблеми, що стосуються її життя [4].

Одним з ефективних методів використання казок для виховання дітей старшого дошкільного віку є проведення групових сесій казкотерапії. В ході таких сесій діти мають можливість обговорити казку та поділитися своїми думками та враженнями з іншими дітьми, що допомагає їм збільшити взаєморозуміння та підтримку одне одного. Також в ході таких сесій діти можуть навчитися вислуховувати одне одного та вчитися розуміти різні точки зору [1].

Для проведення сесії казкотерапії необхідно виконати деякі кроки:

1. Вибрати казку, яка відповідає темі сесії та рівню розвитку дітей.

2. Розповісти казку дітям, звернувши увагу на її головні моменти та ідеї.

3. Обговорити казку з дітьми та спробувати зрозуміти, які їхні враження та емоції вона викликала.

4. Запропонувати дітям різні завдання, які допоможуть їм зрозуміти головні ідеї казки та знайти відповіді на свої питання.

5. Дати дітям можливість висловити свої думки та відчуття про казку та її ідеї [2].

Основна мета казкотерапії для дітей старшого дошкільного віку полягає в тому, щоб допомогти дітям розвинути свідомість про свої власні емоції та думки, збільшити їх впевненість у собі, навчити їх розв'язувати проблеми та зміцнювати їх позитивне ставлення до життя [4].

Отже, використання казки, як інструменту, служить для корекції емоційних порушень та вдосконалення взаємовідносин із навколишнім світом. Метою і завданням казки та є зниження агресивності у дітей, усунення тривожності і страхів, розвиток емоційної саморегуляції і позитивних взаємин з іншими людьми. Для цього казкотерапія використовує казкові прийоми і способи роботи з дітьми, доступні їм із-за своєї простоти і величезного інтересу до самої казки.

Висновки. Таким чином, казкотерапія може бути ефективним методом виховання дітей старшого дошкільного віку. Читання, розповідання, інсценізація, творення казки — могутній засіб виховання розуму і добрих людських почуттів.

Казкотерапія є методом, який дозволяє передавати моральні цінності, дарувати безліч відчуттів і формувати естетичний смак. Групові сесії казкотерапії можуть бути ефективним методом використання казок для виховання дітей старшого дошкільного віку. Підбираючи або створюючи казку обов'язково треба враховувати особливості психоемоційного розвитку, вік дитини. Казки повинні бути емоційно екологічні, вони мають бережливо ставитися до внутрішнього світу дитини і не нести в собі тривожності.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. К.: «Либідь», 2003. – 344 с.
2. Василевська О. І. Казкотерапія як засіб психолого-педагогічного впливу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки, 2012. – С. 30–36.
3. Василевська О. І. Психічне здоров'я особистості та його підтримка засобами казкотерапії. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки, 2017. – С. 29–34.
4. Данилюк І. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. Психологічний час опис, 2019. – С. 161–173.
5. Деркач О. Педагогіка творчості: Казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу. – Вінниця: ВДПУ, 2008. – 48 с.
6. Калуська Л. Василь Сухомлинський – гуманістична педагогіка / Л. Калуська // Дитячий садок. – 2007. – 34 (418) Вересень. – С. 32–33.

Кравченко Ю.О.,

викладач КЗВО КОР «Академія Мистецтв імені Павла Чубинського»

Кравченко В.А.,

старший викладач КЗВО КОР «Академія Мистецтв імені Павла Чубинського»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В КОНЦЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність даного дослідження обумовлена суттєвими впливами сценічної концертної режисури на соціокультурні запити часу у світлі сучасних концепцій культурного буття. Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій формування художнього образу в концертній діяльності. Комп'ютерні технології, що динамічно розвиваються, надали звукорежисерові широкі творчі можливості в реалізації художнього образу. Різні види мистецтв проявляють себе у надзвичайно цікавих ракурсах як раз на концертній сцені. Але звукові можливості концертних майданчиків, площ та приміщень які грали надзвичайну роль у створенні та сприйнятті художнього образу, робилися майстрами акустики. У якості аргументації висловлених тверджень наводимо міркування Є. Шевцова: «Мистецтво посідає особливе місце в естетичному вихованні, у розвитку чуттєво-емоційної сфери людини. Тому жодна із систем естетичного виховання не залишала мистецтво поза своєю увагою. Водночас характер впливу мистецтва на формування емоційного світу особистості досі залишається однією з найскладніших проблем естетичного виховання. Емоційний вплив мистецтва виявляється у тому, що людина по-новому починає сприймати себе, свою діяльність. Це, у свою чергу, стимулює пошук нею такої діяльності, яка відповідала б її більш вирослим почуттям. Тому й немає протиріччя у тому, що мистецтво виховує почуття і одночасно сприяє формуванню і розвитку життєдіяльності людини, орієнтує її на досягнення нової мети» [10, 29–30]. У цьому плані цікавою є думка науковця Л. Рязанцева, який зазначає, що «усі мистецтва, що існують у часі та просторі, так чи інакше пов'язані зі звуком і музикою...» [4, с. 124]. На думку В.Б. Шкловського «мистецтво є способом пережити становлення і вироблення певної речі або явища». Цей шлях він убачав у переході від бачення до пізнання, від конкретного до загального [10, с. 15].

На думку відомого науковця Є. Дукова, «концерт в наші дні став формою існування будь-якого явища навколишньої дійсності і, відповідно, концертом називають найбільш віддалені від традиційного розуміння явища. Він може мати вигляд безпосереднього акустичного контакту виконавців і аудиторії, але може й містифікувати його – наприклад, при виступі під фонограму. Він може бути аудіовізуальним, розрахованим одночасно на зорове і слухове сприйняття, і виключно аудіальним, адресованим лише слуху, як концерт диску...» [6].

Як зазначав у своєму дослідженні науковець В. Мовчан «Художній образ, створений за допомогою мистецьких технологій, наділений своєю логікою і розвивається за своїми внутрішніми законами, є основою будь-якого виду, різновиду, жанру мистецтва, а спосіб творення художнього образу є головним критерієм приналежності до того чи іншого виду мистецтва» [10]. У своїх мистецьких розробках В. Мовчан чітко наголошує, що потрібно чітко відрізнити «поняття художній образ» від поняття «художність образу». Ці поняття В. Мовчан аналізує в контексті розвитку сучасних соціокультурних процесів: «перше відображає специфіку мистецтва як виду діяльності з властивим йому художньо-образним способом відображення світу, тобто художній образ – це спосіб, у який дійсність може явити себе у мистецтві. Поняття художність образу означає якісний бік діяльності творення образу та естетичну визначеність наслідків [10]».

В результаті аналізу сучасних тенденцій формування художнього образу в концертній діяльності проаналізовано динаміку розвитку «емоція-образ» та «емоція-результат». В статті «Просторова еволюція музично-хореографічних взаємодій (XVI–XVII століття)» І. Вільєнко наголошує, що «емоція-образ розуміється структурною одиницею, а емоція-результат – конструкцією, яка свідчить про багаторівневу структуру, що будує просторовий зміст... Емоція в мистецтві по суті належить сфері змісту, тож, «емоція форми» – теж різновид змісту», – вказує дослідниця [10, с. 243]. У статті «Мистецьки технології та звукорежисура у драматичному театрі» М.Ужинський наголошується, що саме розвиток новітніх мистецьких технологій дасть можливість «викликали потребу на новому рівні повернутися до проблеми мистецьких технологій у театральному жанрі» [1]. А от у публікаціях К. Гайдукевич зазначено наступне: «Видовище як форма сучасної культури» наголошується, що «із появою у ХХ столітті нових технічних засобів масової комунікації, домінуванням візуальних образів над словом (кіно, телебачення, комп'ютерна віртуальність, інтернет) з'явилися нові можливості для розвитку видовищної культури» [8, с. 39].

Подовжуючи цю лінію, можна стверджувати, що проблеми розвитку мистецьких технологій в концертній діяльності, що віддзеркалюють динаміку формування і трансформації звукового оформлення та вимагають урахування всіх можливих чинників, для створення художнього образу на сцені. Трансформації мистецьких технологій, які знайшли свій вияв в театральній та концертній діяльності, безумовно потребують подальшого наукового аналізу. У цьому плані досить значну увагу проблемам розвитку організації соціально-культурної сфери, яка має конкретно-історичний характер приділяють відомі діячі сучасної української науки, а саме: С. Аппатов, Л. Аза, Д. Антонович, Б. Брехт, А. Величко, А. Драк, М. Долішній, В. Єременко, М. Казнов, М. Каган, В. Козак, О. Красій, В. Куценко,

В. Мандибура, В. Новіков, Л. Оганян, С. Писаренко, В. Рутгайзер, У. Садова, С. Садовенко, Л. Семів, В. Хохлов, Л. Шевчук, А. Ягодка та інші [7; 6].

Особливості розвитку мистецьких технологій в нових соціокультурних умовах кваліфіковано досліджені такими вченими, як Ю. Афанасьєва, Н. Белявіна, М. Блінова, Л. Бочкарьов, І. Вільєнко, Л. Виготський, К. Гайдукевич, Т. Дорошенко, Є. Дукова, Ю. Іванов, О. Костюк, М. Марков, М. Мельник, Є. Назайкінський, В. Розін, О. Ростовський, К. Станіславська та інші. Відомий мистецтвознавець С. Виткалов зауважує, що ці питання цікавлять багатьох дослідників «театрального мистецтва у найрізноманітніших його аспектах, від репертуару до форми реалізації митця на сцені (А. Медведева, Л. Процик, О. Апчел, А. Мудренко, О. Мельничук, О. Матола). Іншим специфічним видам мистецтва присвячують свої розвідки О. Чорна, С. Стоян, О. Романовська та інші» [2]. Розвиток мистецьких технологій в нових соціокультурних умовах в осмисленні та систематизації процесів, які відбуваються в сучасній театральній та концертній діяльності вплинули на формування самостійного жанру, як «театральний концерт», який з'явився в шестидесятих роках ХХ століття. Цьому жанру присвятили свої праці такі науковці: Є. Вершковського, Д. Гендін, А. Горбова, Б. Глан, В. Зайцева, В. Кісіна, С. Клітін, А. Конович, М. Мельник, М. Разовського, А. Рубба, І. Туманов, А. Чечетін та інші. На даному етапі розвитку сучасного українського мистецтва зроблений новий крок до переосмислення режисури концерту та узагальнено чинники, що впливають на формування театралізованого концертного дійства. Відомий науковець М. Мельник в статті «Майстри сценічної творчості про сутність концертного дійства на естраді» зауважує, що «В Україні новий крок до переосмислення режисури концерту було розроблено А. Горбуновим, В. Зайцевим, В. Кісіним тільки після прийняття незалежності. Тому аналіз режисури робить актуальним розгляд історичних та теоретичних аспектів створення театралізованого концертного дійства» [3, с. 260].

Отже, проведено аналіз сучасних тенденцій формування художнього образу в концертній діяльності. Розглянуто динаміку формування новітніх мистецьких технологій, що використовуються в театральній і концертній діяльності України. Виявлено особливості розвитку сучасного українського мистецтва, як підґрунтя для трансформацій мистецьких технологій в театральній і концертній діяльності. Узагальнено чинники, що впливають на формування та розвиток мистецьких технологій в нових соціокультурних умовах в осмисленні та систематизації процесів, які відбуваються в сучасній концертній діяльності.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 15 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2015. – 211 с.
2. Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 12 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2012. – 253 с.
3. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: [праць вип. XXVIII]. – К.: Міленіум, 2012. – 383 с.
4. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство» : зб. наук. праць. Вип. 33 / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2015. – 194 с.
5. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. Журнал. – К.: Міленіум, 2015. – №1. – 234 с.
6. Дуков Е. В. Концерт в истории западноевропейской культуры: [исследование] / Е. В. Дуков. – М. : Классика–XXI, 2003. – 256 с.
7. Иванова, Л.В. Место словаря театральных терминов среди других типов словарей [Текст] / Л.В. Иванова // Полифилология-6: Сб.-к науч. стат. – Вып. 6. – Орёл: Орловский гос. ун-т, 2006. – С. 11–12.
8. Креативні індустрії в сучасному культурному просторі : збірник матеріалів Міжнародної наук.-практ. конференції, Київ, 26 травня 2016 р. / Міністерство культури України, Київська міська державна адміністрація, Міжнародна суспільно-патріотична фундація «Дні України», Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Інститут практичної культурології та арт-менеджменту, кафедра арт-менеджменту та івент-технологій. – К. : НАККіМ, 2016. – 232 с.
9. Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – Вип. 29. – К. : Міленіум, 2016. – 278 с.
10. Мовчан, В. С. Естетика : навч. посібник / В. С. Мовчан. – К. : Знання, 2011. – 527 с.

Мальченко М.С.,

викладач кафедри германської філології та зарубіжної літератури,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0288-8328>

Борова Л.О.,

викладач кафедри германської філології та зарубіжної літератури,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0116-8211>

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО- ДІЯЛЬНІСНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ПІДХОДІВ

Актуальність дослідження. У зв'язку з останніми подіями, збройною агресією РФ та оголошенням в Україні воєнного стану стало серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Поглиблення та розширення міжкультурного діалогу, який розгортається сьогодні в сучасному світі обумовлює необхідність формування міжкультурної комунікації студентів на заняттях з іноземної мови у вищих освітніх закладах.

Формування міжкультурної компетенції варто пов'язувати з розвитком особистості майбутніх фахівців, їх готовності приймати участь в діалозі культур на основі дотримання наступних принципів: кооперації, взаємоповаги, терплячості до різниці в культурних традиціях та подолання бар'єрів в культурному аспекті. В психології визначено, що діалогічність особистості робить її спроможною приймати участь у діалозі культур. В контексті діалогу культур майбутні фахівці спираються на пізнавальні засоби своєї культури, що допомагає усвідомити засоби чужої культури, набути нові знання про власну культуру, створені на пізнанні чужої культури.

У сучасному світі мовні структури є основою соціокультурного розвитку, тобто вміння розуміти значення слів, словосполучень і граматичних правил анедостатньо для того, щоб активно використовувати мову, як засіб спілкування [4, с. 27]. Тому, у контексті нашого дослідження, вважаємо за необхідне активізувати увагу на розвиток професійного світу людини, що реалізується через поглиблене пізнання ментальної культури іншими засобами міжкультурної взаємодії.

В сучасному світі саме мова виступає засобом спілкування. У процесі спілкуванні виявляються всі функції мови, але ключовою функцією є комунікативна, тобто використання мови для передачі певної інформації.

Аналізуючи наукові джерела, вважаємо за необхідне проаналізувати такі терміни, як «комунікація» та «міжкультурна комунікація». Так, комунікація розглядається як передача або обмін інформацією [3], в свою чергу, міжкультурна комунікація – це зв'язок, спілкування між представниками різних культур, що передбачає як безпосередні контакти між людьми

та їхніми різними культурами. Для формування міжкультурного спілкування особливе значення відіграє вміння спілкуватися, на розвиток якого має бути спрямований навчальна діяльність.

Розвиток у майбутніх спеціалістів нахилу до міжнародного полілогу передбачає особливу організацію об'єктів освітнього простору.

Для формування міжкультурної комунікації, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на особистісно-діяльнісному та культурному підході у процесі вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями.

Так, при вивченні іноземної мови як засобу формування нової діяльності у свідомості студента виникає її алгоритм, здійснюється зворотний зв'язок на основі здійснення рефлексії, відбувається саморегулювання діяльності, вноситься значний внесок у розуміння майбутнім фахівцем сутності та соціальної значущості діяльності, що вивчається, у формування вміння приймати й аргументувати рішення, а також формується вміння використовувати іноземну мову у процесі спілкування [1; 2].

Виходячи з положення про те, що процес вивчення іноземної мови може бути засобом навчання майбутньої діяльності, можна виділити пріоритетні такі методи активного навчання, як: рольові ігри, ділові ігри та проблемні ситуації. Такі методи навчання найбільш допомагають сформувати здатність до міжкультурної комунікації, оскільки вони викликають у студентів бажання самостійно вирішувати проблемні питання професійного характеру і на основі детального а комплексного аналізу наявних факторів і подій виробити оптимальні рішення щодо певної проблеми.

Крім того, методи активного навчання не тільки полегшують і поглиблюють процеси пізнання майбутньої дійсності, а й формують основу емоційного ставлення до навколишнього світу, розвивають системи активностей і мотивів, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю.

Методи активних занять поділяються на дві групи: імітаційні та неімітаційні. Неімітаційні методи – це бесіди, проблемні лекції, екскурсії, а імітаційні включають в себе такі види: неігрові (аналіз конкретних ситуацій) та ігрові: рольова та ділова гра, тренінг.

Необхідно також практикувати різні форми індивідуальної роботи студента (самостійні навчальні проекти, творчі завдання) [2, с. 119].

На наш погляд, у процесі вивчення іноземної мови, перш за все, потрібно використовувати метод аналізу проблемних ситуацій, оскільки даний метод передбачає розгляд та обговорення професійних ситуацій, які виникають між людьми різних культур. Аналіз і обґрунтування причин конфліктів базується на відмінностях у нормах професійної поведінки та культурно-специфічних способах мовного оформлення, адекватного змісту професійних ситуацій. У зв'язку з цим, метод аналізу проблемних ситуацій є результативним для формування міжкультурної комунікації.

Аналіз проблемних ситуацій передбачає вивчення мови і поведінки учасників реальних професійних ситуацій. Пояснюється значення професійних дій, висловлюється думка щодо мотивів, причин і сенсу вчинків учасників, розвивається емпатія.

Для оволодіння мовними навичками на професійному рівні необхідна міждисциплінарна інтеграція професійно релевантного матеріалу навчання іноземної мови. Важливо інтегрувати різноманітні види мовної та навчальної діяльності, а також можливості практичного розвитку мови (відеоспілкування, Інтернет-спілкування тощо). Щоб підготуватися до міжкультурної взаємодії, потрібен культурологічний підхід. Культурологічний підхід в освіті передбачає виявлення аксіологічної, діяльнісної, особистісно-творчої складових культури через концепцію людини як суб'єкта культури.

Він базується на аналізі даних і результатах досліджень європейських дослідників: зміни в соціально-економічному контексті вимагають нових підходів до організації та надання іноземної мовної освіти; нове розуміння мети «вивчення мови» призводить до формування нових моделей їх навчання. При навчанні іноземною мовою фокус змінюється від знань до комунікативних здібностей, що забезпечує успішний результат.

Так, особливе значення для формування міжкультурної комунікації відіграє лінгвокраїнознавча підготовка майбутніх фахівців, що сприяє вирішенню складних завдань у вивченні стереотипів поведінки, форм мислення, систем ціннісних орієнтацій, специфіки національної культури, що в цілому є фактором успішної професійної діяльності. Методом ознайомлення студента із сучасною дійсністю країни мови, яку він вивчає називається лінгвокраїнознавство. Під час застосування даного методу у вивченні іноземної мови забезпечується розвиток і формування комунікативної компетенції в контексті міжкультурного спілкування.

В результаті у студента формуються уявлення про звичаї та традиції країни. Мовне країнознавче навчання сприяє швидшому та продуктивнішому налагоджуванню контактів.

Висновки. На основі проведеного аналізу, можемо констатувати, що для формування міжкультурної комунікації студентів на заняттях з іноземної мови, необхідно: аналізувати діяльність майбутнього фахівця з позицій міжетнічної, міжкультурної комунікації; визначити основні напрями модернізації змісту професійної освіти з метою наповнення новою інформацією, що сприяє формуванню особистісно-професійних якостей, що забезпечують успішний розвиток міжнаціонального полілогу (толерантність, повага до культурної спадщини інших країн тощо); використовувати інноваційні технології навчання; реалізувати принцип мультикультуралізму та діалогу культур у підготовці майбутніх фахівців на основі міжнародного досвіду в контексті розвитку міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Годованець Н.І. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 3 (40). С. 60–62.
2. Науменко У.В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації. Young Scientist. 2018. № 3.1 (55.1). С. 118–122.
3. Calafato, R. (2019). The non-native speaker teacher as proficient multilingual: A critical review of research from 2009–2018. Lingua, 227, 102700. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.06.001>
4. Bukach, V., & Golubova, G. (2019). Country Studies in teaching foreign languages at higher school. Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 4(129), P. 26–32.

Марчук О.О.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Бондарець І.Р.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ІВАНА ФРАНКА

Дошкільний вік – це важливий етап розвитку особистості людини, коли формуються усталені моральні почуття і якості, засвоюються основні правила соціуму, накопичується певний соціальний досвід, який є важливим для навчання в школі та загалом подальшої соціологізації дитини як члена українського суспільства. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій; руховій; природничій; предметній; образотворчій, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) [2]. Важливе значення для формування моральних норм мають засоби художнього слова.

Питання морального виховання досліджено в працях сучасних науковців (А. Булатова, А. Виноградова, Р. Жуковська, С. Козлова, Т. Куликова, В. Логінова, Т. Маркова, В. Нечаєва, С. Миколаєва, Л. Нісканен, Л. Пенъевська, Т. Поніманська, В. Фокіна). У педагогічній літературі пояснено, що «мораль – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей; форма суспільної свідомості» [4]. Вивчення

творів Лесі Українки та Івана Франка в ЗДО сприяє не лише утвердженню національно-патріотичних цінностей, а й морально-етичних орієнтирів.

Леся Українка та Іван Франко – найвідоміші постаті в історії українського письменства, на творах яких формувалося не одне покоління українців-патріотів. В ЗДО рекомендуємо вивчати такі добре відомі твори Лесі України: «На зеленому горбочку», «Літо краснее минуло», «Мамо, іде вже зима», «Вишеньки». Леся Українка розуміла, що пишучи для дітей, треба враховувати їхній вік. Її поезії для дітей характеризують передусім уміння передати те відчуття радості, яке виникає в дитини, коли вона пізнає навколишній світ.

Проаналізуємо вірш Лесі Українки «Вечірня година (коханій мамі)», який є цікавим та зрозумілим для здобувачів дошкільної освіти. У вірші описано типовий український пейзаж:

*Уже скотилось із неба сонце,
Заглянув місяць в моє віконце.
Вже засвітились у небі зорі [4].*

Читаючи цей уривок, вихователь повинен демонструвати картини українських художників. Він може запропонувати дітям самим намалювати вечірній пейзаж. Цю поезію також доречно вивчати під час вивчення часу доби. Цікавим, на наш погляд, буде завдання знайти пари слів, які римується:

*сонця-віконця,
погуляю-заспіваю
тихо-лихо.*

Друга частина вірша – написана за зразками українських колискових. Тут використано типові для українських пісень образи: біленькі хати, вітерець, матінка, сон.

*Ніч обгорнула біленькі хати,
Немов маленьких діточок мати,
Вітерець весняний тихенько дише,
Немов діток тих до сну колише [4].*

Дошкільникам притаманна допитливість. Її описано у творах Лесі Українки «Мамо іде вже зима» та «Вишенька», які також можна використати на занятті в ЗДО. За допомогою творчості Лесі Українки вихователь може навчити дітей сприймати поетичні твори, збагачувати словниковий запас, навчити дбайливого ставлення до природи.

Під час аналізу поезії «Мамо іде вже зима» в ЗДО діти навчаються розвивати фонематичний слух; у них виникає відчуття ритмомелодії поезії. Діти навчаються радіти та захоплюватися віршованими словами. Перед тим, як розпочати детальний аналіз поезії, вихователь виразно зачитує твір. Із дітьми проводимо бесіду про те, що твір навчає любити свою рідну країну, вихователь пояснює, що навіть маленька пташина не боїться морозу і не

покидає свою рідну країну. Після проведення узагальненої бесіди можна зробити аплікацію чи намалювати малюнок. В поезії описана зима, тому дошкільникам цікаво відтворити її на папері. Доцільно дати завдання намалювати пташку, яка залишилась зимувати і не покинула свій рідний край. Старшим дошкільникам подобається проявляти свою креативність під час художньої роботи. Зазначимо, що таке заняття вчить берегти рідну природу та допомагати пташкам, особливо взимку.

Вірш «Вишеньки» Лесі українки можна аналізувати під час проведення заняття про навколишнє середовище та дотримання правил гігієни. Цікавим буде використання цієї поезії під час проведення інтегрованого заняття. Вихователь пояснює, що у вірші йдеться про своєрідний діалог з природою. Дерева охоче нам дарують свої плоди і не потрібно їх зривати ще зеленими, інакше вони не дозріють. Коли дітки запитують вишеньок, чому вони так високо вирости, вишеньки-черешеньки відповідають:

*«Ой того ми так високо
Вирости на гіллі, –
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?» [4].*

Вихователю слід пояснити: щоб дерева були щедрими та дарували нам свої плоди, не треба потрібно зривати їх не дозрілими. Вірш має значні пізнавальні елементи поведження дитини в навколишньому середовищі. Наприкінці заняття можна розмалювати розмальовки, виліпити вишеньки з пластиліну, зробивши невеличку виставку «вишеньок-черешеньок» для батьків.

Творчість І. Франка також доцільно використовувати для розвитку моральних якостей старших дошкільників. Вони навчають дітей відносинам у суспільстві. У казці «Коза-дереза» пояснено, що людям не слід бути жадібними. Твір Івана Франка «Лис Микита» навчає дітей бути обережними та не довіряти незнайомцям, діти можуть побачити наслідки жадібності та хитрощів та навчитися бути чесними та відкритими. Читаючи цю казку, діти знайомляться із життям лісових мешканців, усвідомлюють образи звірів-символів.

Пропонуємо такий *алгоритм роботи* над художніми творами Лесі Українки та Івана Франка в ЗДО: ознайомлення із біографією письменника, читання твору, опрацювання твору. На останньому етапі із дітьми доцільно провести бесіду за змістом прочитаного. Вважаємо за доречне переглянути мультфільми за сюжетом твору українського письменника. Вихователь може інсценізувати художній твір. Для цього йому необхідно підбирати відповідні костюми та декорації та попередньо роздати слова. До постановки можуть долучатися і інші працівники ЗДО.

Твори Лесі Українки та Івана Франка потрібно використовувати як засоби для формування моральних цінностей. Зміст творів Лесі Українки та

Івана Франка захоплює дітей, вводить у вир цікавих подій, отримує глибокий емоційний відгук, змушує хвилюватися за дійових осіб. Вивчення їх творчості в ЗДО виховує співчуття, милосердя, доброзичливість, гуманність, почуття радості від перемоги добра над злом – ці риси доцільно формувати в підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Ашиток Н. Формування морально-ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку на матеріалі дитячої літератури. *Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. 2017. №5/37. С. 5–11.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2895-bkdo-2020-prokt-novogo-standartu-doshklno-osvti> (дата звернення: 24.04.2023).
3. Бех І.Д. Зростити моральну особистість – головна турбота. *Дошкільне виховання*. 2015. № 4. С. 6–8.
4. Вірші Лесі Українки для дітей URL: <https://dity.in.ua/statti/virshi-i-kazki-dlya-ditey/virshi-lesi-ukrainki-dlya-ditey> (дата звернення: 20.04.2023).
5. Мораль. URL: <https://studfile.net/preview/5643331/page:5/>. (дата звернення: 20.04.2023).
6. Хролець О.І. Дитяча література як засіб виховання гуманістично-ціннісних орієнтацій дітей у сім'ї. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Рівне : РДГУ, 2005. Вип.32. С. 70–72.
7. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму. *Дошкільне виховання*. 2002. № 8. С. 12–13.

Марчук О.О.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Боятюк І.П.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК Г.-К. АНДЕРСЕНА В ЗДО

Казка відіграє важливу роль у становленні особистості дитини. Деякі дослідники називають дошкільний вік «віком казок», адже тоді дитина вірить у диво, бачить світ у яскравих барвах, допитливо спостерігає за явищами природи, вірить у чарівників, добрих і злих фей. Мова народної та авторської казки проста і доступна, окремі репліки часто повторюються, тому їх легко запам'ятати. Сюжет більшості казок загадковий, це сприяє розвитку дитячої уяви та фантазії. Казкові образи наділені рисами людей, на прикладі їх

поведінки можна навчити пізнавати добро і зло, тому їх доцільно використовувати в ЗДО під час формування морально-етичних цінностей.

У «Базовому компоненті дошкільної освіти» зазначено: «Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, природовідповідності, які вимагають від педагога такої організації освітнього процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій» [1]. Відтак в ЗДО потрібно використовувати різноманітні засоби для всебічного розвитку дитини. Вважаємо за доцільне рекомендувати читати дітям казки та уривки із творів Г.-К. Андерсена, які навчають гуманізму, співчуттю, щирості та милосердю. Казки письменника сприяє формуванню у дітей моральних понять: дошкільники ототожнюють себе з позитивними героями, діти усвідомлюють, що добрим бути краще, ніж поганим, відтак треба прагнути робити добро, проявляти кращі риси свого характеру.

Особливості творів Г.-Х. Андерсена аналізували дослідники Л.Ю. Брауде, Л.Я. Зіман, І.І. Муравйова, Н.А. Півнюк. Художня спадщина митця була об'єктом дослідження літературознавців США (Свен Хейкон Россел), Нідерландів (Емі ван Маркен), Італії (Мерете Кйолер), Китаю (Ксіо Ла) та ін.

У 1835 році на передодні Різдва була надрукована книжка Г.-К. Андерсена «Казки для дітей». Загалом автор написав 158 його казок, однак тільки 12 із них створено на основі фольклорних творів. Аналіз творчості митця слова засвідчив, що поняття літературна казка якнайкраще відповідає сутності його творчості. Казки Андерсена відрізняються від інших казок: у них використано типові для доби романтизму образи, автор передає дух епохи, звертає увагу на життя різних прошарків населення. Як зазначили сучасні науковці, деякі казки дотичні до притч, які мають філософське звучання: «Завдання автора – показати персонажам та читачу неоднозначність, здавалося б, очевидних речей, а також вказати істинний шлях і розуміння того, що не завжди варто опиратися долі та фатуму» [3, с. 23]. Окремі казки призначені для дорослих, однак більшість казок Г.-К. Андерсена є цікавими і для дітей дошкільного віку.

Педагоги дошкільної освіти повинні використовувати казки Г.-К. Андерсена, оскільки його творчість формує в дошкільників такі риси характеру, як: доброта, чесність, чуйність. Його твори мають повчальний характер і спрямовані наділити дитину кращими рисами. Казки Г.-К. Андерсена викликають у дітей емоційність та чуттєвість. Наприклад, казка «Гидке каченя» вчить дітей бути терплячими, уважними до інших, вчить сприймати все, що нас оточує з повагою, співчуттям та милосердям. Цікавими та доступними для розуміння дітей є казки «Принцеса на горошині», «Русалонька», «Дюймовочка», «Снігова Королева», «Маленький Тук».

Вихователі слід бути уважним при виборі казок для читання дітям в ЗДО, оскільки сюжет окремих казок може викликати у них психологічну травму («Дівчинка з сірниками», «Ялиночка». «Метелик»), тому доцільно вибирати і зачитувати лише уривки із творів.

Проаналізуємо роботу вихователя над сюжетом казки «Ромашка» Г.-К. Андерсена. Оскільки сюжет казки є складним, ми пропонуємо опрацьовувати її уривки. Їх можна використовувати на заняттях художньої творчості. Головними героями є Ромашка та Жайворонок. Дітей слід ознайомлювати з цією казкою навесні або влітку, тоді вона буде більш зрозумілою дітям, вони зможуть закріпити свої знання під час прогулянки, спостерігаючи за рослинами та птахами. Цю казку можна використати навіть при проведенні цільової прогулянки «Квіти, які ростуть на території садка».

В казці подано опис життя ромашки і ставлення до неї інших квітів. Варто зазначити, що доцільно зачитати казку на заняттях ліплення, аплікації, малювання, коли діти виготовляють ромашку. Під час обговорення сюжету казки вчитель задає запитання:

- *Якою була ромашка?*
- *Як ромашка ставилася до інших квітів?*
- *Куди потрапив жайворонок?*
- *Чи правильно вчинили діти з пташкою?*
- *Яке закінчення казки ви пропонуєте?*

Як свідчить практика, діти придумують цікаві кінцівки, де герої є щасливими і друзіми, і добро перемагає зло.

Зазначимо, що навіть на заняттях із математики можна ознайомити дітей з цією казкою: запропонувати порахувати пелюсточки ромашки, попередньо підготувати роздатковий матеріал у вигляді ромашки, пелюстки пронумерувати. Також за сюжетом цієї казки можна зробити інсценізацію.

Казки Г.-К Андерсена – великий здобуток світової літератури, вони сприяють формуванню у дітей моральних та гуманістичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення 19.04.2023).
2. Життя і творчість Ганса Крістіана Андерсена URL: <https://www.ukrlib.com.ua/referats-zl/printit.php?tid=7618> (дата звернення 20.04.2023).
3. Творчість Ганса Крістіана Андерсена : реалії XXI століття : Матеріали наукової відео-конференції з міжнародною участю (м. Івано-Франківськ, 28 травня 2020 р.). Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 129 с.

Марчук О.О.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Лістовська Г.Л.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасних ЗДО розроблено належну систему роботи щодо розвитку мовлення дошкільників. Як зазначено в «Базовому компоненті дошкільної освіти», саме дошкільний вік є сенситивним періодом для оволодіння мовою [1]. Мова розглядається як “канал зв’язку” для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного". Для удосконалення мовлення дітей доцільно використовувати здобутки українського письменства, зокрема оповідання, казки, поетичні твори відомих українських письменників та поетів. Цікавою та багатогранною є творчість В. Сухомлинського, художні твори якого доцільно зачитувати здобувачам дошкільної освіти на заняттях із розвитку мовлення.

Дослідженню педагогічної системи В. Сухомлинського присвячені наукові праці М. Библюка, Т. Будняк, М. Левківського, Л. Петрук, Л. Сіднева, О. Соколовської, З. Шевців.

Мовлення дошкільників доцільно розвивати засобами народних та авторських казок. Сучасні науковці пояснили, що «казка – це народно-поетичний або писемно-літературний твір про передбачувано вигадані події чи осіб, іноді за участю фантастичних сил, який має повчальну мету» [2]. Найбільш ефективні форми роботи з казкою, які ефективно сприяють навчанню та вихованню дошкільників, є слухання казок та бесіди за ними; театралізація казок; самостійне виготовлення атрибутів до казок. Ці форми є чудовим засобом впливу на розумовий розвиток, моральні та естетичні почуття дітей. Щоб казка стала ефективним та універсальним засобом, вона повинна відповідно бути опрацьована. Педагог повинен володіти культурою мови, артистизмом та фантазією.

Вчений В. Сухомлинський написав багато оповідань та казок для дітей. Педагог В. Сухомлинський зауважував, що рідна мова – це „духовне багатство народу”, в якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції. У спадщині В. Сухомлинського одне із провідних питань посідає вчення про розвиток мовлення дошкільників.

Заслуговують уваги погляди В. Сухомлинського на функції казки в навчанні дітей рідної мови. Він пропонує водити дітей до «загадкових кімнат казок», де сама ситуація змушує дитину не тільки казку слухати, а й створювати казки з новими сюжетами, самостійно розповідаючи їх. Це чудовий метод, який не втрачає актуальності як для початкової школи, так і для закладів дошкільної освіти. Слухання казок дає змогу збагатити та розширити словниковий запас, створити міцний фундамент зв'язного мовлення. Як правило, опрацювання казки – це багаторазове слухання, повторення, яке сприяє запам'ятовуванню слів та окремих виразів.

У навчально-виховній роботі В. Сухомлинський рекомендував розповідати казки не у звичайній обстановці, а створювати у закладах «казкові кімнати з усім казковим обладнанням». Під час читання казки дітей має оточувати щось казкове, щоб вони могли відчувати себе героями казок. І лише тоді діти будуть не лише уважно слухати казку, а й самостійно розповідати та створювати казки.

Рекомендуємо в ЗДО використовувати такі казки В. Сухомлинського, як: «Як Миколка став хоробрим», «Сам себе перехитрив», «Врятував сонечко», «Прогулянка до лісу», «Пихатий півень», «Пихата жаба», «Де ночує водяна лілея» та ін. [3; 4]

Для прикладу проаналізуємо казку «Пихата жаба». Головною героїнею твору є жаба, яка захотіла клекотати, як журавель. Її бажання здійснилося – вона забула рідну (жаб'ячу мову) і почала користуватися чужою (журавлиною) мовою. Це створило ряд проблем – інші жаби не могли розуміти її. Читаючи казку вихователь повинен задати дітям такі запитання:

1. *Хто головний герой?*
2. *Де, на вашу думку, відбуваються події?*
3. *Якою у вашій уяві постає жаба?*
4. *Чому казка так називається?*
5. *Чи правильно вчинила жаба?*
6. *Чого навчає казка?*
7. *Чи всі слова в казці вам відомі?*
8. *Як ви можете описати лелеку?*

Читання казки доцільно супроводжувати малюнками. Вихователь може інсценізувати цей твір, увівши в нього додаткові діалоги та репліки. Рекомендуємо також намалювати ілюстрації до твору В. Сухомлинського.

Педагогічна система розроблена В. Сухомлинським не лише збагатила педагогічну науку новаторськими положеннями та ідеями, а й внесла свій вагомий внесок у практику морального виховання. Казковий світ В. Сухомлинського розвиває у дітей такі якості, як: чесність, щирість, відповідальність, милосердя, доброта; стимулює мислення, вміння оцінювати вчинки героїв казок та творчу уяву. В результаті опрацювання його казок з вихователем в ЗДО дошкільники оволодівають

комунікативними навичками, активно беруть участь у різних видах роботи із казкою, вміло використовують набуті навички та знання. Діти навчаються вільно виражати свої думки, дізнаються значення нових лексем, їх мовлення стає багатшим та виразнішим.

Казки та оповідання В. Сухомлинського – це «вічна мудрість» життя, вони спонукають дошкільників думати та робити висновки, тому його казки потрібно використовувати в роботі з дітьми в ЗДО як на заняттях із вивчення рідної мови та ознайомлення з навколишнім середовищем, так і під час театрално-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти з метою розвитку зв'язного мовлення та утвердження морально-етичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2895-bkdo-2020-prokt-novogo-standartu-doshklnno-osvti> (дата звернення: 24.04.2023).
2. Казка. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 25.04.2023).
3. Сухомлинський В.О. Квітка сонця : збірка творів / за ред. Дерев'янченко Р. Харків: ВД «ШКОЛА», 2022. 240 с.
4. Калуська Л.В. Соняшникова школа казок : навч. посіб. /за ред. Левчук Л. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2019. 216 с.

Овчіннікова К.С.,

вчитель історії, ПО «Ліцей сучасної освіти», м. Дніпро

СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СТРУКТУРНОГО КОМПОНЕНТУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

В умовах постійної технологізації та трансформації відбувається і процес реформації загальноосвітніх закладів. Одним з головних напрямів оновлення змісту освіти є запровадження компетентнісного підходу. Учні мають не лише отримати знання у школі, але й сформувати всі необхідні життєві навички.

«Компетентнісний підхід — це місток, який поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя» [8, с. 10] – саме так зазначено у документах Нової Української Школи.

Увесь спектр теоретико-методичних засад змісту та організації шкільної історичної освіти на основі компетентнісного підходу розглядається у працях К. Баханова, О. Пометун.

Сама компетентність з одного боку сформовує загальні вимоги до учнів, з іншого – звужується, згідно до показників кожного курсу, вікових особливостей учнів [5, с. 7–8].

Загалом, компетентність – це здібність особистості, яка ґрунтується на цінностях, досвіді, вміннях, здобутих у процесі навчання. Тобто буде недостатньо лише навчати здобувачів освіти основним поняттям, термінам та датам. Слід показати їм, як вони ці здобуті знання будуть використовувати на практиці у майбутньому дорослому житті.

Основною серед усіх компетентностей постає інформаційна. Тобто учні повинні бути добре обізнані у сфері інформації.

На противагу концепції «засвоєння знань» саме компетентнісний підхід передбачає опанування учнями різних умінь, які в майбутньому дозволять їм ефективно діяти в різних ситуаціях особистого, суспільного, професійного життя [3, с. 1].

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Саме так зазначено в «Концепції загальної середньої освіти» (12-річна школа).

Тому дуже важливо навчити учнів працювати з різними джерелами інформації, адже робота з інформацією в наш час є необхідністю інтелектуального уміння.

На уроках історії учні мають почувати себе дослідниками. Задача вчителя створити усі необхідні умови, а головне – викликати у здобувачів освіти інтерес до ідеї, де вони зможуть розкрити кращі сторони свого інтелекту, в процесі якого отримують необхідні знання, уміння та навички.

Науковець Н. Насирова у склад інформаційної компетентності додає мотивацію, потребу та інтерес до отримання знань, умінь та навичок у галузі інформації [4, с. 106].

Тим часом О. Спірін визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як підтверджену здатність особистості використовувати у житті інформаційні технології для задоволення власних потреб та вирішенні професійних задач у той чи іншій галузі [10].

В свою чергу, Миронова О. визначає інформаційну компетентність як здатність ефективно виконувати інформаційну діяльність (при вирішенні будь-яких задач) з використанням інформаційних технологій [7, с. 169].

«Інформаційна компетентність є системою знань та вмінь, що забезпечують необхідний у конкретній ситуації рівень отримання, переробки, передачі, зберігання та подання професійно детермінованої інформації», – стверджує Кочурова О.

Завдяки інформаційної компетентності у здобувачів освіти повинні сформуватися аналітичні та проектні уміння, щоб застосовувати інформацію. Кожен учень має пройти кілька етапів, зокрема: ознайомитися, репродукувати та перетворити інформацію, щоб у подальшому створити власний інтелектуальний продукт.

У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти міститься поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність». Визначенням якого є те, що учень повинен вміти використовувати

інформаційно-комунікаційні технології для виконання своїх особистих та суспільно значущих завдань.

Слід розрізняти поняття «інформаційна компетентність» та «інформаційно-комунікаційна компетентність», через те, що роботу з інформацією можна здійснювати і без комп'ютера [12, с. 383].

Формування інформаційної компетентності важливе ще й тому, що вміння відбирати, генерувати, обробляти та працювати з різними джерелами сприяють логічному мисленню, самоконтролю та організації, в результаті якої особа приймає оптимальне рішення щодо вирішення тієї чи іншої проблеми [11, с. 154].

«Інформаційна компетентність забезпечується постійним розвитком особистості, відповідно до нових досягнень в інформатизації суспільства, її психологічною готовністю до самовдосконалення», – зазначає у своїй дисертації Л. О. Мотохнюк [6, с. 27].

Саме як здатність знаходити, оцінювати, використовувати та повідомляти відомості у всіх її видах визначає інформаційну компетентність В.В. Недбай [1, с. 3].

На думку американських дослідників, інформаційна компетентність є поєднанням комп'ютерної грамотності, вмінь працювати з традиційними видами повідомлень у бібліотеці, технологічної грамотності, етики, критичного сприйняття та навичок комунікації.

Отже, інформаційна компетентність є інтегративним утворенням особистості, що відображає її здатність до визначення інформаційної потреби, пошуку відомостей та ефективної роботи з ними у всіх їх формах [1, с. 4].

У зв'язку з вищевикладеним суспільство висуває вимоги до професійної підготовки учителя. Адже про яку інформаційну та інформаційно-комунікаційну компетентність учнів можна говорити, якщо ця компетентність не буде присутня у викладача або вчителя.

Учитель є компетентним у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, якщо:

- веде пошук і відбір додаткової інформації для навчання з використанням Інтернет-ресурсів;

- представляє освітню інформацію з використанням різних комп'ютерних засобів;

- бере участь у роботі мережеских об'єднань педагогів, Інтернет-конференціях із метою підвищення свого професійного рівня;

- розробляє комп'ютерні тести, системи рейтингової оцінки знань учнів на основі стандартних програм та програм-оболонок;

- формує власні бази даних з Інтернет-ресурсів навчального призначення;

- створює навчальні посібники і матеріали на електронних носіях із використанням стандартних додатків та інструментальних засобів;
- застосовує готові мультимедійні розробки в освітніх і виховних цілях; управляє навчально-виховним процесом за допомогою стандартних додатків і спеціальних комп'ютерних програм;
- використовує засоби ІКТ для самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення [2, с. 77].

Саме вміння здобувати, знаходити, фіксувати, систематизувати і використовувати необхідну інформацію лежить в основі інформаційної компетентності.

Важливо навчити учнів зафіксувати отриману інформацію. Це можна зробити шляхом складання тез, ведення конспекту, заповнення таблиці, малювання схем тощо. Здобуту інформацію учні мають змогу представити наступним чином: виступити з доповіддю, написати есе, зробити презентацію, написати та захистити реферат, виконати проект, тощо [9, с. 161].

Для формування будь-яких компетентностей повинен бути позитивний контакт між вчителем та здобувачем освіти. Вчитель повинен зробити все для того, щоб сформувати у учня міцні базові знання, показати та навчити здобувача освіти яким чином останній може знайти потрібну йому інформацію з теми.

Для формування у здобувачів освіти інформаційної компетентності на уроках історичних дисциплін слід використовувати підручники з історії, посібники, хрестоматію, історичні джерела, карти, схеми, таблиці, цікавий дидактичний матеріал.

Незважаючи на прогресивне ХХІ століття саме підручники з історією є найпершим та основним джерелом, за допомогою якого у учнів формуються історичні компетенції.

Список використаних джерел

1. Баловсяк Н.Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста / Н.Х. Баловсяк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. Збірник 11. – К. : НПУ, 2006. – С. 3–6.
2. Дегтярьова Г.А. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога як засіб професійного самовдосконалення/ Г.А. Дегтярьова/ Педагогічні науки. 2015. № 64 – С. 75–81.
3. Лугова С.М. Компетентісний підхід в сучасній освіті, як необхідна умова розвитку вмінь та навичок студентів. Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/539/53997/Stattya.doc>
4. Лупиніс Т.Б. Структура інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи / Т.Б. Лупиніс // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2012. – № 2. – С. 104–114.

5. Малієнко Ю.Б. Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7 класі: методичний посібник. Київ . : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 96 с.
6. Матохнюк Л.О. Психологія інформаційної компетентності особистості (генеза онтологічного розвитку) : дис...д-ра психол.наук: 19.00.01 – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Одеса, 2019. – 527 с.
7. Миронова О.І. Формування інформаційної компетентності студентів як умова ефективного здійснення інформаційної діяльності / О.І. Миронова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 17(204). – С. 165–175.
8. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с
9. Омельчак Т. Формування інформаційної компетентності учнів на уроках історії // Проблеми дидактики історії: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 8. С. 159-170
10. Спірін О.М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електронний ресурс] / О.М. Спірін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/3733/2/09somt10.htm>.
11. Шевчук Л.М. Робота з текстовою інформацією у контексті розвитку управлінсько-лідерських здібностей молодших школярів / Л.М. Шевчук // Український педагогічний журнал. – 2017. – № 4. – С. 152–158. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrj_2017_4_22
12. Шевчук Л.М. Формування інформаційної компетентності сучасних школярів/ Л.М. Шевчук // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. – 2015. – № 3 – С. 379–385.

Пустовойченко Д.В.,

викладач кафедри германської філології

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ SIOP У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Інтенсифікація міжкультурного діалогу, прискорення темпів науково-технічного прогресу, активізація міжнародних контактів та обмінів у різних сферах, вдосконалення нових технологій на новому етапі розвитку полікультурного суспільства вимагають наявності професійно мобільних фахівців, орієнтованих на суміжні галузі професійної діяльності. Сьогодні фахівець повинен бути готовим діяти в умовах високої динаміки ринку праці. Вивчення іноземної мови сьогодні – це не лише процес становлення особистості, а й спосіб розвитку професійного мислення майбутнього фахівця, сфера розвитку його практичних навичок. Знання іноземної мови на професійному рівні фахівцями різних галузей стає глобальним викликом для України. Досі існують труднощі у навчанні різноманітних студентів з

лінгвістичної та культурної точки зору. Щоб студенти мали успіх у майбутньому та стали продуктивними громадянами, вони повинні отримати кращі освітні можливості.

Проблема професійної мобільності постала перед людиною у зв'язку з необхідністю пристосовуватись до нових умов діяльності, пов'язаних з процесами диференціації та інтеграції у професійній діяльності [1, с. 11]. В системі професійної освіти в становленні навчальної мотивації найважливішу роль відіграють пізнавальні інтереси і мотиви професійної діяльності. Оскільки іншомовна компетентність трактується в контексті професіоналізму, то доцільно розглядати питання формування мотиваційної основи розвитку компетентності в області іноземних мов з точки зору ролі професійної мотивації у формуванні мотивації навчання.

Знання іноземної мови дозволяє майбутньому спеціалісту ефективно займатися професійною діяльністю у своїй галузі: працювати з іноземною літературою, писати доповідь чи звіт, писати статтю, брати участь у дискусіях іноземною мовою, виконувати усний або письмовий переклад літератури у професійному напрямку. Це значно підвищить рівень мовної підготовки майбутнього фахівця.

Модель професійного розвитку викладачем іноземних мов, або протокол ефективності роботи викладача (SIOP) спрямована на застосування методів викладання іноземних мов, які роблять зміст предмету зрозумілим для тих, хто вивчає англійську мову. Компоненти та функції SIOP демонструють ряд аспектів, які роблять діяльність викладача ефективною. Модель SIOP об'єднує особливості ефективного навчання в одне ціле, інтегрує іноземну мову з навчанням професійної діяльності. Модель SIOP спрямовує викладачів іноземних мов на створення стратегій моделювання змісту предмету, які мають вплив на покращення вмінь та навичок володіння іноземною мовою. Модель пройшла тестування у закладах вищої освіти США та країнах Європи, та довела свою ефективність у навчанні лінгвістично та культурно різноманітних студентів. Компоненти моделі SIOP включають підготовку до заняття, побудову передумов, способи адаптації інформації для студентів, стратегії взаємодії, тактики проведення занять, оцінку розуміння матеріалу студентами та ефективності викладача.

Імплементація та розробка технологій моделі SIOP сприятиме формуванню та розвитку у студентів немовних спеціальностей навичок професійного спілкування, вміння будувати комунікацію при груповому вирішенні проблеми, здатність проектувати нові форми дії, а також здатність використовувати іноземну мову для отримання нових знань у професійній сфері та вирішення професійних завдань.

Модель SIOP складається з 30 показників, згрупованих за вісьмома основними компонентами: 1) елементи в рамках підготовки занять (процес планування заняття (зміст і мовні цілі, додаткові матеріали), створення

значущих видів діяльності; 2) створення передумов (встановлення зв'язку зі студентами, спираючись на їх досвід попереднього навчання, а також розвитку їх академічного словника; 3) зрозуміла подача інформації (викладачі повинні коригувати свою промову, моделювати академічні завдання і використовувати мультимодальні методи для поліпшення розуміння); 4) компонент "Стратегії" (використання скаффолдінгу і розвиток навичок мислення більш високого рівня; 5) взаємодія (спонукає викладачів заохочувати студентів до вдосконалення власного мовлення та розподілу студентів відповідно до мовного розвитку; 6) практика і застосування (імплементация по практиці і розширенню змістовного навчання); 7) проведення заняття з використанням навчальних матеріалів дозволяє презентувати викладачам заняття, які відповідають запланованим цілям та сприяють залученню студентів; 8) компонент огляду та оцінки дозволяє викладачам переглянути ключові мовні та змістові поняття, оцінити навчання студентів та надати конкретні академічні відгуки щодо результатів [2, с. 16].

Розвиток академічної професійної грамотності студентів засобами іноземної мови на основі імплементации моделі професійного розвитку викладача (SIOP) дасть змогу ефективно підготувати студентів до професійної діяльності в сучасному світі. Процес вивчення дисципліни іноземною мовою спрямований на формування елементів загальної та професійної компетенції. Саме сума цих компетенцій у майбутньому визначатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, ступінь їхньої готовності до професійного самовизначення та професійної діяльності.

Модель SIOP надає викладачам чітко сформульовану практичну модель навчання та визначається зарубіжними науковцями як найкраща основа практики викладання іноземної мови, об'єднує особливості ефективного навчання в одне ціле, інтегрує іноземну мову з навчанням професійної діяльності, спрямовує викладача на розуміння, що успішний та послідовний професійний розвиток повинен включати перспективи для усіх зацікавлених сторін. Провідними викликами сучасного соціуму є підготовка професійно мобільного фахівця, який досконало володіє культурою й педагогічними технологіями, ефективно використовує існуючі засоби комунікації. Незаперечно важливою є потреба у формуванні професійної мобільності саме у майбутніх фахівців, оскільки у сучасних умовах важливо не лише мати професію, а й бути готовими змінити її протягом життя.

Компоненти та функції SIOP демонструють ряд аспектів, які роблять діяльність викладача ефективною. Модель SIOP об'єднує особливості ефективного навчання в одне ціле, інтегрує іноземну мову з навчанням професійної діяльності. Отже, просте спілкування знімає психологічний страх і хвилювання та студенти починають грамотно й зрозуміло висловлювати свої думки. Тому дана методика стала дуже популярною

завдяки своїй ефективності і набула більшого поширення, основними принципами якого виступає спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри викладача в успіх своїх учнів. Наявність даного метода свідчить про зростаючий інтерес до навчання іноземних мов і прагнення викладачів переосмислити їх роль та місце у світі.

Список використаних джерел

1. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах: теорія і практика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.
2. Wendy F. (2002). Book review of Making Content Comprehensible for English Language Learners: The SIOP Model by Jane Echevarria. *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, Vol. 7. Issue 1, p. 16–17.

УДК 372.881.111.1

Романчук С.В.,

асистент кафедри іноземних мов економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна,
01033, місто Київ, вул. Володимирська, 60, romanchuksvitlana1@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-4853-8892>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДІЛОВОЇ ПЕРЕПИСКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Однією з найважливіших особливостей сучасного світу є інформатизація, оскільки інформаційні технології несуть дедалі важливішу роль професійної підготовки та життєдіяльності людини XXI століття. З урахуванням цього факту, все більша увага приділяється питанням формування навичок письмової комунікації, яка виступає однією із запорук успішної кар'єри. Якість підготовки фахівців у вищій школі багато в чому визначається їх уміннями працювати з навчальною, спеціальною та науковою літературою іноземною мовою, використовувати інформаційні технології з метою розвитку загальнокультурних та професійних компетенцій. Найважливішим фактором світової інтеграції стає передача та обмін інформацією між людьми, представниками різних народів, їх порозуміння, тому однією з ключових компетенцій випускників освітніх установ є іншомовна компетенція, що розглядається як інтегративна особистісна якість, що визначає здатність та готовність особистості до навчання та взаємодії іноземною мовою.

В даний час у зв'язку з еволюцією міжнародних відносин відбувається активна взаємодія між державами, країнами та народами. В результаті інтернаціоналізації та інформатизації освіти спостерігаються процеси інтеграції вітчизняної освіти до загальносвітового освітнього простору, розвитку сучасних інформаційних технологій, що призводить до появи різних концепцій формування іншомовної компетенції фахівця, комунікативної культури особистості в цілому.

Основною ознакою сучасного соціального життя є інформатизація, що характеризує сучасне суспільство як інформаційне. В інформаційному суспільстві домінуючим видом виробничої діяльності є збирання, накопичення, продукування, обробка, зберігання, передача, використання інформації, що реалізуються на основі сучасних засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. У зв'язку з розширенням соціальних, професійних та особистісних комунікацій у світі успіх здобуває особистість, що може активно взаємодіяти з представниками інших культур і мов, брати участь у міжкультурному спілкуванні, зростає значимість іноземної мови як мови ділового спілкування. Важливим умінням у тих, хто навчається у закладах вищої освіти, стає здатність вільно орієнтуватися в іншомовному середовищі, у тому числі у віртуальній реальності. Для успішного вирішення цього завдання необхідно розвивати інтерес тих, хто навчається до іншої культури, вчити їх міжкультурному діалогу, критичному осмисленню картини світу [3]. Цілком очевидно, що сучасний процес викладання англійської мови необхідно насамперед орієнтувати формування умінь різних видів професійного спілкування.

Для формування іншомовної компетенції необхідно створювати такі умови, які сприяють розвитку навичок спілкування та формують здатність до міжкультурної взаємодії. Тим часом міжкультурна взаємодія є основою функціонування Інтернету як міжнародного багатонаціонального співтовариства, життєдіяльність якого будується на електронному спілкуванні мільйонів людей у всьому світі. Включаючись в Інтернет спілкування іноземною мовою, можна створити модель реального спілкування, яку легко трансформувати у професійну перевагу майбутнього фахівця [5]. У зв'язку з цим одним із найактуальніших завдань сучасної вищої освіти є підготовка професіонала, здатного жити і працювати в глобальному інформаційному суспільстві майбутнього, що передбачає навчання нових видів грамотності (читацької, інформаційної, комп'ютерної та медіаграмотності), розвиток уміння орієнтуватися у глобальному потоці інформації.

У процесі навчання іноземних мов важливе місце займає формування письмової іншомовної компетенції студентів, що включає володіння письмовими знаками, змістом та формою письмового вираження мовлення.

Основним завданням, що вирішується при навчанні письмової мови, є формування у студентів необхідних графічних автоматизмів, мовознавчих навичок і умінь формулювати думку відповідно до письмового стилю, розширення знань і кругозору, оволодіння готовністю складати тексти для реалізації різних цілей. Кінцевою вимогою до навчання навичок ділової переписки є формування здатності користуватися англійською мовою як способом спілкування, пізнання та творчості на практиці. При цьому найбільші труднощі пов'язані з недостатнім рівнем опанування граматики та лексики іноземної мови, нерозумінням термінів, які використовує співбесідник, скороченнями [5]. Шляхами подолання таких проблем є поглиблене вивчення студентами термінологічного матеріалу у поєднанні з предметним контекстом, тренувальні вправи та створення власного мовного словника [2].

Існують різні стилі писемного мовлення: формальний (formal), неформальний (informal), нейтральний (neutral languages), що вживаються у відповідних ситуаціях спілкування. Знання стилів мови дозволяє враховувати статус співрозмовника та використовувати мовні звороти, відповідні ситуації спілкування [3]. Успішність коректної ділової комунікації полягає у використанні простої мови, відтак поєднання формального та неформального стилів. Ділові листи не повинні бути надто довгими та завантаженими непотрібними подробицями.

М. Кащук та Т. Липченко звертають увагу на те, що в процесі навчання діловому листуванню потрібно формувати знання правил, етикету та специфіки ділових листів, структуру ділових листів та формальні вимоги до іноземного письмового мовлення (орфографія, граMATика, правопис, пунктуація і багато іншого) [3].

Світовий розвиток на даний час характеризується активізацією взаємодії між державами та народами. У міру еволюції міжнародних відносин відбувається координація взаємозв'язків по горизонталі, а значить, і розширення взаємодії та спілкування фахівців у різних галузях. Процеси інтеграції вітчизняної освіти до загальносвітового освітнього простору, розвиток сучасних інформаційних технологій сприяють інтернаціоналізації та інформатизації освіти, одним із результатів яких є різні концепції формування іншомовної компетенції фахівця, комунікативної культури особистості в цілому. Однією з найважливіших складових моделі конкурентоспроможного фахівця є володіння іноземною мовою, що дозволяє йому успішно орієнтуватися в потоках інформації, керувати ними, встановлювати ділові та особисті контакти, спілкуватися та діяти в іншомовному середовищі.

У цьому актуалізується потреба суспільства на оволодінні іноземною мовою як найважливішим засобом здійснення діяльності та спілкування. Відповідно, виникла потреба не тільки у формуванні певного мінімуму знань,

навичок, умінь, необхідних фахівцям для використання іноземної мови як засобу іншомовного професійного спілкування, встановлення взаємодії, контактів, службової комунікації, участі у нарадах та переговорах, міжнародних форумах, а й у більш широкому розвитку іншомовної компетенції у процесі підготовки у вищому навчальному закладі, що забезпечує здатність та готовність випускника до іншомовного спілкування, комунікації та взаємодії іноземною мовою у процесі професійної підготовки та діяльності.

Список використаних джерел

1. Деяк М.Ю. Основні фактори розвитку навичок ділового письма у студентів економістів при викладанні англійської мови із залученням інтерактивних методів. URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/88.pdf>.
2. Кащук М., Липченко Т. Розвиток навичок ділового листування англійською мовою. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2700>
3. Penrod C.B., Tucker M., Hartman K.B. Models for delivering written business communication skills: Improving the process. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1158376.pdf>.
4. Radovic Markovic M., Salamzadeh A. The Importance of Communication in Business Management. URL: https://www.researchgate.net/publication/328630849_The_Importance_of_Communication_in_Business_Management.
5. Wongwichai Kh., Tachom Kh. Students' English Business Writing Skills Development through Intercultural Emails. URL: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/article/view/245362>.

Розділ 2

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

CULTURE AND ARTS

Гладун Л.І.

старший науковий співробітник

Музею класика єврейської літератури Шолом-Алейхема

Тетеря С.А.,

завідувач науково-дослідного сектора «Музей кобзарства»

Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

ПАНАС ЯРМОЛЕНКО – УНІКАЛЬНИЙ ХУДОЖНИК ІЗ ПЕРЕЯСЛАВЩИНИ

Дуже часто митці, знані і шановані в світі, залишаються забутими на своїй малій батьківщині. До таких імен можна віднести і нашого земляка Панаса Миколайовича Ярмоленка. Цей самодіяльний художник, попри його визнання в мистецькому світі, залишився забутим на своїй батьківщині, а в рідному селі навіть загубили його могилу.

Народився Панас Миколайович 1886 р. у с. Мала Каратуль Переяславського повіту в бідній селянській родині, де виховувалося п'ятеро дітей, троє з яких померли. З дітей у сім'ї залишився він та його молодший брат, Архип. Закінчив Панас Ярмоленко чотири класи початкової школи і на цьому його освіта завершилась. Маючи з дитинства багату художню уяву та хист до малювання, він самотужки вчився цьому ремеслу. Одначе існують дані, що Ярмоленко ще підлітком навчався короткий час малярству у Переяславі. Обидва брати Ярмоленки служили у війську під час Першої світової війни. За спогадами односельців, Панас під час служби був фельдшером. У 1917 р. він одружився з дівчиною Уляною Чередниченко з сусіднього с. Лецьки, молодшою за нього на 10 років. Відомо, що Панас та Уляна мали двох дочок – Галину та Якилину.

Понад десять років родина жила в Переяславі, на вул. Мала Підвальна. Панас Миколайович працював у місцевому клубі художником, а також викладав малювання в школі №1. За спогадами, він жив та працював також у с. Мазінки. На початку Другої світової війни художник із родиною повернувся в с. Малу Каратуль, де вже мав власну хату. Це був самий плідний період в творчості художника.

Навіть під час важкої селянської роботи його душа не залишалася байдужою до краси навколишньої природи. Одна з його дочок пригадує такий випадок: «Був жаркий серпневий день. З самого ранку вся сім'я працювала в полі. Всі стомилися. Панас Миколайович підняв голову: Гляньте – як гарно! Який красивий захід сонця!» [3].

Всю красу навколишнього світу та людей, що його оточували, він передавав на полотні за допомогою фарби та пензля. Це був і єдиний заробіток для його родини. Як згадує родич дружини П. Ярмоленка: «Він заробляв собі цим. Хто що дасть. На базарі продавала Килька (Якилина авт.) й Уляна, він ніколи не продавав. Тоді ні в кого грошей не було, а в них були. Бо він гарно заробляв. Хата гарна, здорова на кімнати. Картини скрізь висіли» [1]. Інколи він сам ходив селами і брав замовлення у людей, а також до нього приходили люди позувати для портретів. Зі слів цього ж респондента: «Він рисував ходив по селах. Його знали вже, замовляли картини, ікони. Жив П. Ярмоленко в цей час здебільшого у родині. Мене рисував у моїй хаті. Він мене так малював: «Ниточкою зміряв мене і так наніс на полотно в повний зріст (мені було два роки). В гарній одежі був, вишита рубашка на мені...І з коником, іграшкою, та батіжком. Іззаду був пейзаж, у його картинах отой пейзаж сходився: хати, озеро з качками. І в мене було так» [1].

За свідченням респондентів, старша дочка мала особливо близькі стосунки з батьком. Вона допомагала йому у творчості. «Килька малювала, реставрувала. Вона гарно рисувала. Були її картини і у нашому селі» [1], але В.П. Ткаченко так згадує: «Якилина теж малювала, але у неї так не получалося. Ми й самі інтересувалися, і кінць не такий і інші деталі це в «Ярині».

Картина «Ярина» виконана по мотивах творів Т.Г. Шевченка: дівчина та батько проводжають козака на війну. Це був дуже поширений сюжет у народному малюванні і у П. Ярмоленка, зокрема. Він робив багато таких картин на замовлення. Можливо, навіть малював їх серійно. Респонденти в селах, де народились та проживали члени родини Ярмоленків відзначають, що Якилина була надзвичайно пов'язана із сім'єю. Ми почули, навіть, більше спогадів про неї, ніж про самого художника. Ті скупі відомості, що нам пощастило знайти характеризують Панаса Миколайовича, як людину скромну, роботящу, добру та надзвичайно порядну: «Він тільки малював, як чоловік був дуже хороший». Його племінниця Ольга Архипівна так характеризує дядька: «Талант конешно у нього великий був. Малював він гарно. І на все село був такий красивий, а тільки жилося йому погано» [2]. Про іншу дочку, Галину, ніяких спогадів не лишилося, вона майже не підтримувала родинних стосунків, і все своє життя прожила в Києві.

Портретний живопис Панаса Ярмоленка – це новий етап в розвитку української культури, який не тільки відкриває нове і ім'я, а й новий контекст

побутування. Можна сказати, що із салонів знаті, міської інтелігенції попередніх століть живопис поширюється і стає популярним серед селян [4].

В зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (НІЕЗ «Переяслав») зберігається 25 робіт художника. Надходили вони до фондової збірки внаслідок експедиційно-пошукової роботи в три етапи. В 1986 році до музейної колекції було прийнято перші десять робіт уславленого земляка. Передані ці твори жителькою села Лецьки Переяслав – Хмельницького району Київської області Ткаченко М.Ф., три з цих картин передала дочка художника, Я.П. Токмило. Наступне велике поповнення збірки роботами П. М. Ярмоленка відбулося в 1988 р. Більшість картин, що надійшли з матеріалами експедиції передала У.М. Пероцька жителька с. Мала Каратуль Переяслав-Хмельницького району Київської області. Одне з останніх надходжень, в кількості трьох картин, до НІЕЗ «Переяслав» відбулося в 2006 році – це були випадкові знахідки у селі Пологи Вергуни Переяслав-Хмельницького району Київської області. Остання робота передана Дорошенком В.І., жителем с. Мала Каратуль, що на Переяславщині, під час експедиції науковими працівниками відділу фондів НІЕЗ «Переяслав» на початку 2007 р.

Із картин П.М. Ярмоленка, що зберігаються у фондах НІЕЗ «Переяслав» шість творів датуються 20-ми роками, вісім робіт – 40-ми роками, і одна – 50-ми роками минулого століття. Решта творів не мають чіткої хронологічної атрибуції. Одна з унікальних робіт нашої колекції – це «Автопортрет» датований 1915-1916 рр. Останнє спростовує побутуючу думку, що самі ранні твори майстра датовані кінцем 20-х рр. ХХ ст. Зі слів респондента О.А. Іваненко, в її сина зберігається ще більш рання робота майстра – це ікона пензля її дядька, П. М. Ярмоленка: «У нас картина намальована в 1905 году. Божественна вона. Лежить, казали, Макарій, а тут в ногах і головах стоять мужчини святі. Ото в 1905 году ловко написано. Це я вам точно кажу. І Якилина на ній нічого не підмазувала»[2]. Зі слів цього ж респондента в творі нічого не мінялось з часів його створення, навіть рама лишилась стара.

Більшість творів П. Ярмоленка написані в стилі фотожанру. В портретах майстра всі деталі урочисті, вишукані та святкові. Ці риси, характерні для фотографії, з'являються у картинах Ярмоленка П. М. внаслідок того, що дуже часто йому доводилося працювати з фотокартками, з яких він малював обличчя живих і покійних вже людей.

Дуже часто і вдало малював художник сімейні портрети, як групові (всіх членів родини) так і окремих її осіб. Люди на портретах мають спокійний, гідний погляд. Панас Миколайович зображає своїх персонажів у вбранні з елементами національного одягу, а жінок – із завітчаним волоссям. Його картини традиційно мають деталі, що переносяться з роботи в роботу або ж підкреслюють особливості образу: вікову різницю, статус людини, навіть

характер. Вміло передає художник характер і внутрішній світ того, хто йому позував.

Говорячи про роботи самобутнього художника ми не згадали ще про один вид творчості Панаса Ярмоленка, можливо, найголовніший. Він малював ікони, на жаль, іконописних зразків творчого доробку художника в колекції НІЕЗ «Переяслав» не зберігається. Як уже згадувалось вище самий ранній твір художника, із відомих, був написаний в 1905 році і це була саме ікона. «Він багато вікон рисував на дошках. І украшали їх шумихою. Багато по селу було вікон (ікон – авт.) і гарні» [1]. Зберігається і парка ікон в родині Ольги Архипівни – племінниці художника. Вони були «благословення» Ольги Архипівни і можливо є останньою роботою художника, адже датовані 1953 р. (незадовго до смерті П. М. Ярмоленка). Зберігається також декілька ікон в церкві с. Мала Каратуль Переяслав-Хмельницького району. Частина їх була втрачена під час пожежі в місцевій церкві.

На жаль, у колекції заповідника робіт цього унікального художника, представника течії народного малярства, надзвичайно мало. На формування збірки негативно вплинуло ряд суб'єктивних та об'єктивних чинників. Доречно сказати, що деякі столичні музеї та приватні особи мають більш чисельні та повні колекції робіт Панаса Ярмоленка. Творів художника на його малій батьківщині майже не лишилось. Поодинокі екземпляри зберігаються в родинях мешканців Переяславщини.

Наївне малярство Панаса Ярмоленка ставить його ім'я в один ряд із знаними народними митцями. Творчий доробок художника не тільки доповнює, а й підкреслює традиції та особливості духовної культури українського народу.

Список використаних джерел

1. Польові матеріали Тетері С.А., Гладун Л.І. Записано 6.03.2007 р., від респондентів Буряк Микола Трохимович 1935 р-н. жителя с. Лецьки Переяслав Бориспільського району Київської обл.
2. Польові матеріали Тетері С.А., Гладун Л.І. Записано 6.03.2007 р., від Іваненко Ольга Архипівна 1939 р-н. жительки с. Мала Каратуль Переяслав Бориспільського району Київської обл.
3. Польові матеріали Тетері С.А., Гладун Л.І. Записано 2006 р., від Павлик Наталія Миколаївна 1964 р-н. жительки м. Переяслав
4. Панас Ярмоленко портрет мого краю // Каталог. – К.: Родовід, 2006.

Тетеря С.А.,

завідувач науково-дослідного сектора «Музей кобзарства»
Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ КОБЗАРСТВА НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна триває ось уде дев'ятий рік, але то було десь там на Сході, на Донбасі, з кимось іншим не зі мною, але 24 лютого все змінилося. Війна прийшла до кожного. Хтось пішов воювати добровольцем, когось було мобілізовано, хтось втратив роботу, будинок, сім'ю, а хтось життя.

Про те мова не про втрати, а про збереження та примноження традиційної культурної спадщини. Коли в перший день повномасштабного вторгнення більшість людей намагались зробити якісь продовольчі запаси, музейні співробітники НІЕЗ «Переяслав» знімали експозиції переміщали їх в надійні укриття. І все це під артилерійську канонаду, яку було чути з околиць Києва. Це було важко уявити, повірити, але це були реальні події.

Так життя поділилось на до і після. Більшість співробітників Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» не покинуло рідну землю, музей, а попри все сконцентрувалось на допомозі ЗСУ, науковій роботі, утриманні в належному стані експозиційних приміщень та збереженні музейних предметів.

Уже із жовтня 2022 р. було частково відновлено експозицію Меморіального музею Г.С. Сковороди та Музею кобзарства, що входять до складу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», та відкрито для огляду парк Музею архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. І люди попри війну, розруху і сирени пішли до музеїв, відвідуваність є надзвичайно високою, адже Україна, культура, традиція, це вже не просто слова, знання чи відчуття – це сенс буття за яке проливається кров тисяч військових і цивільних українців.

Інколи здається що ця робота непотрібна, неважлива, другорядна, але відчуття того що ти робиш потрібну справу, змінює чийсь світогляд, погляд на мовне питання, відношення до тисячолітньої традиційної культури, етнокультурної спадщини надає сил та впевненості рухатись вперед. А це не просто рух це впевнений рух до Перемоги, до збереження свого етнічного коріння, розуміння надважливих чинників національної самоідентифікації – мова, традиція, культура, віра.

Варто більш детально зупинитись на роботі музейних установ із відвідувачами в умовах війни. Справедливо зазначить, що науково-дослідний сектор «Музей кобзарства» НІЕЗ «Переяслав» за 2014–2021 рр. уже мав значні напрацювання в нових підходах і методах роботи з відвідувачами. Серед них

започатковано та систематично реалізується низка культурологічних, культурно-просвітницьких заходів. Зокрема, такі поректи як: «Кобзарський майдан»; творчі зустрічі з реконструкторами кобзарського руху в Україні; проведення майстер-класів із учнями шкіл та ін. [1–6]. Тож Музей кобзарства» продовжив свою роботу, але скоригувавши її з огляду на сьогоднішній день. Розпочалась робота по підготовці та проведенню культурно-просвітницьких та культурологічних заходів. Дійства проводились, здебільшого, на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянищини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», на них, в якості відвідувачів, на безоплатній основі, залучались внутрішньо переміщені особи, які перебували, на той час, у місті. Було організовано та проведено такі майстер-класи: розпис великоднього пряника; гри на старосвітських інструментах; вивчення веснянок; вибійка великодніх торбинок; вивчення українських пісень; водіння «кривого танцю». Також було організовано та проведено щорічний культурологічний захід «Кобзарський майдан». Ці проекти носили інформативно-пізнавальний характер, та мали на меті виховувати свідоме патріотично налаштоване громадянське суспільство, а також надавали психологічну підтримку в умовах війни.

Що до науково-дослідницької роботи, то потрібно було продовжити свою діяльність та комунікації в особливих умовах. Специфіка цієї роботи дещо полегшена можливістю спілкуватися та проводити різнопланові наукові форуми в он-лайн режимі на різних інтернет платформах, як то: «Google Meet», «ZOOM», «Skype» та ін. Зрозуміло, що планову щорічну наукову та науково-освітню діяльність (всеукраїнські, міжнародні наукові конференції, круглі столи, культурологічні музейні форуми) довелося дещо корегувати із огляду на нові виклики часу. Адже нині багато митців, науковців мобілізовані до лав ЗСУ та ТрО, а ті що залишилися мають продовжувати справу із врахуванням сучасних реалій, а саме загрози ракетних обстрілів та воєнної ситуації в тій місцевості, де знаходиться заклад. Більш детально варто зупинитися на одному з основних напрямків роботи музеїв – популяризації культурної спадщини серед відвідувачів закладу.

Як уже зазначалося Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», у перший день повномасштабного вторгнення прийняв усі міри для збереження музейних предметів та експозиційних площ. А зробити це було надзвичайно складно, адже сьогодні унікальне зібрання НІЕЗ «Переяслав» нараховує близько 180 тис. одиниць збереження основного та понад 40 тис. – науково-допоміжного фонду. Під час війни, коли експозиції були закриті для огляду науковці НІЕЗ «Переяслав» продовжено кропітку роботу по дослідженню та систематизації фондів Заповідника, зокрема група науковців працює над науковим виданням та каталогізацією колекції порцеляни виробництва Полонського заводу із фондового зібрання НІЕЗ

«Переяслав». Попри труднощі ця робота має завершитись до кінця поточного року у вигляді наукового дослідження та каталогу. Це лише один приклад науково-дослідницької роботи співробітників. Як відомо НІЕЗ «Переяслав» має офіційний однойменний інтернет сайт, а наукові співробітники Музею кобзарства, у мережі Facebook мають зареєстровану групу «Кобзарський майдан у Переяславі». Тому було значно простіше продукувати віртуальну діяльність Музею кобзарства. Новий досвід у напрямі застосування інтерактивних методів у музейній діяльності ми поширювали постійно, відколи з'явилися онлайн-платформи. Адже вони використовуються для спілкування та знайомства, створення соціальних відносин між людьми, які мають спільну зацікавленість в проведенні вільного часу, або іншої діяльності. Також, вони дають можливість більше дізнаватися про той, чи інший культурно-освітній заклад, відвідувати віртуально їх науково пізнавальні заходи. Також у Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав» активно діє унікальна опція не лише оглядати експонати, але й доторкнутися до традиційних давніх інструментів – колісної ліри, старосвітської бандури та вересаєвської кобзи. А ще, всім відвідувачам надається можливість зіграти на музичному інструменті – ксилофоні («ксілос» – дерево, «фон» – звук). Всі ці можливості настільки захоплюють відвідувачів, особливо дітей, що в щирому захопленні якимось одним із хлопчиків вигукнув: «це – найулюбленіший мій музей!».

Від 24 лютого 2022 р. і до сьогодні життя та діяльність кожного українця присвячене одній меті – перемога над ворогом. Таких масштабних бойових дій, руйнувань, звірств не було з часів Другої світової війни. Але згуртованість та жертвовність української нації вразила весь світ. Так в Україні та за її межами сформувались різні фронти роботи: особистий – збереження власного життя та рідних; волонтерство для армії та цивільних, а для музейників – ще і збереження власних колекцій та взаємодопомога колегам. Перед музеями, як культурно-освітніми та науково-дослідними установами більш гостро постало велике завдання формувати україноцентричного, національносвідомого громадянського суспільства. Саме по цьому шляху вже декілька десятків років поспіль іде Музей кобзарства НІЕЗ «Переяслав».

Список використаних джерел

1. Відео захід з учнями 5-го класу до відзначення 97-ої річниці М. І. Сікорського / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=sJW9wOXJ2OU>.
2. Гостини в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Зустріч із народним аматорським вокальним тріо «Криниченька» (керівник Анатолій Євсевський) / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Knjuc3DatbI&t=391s>.
3. Гостини в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Зустріч із поетом-бардом, рок-музикантом Віталієм Кобзарем / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Ue2YXfZzVAk&t=6-30s>
4. Гостини в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Зустріч із Василем Жоваником – майстром бандур, реконструктором кобзарства / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=NPfLSWPdgS0&t=331s>
5. Гостини в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Зустріч з пан майстром Київського кобзарського цеху, майстром виготовлення традиційних давніх музичних інструментів Миколою Товкайлом / Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=-DujBuZtD0_s&t=6s.
6. Гостини в Музеї кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Зустріч з Оленою Євтеевою – поеткою, родом з Переяслава. / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=r0MvcdfcYw8>.

Розділ 3

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРИЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ HUMANITIES RELIGIOUS STUDIES. HISTORY AND ARCHAEOLOGY. PHILOSOPHY. CULTURAL STUDIES. PHILOLOGY

УДК 378.147:811.111

Саламатіна А.В.,

старший викладач кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ З ГРАФІЧНИМИ ЗОБРАЖЕННЯМИ З ІНШОМОВНИХ ДЖЕРЕЛ

Анотація. Стаття присвячена особливостям мовної підготовки студентів у технічному ВНЗ, зокрема на прикладі вивчення графічних зображень, залучених з іншомовних джерел.

Ключові слова: графік, комунікація, компетенція, іноземна мова, дефініція, аналіз, інформація, текст.

У ХХІ ст. виник особливий інтерес у людей до комунікації зі зовнішнім світом, з'явилися нові ринки, розвинулося співробітництво у промисловості, науці, освіті, торгівлі, культурі. Ці реалії викликали великий попит на фахівців, які б володіли іноземними мовами, були б здатні порозумітись з іноземними партнерами. Саме тому дослідження сучасних ефективних методів викладання іноземних мов залишаються **актуальними**, хоча розробкою цієї теми займається багато вчених, наприклад, Ф.С. Бацевич, О.Б. Тарнопольський та інші [1, 2].

Об'єктом нашого дослідження є вивчення особливостей підготовки студентів до роботи з графічними зображеннями.

Предмет – ефективна робота з текстами та графічними зображеннями з іншомовних джерел.

Матеріалом дослідження є практичний досвід спілкування та взаємодії з студентами за допомогою іноземної мови на заняттях.

Мета – визначення специфіки підготовки студентів до роботи з графічними зображеннями та ефективних методів в цьому процесі.

При вивченні англійської мови, як і будь-якої іншої, перш за все стоїть завдання розвитку навичок спілкування та взаємодії студентів з довколишнім світом за допомогою іноземної мови, саме цей аспект повинен знаходити найбільшу підтримку з боку викладача. Зокрема, студентам треба надавати можливість самостійно записувати нову інформацію, виправляти її та ставити фактичні запитання один одному; вони мають розумітися на фразах, крилатих виразах та інших мовних зворотах з текстів та медіа, ефективно та творчо інтегрувати їх у свій словообіг.

Для вирішення цих завдань ми покладаємося на дидактичні принципи, що включають різноманітність задач, які покладені на мову. Мова, як основа взаємин, як носій фактичної інформації з різних сфер, як засіб дизайну дає нам значущу варіативність контексту дій/взаємодії для занять з іноземної мови. Слід одразу наголосити на важливості вивчення додатково предметної, специфічної лексики, залученні фахової літератури чи лекцій, що є актуальним для потреб студентів та суспільства.

При цьому мають бути чітко окреслені стандарти, структура, яких треба дотримуватись в таких аспектах, як Говоріння та Письмо, а також активне залучення до цих аспектів інформації, що опрацьовується при Аудіюванні та Читанні. Для цього здебільш використовують наступну послідовність: Читання інформації і розуміння прочитаного на закріплення Аудіювання, тобто розуміння аналогічної теми на слух та наприкінці розвиток практичних навичок аудиторії (через Говоріння та Письмо).

Оцінюючи фактичну успішність студентів, необхідно враховувати, що для початківців дуже важко відтворювати їх “справжній” досвід у якійсь галузі іноземною мовою. Тому їх слід навчити на перших етапах користуватися мовою, як носієм фактичної інформації у різних сферах. Кожен має навчитися ставити питання, робити це чітко та однозначно (формується майбутня компетенція – consulting з іноземними фахівцями), опановувати техніку читання (вміння осмисленого читання, підвищення індивідуальної швидкості читання) для вилучення інформації та її практичного застосування, додатково працювати з інформацією, почутого і побаченого (аудіо- та відеоматеріали), виділяти найважливіше та робити нотатки (навички опрацювання інформації для певних цілей і передача її в письмовій та усній формі). Для рівня А2 треба обов’язково включати в аспект Читання роботу з художніми та нелінійними текстами (таблиці, схеми) та вивчати поєднання зображення та тексту в різних за змістом медіаформах, аналізувати, як можна формально це зафіксувати та відобразити.

Що ж включає в собі робота з текстом на початковому етапі (A1)?

Студенти визначають основну тему тексту/частини тексту, звертають увагу на текстові сигнали (заголовки, підзаголовки, жирний шрифт, виділення, абзаци, відступи, особливі символи) , які вони використовують для подальшого розуміння тексту, вилучають ключову інформацію (для подальших рівнів – опрацьовують інформацію з графіків, таблиць, схем і опановують навички поєднання зображення та тексту), працюють з новою лексикою, навчаються тлумачити її (для подальших рівнів – роблять дефініцію іноземною мовою), розпізнають мовні засоби контексту (сполучні, замісні та опорні слова) та їх призначення, можуть відповісти та поставити питання за змістом.

Розвиток компетенції в аспекті Письмо.

Студенти навчаються правильно писати різні за формою та змістом тексти; записувати те, що вони почули, прочитали або пережили; користуватися електронними текстовими носіями. Для цього слухачі мають знати будову тексту з точки зору типології тексту та відповідного стилю написання, оформлювати думки з урахуванням граматики та орфографії, вміти пояснювати факти та зміст у зрозумілій, логічно правильній та зв'язній формі.

Перевірка текстів також є вагомим інструментом для покращення Письма: студенти оптимізують зміст чужих і власних текстів відповідно до визначених критеріїв чи інтерпретують іноземні та власні тексти відповідно до заданих критеріїв, як мовних, так і орфографічних.

Для усіх аспектів край важливою є також компетентність знання мови. З першого заняття студенти мають отримати уявлення про структуру, норми і функції іноземної мови, як передумови для розуміння тексту, ефективного та успішного використання мови на Письмі та при Говорінні. Тут йдеться про обізнаність у мовних засобах вираження, які відповідають ситуації, про відпрацювання словесних фраз, у подальшому ще й ідіоматичних, про засвоєння правопису побутової лексики, включаючи загальноприйняті іноземні слова, вміння користуватися допоміжною літературою (словники, посібники), також завданням викладача є надати інформацію та навчити диференціювати рівні мови (наприклад, усна і письмова мова, діалект, розмовна мова, стандартна мова), а також адаптуватися до комунікативної ситуації.

У нашій статті ми хочемо більш детально проаналізувати роботу з текстами, а саме з графіками в них, які особливо необхідні студентам технічних, економічних ВНЗ. Саме графічні зображення викликають найбільші складнощі та протиріччя у аудиторії при переході з рівня A1 на A2/B1.

По-перше, треба зазначити, що студенти мають зрозуміти довгострокову мету цієї навчальної теми, а саме, розвиток навичок читання графіків, описувати їх усно та письмово, уявляти, як це може використовуватись ними

у перспективі для самостійного отримання інформації з графіків, їх аналізу, використання у презентаціях, побудові зображень самостійно та при необхідності бути компетентними висловлювати особисту позицію щодо цього. У середньому на це у нас виділяється приблизно чотири навчальні тижні.

Спочатку викладач формує ключові питання та основні ідеї, які необхідні для фіксації довгострокової компетенції. Отже, студент на першому етапі розглядає графік через наступну призму: Хто і з якою метою створив графік? Як ця інформація передана? Як можна відтворити фактичну інформацію? Як її оформити? Що є предметом і головним повідомленням у графіку? Хто був опитаний? Яку інформацію можна отримати з різних типів графіки? Як організувати інформацію і класифікувати її? Що є дуже важливим (ключове повідомлення)? Що менш важливо? На що звернути увагу, щоб отримати вихідні данні з графіку? (Джерело, кількість респондентів тощо). Яка мета презентації саме цієї інформації на графіку? Як саме графік ілюструє інформацію? Яка інформація особливо впадає у око (цікава, несподівана) чи є актуальною?

Ключові ідеї при цьому:

Графіки зустрічаються в повсякденному житті і на роботі повсякчасно (газети, журнали, телебачення тощо). Особисті думки не є фактичною інформацією. Кожний графік має тему та ключове твердження. Інформація, отримана з графіку, є дуже рідко загальноновживаною (Вона часто застосовується лише для групи респондентів та актуальна певний проміжок часу). Мовне вираження та виконання залежать від завдання і адресата.

Подання інформації у вигляді графіку здебільшого має за мету чітко представити результати опитування тощо. На графіках, де опитування охоплює різні проміжки часу, періоди, можна побачити розвиток подій.

Студенти мають розуміти, що...

важливо уважно читати графіки, щоб мати можливість правильно обробляти всю важливу інформацію (навіть дрібний шрифт!); існують мовні відмінності між фактичним і розповідним текстами, існують критерії фактичної мови (наприклад, фактична мова відображає факти, власну думку автор може розкрити лише стисло наприкінці); у хорошому графічному описі тема, джерело та тип графіку мають обов'язково бути зазначені на початку, щоб реципієнт одразу ознайомився з ними.

Студенти отримують знання термінів, формул, фактів, відмінностей, а також: типів графіків (наприклад, гістограма, кругова діаграма); лінгвістичних будівельних блоків (допоміжні засоби формулювання) для фактичного графічного опису (включаючи правопис нових слів); структуру графічного опису; різницю між «коли» та «як».

Проект-план занять на опрацювання навичок читання та опису графіку має включати: розвиток компетенцій для об'єднання інформації з графіку в зв'язний, зрозумілий текст (графічний опис); вміння давати цьому письмовому опису графіка власний заголовок, який підсумовує основне повідомлення графіку; використовувати для графічного опису різноманітні словосполучення на початку речень; правильно писати важливі фрази для графічного опису; вміти читати та розуміти графіки в повсякденному житті (газети/телебачення тощо) і таким чином описувати та пояснювати їх.

Роботу з графіками розпочинають із знайомства з їх видами, надається завдання з їх пошуку у аутентичних джерелах (газетах, статтях з інтернет ресурсів), відбувається знайомство з новою лексикою. Перші завдання мають містити допоміжні матеріали у вигляді таблиць на заповнення (Чеклист, Правда/Неправда, множинний вибір, інформація з пропусками), перелік питань з поділом за структурою: вступ, основна частина та підсумки, з обов'язковими підпунктами.

На початковому рівні слід віддавати перевагу роботі у командах (Teamteaching – Method).

Види командних методів навчання:

Тип 1: викладач по черзі вступає в дискурс, представляє протилежну точку зору, погоджується з окремими ідеями, висловлює різні підходи, пропозиції тощо.

Тип 2: викладач розподіляє студентів на команди (до 6 осіб у кожній) і окремо по-черзі працює з кожною, вони працюють з різними графіками, додатковими завданнями, при цьому використовуються різні навчальні методики, через певний час вони обмінюються матеріалами.

Тип 3: Викладач працює з парами (2 особи у групі). (Диференціація навичок/схилів/інтересів/розвиток потенціалу тощо).

Тип 4: три або більше груп (відкриті форми навчання) контролюються та супроводжуються більш здібними студентами під контролем викладача. Один студент-ведучий займається максимум трьома товаришами, зокрема (зовнішній/внутрішній розвиток потенціалу, особисті досягнення, формування лідерських якостей, делегування).

Тип 5: викладач спостерігає без втручання за тим, що відбувається на занятті (визначення поточного рівня компетенцій, досягнень, ефективність вибраної методики, окреслення моментів для опрацювання), даний тип застосовується на більш пізніх етапах роботи.

Тип 6: викладач бере на себе роль партнера та інтегрується до навчальної групи (со-гравець).

Тип 7: Викладач представляє, розповідає, читає, описує, ставить запитання, студенти роблять записи, підсумки (множинний текст, текст пам'ятки), заповнюють таблиці, документи тощо.

Для покращення якості навчання та методичної бази рекомендується робити опитування студентів щодо побажань, оцінки своїх вмінь чи ефективності навчання, наприклад, з використанням Five minute paper/ Feedback. Зазвичай такі опитування проводять лише наприкінці курсу, але, на нашу думку, доцільно робити також проміжні варіанти, які можуть допомогти скоректувати заняття до специфічних потреб групи.

Прикладом того, що можна включити до опитування, є: оцінка курсу, важкі аспекти, яких компетенцій набув студент, (що він вміє), цілі та побажання.

Перспективи дослідження вбачаємо у проведенні аналізу ефективності такого навчання з врахуванням практичного досвіду студентів нашого ВНЗ, які вже працюють або проходять практику на фірмах або підприємствах, де необхідне знання іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Бацевич Ф.С. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Тарнопольський О.Б. Навчання через зміст спеціальності в курсах іноземної мови для спеціальних цілей у немовних вишах / О.Б. Тарнопольський // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. Частина II. – Луганськ, 2011. - № 12 (223). – С. 147–156.
3. AG LESEN-Wien (Ingrid Fertl, Ursula Figl, Karin Kosch, Gabriela Ruck, Margit Stockreiter, Karin Thanner), 2013 SOKO Lesen Stadtschulrat für Wien, Trainingskurs Textverstehen für die 6. und 7. Schulstufe, 6. Tabellen und Grafiken lesen und verbalisieren, <http://www.lesenundverstehen.at/course/view.php?id=6>, 30.5.2015.
4. DeutschTraining 2013-2015, Robert Dentler, <http://deutschtraining.org/methodik/grafikbeschreibung/>, 2.6.2015.
5. Lehrerfreund, Beispielaufsatz zur Beschreibung von Diagrammen, <http://www.lehrerfreund.de/schule/1s/beispiel-beschreibung-diagramm-schaubild/4246>, 14.9.15.
6. LISUM / SenBWF 2013 ProLesen-Transfer Berlin Modul „Sachtexte lesen und verstehen“, http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/unterricht/unterrichtsentwicklung/Lesecurriculum/lesen_in_allen_faechern/Referenzaufgaben_Diagramme.pdf, 19.5.2015.
7. Wobak Maria, Schnelzer Wolfgang, Teamteaching: Kollegiale Kooperation für gelingendes Lehren und Lernen, 2015, S.30f. Digitale Version auf: www.nmsvernetzung.at

Chyzhykova Olha,
PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of International Relations
State University of Economics and Technology, Ukraine
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4432-9743>

Kharenko Yulia,
Student, Specialty: Finance, Banking and Insurance
State University of Economics and Technology, Ukraine

Zubalii Amina,
Student, Specialty: Accounting and Taxation
State University of Economics and Technology, Ukraine

EFFECTIVE LEARNING STRATEGIES FOR FOSTERING CREATIVITY IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO NON-LINGUISTIC LEARNERS

In the process of learning a foreign language it is vital to choose effective learning strategies to get better learning outcomes. In general sense, a learning strategy can be defined as a certain approach, a technique for achieving a learning goal [5]. Moreover, certain learning strategies are used on different stages of the learning process. Students' needs and interests are taken into account in order to improve learning efficiency [3]. In the course of foreign language study, learning strategies are aimed to develop main components of communicative competence: linguistic, strategic discourse and sociolinguistic competences in the target language [3]. In addition, the rightly chosen and implemented learning strategies are also capable to foster non-linguistic students' creativity development in the process of foreign language study.

At the same time, scholars underlined that in modern education there is little space left for creativity implementation. Teachers are tending to follow strict instructions or a carefully structured curriculum, abide a specific procedure, and interaction among students is carried out according to pre-arranged plans [2].

In our research the connection between non-linguistic students' creativity development and learning strategies in the process of foreign language study has been explored. The implementation of particular learning strategies is able to develop creative abilities of non-linguistic students while studying foreign languages.

There are different approaches to the classification of learning strategies in the process of foreign language study. Scholars distinguish cognitive, metacognitive, and social / affective strategies [5]. A more detailed classification also singles out communicative language learning strategies, memory, compensation and directive strategies [3].

In our research we present a more detailed description of strategies that help to master a foreign language easier and faster, as well as contribute to the development of students' creative thinking.

Thus, communicative language learning strategies concentrate on the process of participating in a particular conversation and gaining the contextual meaning that the speaker has intended to express. The speakers use these strategies when they face some difficulties when their communication is misunderstood by the co-speaker. Similarly, social strategies are such activities or processes that provide an opportunity to gain and reveal knowledge and apply it in practice. Such strategies contribute indirectly to learning as they do not lead directly to language usage [3]. Consequently, the main purpose of using communicative strategies is to center the process of participation in a conversation itself and obtain the contextual meaning intended by the speaker. Such strategies are used by the speakers in situations where there is a misunderstanding between members of communication. Social strategies are the types of strategies that provide an opportunity to gain and apply one's knowledge of communicative competence in practice. Although these strategies provide sufficient exposure to the target language, they contribute to learning indirectly, as they do not lead directly to language storage, retrieval or use [3].

Moreover, social strategies can be described as a system of students' decisions aimed at meeting social needs. An example can be a deliberate search for a native speaker in order to be able to use the target language. The educational space of an educational establishment (college or university) as a social institution is the source of the development of students' social strategy. These strategies are exposed through such learning activities as interaction with users of the language, asking questions, collaboration and cooperation [3].

Directive strategies are aimed at obtaining, storing, retrieving and using the language by the learners. The components of the directive concept are cognitive, memory and compensation strategies [3].

Memory is a tool that needs to be sharpened. Involvement of imagination, visualization, creation of images and associations, animation are closely related to the memory strategy.

In the process of teaching English as a foreign language different strategies can be implemented for students' creativity development. For example, H. Avila suggested using such strategies as verbal interaction activities and creative writing exercises [1]. Z. Rehman emphasized the positive impact of creative writing on the development of students' vocabulary, grammar, imagination, and finally on fast advancement in their language learning [4]. A great contribution of creative writing to students' vocabulary development as well as development of motivation is underlined by Z. Széll [5]. The above mentioned learning strategies can be considered as an effective means of communicative competence development and of promoting students' creative thinking in the process of foreign language study.

The choice of appropriate learning strategies depends upon the students' interests and capabilities, learning goals and particular stages of learning the

language. The implementation of effective learning strategies can bring more originality to English classes and go far beyond the formal way of teaching.

Therefore, learning strategies in the process of foreign language study help to develop communicative competence as well as promote creativity among foreign language learners.

References

1. Avila, H. A. (2015). Creativity in the English class: Activities to promote EFL learning. *HOW*, 22(2), 91-103. DOI: <https://doi.org/10.19183/how.22.2.141>.
2. Kurtz, J. (2015). Fostering and building upon oral creativity in the EFL classroom. In A. Maley & N. Peachey (Eds.), *Creativity in the English language classroom* (pp. 73-77). London, UK: British Council.
3. Paudel, P. (2019). Learning Strategies Employed in English Language: Perceptions and Practices. *Journal of NELTA Gandaki* 1:87-99. DOI:10.3126/jong.v1i0.24463.
4. Rehman, Z. A. E. (2022). Creative writing and how it can support second language learners. *Culture Language Media*. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1676349/FULLTEXT01.pdf>
5. Széll, Z. (2022). Creativity and Vocabulary Learning Strategies: A Case Study. *Humanising Language Teaching*, 21st Century Skills, Issue 1. Retrieved from: <https://www.hltmag.co.uk/feb22/creativity-and-vocabulary-learning-strategies>.

Розділ 4

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ SOCIAL AND BEHAVIORAL STUDIES ECONOMICS. POLITICAL SCIENCE. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY

УДК 159

Галянт Д.М.,

студентка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МЕТОДИ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ І ЗАПОБІГАННЯ ЇМ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню питання методів урегулювання конфліктів і запобігання їм. У статті з'ясовуються особливості кожного методу з урегулювання конфліктів, а також запобігання їм. Автор звертає увагу на важливість вчасного закінчення конфлікту, на його значення та що варто робити при його настанні.

Ключові слова: конфлікт, урегулювання конфліктів.

Постановка проблеми. Розгляд особливостей методики конфліктів. Основними завданнями будуть: розкриття кожного з методів урегулювання конфліктів, визначення запобігання конфліктів, його наслідків, ознайомлення із загальним визначенням поняття конфлікту.

Стан дослідження. Дана тема є актуальною і має джерельну базу. Проблему вивчення методів урегулювання конфліктів і запобігання їм вивчали та розглядали такі дослідники: Кеннет Томас і Ральф Кілмен, Марія Монтессорі, Пітер Сенге, Мортон Дойч та Пітер Коулман, Джоан Голдберг, Даглас Стоун та Шепард Гоуд, Крістофер Мур та Роберт Скелтон. Ці науковці та багато інших дослідників зробили значний внесок.

Виклад основного матеріалу. Конфлікт з латини – зіткнення протилежних інтересів, поглядів, оцінок, цінностей. Протиріччя, що виникає між людьми чи групами у процесі спілкування, їхніх взаємної діяльності через непорозуміння чи конфлікт інтересів, відсутність згоди між двома чи більше сторонами.

Головне, що потрібно зробити у разі виникнення конфлікту, це таке:

- Зупинити емоції: Конфлікт може спричинити сильні емоції та реакції. Необхідно розуміти, що емоції можуть загострити конфлікт та ускладнити його вирішення. Тому насамперед потрібно зупинити свої емоції та спокійно оцінити ситуацію.

- Визначити характер конфлікту: Необхідно точно зрозуміти, яка проблема виникла та які її причини. Для цього потрібно проаналізувати ситуацію та з'ясувати позиції всіх сторін.

- Встановити контакт: Вам необхідно встановити контакт з іншими сторонами та попросити їх пояснити свою позицію. Відкритість та готовність вислухати іншу сторону є ключовими факторами.

- Визначити цілі та інтереси: необхідно визначити мету та завдання конфлікту та з'ясувати, які інтереси є у сторін. Важливо знайти компромісні рішення, які б задовольняли інтереси всіх сторін.

- Розробити план дій: Після з'ясування причин конфлікту та цілей необхідно спільно розробити план дій, який дозволить вирішити проблему [1, с. 180].

Методи урегулювання конфліктів.

Вирішення конфліктів – це процес вирішення суперечок та проблем між двома або більше сторонами. Вирішення конфлікту може йти різними шляхами, залежно від масштабу, складу учасників, глибини його розвитку, доктрин. Існує ряд методів подолання конфліктів, які довели свою ефективність практично.

Що ж до першого методу, це уникнення конфліктів. У деяких випадках найкращий спосіб вирішити конфлікт — взагалі його уникнути. Уникнення конфлікту передбачає уникнення ситуації, що може призвести до конфлікту. Це може бути корисним, якщо конфлікт не має великого значення або може бути небезпечним.

Є кілька способів уникнути конфлікту, зокрема:

- Вибір іншого місця або часу для дій, які можуть спричинити конфлікт.
- Зміна ваших дій чи поведінки, щоб уникнути суперечок.
- Знаходження компромісу, який може задовольнити обидві сторони.
- Звернення до нейтральної третьої сторони за допомогою у вирішенні конфлікту.

Цей метод має свої переваги та недоліки. Серед переваг: цей метод можна використовувати практично відразу і тому не вимагає додаткових ресурсів; дозволяє тимчасово відкласти перехід до його активної частини. Така відстрочка може навіть запобігти конфлікту, коли в його ході може виявитися несуттєва причина конфлікту або одна із сторін може переглянути свої цілі.

Розглянемо недоліки цього методу. У випадку, коли причина конфлікту є дуже суттєвою для однієї зі сторін, а інша обрала аналогічний

спосіб, справді може відбутися ескалація конфлікту. У кожній конкретній конфліктній ситуації необхідна реальна оцінка ступеня важливості предмета конфлікту для кожної зі сторін, адже тактика затягування може лише законсервувати проблему, результатом чого може стати перехід однієї зі сторін до ескалації протистояння [2, с. 5].

Тому важливо відзначити, що ухилення від конфлікту не завжди є найкращим виходом із ситуації і не означає остаточного вирішення. Сама суперечність, яка призвела до конфлікту, залишається. Але бувають випадки, коли конфлікт може бути необхідним досягнення певної мети чи зміни стану справ. Тому перед вибором методу виходу з конфлікту важливо ретельно проаналізувати ситуацію та зрозуміти, який підхід буде найефективнішим.

Звернімо увагу на другий спосіб. Його можна визначити як відстрочення конфлікту. Він полягає у тимчасовому відкладанні розгляду проблеми, що призвела до конфлікту. Цей метод може бути корисним у тих випадках, коли сторони не можуть знайти загального рішення, але не хочуть погіршувати стосунки та хочуть знайти інший спосіб вирішення конфлікту.

Основні риси методу відкладення конфлікту:

- Тимчасова відстрочка – у разі використання цього методу конфлікт не вирішується одразу, а відкладається на майбутнє.

- Розгляд питання у затверджений термін – визначається конкретний термін, після якого сторони повинні знову зустрітися і врегулювати конфлікт.

- Більш спокійне рішення - відкладання конфлікту може допомогти сторонам заспокоїтися та прибрати емоції, які можуть спричинити погіршення відносин.

- Необхідність певної дисципліни – метод відкладання конфлікту потребує взаємної домовленості про відстрочку та дотримання обумовленого терміну.

- Небезпека нерозв'язання конфлікту – якщо конфлікт не буде врегульований після відстрочки, це може призвести до подальшого наростання напруженості та загострення ситуації [3, с. 365].

Відкладення конфлікту може бути ефективним методом вирішення конфлікту у тих випадках, коли сторони не можуть знайти загальний шлях вирішення проблеми. Однак важливо мати на увазі, що цей метод не універсальний і не може призвести до успішного вирішення конфлікту.

Наступним методом вирішення конфлікту є мирне протистояння сторін на основі зближення їх позицій та інтересів через посередника.

Цей метод передбачає використання посередника, який допомагає сторонам знайти спільні позиції та інтереси для вирішення конфлікту шляхом переговорів.

Основні риси методу мирного протистояння, що базується на зближенні позицій інтересів:

- Залучення посередника – використання посередника, який допомагає сторонам знайти спільні позиції та інтереси, може сприяти зниженню напруженості та створенню атмосфери взаєморозуміння між сторонами.

- Мирне протистояння – сторони продовжують свій конфлікт, але здійснюють його на мирній основі шляхом переговорів із посередником.

- Зближення позицій та інтересів – метод мирного протистояння, заснований на зближенні позицій інтересів, передбачає пошук сторонами спільних точок зору та інтересів з метою досягнення взаємовигідної угоди.

- Пошук компромісу – у процесі переговорів із посередником сторони можуть домовитися про компромісне рішення, що задовольняє їх потреби.

- Взаємна вигода – метод мирного протистояння, заснований на зближенні позицій інтересів, що передбачає досягнення взаємовигідної угоди для обох сторін.

Тому цей метод може бути корисним у тих випадках, коли сторони не можуть знайти загальний шлях вирішення конфлікту самостійно.

Четвертий спосіб подолання конфлікту звучить як арбітраж. Арбітраж – це спосіб вирішення конфліктів, коли сторони звертаються до третьої незалежної особи – арбітра чи групи арбітрів – для ухвалення остаточного рішення щодо конфлікту.

Ось особливості арбітражного методу:

- Незалежність арбітра – арбітр має бути незалежною та об'єктивною стороною у конфлікті та не повинен мати особистої зацікавленості у вирішенні конфлікту.

- Обов'язкове рішення – рішення арбітра є обов'язковим для сторін та оскарженню не підлягає.

- Арбітражний процес – арбітражний процес відбувається відповідно до формальних правил і процедур. Він часто заснований на письмових матеріалах, але може також включати усні свідчення та показання свідків.

- Витрати – витрати на арбітражний процес можуть бути значними, включаючи гонорари арбітрів та адміністративні витрати.

- Швидкість – арбітражний процес може бути швидшим, ніж судовий процес, тому що немає необхідності вирішувати процедурні питання, які зазвичай затримують судовий процес.

- Конфіденційність – арбітраж може проводитися конфіденційно, що може бути корисним у випадках, коли сторони бажають зберегти конфіденційність своїх питань.

- Експертиза – арбітр може бути експертом у певній галузі, що дозволяє забезпечити компетентне та об'єктивне рішення щодо конфлікту [4, с. 188].

Цей метод може бути корисним, якщо сторони не можуть дійти згоди про врегулювання спору самостійно або якщо судовий процес є небажаним або недоцільним.

П'ятий, найефективніший метод вирішення конфліктів – переговори. Переговори дозволяють дійти згоди, відкривають шлях до співробітництва конфліктуючих сторін. Цей метод застосовувався з виникнення конфліктів взагалі, тобто з виникнення людського суспільства.

Особливості цього методу включають:

- взаєморозуміння: у ході переговорів сторони мають можливість обговорити свої позиції та спільно шукати шляхи вирішення конфлікту, що сприяє досягненню взаєморозуміння та зниження напруженості.

- гнучкість: переговори дозволяють сторонам бути більш гнучкими та змінювати свої позиції залежно від обставин, що може призвести до компромісу.

- взаємна вигода: переговори можуть бути взаємовигідними для обох сторін, оскільки дозволяють знайти рішення, яке б задовольняло інтереси обох сторін.

- ефективність: переговори можуть бути швидким та ефективним методом вирішення конфліктів, оскільки вони дозволяють сторонам взаємодіяти без необхідності судового розгляду.

- розвиток навичок: переговори можуть допомогти сторонам розвинути свої комунікативні навички, особливо вміння слухати та ефективні комунікативні навички, які можуть бути корисними у майбутньому.

Тому переговори можуть бути ефективним методом вирішення конфліктів, якщо сторони готові до діалогу та взаєморозуміння [5, с. 323].

Запобігання конфліктів.

Попередження конфліктів може позитивно підвищити продуктивність та ефективність роботи, знизити ризик втрати часу, підвищити задоволеність роботою та знизити ризик відходу співробітників з організації [4, с.189]. Ось деякі можливі наслідки запобігання конфліктам:

- підвищення ефективності: запобігання конфліктам дозволяє уникнути витрат часу та енергії, які були б витрачені на вирішення конфліктів. У результаті співробітники можуть бути більш продуктивними та ефективними у своїй роботі.

- зниження стресу: конфлікти можуть бути джерелом стресу та занепокоєння для співробітників. Запобігання конфліктам може знизити рівень стресу та підвищити загальну задоволеність роботою.

- поліпшення відносин: запобігання конфліктам може покращити відносини між співробітниками та робочим колективом загалом, що дозволяє створити більш згуртовану та ефективну команду.

- зниження витрат: конфлікти можуть призвести до втрати коштів та ресурсів. Попередження конфліктів дозволяє знизити витрати на їх вирішення, а також знизити ризик втрати клієнтів та співробітників.

Існує кілька підходів до запобігання конфліктам. Ось кілька порад:

- забезпечення відкритого та ефективного спілкування: створення відкритого та ефективного спілкування між співробітниками та керівництвом може допомогти уникнути багатьох конфліктів. Керівництво має відкрито спілкуватися зі своїми співробітниками та дозволяти співробітникам висловлювати свої думки та ідеї.

- встановлення чітких правил та процедур: встановлення чітких правил та процедур для вирішення конфліктів може допомогти їх уникнути. Це може включати процедури розгляду скарг, врегулювання конфліктів та звітність.

- створення сприятливого робочого середовища: створення сприятливого робочого середовища допоможе уникнути конфліктів. Це може включати в себе забезпечення комфортних робочих місць та забезпечення рівних можливостей для всіх працівників.

- навчання та розвиток навичок управління конфліктами: навчання та розвиток навичок управління конфліктами може допомогти уникнути конфліктів та вирішити їх, коли це необхідно. Курси та тренінги можуть допомогти покращити навички управління конфліктами та зменшити їх вплив на робоче середовище [6, с. 124].

Тому запобігання конфліктам може позитивно підвищити ефективність та продуктивність організації, покращити відносини між співробітниками та знизити ризик втрати коштів та ресурсів.

Висновки.

Тому тема методів вирішення конфліктів та їх запобігання є важливою, оскільки конфлікти є невід'ємною частиною людських відносин і можуть виникати як у професійній, так і в особистій сферах життя. Нерозв'язані конфлікти можуть призвести до загострення відносин, зниження продуктивності та якості роботи, погіршення клієнтської бази та інших проблем.

Запобігання конфліктам може допомогти зменшити їх вплив на робоче середовище та підвищити ефективність командної роботи. Крім того, вміння ефективно вирішувати конфлікти є важливою навичкою в будь-якій професії, оскільки дозволяє розуміти інших людей, спілкуватися з ними та вирішувати різні проблеми.

Також знання методів вирішення конфліктів важливе для керівників компаній та колективів, адже вони повинні вміти керувати своїми підлеглими та вирішувати конфлікти між ними, щоб підвищити ефективність роботи та досягти поставлених цілей.

Список використаних джерел

1. Біловодська О. А. Управління конфліктами в системі управління людським потенціалом підприємств. Економіка та суспільство. 2017.№ 10. С. 177-182.
2. Дейнека К. А., Шевчук О.А. Узагальнення теоретичних положень вирішення організаційних конфліктів. Київ: Київський пол. інс. ім. Ігоря Сікорського, 7 с.

3. Кирилюк Ф.М., Конверський А.Є., Білик В.Ф. Політологія. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2019. 697 с.
4. Мостенська Т. Л. Основні причини виникнення конфліктів в організаціях та шляхи подолання. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2018. № 21. С. 188-189.
5. Орлов В.Ф., Отич О.М., Фурса О.О., Галаган В.Я. Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання. К.: ДЕТУТ, 2018. 422 с.
6. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

УДК 159

Галянт Д.М.,

студентка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМА СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню питання сором'язливості у підліткову віці. У статті з'ясовується, що є складовими характеристиками сором'язливості, причини її виникнення, а також до яких негативних наслідків може призвести надмірний її прояв. Також охарактеризовано фактори, які на думку Ф. Зімбардо, впливають на збільшення кількості сором'язливих людей в суспільстві. Розглядається також, які фізіологічні зміни можуть спостерігатися у сором'язливих людей. Акцентується увага на порадах, шляхах, які допоможуть подолати сором'язливість.

Ключові слова: сором'язливість, підліток, поведінка.

Постановка проблеми. Вивчення сором'язливості в підлітковому віці. Основними завданнями будуть: аналіз поняття сором'язливості, природи її походження; вивчення особливостей прояву сором'язливості і її вплив на психіку людини; вивчення особливостей прояву сором'язливості в підлітковому віці;

Стан дослідження. Дана тема є актуальною і має джерельну базу. Проблему вивчення проблеми сором'язливості в підлітковому віці розглядали відомі дослідники: Ф. Зімбардо, Р. Фрідман, Ш. Ламб, Д. Боулбі, Д. Ізард, М. Орлов, Т. Смолева, Д. Уотсон, В. Штерн. Ці науковці зробили значний внесок.

Виклад основного матеріалу. Сором'язливість – розпливчате поняття, існує безліч визначень сором'язливості. В Оксфордському словнику англійської мови йдеться про те, що перше письмове використання цього слова знаходиться в англо-саксонській поемі, написаній близько 1000 р. н.е.; там це означало «легкий переляк». Словник Вебстера визначає сором'язливість як стан «сором'язливості у присутності інших людей». На думку психолога Зімбардо, бути сором'язливим означає боятися людей, особливо тих людей, які через ті чи інші причини негативно впливають на наші емоції: незнайомих (невідомо, чого від них очікувати); начальників

(мають владу); представників протилежної статі (наводять на думки – думки про можливе зближення). Психолог М. З. Кон визначає сором'язливість як «підкреслена самосвідомість, підвищену заклопотаність людини своєю особистістю та способом сприйняття інших».

Зокрема він приділяє багато уваги проблемам підліткового віку. Цей період характеризується інтенсивним формуванням самосвідомості, образу «Я» на тлі серйозних змін психосоматичних функцій: підвищеного інтересу до своєї зовнішності, внутрішнього світу, підвищеної тривожності та емоційного збудження. Феномен сором'язливості, незважаючи на його безперечну актуальність, недостатньо висвітлений у вітчизняній педагогічній літературі. Аналіз літературних джерел показав, що досі немає єдиного підходу до розуміння «поняття сором'язливості», визначення його структурних компонентів, а також адаптованих методів корекції сором'язливої поведінки.

Спочатку інтерес до поняття сором'язливості зводився до приписування її структурних особливостей і навіть впливу сором'язливості на розвиток психічних процесів у дитячому віці. У 1970-х роках американський психолог Ф. Зімбардо (1975) та група його учнів – Л. Бласком, С. Бродт, Д. Стодольський – приступили до поглибленого вивчення дослідження. Стенфордський опитувальник сором'язливості використовувався для вивчення сором'язливості майже 10 000 людей різного віку та походження з дев'яти країн. Тільки 17% опитаних відповіли, що їм ніколи не соромно, але вони бентежаться і турбуються у нестандартних ситуаціях. На підставі свого дослідження Зімбардо дійшов висновку, що «сором'язливість — універсальне та поширене явище. Більше 82% респондентів зізналися, що іноді протягом життя відчували сором'язливість. Більше 40% з них сказали, що їм соромно, а це означає, що чотири з десяти людей страждають на сором'язливість. За останні кілька десятиліть кількість американців, котрі зізнаються у своїй сором'язливості, збільшилася з 40 до 50 відсотків» [1].

Сором'язливість є загальною людською рисою і може бути присутня у різних ситуаціях життя. Багато людей відчують сором'язливість під час спілкування з новими людьми, виступів у громадській або професійній сферах, а також в особистих стосунках.

Хоча сором'язливість може викликати дискомфорт та забруднювати людські взаємини, вона також може мати певні позитивні наслідки. Наприклад, сором'язливі люди можуть бути більш уважними до деталей, бути відданими та відповідальними у своїй роботі, а також бути більш обачними та обережними у своїх вчинках.

Складовими характеристиками сором'язливості є: [3].

- зовнішня поведінка людини, що сигналізує навколишнім «мені соромно»;

- фізіологічні симптоми тривоги, наприклад, червоне обличчя від хвилювання та ін.;

- внутрішні почуття дискомфорту і збентеження, перед якими поступаються місцем всі інші почуття.

Існує різниця між внутрішньою та зовнішньою сором'язливістю. Внутрішня сором'язливість пов'язана з емоційним станом людини, що відчуває дискомфорт у соціальних ситуаціях, навіть якщо це не відображається на її поведінці ззовні. З іншого боку, зовнішня сором'язливість проявляється у поведінці людини, яка уникає соціальних ситуацій, виступів, діалогів тощо.

Внутрішній сором'язливості може бути важко помітити ззовні, оскільки людина може приховувати свої емоції та думки. Такі люди можуть переживати багато внутрішнього дискомфорту, але не проявляти його зовні. З іншого боку, зовнішня сором'язливість може відобразитися у відмові брати участь у громадських заходах, стосунках з людьми, які не знайомі, тощо.

Важливо звернути увагу на те, що і внутрішня, і зовнішня сором'язливість можуть стати перешкодою для успіху в житті, тому важливо розвивати навички соціальної адаптації та довіри до себе [4].

Є багато причин, які можуть сприяти сором'язливості. Деякі з них включають:

1. Генетичні та біологічні фактори. Сором'язливість може мати генетичні коріння, тому що деякі люди можуть бути більш схильні до занепокоєння та напруги в соціальних ситуаціях.

2. Навколишнє середовище. Сором'язливість може бути наслідком виховання, коли дитина отримує сигнал від батьків та оточення про те, що їй слід бути обережним у соціальних ситуаціях.

3. Травми чи негативний досвід. Негативні переживання у соціальних ситуаціях, такі як критика, знущання чи глузування з боку інших людей можуть призвести до розвитку сором'язливості.

4. Низька самооцінка. Люди з низькою самооцінкою можуть бути сором'язливими, тому що не вірять у свої здібності та можливості.

5. Стрес та тривога. Стрес і занепокоєння можуть посилити сором'язливість, тому що вони підвищують рівень напруження та занепокоєння у соціальних ситуаціях.

У процесі спілкування зазвичай розкривається спрямованість особистості, тобто те, на що вона зосереджує свою увагу та які цінності є для неї важливими. Наприклад, людина може демонструвати спрямованість на здоровий спосіб життя, розвиток професійних навичок, родинні цінності, духовний розвиток тощо. У процесі спілкування людина може використовувати різні мовні та немовні засоби, які допомагають виразити її спрямованість. Наприклад, вибір слів, тон голосу, міміка, жести та інші

невербальні прояви можуть розкривати багато про особистість людини та її цінності.

У підлітковому віці особлива увага приділяється процесу спілкування. Це пов'язано, перш за все, із прагненням до самоствердження у групі однолітків, розкриття своєї індивідуальності. Комунікативні проблеми сором'язливого підлітка виявляються у складності встановлення та підтримки контакту. Стан власної незадоволеності у сором'язливих підлітків поширюється на сферу спілкування з однокласниками, вчителями, авторитетними особами та незнайомими людьми. Досвід таких студентів призведе до слабкої адаптації у соціальному середовищі, недостатнього досвіду спілкування. Але через їхню інтровертованість інші діти схильні ділитися з ними своїми секретами. Комунікативні можливості активних учнів стимулюються у процесі виконання різнопланової шкільної діяльності. Ці діти вміють узгоджувати свої бажання з інтересами колективу, співвідносити свої цілі із загальними цілями.

Характер взагалі і, зокрема, його моральні властивості формуються у колективі – у системі міжособистісних відносин. У процесі життя характер набуває своєрідного забарвлення, специфічних змін, які виявляються у діях та поведінці особистості на кожному етапі його становлення. У підлітковому віці кардинальні психофізіологічні зміни спричиняють різні форми дисгармонії, акцентуація характеру. У цьому віці акцентуація характеру – досить поширене явище. Так, за даними А. Є. Лічко, загострення окремих характеристик характеру, їх акцентуація в дітей віком середнього шкільного віку становить від 32 до 88 % від загальної кількості. До найхарактерніших типів акцентуації у сором'язливих підлітків відносяться: сенситивна акцентуація, психоастенічна, шизоїдна акцентуація.

Сенситивний тип акцентуації: діти сенситивного типу акцентуації відзначаються підвищеною чутливістю та вразливістю душі. Реалістичне відчуття ставлення оточуючих до себе тісно переплітається з підвищеною самооцінкою дитини. Активні підлітки із сенситивним типом акцентуації, характером із позитивною самооцінкою, відрізняються високою працездатністю, вимогливістю до роботи та почуттям обов'язку. такі підлітки вміють співчувати та радіти успіхам інших.

Психоастенічний тип виховання: у сором'язливих школярів тривожно-педантична акцентуація проявляється у розвитку негативних емоцій, високому рівні тривожності, легкості виникнення нав'язливих страхів, дій, думок, страху за власне здоров'я. У врівноважених, відповідальних підлітків ця акцентуація характеру характеризується чіткою регламентацією роботи, яка не потребує високої ініціативи та численних контактів.

Шизоїдний тип акцентуації: Невпевнені у собі підлітки з шизоїдною акцентуацією схильні до замкнутості, інтровертованості, відчуження. У поведінці таких дітей поєднуються суперечливі риси характеру: холодність і

уразливість, впертість і лагідність, замкнутість і раптова агресивність, сором'язливість та нетактовність. Діти-лідери з шизоїдною акцентуацією мають високий інтелектуальний і творчий потенціал, характеризуються самостійним поглядом на явища навколишнього світу. Слід зазначити, що розподіл на сильні та слабкі сторони сором'язливих та соціально активних підлітків з наявними типами акцентуації є умовним: в обох випадках можуть бути негативні та позитивні ефекти поведінки [5].

Філіп Зімбардо, американський психолог і соціолог, виділив кілька чинників, які впливають збільшення кількості сором'язливих людей в суспільстві: [1, з. 256].

1. Культурні стереотипи. Стереотипні уявлення, які пов'язані із сором'язливістю та почуттям дискомфорту у певних ситуаціях, можуть призвести до збільшення кількості сором'язливих людей. Наприклад, в одних культурах сором'язливість вважається цінною рисою, а в інших - недоліком.

2. Негативні досвіди. Негативні досвіди, такі як образи чи глузування у дитинстві, можуть бути причиною формування сором'язливого характеру.

3. Порівняння з іншими. Спостереження за іншими людьми, які здаються більш впевненими та безстрашними, може посилити почуття невпевненості та знизити самооцінку.

4. Природна схильність. Деякі люди мають природну схильність до сором'язливості. Це може бути пов'язане з їх характером, біологічними факторами, соціальними умовами, що впливають на їх розвиток та поведінку.

5. Стресові ситуації: Стресові ситуації, такі як публічні виступи, спілкування з незнайомими людьми, можуть викликати у деяких людей почуття сором'язливості та дискомфорту.

Сором'язливість є досить поширеним явищем серед підлітків. Це може бути пов'язано зі змінами у фізіології, емоційному та соціальному стані підлітка. Підлітки можуть відчувати нестабільність власної особистості, стурбованість щодо свого вигляду, поведінки та стосунків з оточуючими. Це може викликати боязнь проявити себе та спілкуватися з іншими, що проявляється у вигляді сором'язливості. Проте, зазвичай це є тимчасовим явищем, яке зникає з розвитком особистості та залежить від багатьох факторів, таких як підтримка з боку рідних та близьких, соціальна взаємодія з однолітками та навколишнім середовищем. Деякі з проявів сором'язливості у підлітковому віці можуть включати:

1. Стурбованість про свій вигляд, зовнішній вигляд та поведінку в громадських місцях.

2. Боязнь виступати перед групою людей, говорити на публіці або проявляти свої таланти.

3. Тривога та невпевненість у собі в соціальних ситуаціях, таких як знайомство з новими людьми, спілкування зі старшими, або участь у

соціальних заходах.

4. Обмеженість у соціальних контактах та боязнь встановлювати нові стосунки з іншими людьми.

5. Переживання через свої помилки, відчуття вини і страху перед осудом інших людей.

6. Застосування обмежених комунікативних стратегій, таких як уникання очного контакту, мовчання або відвертаючи погляд від інших людей.

7. Низька самооцінка та переконання про власну некомпетентність.

Загалом, сором'язливість у підлітків може проявлятися в різних формах і може бути викликана багатьма факторами.

Сором'язливість у підлітків може мати різні негативні наслідки, які можуть вплинути на їхнє фізичне та психологічне здоров'я, а також на їхні соціальні відносини та майбутнє. До найчастіших негативних наслідків сором'язливості в підлітків можна віднести такі: [4, з. 108].

- соціальна ізоляція: сором'язливість може призвести до того, що підліток уникає контактів з однолітками та іншими людьми, що може призвести до соціальної ізоляції та почуття самотності.

- низька самооцінка: постійний страх і тривога можуть підірвати самооцінку підлітка та призвести до почуття невпевненості та занепокоєння.

- труднощі у встановленні соціальних контактів: сором'язливість може призвести до труднощів у встановленні соціальних контактів та взаємодії з однолітками, що може вплинути на розвиток дружніх та міжособистісних відносин.

- обмеження можливостей: сором'язливість може обмежувати можливості підлітка у різних сферах життя, таких як кар'єра, освіта, дозвілля та інші.

- майбутні перспективи: сором'язливість може вплинути на майбутні перспективи підлітка, такі як можливість вступити до університету, познайомитися з новими людьми тощо.

- розвиток тривожних розладів: постійний страх і тривога можуть призвести до розвитку тривожних розладів у підлітків, таких як панічні атаки та депресія.

Сором'язливість як окрема риса особистості може мати вплив на сприйняття та оцінку фактичного періоду життя, що може впливати на формування перспектив особистості в майбутньому. Сором'язливість може призводити до того, що підліток не буде досліджувати нові речі та можливості, що можуть бути корисними для його розвитку, через боязнь відмови, критики та осуду оточуючих.

Це може впливати на формування поглядів та планів на майбутнє, оскільки підліток може уникати нових викликів та можливостей через страх

збитку та невдачі. Крім того, сором'язливість може впливати на соціальну адаптацію підлітка, адже вона може заважати у встановленні стосунків з однолітками та іншими людьми [2].

Сором'язливість проявляється по-різному. Сором'язливість, розгубленість та напруженість мають багато спільного. Таким чином, всі вони об'єднуються в одну групу, яка називається емоційним розладом. Будь-який емоційний розлад може яскраво виявлятися у психомоторній, інтелектуальній чи вегетативній сферах. Порушення цих сфер також розрізняє три основні види сором'язливості: [3].

- 1) зовнішня поведінка людини, що сигналізує про сором'язливість;
- 2) фізіологічні симптоми;
- 3) внутрішні переживання та вразливість інтелектуальних функцій.

Зовнішні прояви:

Основними характеристиками, що характеризують поведінку людини як ознаку сором'язливості, є:

- небажання розпочинати розмову;
- дратівливий чи навіть неможливий зоровий контакт;
- голос вважається занадто м'яким.
- уникнення людей;
- відсутність ініціативи.

Така поведінка ускладнює соціальне спілкування та міжособові контакти, які необхідні всім людям без винятку. Тому що разом вони не можуть проявити себе, вони менш за інші здатні створити неповторний унікальний внутрішній світ. Все це призводить до ізоляції людини. Закриття - це небажання говорити, доки його не заохочують, схильність зберігати мовчання, нездатність говорити вільно. Закриття може бути пов'язане зі схильністю зберігати мовчання, нездатністю вільно говорити, а також боязню відмови, критики та осуду оточуючих. Закриті люди можуть відчувати дискомфорт під час спілкування з новими людьми, а також не бути в змозі ініціювати розмову.

Ізоляція ж є більш серйозною проблемою та може мати більш глибокі причини. Ізольована людина може не мати достатньої кількості соціальних контактів, а також може відчувати відчуженість та незадоволення від стосунків з іншими людьми. Це може виникати як наслідок, коли людина обмежується в знайомствах тільки з певною групою людей, так і внаслідок психологічних проблем, таких як депресія, тривожність чи соціальний страх.

Сором'язливі люди можуть зазнавати різних фізіологічних змін, коли виявляються в ситуації, що викликає тривогу або занепокоєння. Деякі з найбільш поширених фізіологічних змін, які можна спостерігати у сором'язливих людей, включають: [5, с. 119].

1. Почастішання пульсу. Сором'язливі люди можуть відчувати частіше частішання пульсу у відповідь стресову ситуацію.

2. Посилення кровообігу. Спричинена тривогою активація симпатичної нервової системи може призвести до посилення припливу крові до м'язів та інших органів.

3. Зміни у дихальній функції. Сором'язливі люди можуть зазнавати змін у дихальній функції, такі як прискорене поверхнєве дихання.

4. Пітливість. У сором'язливих людей може бути помітне потовиділення, особливо на долонях і пахвових западинах.

5. Зміни в шкірі. Активація симпатичної нервової системи, спричинена стресом, може призвести до таких змін шкіри, як плямистість або почервоніння шкіри.

6. Збудження ЦНС. Спричинена тривогою активація симпатичної нервової системи може призвести до збудження центральної нервової системи та викликати почуття занепокоєння, нервозності та напруження.

Ці фізіологічні зміни можуть бути природною реакцією організму на стресову ситуацію, але у сором'язливих людей вони можуть бути більш вираженими та тривалими [6].

Сором'язливість – досить поширена реакція людини на соціальний стрес і її можна подолати, якщо вжити відповідних заходів. Ось кілька порад, які можуть допомогти:

1. Зрозумійте, що сором'язливість – це нормальна реакція, і багато людей відчувають її. Не треба засуджувати чи звинувачувати себе за це.

2. Проаналізуйте свої думки та переконання. Сором'язливість може бути пов'язана з переконаннями про себе та інших, які можуть бути недостатньо обґрунтованими чи нереалістичними. Спробуйте змінити ці переконання, переконавшись, що вони є невірними або недостатньо обґрунтованими.

3. Займіться самопізнанням. Постарайтеся зрозуміти свої потреби, бажання та цінності та розвинути відповідні навички. Це може допомогти підвищити впевненість у собі та зменшити сором'язливість.

4. Робіть вправи на розслаблення та медитацію. Це може допомогти знизити рівень стресу та зосередитись на позитиві.

5. Практикуйте навички спілкування. Намагайтеся активно слухати, виявляти інтерес до інших людей та встановлювати з ними контакт. Чим більше ви практикуєтеся, тим більше впевненості у собі ви знайдете.

6. Навчіться виправляти помилки. Не ставте собі за ціль бути ідеальними. Визнайте свої помилки, але не зациклюйтесь на них занадто сильно. Натомість навчіться виправляти помилки та вдосконалюватися.

Поведінка сором'язливої людини позбавляє її найголовнішого і найнеобхіднішого в житті - соціального та міжособистісного спілкування. Це призводить до ізоляції та самотності, що, у свою чергу, підвищує самоконтроль та самоаналіз. Однак це не просто егоцентризм, а негативний егоцентризм, тобто зниження самооцінки. Як правило, це відбувається через розбіжності внутрішніх образів «Я» та «Я-ідеальне».

Висновки.

Тому тема сором'язливості у підлітковому віці актуальна, адже сором'язливість може істотно впливати на розвиток особистості та соціальне життя підлітків. Почуття дискомфорту та неможливість взаємодіяти з оточуючими людьми може перешкоджати формуванню позитивних відносин з однолітками, розвитку соціальних навичок та незалежності, а також може викликати стрес та занепокоєння.

Крім того, сором'язливість може призвести до соціальної ізоляції та невпевненості в собі, що може стати перешкодою у виконанні різноманітних соціальних та академічних завдань, а також у формуванні здорових стосунків із батьками та іншими.

Таким чином, розуміння проблем, пов'язаних із сором'язливістю у підлітковому віці, може допомогти батькам, педагогам та фахівцям зрозуміти потреби та інтереси підлітків та надати їм необхідну підтримку та допомогу у формуванні соціальної компетентності та самостійності.

Список використаних джерел

1. Зімбардо Ф. Сором'язливість (що це таке і як з нею справлятися). СПб: Пітер Прес, 1996. 256 с.
2. Пелех П. М. Спроба побудувати систему психології особистості. 2019. С. 47-52.
3. Солошенко А. В., Волков М. І. Вплив сором'язливості на рівень комунікативних здібностей у підлітковому віці. 2013. 4 с.
4. Степаненко І. М. Теоретичні підходи до проблеми вікових особливостей прояву сором'язливості. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології" № 2(16). 2019. С. 108-109.
5. Трофимчук В. В. Психологічні характеристики чинників агресивності підлітків з адиктивною поведінкою. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології" № 2(16). 2019. С. 119-120.
6. Шульженко Д.І. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Вип. 20. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2020. 769 с.

Демчина О.М.,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7441-6373>

РІВНІ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Для проведення емпіричного дослідження, було розроблено авторську методичку «Гендерна толерантність», спрямовану на діагностування когнітивного, емотивного та поведінкового компонентів гендерної толерантності. В процесі дослідження з метою доведення її валідності, а саме визначено кореляційні взаємозв'язки між її показниками та результатами інших психодіагностичних методик.

Так, за результатами дослідження спостерігається наявність позитивних кореляційних взаємозв'язків між показниками гендерної толерантності за авторською методикою та шкалами експрес-опитувальника «Індекс толерантності» Г.У. Солдатової «соціальна толерантність» та «толерантність як риса особистості».

Особливо виразним є взаємозв'язок між толерантністю досліджуваних до гендерних відмінностей оточуючих людей та проявами толерантності як стійкої властивості особистості, яка відповідним чином відображує сприйняття різноманітності інших людей ($r=0,34$; $p\leq 0,01$) Зокрема, високий розвиток здатності людини до толерантного сприйняття відмінної позиції та іншої точки зору оточуючих супроводжується позитивним ставленням також до відхилень від визначених гендерних стереотипів та норм, що є проявом гендерної різноманітності особистості. Готовність проявляти співчуття та емпатію до людей, які суттєво відрізняються від інших супроводжується також вираженістю гендерної толерантності особистості, зокрема, її емотивної складової. Отже, вираженість толерантності як особистісної риси співвідноситься також з високими показниками за гендерною толерантністю досліджуваних.

За результатами кореляційного аналізу значущим є також взаємозв'язок між толерантністю, визначеною за авторською методикою та шкалою соціальної толерантності експрес-опитувальника «Індекс толерантності» Г.У. Солдатової, що становить $r=0,27$, це свідчить, що зв'язок нижчий за середній, де рівень значущості $p\leq 0,05$.

Так, соціальна толерантність, проявом чого є здатність до прийняття невідповідності поведінки інших людей визначеним соціальним нормам та стереотипам, як правило, охоплює в собі толерантність також й до гендерної різноманітності членів суспільства та прийняття різних сценаріїв реалізації їхньої гендерної ідентичності [1]. Таким чином, соціальна толерантність досліджуваних супроводжується розвинутою гендерною толерантністю, що вказує на позитивний вплив толерантності особистості до соціальних

відмінностей членів суспільства на прийняття ними також гендерних особливостей розвитку особистісної ідентичності.

Отже, отримані результати підтверджують валідність розробленої авторської методики, спрямованої на визначення ступеню гендерної толерантності досліджуваних, показники якої відповідають даним, отриманим за допомогою експрес-опитувальника «Індекс толерантності».

Отримані в результаті емпіричного дослідження результати вказують також на наявність значущого кореляційного взаємозв'язку між результатами авторської методики та шкалою гендерної толерантності методики «Види і компоненти толерантності-інтолерантності», де $r=0,25$; це свідчить про те, що зв'язок нижчий за середній, а рівень значущості $p \leq 0,05$.

Так, рівень гендерної толерантності визначений за допомогою методики «ВІКТІ» відображує ступінь прийняття досліджуваними відмінностей між людьми різної статі, а саме прийняття ними гендерної різноманітності інших людей та їх здатності реалізовувати розвиток гендерної ідентичності за власним сценарієм. Отже, готовність досліджуваних до толерантного ставлення до невідповідності поведінки людей визначеним гендерним нормам та стереотипам позитивно корелює з даними, отриманими за допомогою авторської методики, що підтверджує її валідність та відповідність цілям емпіричного дослідження.

Таким чином, отримані в результаті емпіричного дослідження дані підтверджують валідність авторської методики, спрямованої на діагностику гендерної толерантності. А саме, дані отримані за допомогою авторської методики «Гендерна толерантність» позитивним чином корелюють зі шкалами соціальної толерантності та особистісної толерантності експрес-опитувальника «Індекс толерантності» Г.У. Солдатової та шкалою гендерної толерантності методики ВІКТІ, що підтверджує її валідність та релевантність цілям і завданням емпіричного дослідження [1–3].

За результатами проведеного емпіричного дослідження було встановлено наявність значущих відмінностей між досліджуваними з високим та низьким рівнем гендерної толерантності за даними психодіагностичних методик (вірогідність отриманих даних було підтверджено за допомогою методів статистичного аналізу (коефіцієнт Стьюдента)).

А саме, досліджувані з високим та низьким рівнем гендерної толерантності відрізняються особливостями **особистісного самоставлення**. Так, вищі показники когнітивного компоненту гендерної толерантності супроводжуються більш високими результатами за рівнем самоповаги, самоінтересу та самовпевненості. В той самий час, досліджувані, що мають високі результати за когнітивним компонентом гендерної толерантності характеризуються низьким ступенем самозвинувачення.

Для проведення оцінки різниці між двома вибірками за рівнем будь-якої ознаки, вимірної якісно застосовувався критерій суми рангів Уїлкоксона, що є непараметричним статистичним критерієм та виявляє відмінності в значенні параметра між невеликими за обсягом вибірками.

Отримані емпіричні дані свідчать про те, що високий ступінь самоінтересу ($t=29,86$; $p \leq 0,01$), ($t=30,05$; $p \leq 0,01$) (за обома шкалами тестової методики), а саме зацікавленість досліджуваних у дослідженні, пізнанні та розвитку власної особистості та її внутрішнього світу позитивним чином взаємопов'язана також з прийняттям певної гендерної різноаспектності оточуючих людей, проявом чого є високий рівень гендерної толерантності. Отже, відчуття власної цінності та висока особистісна самооцінка супроводжуються також більш вираженою тенденцією до прийняття гендерної різноманітності інших людей, проявом чого є вищий рівень когнітивного компонента гендерної толерантності.

Відповідним чином взаємопов'язаний з когнітивним аспектом гендерної толерантності також рівень особистісної самовпевненості, а саме чим більш впевненою та самодостатньою є особистість, тим більше вона налаштована також на прийняття відповідної гендерної варіативності оточуючих людей (Рис. 1).

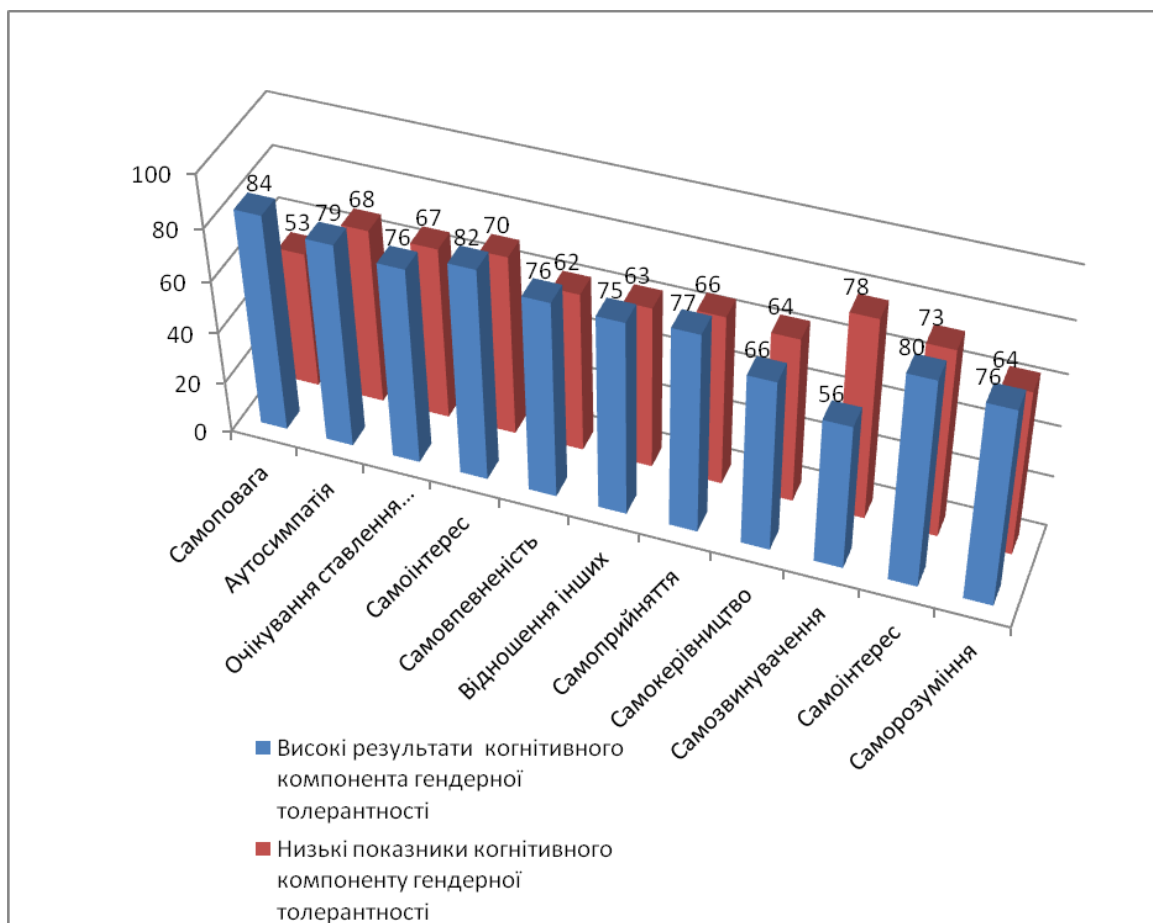

Рис. 1. Відмінності за особистісним самоставленням між досліджуваними з різним рівнем когнітивного компонента гендерної толерантності

Досить цікавою є також відмінність за ступенем самозвинувачення ($t=-37,34$; $p\leq 0,01$) між опитуваними з високим та низьким рівнем когнітивного компоненту гендерної толерантності, а саме досліджуванні з високою гендерною толерантністю меншою мірою схильні до надмірного самозвинувачення та знаходження можливих причин для невдоволення та самокритики. Зазначена закономірність свідчить про те, що досліджувані, які схильні до надмірної самокритики та переживання з приводу можливих недоліків та власних помилок також налаштовані на знаходження негативних аспектів в контексті гендерної різноманітності та не готові приймати осіб, поведінка яких суттєво відрізняється від гендерних норм та стандартів.

Таким чином, отримані емпіричні дані вказують на те, що вираженість когнітивного компоненту гендерної толерантності супроводжується більш високою зрілістю особистісної ідентичності досліджуваних, проявом чого є більш високий рівень самоповаги та самовпевненості, що, в свою чергу, супроводжується більш високим ступенем самоінтересу та відсутністю тенденції до надмірної самокритики та самозвинувачення. Отже, вищий рівень зрілості оцінного компоненту особистісного самоствавлення супроводжується більш високими показниками когнітивного компоненту гендерної толерантності, що має бути враховано в процесі побудови програм, спрямованих на підвищення толерантності особистості у гендерному вимірі сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бондаревська І.О. Модель гендерної ідентичності щодо соціальних репрезентацій гендерних стосунків (на прикладі студенток-менеджерів). *Психологічні основи ефективної діяльності організацій в умовах соціально-економічних змін : V Науково-практична конференція з організаційної та економічної психології, 9–10 жовтня 2008 р. : тези доповідей / за наук. ред. Л.М. Карамушки. К. : Наук. світ, 2008. – С. 50–52.*
2. Буняк Н.А. Студентський вік як період підвищення конфліктності: теоретичний аналіз. Львівський державний університет внутрішніх справ. *Науковий Вісник*, 2017. №1. С. 70–78.
3. Васильченко О.І. Соціально-педагогічні умови формування гендерної культури студентів університету: автореф. ... канд. пед. наук; 214 спец.: 13.00.05 – Соціальна педагогіка / О.І. Васильченко; НПУ ім. М.П. Драгоманова. К., 2015. 26 с.

Паржніцька В.А.,

студентка Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

науковий керівник: **Стратійчук В.М.,**

доктор філософії з економіки, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процес планування є невід'ємним природнім елементом управління створенням, функціонуванням та розвитком кожного суб'єкта підприємництва, адже дозволяє не лише передбачити найбільш важливі економічні характеристики та параметри господарювання, але й узгодити місію та цілі, стратегію і тактику розвитку, ресурсний потенціал та можливості її реалізації. Загальновідомо, що планування є процесом формування цілей, визначення пріоритетів, засобів, методів та шляхів їх досягнення. Його роль полягає у зменшенні рівня невизначеності підприємницької діяльності та забезпечення життєздатності суб'єкта бізнесу.

Бізнес-планування вирішує ряд важливих проблем:

1. Визначає ступінь життєздатності та майбутньої стійкості фірми, знижує ризик підприємницької діяльності.
2. Конкретизує перспективи бізнесу у вигляді системи кількісних та якісних показників розвитку.
3. Приваблює увагу та інтерес, забезпечує підтримку зі сторони потенційних інтересів фірми.
4. Допомогає отримати цінний досвід планування, розвиває перспективний погляд на організацію та її робоче середовище [4].

Діяльність з бізнес-планування достатньо різноманітна і може включати такі результати бізнес-планування:

1. Концепція бізнесу призначена оцінити ефективність і доцільність одного з напрямів або бізнесу в цілому. Як правило, розробляється на основі укрупнених показників, внаслідок чого фінансово-економічна оцінка виконується також в загальному вигляді. Мета розробки концепції бізнесу – первинне представлення зацікавленим сторонам представленого до реалізації проекту або стратегії розвитку підприємства. Структура концепції наближена до структури бізнес-плану, але більше направлена на позначення принципових моментів організації бізнесу і способів вирішення ключових завдань.

2. Бізнес-план – основний результат бізнес-планування. Трудомісткість розробки бізнес-плану залежить від обсягу інформації, що включається в

нього, і рівня її деталізації, наявності і якості вихідної інформації, особливостей бізнесу і масштабів проекту, необхідності розрахунку декількох варіантів реалізації проекту (стратегій), а також наявності яких-небудь специфічних вимог до бізнесплану.

3. Бізнес-проект – попередній документ для підготовки бізнес-плану, який призначений для первинної оцінки проекту. У бізнес-проекті опрацьовуються такі питання: стратегія реалізації проекту, маркетингова стратегія, організація збуту, рішення організаційних питань і юридичний супровід, забезпечення персоналом, питання технології виробництва, устаткування, розміщення, забезпечення сировиною, логістика та інші обов'язкові аспекти реалізації проекту.

4. Фінансово-економічна оцінка проекту включає таблиці економічних розрахунків (фінансову модель), а також текстову частину, в якій представлені механізм розрахунків і прийняті допущення, позначені вихідні дані і передумови до розрахунків, а також охарактеризовані і наочно представлені отримані результати.

5. Експертиза бізнес-плану проводиться для ухвалення рішення про реалізацію проекту і може бути представлена у вигляді оцінки методології розробки бізнес-плану та оцінки можливості реалізації проекту [2].

Важливо зауважити, що бізнес-план на відміну від інших планових документів суб'єкта підприємницької діяльності стосується: планування започаткування та реалізації окремого бізнес-проекту суб'єкта підприємницької діяльності; планування окремих напрямів, видів економічної діяльності чи створення окремого стратегічного підрозділу суб'єкта бізнесу; обґрунтування перспективних напрямів розвитку підприємницької діяльності. Відповідно, розробка бізнес-плану є трудомістким процесом, вимагає значних коштів і часу. Тому бізнес-планування починається, як мінімум, за півроку до початку реалізації підприємницького проекту. До бізнес-планування залучають менеджерів, фінансистів, економістів, маркетингологів, юристів. Але в розробці бізнес-плану обов'язково мають приймати участь керівник суб'єкта бізнесу та автор підприємницького ідеї.

Розумно розроблений бізнес-план дає змогу ефективно розвивати підприємницьку діяльність, знаходити інвесторів, партнерів і кредитні ресурси; такий план використовується для підвищення ефективності управління підприємством і прогнозування діяльності та надає змогу розв'язувати наступні завдання: 1) обґрунтовувати економічну доцільність нових напрямів розвитку; 2) розраховувати необхідні ресурси для здійснення процесу, а також очікувані результати діяльності, насамперед обсяги продажу, прибуток, прибуток на капітал; 3) визначати джерела фінансування обраної стратегії, тобто способів концентрації фінансових ресурсів; 4) добирати працівників, що реалізовуватимуть даний план.

Найпоширенішими міжнародними стандартами у бізнес-плануванні є розроблені Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), організацією United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States) – технічна допомога Співдружності Незалежних Держав та консалтинговою компанією KPMG [3].

Представимо на рис. 1 методологічну схему розробки бізнес-плану, яка включає принципи, методологію та інформаційну базу бізнес-планування підприємницької діяльності.

Рис. 1. Методологічна схема розроблення бізнес-плану суб'єкта підприємницької діяльності

Проведене дослідження дало змогу узагальнити теоретичні засади бізнес-планування в підприємницькій діяльності. Бізнес-планування відноситься до процесу розробки бізнес-плану, який є впорядкованою організаційною процедурою, пов'язаною зі збором та обробкою інформації, прийняттям рішень, що здійснюється з метою у вигляді цілісної системи взаємопов'язаних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Білик Р.Р. Бізнес-планування підприємницької діяльності : Навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с.
2. Колісник-Гуменюк Ю., Гурська І., Федуняк І., Скурський Д. Бізнес-планування діяльності підприємств як передумова їх стратегічного розвитку. Збірник наукових праць. Київ–Львів–Бережани–Ломза. 2022. Випуск 11. С. 150-153.
3. Кондратюк, О. М. Бізнес-планування в підприємницькому середовищі: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Вип. 26. №Ч. 1. С. 90-94.
4. Орлова А.А. Теоретичні аспекти бізнес-планування. *Напрями економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених*. 101 с.

Туха О.І.,

аспірантка, Львівський національний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0002-9403-1953>

СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стан соціального захисту населення в Україні є надзвичайно важливим аспектом суспільного розвитку. Соціальний захист населення передбачає надання різноманітних пільг, спрямованих на забезпечення життєвих потреб громадян та полегшення життя у випадках соціальних ризиків та кризових ситуацій. Особливу актуальність це питання набуває в контексті зміцнення економічної безпеки України.

Україна, розвиваючи сферу соціального захисту, спирається на світові, міжнародні стандарти та стандарти розвинених країн. У цих умовах, для розуміння тенденцій розвитку СЗ та його впливу на економічну безпеку країни важливим є проаналізувати та порівняти соціальний захист в Україні та на глобальному, міжнародному та національному рівні (інші країни світу).

Аналіз стану соціального захисту населення вказує:

- найбільша частка витрат на СЗ приходить на регіони світу, де країни мають розвинуту економіку або економіку, що розвивається з доходами вище середнього (Америка, Європа)[4; 6];

- присутній критично високий розрив частки витрат на соціальний захист у ВВП між регіонами з економічно розвинутими країнами та регіонами з бідними країнами, що розвиваються, при цьому цей розрив за період дослідження збільшився. Так, у 2008 році розрив у частці витрат на соціальний захист у ВВП між Америкою та Африкою був 14,7%, а у 2021 році склав 18,8%, розрив між країнами Європи та Центральної Азії та

Арабськими країнами за даним показником у 2008 році був 15,1%, а у 2021 році становив 16,2% [6];

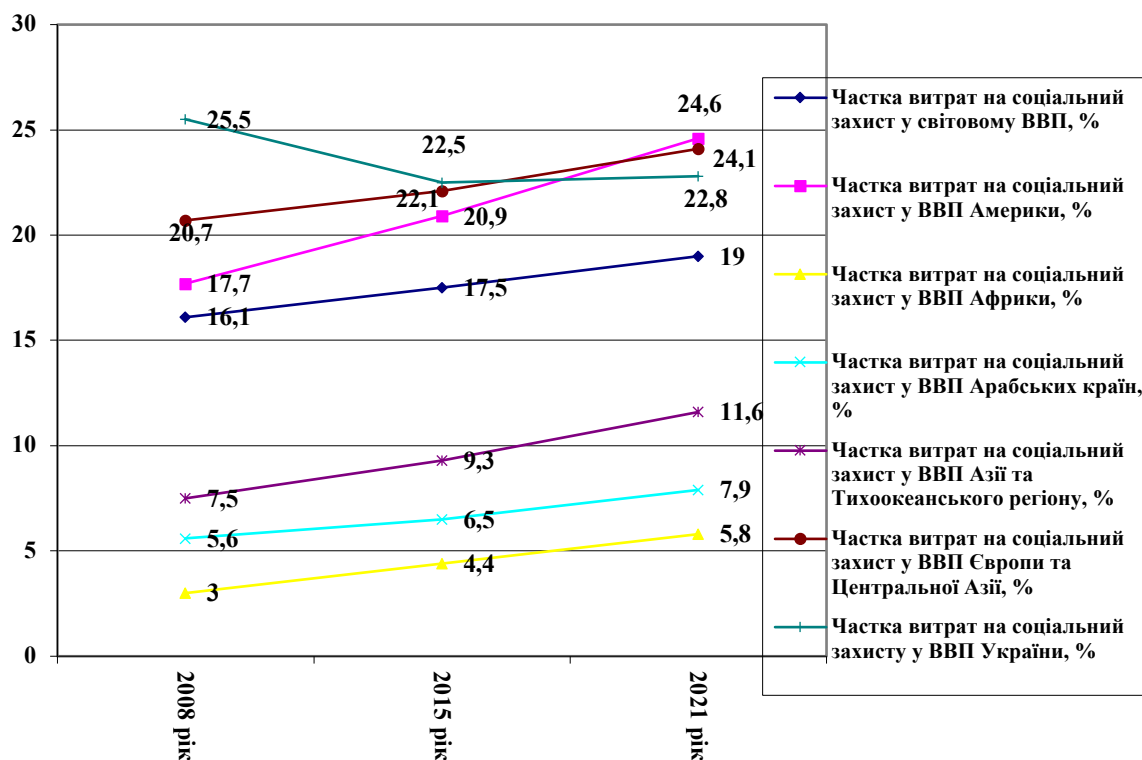

Рис. 1. Динаміка частки витрат на соціальний захист у ВВП світу, у ВВП окремих регіонів світу та України у 2008–2021 роках

Джерело: систематизовано автором за даними [1; 2; 3; 4; 5; 6].

- позитивним аспектом було зростання витрат на СЗ у ВВП всіх регіонів світу у період дослідження, що призвело до суттєвого зростання частки витрат на соціальний захист у ВВП світу (+2,8%)[1];

- важливо відзначити, що частка витрат на соціальний захист у регіонах з переважно бідними країнами, що розвиваються зростала у період дослідження швидше, ніж у регіонах з економічно розвинутими країнами. Так, темпи росту частки витрат на соціальний захист у ВВП в Африці за період дослідження склали 193,33%, у Арабській країнах – 141,07%; у Азії та Тихоокеанському регіоні – 154,67 %. Натомість темпи росту частки витрат на соціальний захист у ВВП в світі за період дослідження склали 118,01%, у Європі та Центральній Азії – 116,43%, у Америці – 138,98%;

- у Америці та Європі і Центральній Азії висока частка витрат на соціальний захист у ВВП забезпечувалась економічно розвинутими країнами, а досить високі темпи зростання країнами, що розвиваються;

- Україна у період дослідження за часткою витрат на соціальний захист у ВВП відносилась до країн з найбільш розвинутим соціальним захистом і відповідала розмірам частки витрат на СЗ у ВВП в регіоні (Європа). Однак

негативними моментами є: зменшення частки витрат на СЗ у ВВП за період дослідження на фоні зростання такої частки у регіоні та світі; збільшення негативного розриву між медіанним значенням по регіону та значенням частки витрат на СЗ у ВВП в Україні починаючи з 2016 року [2].

Можемо акцентувати увагу на зростанні проблем та розвитку негативних тенденцій у сфері забезпечення соціального захисту населення в Україні, особливо у період з 2015 до 2021 року. Враховуючи наведене, необхідним стає проаналізувати динаміку частки витрат на соціальний захист у ВВП різних країн світу та порівняти з ситуацією в Україні, для чого візьмемо, як економічно розвинуті країни різних регіонів, так і країни, які розвиваються з різним рівнем доходів на душу населення. Аналіз будемо проводити по 2008, 2015, 2021 роках.

Проведений аналіз дає змогу зробити зазначити, що простежується значний розрив у фінансуванні та обсягах соціального захисту між економічно розвинутими країнами, країнами, що розвиваються з високими, середніми та низькими доходами на душу населення, де саме розвиток економічної системи країни визначає частку витрат на СЗ. Критичною з соціальним захистом є ситуація у країнах Африки, Арабських країнах та країнах Азії, де навіть у таких країнах, як Саудівська Аравія та особливо Індія частка витрат на соціальний захист є низькою.

З обраних для дослідження країн, тільки країни Європи за період дослідження продемонстрували зменшення частки витрат на соціальний захист у ВВП, де найбільше зменшення, як у абсолютному, так і у відносному вираженні, було в Україні, що вказує на проблеми з соціальним захистом в країні.

Найбільші темпи росту частки витрат у ВВП на соціальний захист продемонстрували у період дослідження країни, що мали низьку базу порівняння (Індія, Китай, Нігерія), а також економічно розвинуті країни, які збільшували витрати на соціальний захист (Японія, Австралія, США, Німеччина). Значна кількість економічно розвинутих країн та країн, що розвиваються з високими доходами на душу населення (Австралія, Польща, Чехія, Саудівська Аравія) мали меншу частку витрат на соціальний захист у ВВП ніж Україна, але рівень соціального захисту був значно краще ніж в Україні, що свідчить про низьку ефективність існуючої сфери соціального захисту в країні та потребу у її реформуванні, а також має негативний вплив на економічну безпеку держави.

Вважаємо, що Україна потребує удосконалення соціального захисту в межах існуючих витрат на СЗ у економічній системі країни. На нашу думку, потрібно детальне дослідження закордонної практики та імплементація кращого іноземного досвіду.

Список використаних джерел

1. ILO. World Social Protection Data Dashboards. Retrieved from <https://www.social-protection.org/gimi/WSPDB.action?id=13>.
2. IMF. World economic outlook databases. GDP. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021>.
3. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах). Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua>.
4. Мінфін. Виконання державного бюджету України. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2008>.
5. Державна служба статистики України. Населення (1990–2022). Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua>.
6. Worldometer. Coronavirus Cases/Deaths/Recovered. Ukraine. Retrieved from <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/ukraine>.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

Будеянський Б.С.,

аспірант, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID 0000-0002-6110-6701

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ФІНАНСУВАННЯМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Одна з основних проблем у системі надання соціальних послуг в Україні полягає у недостатньому фінансуванні. Недостатній бюджет призводить до обмеження доступу до якісних соціальних послуг для багатьох людей, особливо тих, хто знаходиться у вразливому стані. Крім того, існує проблема недостатньої координації та інтеграції між різними службами соціального захисту. Часто відсутня взаємодія між медичними, освітніми, житловими та іншими службами, що ускладнює отримання повного спектру послуг людьми, які потребують соціальної підтримки. Також, прозорість та ефективність розподілу коштів у сфері соціального захисту залишають бажати кращого. Часто виникають випадки корупції, недостатньої контролю за використанням бюджетних коштів та непрозорих процедур призначення соціальної допомоги.

До інших проблем можна віднести недостатню кількість кваліфікованих працівників у сфері соціального захисту, відсутність системи навчання та підвищення кваліфікації, а також недостатню інформаційну підтримку для населення щодо доступних соціальних послуг.

Для подолання цих проблем необхідно збільшити фінансування системи соціального захисту, покращити координацію та інтеграцію між службами, забезпечити прозорість та ефективність розподілу коштів, залучити більше кваліфікованих фахівців та запровадити систему навчання та підвищення кваліфікації.

Для подолання цих проблем варто розглянути наступні заходи:

а) Забезпечення адекватного фінансування: Важливо виділяти достатні ресурси для системи соціального захисту населення в бюджеті країни і

забезпечувати їх стабільність і розумну розподіленість.

б) Ефективне управління ресурсами: Важливо розвивати механізми контролю та моніторингу витрат, вдосконалювати процедури планування та розподілу бюджету, а також запроваджувати ефективні системи звітності.

Для вдосконалення системи моніторингу та контролю за використанням бюджетних коштів на соціальний захист населення, можна розглянути наступні заходи: а) впровадження електронної системи обліку та звітності: Це дозволить забезпечити точний облік та контроль за використанням бюджетних коштів, уникнути випадків корупції та недостачі ресурсів; б) Запровадження системи оцінки ефективності програм та послуг: Важливо регулярно оцінювати результативність соціальних програм та послуг, щоб визначити їх ефективність та вплив на поліпшення соціального захисту населення; в) Залучення громадськості та неприбуткових організацій: Важливо залучити громадськість та неприбуткові організації до моніторингу та контролю за використанням бюджетних коштів, що сприятиме прозорості та забезпечить широку участь громадськості у процесі прийняття рішень. г) Посилення професійності та компетентності працівників управління соціальним захистом: Необхідно забезпечити постійне навчання та підвищення кваліфікації працівників управління соціальним захистом, щоб вони мали необхідні навички та знання для ефективного управління бюджетними ресурсами. д) Забезпечення інформаційної відкритості: Важливо забезпечити доступність та зрозумілість інформації про розподіл бюджетних коштів на соціальний захист населення, зокрема, на рівні місцевих органів влади

Соціально відповідальна діяльність підприємства передбачає включення соціальних аспектів у свою стратегію та практику, зокрема шляхом реалізації соціальних ініціатив, а саме підприємства можуть розробляти та впроваджувати соціальні програми, спрямовані на підтримку та розвиток спільнот, в яких вони діють. Це можуть бути проекти з покращення освіти, охорони здоров'я, соціальної підтримки вразливих груп населення тощо. Також на меті є створення робочих місць, де підприємства можуть забезпечувати стабільні робочі місця з достойною заробітною платою та соціальними гарантіями. Це сприятиме зменшенню безробіття та підвищенню життєвого рівня працівників. Підприємства можуть впроваджувати екологічно чисті технології та практики, мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище та сприяти сталому розвитку. Співпраця з громадськими організаціями, для встановлення партнерських відносин з громадськими організаціями, спільно реалізовувати соціальні проекти та сприяти вирішенню соціальних проблем у спільноті, а також прийняття етичних кодексів та стандартів поведінки, які включатимуть заборону корупції, дискримінації та порушення прав людини [4]. Концепція соціальної відповідальності бізнесу заснована на принципах традиційного

маркетингу, але з урахуванням загальнолюдських суспільних інтересів. Підприємства, які першими впровадили соціально відповідальну діяльність, є новаторами, що формують інноваційну стратегію, засновану на принципах корпоративної соціальної відповідальності [2].

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є підвищення рівня фінансування соціального захисту населення. Для цього необхідно залучати додаткові ресурси, зокрема шляхом розвитку економіки, залучення інвестицій та підтримки бізнесу.

Однак, на шляху досягнення ефективної системи соціального захисту населення також стоять інші важливі завдання. Необхідно розробити та впровадити механізми, що забезпечують достатній рівень соціального страхування для всіх громадян. Це включає розширення кількості видів соціального страхування і підвищення їх ефективності. Необхідно звернути особливу увагу на захист і підтримку вразливих груп населення, таких як люди похилого віку, інваліди, безробітні, малозабезпечені родини тощо. Важливо забезпечити їм достойні умови життя та доступ до необхідних соціальних послуг. Взаємодія держави, бізнесу та громадських організацій є важливим чинником вирішення соціальних проблем. Спільні зусилля всіх сторін дозволять досягти більшої ефективності в реалізації соціальних програм та проектів. Важливо забезпечити прозорість у використанні соціальних коштів та процесів розподілу бюджетних ресурсів.

Оптимальне розмежування повноважень між рівнями влади є важливим кроком у покращенні ефективності використання фінансових ресурсів у соціальній сфері. Проте, це повинно враховувати необхідність забезпечення достатніх джерел доходів для регіональних і місцевих органів влади.

Наділення додатковими повноваженнями місцевим органам влади щодо фінансування соціального захисту без відповідного забезпечення джерелами доходів може призвести до погіршення фінансового стану територіальних бюджетів і відсутності коштів для інших потреб, включаючи інвестиційні проекти. В такому випадку регіони будуть змушені спрямовувати всі ресурси на соціальний захист, що може призвести до недофінансування виробничого сектору і загострення економічної слабкості регіонів.

Вирішення цієї проблеми передбачає надання територіальним органам влади достатніх джерел доходів для фінансування їх зобов'язань. Це може включати розробку ефективної системи місцевих податків, сприяння розвитку підприємництва та привабливості інвестицій. При цьому, необхідно забезпечити прозорість та відповідальність у використанні цих фінансових ресурсів.

Загальнонаціональна стратегія має сприяти розподілу фінансових ресурсів на основі потреб, забезпечуючи збалансоване розвиток усіх регіонів і гарантуючи фінансову стабільність для соціального захисту та економічного зростання.

Отже, вдосконалення публічного управління бюджетним фінансуванням сфери соціального захисту потребує посилення відповідальності територіальних органів влади за ефективне використання коштів та забезпечення контролю над ними. Це може бути досягнуто шляхом забезпечення достатніх доходів місцевим і регіональним органам влади для фінансування їх повноважень через децентралізацію бюджетних коштів. Такий підхід сприятиме збалансованості регіональних і місцевих бюджетів і дозволить забезпечити стабільне фінансування соціального захисту населення.

Вирішення проблем соціального захисту населення вимагає значних фінансових вкладень, які неможливо мінімізувати. Світовий досвід побудови різних систем соціального захисту населення показує, що найефективнішими є ті системи, в яких головну роль відводиться державі як основному учаснику соціальної сфери. Тільки шляхом розв'язання цих питань можна досягти підвищення ефективності публічного управління бюджетним фінансуванням соціального захисту населення. Це, в свою чергу, призведе до покращення якості життя населення, що є основною метою соціально-економічної політики України.

Список використаних джерел

1. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан і перспективи розвитку // Молодий учений-Молодий вчений., № 5 (45), 2017, С. 568–571.
2. Клименко, А.Л. Соціальний захист та соціальне забезпечення в умовах європейської інтеграції України: Окремі аспекти // Теорія практики управління, №2 (12), 2017, С. 1–10.
3. Колбушкін Ю.П., Климова О.І., Петрик А.М. Аналіз підходів до формування соціально орієнтованої економіки // Проблеми системного підходу в економіці, № 6, 2018, С. 59–65. DOI:10.32782/2520-2200/2018-6-9
4. Огінська, А. Ю. Соціальний захист населення і фінансовий механізм її реалізації: теоретичний і концептуальний зріз // Економіка та держава, № 4, 2018, С. 131–136.

Верещак О.О.,

аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7262-5400>

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Ми наполягаємо на тому, що доцільно все ж таки застосовувати термін «цивільний контроль над сектором безпеки та оборони» прибравши з нього «демократичний». Логіка цього твердження полягає в тому, що по-перше, в недемократичній країні такий контроль неможливий; по-друге, ця ознака певним чином зобов'язує вибудовувати систему відносин на паритетних засадах. Однак нами в подальшому буде доводитися теза про те, що цивільний контроль за вказаним сектором повинен набувати риси імперативного з боку цивільних інституцій, і зокрема – з боку громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства не повинні бути лояльними до потенційної можливості розширення функцій та завдань військових, оскільки це призводить до звуження або до ризиків звуження громадських свобод, що вже суперечить концепту демократичної держави. Разом з тим обмеження у визначенні сентенцією «цивільний», переносить акцент на характер суб'єктів, що здійснюють такий контроль, виводячи їх в єдину площину - інститутів демократичного врядування. Інститути громадянського суспільства також до них відносяться, оскільки народ має право пірати участь в управлінні державними справами, в тому числі через відповідні власні представницькі структури. А те що цивільний контроль над сектором безпеки та оборони є формою участі в управлінні державними справами не викликає жодних сумнівів.

Що ж стосується сутності такого контролю, то тут слід виділити наступні аспекти:

– по-перше, він здійснюється з метою перевірки реалізації воєнними та правоохоронними органами тих завдань, які покладені на них державою та/або делеговані безпосередньо носієм суверенітету та джерелом державної влади – народом. Розуміючи, що держава є інституційним втіленням суспільного договору, ми повинні сектор безпеки та оборони розглядати як такий, в якому суспільство делегувало більшість повноважень із забезпечення громадського порядку, національної безпеки тощо на рівень державних інститутів. Суспільство не лише повинно отримувати звіт про виконання безпекових функцій, але і постійне підтвердження з боку держави гарантій недопущення звуження обсягу громадянських прав та свобод. Таким чином, цивільний контроль, це контроль в системі делегування безпекових повноважень спеціальним воєнізованим інститутам держави від цивільної державної адміністрації та народу;

– по-друге, цивільний контроль здійснюється за використанням ресурсів держави відповідними інституціями, які виконують повноваження в секторі безпеки та оборони. Це не просто питання делегування повноважень із відповідним їх ресурсним забезпеченням, в перевірка підходів до використання воєнними ресурсів держави в будь-яких умовах: мирного чи воєнного стану. Оскільки ресурси держави обмежені, то цілком логічним вбачається наявність ефективної моделі їх плануванню та розподілу між різними сферами державного регулювання, в так числі і військовій. Але під час безпосереднього виконання воєнних завдань вводиться спеціальний правовий режим в державі, який звужує функції цивільних інститутів публічного управління, що само по собі створює дисбаланс в ресурсних можливостях. Тому цивільний контроль, в тому числі, за рахунок діяльності інститутів громадянського суспільства, забезпечує необхідний рівень раціональності та оптимізації використання ресурсів;

– по-третє, цивільний контроль забезпечує гарантування державою недопущення обмеження або звуження обсягу демократичних прав в свобод людини і громадянина. Держава виконує свої функції щодо захисту суспільства в частині створення умов для функціонування ефективної системи національної безпеки. Але в той же час, держава забезпечує верховенство права та демократичних цінностей в соціумі. Це означає, що виконуючи першу вказану нами частину гарантій, держава повинна створити такий військово-цивільний баланс, за якого беззаперечно дотримуватимуться і другий комплекс зобов'язань. Єдиним виключенням при цьому є принцип суспільної значущості, що надає певного примату суспільним інтересам, зокрема в векторі безпеки та оборони, над обсягом індивідуальних прав і свобод.

Таким чином, під цивільним контролем за сектором безпеки та оборони ми пропонуємо розуміти сукупність організаційно-правових, інституційних, кадрових та інших заходів з боку цивільного сегменту органів державної влади, інститутів громадянського суспільства за діяльністю органів, інституцій та відомств силового та правоохоронного блоку, які мають на меті дотримання останніми виконання делегованих їм безпекових завдань; забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості в їх діяльності, а також неухильне дотримання та гарантування непорушності законодавчо визначених демократичних прав та свобод громадян держави, в тому числі під час воєнного стану або реалізації будь-яких легітимізованих у відповідний спосіб силових та антитерористичних операцій. Ми наголошуємо на тому, що ця система заходів повинна мати контрольний характер, тобто імперативно впливати на відповідні воєнні та правоохоронні інститути держави у випадку порушення ними встановленого законом правового режиму функціонування, але також включати і заходи моніторингово-наглядного характеру, що забезпечить безперервність контролю.

Кривша О.В.,

аспірант, спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID 0000-0002-5591-346X

ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Подолання соціальної нерівності та розвиток українського суспільства потребує глибокого розуміння причин цих проблем і шляхів їх подолання. Бідність, інвалідність, сирітство – це складні соціальні явища, які вимагають наукових досліджень та ефективної соціальної роботи. Однак, сучасне суспільство іноді виявляється неспроможним задовольнити потреби індивідів з обмеженими можливостями, незважаючи на законодавчі норми. Символічні бар'єри, що існують в суспільстві, можуть бути складнішими для подолання, ніж фізичні перешкоди. Тому надзвичайно важливо розвивати культурні цінності громадянського суспільства, такі як повага до людської гідності, толерантність, гуманізм, емпатія та рівність прав. Це створить умови для становлення справедливішого і інклюзивного суспільства, в якому кожна людина матиме рівні можливості для розвитку та самореалізації.

Участь дітей і дорослих з інвалідністю в суспільстві не повинна розглядатися як вантаж, який несуть їх близькі, суспільство чи держава. Існує альтернативний підхід, який спрямований на активну життєву позицію самого інваліда. Він включає формування концепції незалежного життя, з фокусом на взаємній допомозі та підтримці у подоланні нових випробувань, що виникають у зв'язку з інвалідністю.

Одним з пріоритетних завдань державної соціальної політики є усунення економічної та соціальної нерівності та створення необхідних умов для інтеграції інвалідів в суспільство. Особливу увагу слід приділити створенню ефективних механізмів, які захищатимуть права інвалідів у сфері професійної реабілітації. Це допоможе забезпечити їм можливість активно брати участь у професійній діяльності та розвиватися у вибраній сфері, забезпечуючи їм фінансову незалежність та самостійність.

Забезпечення інтеграції інвалідів та захист їх прав є важливими складовими сучасної соціальної політики, яка спрямована на побудову справедливого та рівного суспільства для всіх його членів.

В Україні ефективність системи соціального захисту населення залишається низькою, незважаючи на проведені реформи модернізації. Це призводить до того, що особи, які справді потребують соціальної підтримки, не отримують її, а видатки, призначені на соціальні потреби, розпорошуються. Така ситуація є неприпустимою, особливо в умовах фінансово-економічної

кризи та інших деструктивних процесів, що спостерігаються в українському суспільстві.

Враховуючи все це, актуальність дослідження теми і обґрунтування необхідності проведення аналізу ключових проблем, що виникають під час реалізації соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами), в Україні стає очевидною. Необхідно дослідити ці проблеми та виявити шляхи їх подолання, щоб покращити систему соціального захисту і забезпечити адекватну підтримку та захист прав людей з інвалідністю.

У ст. 1 Конституції України зазначено, що «Україна є соціальною державою, що передбачає взяття нею на себе та виконання зобов'язань щодо побудови соціально орієнтованої держави» [1]. Дане положення в умовах сьогодення втілюється через державну політику, яка спрямовується на підвищення рівня добробуту населення, приділення особливої уваги його вразливим верствам населення, зокрема шляхом модернізації системи надання соціальних послуг.

Соціальний захист є однією з основних складових концепції «соціальна держава». В літературі зазначається, що соціальний захист є необхідним елементом функціонування будь-якої розвиненої держави. У кінці ХІХ – на початку ХХ століття з'явилася Концепція соціального захисту. Термін «соціальний захист» в широкому соціологічному змісті вперше використовувався у США в 1930-х роках і поступово поширився в західній соціології для позначення системи заходів, що захищають громадян від економічного та соціального ущемлення, що виникає внаслідок безробіття, втрати доходу через хворобу, народження дитини, виробничу травму або професійне захворювання, інвалідність, старість або втрату годувальника [2].

Успішна побудова ефективної системи соціального захисту населення є одним із ключових завдань, які стоять перед більшістю країн як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі. Система соціального захисту повинна бути здатною вирішувати нагальні й постійні соціальні проблеми, що стикаються громадяни. Вона має забезпечувати адекватний рівень соціального захисту, забезпечувати доступ до основних соціальних послуг і допомоги, а також здатність реагувати на зміни в суспільстві та вимоги часу. Побудова такої системи вимагає добре проробленої стратегії, відповідного фінансування, ефективного управління та співпраці з різними суб'єктами суспільства.

В Україні становище осіб з інвалідністю (з особливими потребами) значно відрізняється від решти населення, що призводить до диференціації їх якості життя. Ця диференціація зумовлена кількома факторами. По-перше, існує нерозвиненість та непристосованість соціальної інфраструктури міст і сільських населених пунктів, яка не враховує основні потреби осіб з інвалідністю. По-друге, існують значні труднощі в отриманні якісної професійної освіти, особливо вищої, а також в задоволенні духовних потреб цієї

категорії людей. По-третє, українське суспільство характеризується недостатністю гуманізму та милосердя до осіб з особливими потребами. По-четверте, низька якість або відсутність необхідних технічних засобів і пристосувань для обслуговування, пересування та праці осіб з інвалідністю також ускладнює їх повсякденне життя. Нарешті, низький рівень матеріального забезпечення та соціального обслуговування, а також недостатня гнучкість цих послуг, спричиняють труднощі для осіб з інвалідністю. Врахування цих факторів є важливим удосконаленням системи соціального захисту та політики в Україні [4, с. 6].

Варто зауважити, що поряд зі схваленням і прийняттям ідей інтеграції в українських дебатах про соціальну політику щодо інвалідів ставиться питання про витрати і вигоди, а якість та спектр існуючих заходів соціального захисту поки що залишаються факультативним питанням [5, с. 59].

Система соціального захисту інвалідів в Україні забезпечує соціальні гарантії для цієї категорії осіб. Вона базується на законах та інших нормативних актах, які забезпечують соціальну допомогу, медичну, соціальну та професійну реабілітацію, освіту та інші заходи. Головна мета цих заходів полягає в створенні рівних можливостей для інвалідів участі у суспільному житті на рівних з іншими громадянами.

Перехід від централізації до децентралізації є важливим кроком для підвищення ефективності системи соціального захисту в Україні. Це означає, що держава, як головний суб'єкт соціального захисту, має зосередитись на розробці загальнонаціональної філософії, принципів та стратегічних напрямків політики соціального захисту, забезпечуючи одночасно узгодження загальнодержавних цілей з особливостями розвитку регіонів. Держава також повинна виконувати координаційну роль у цій сфері.

Україна стикається з реальною проблемою соціального захисту осіб з інвалідністю, що свідчить про недостатній рівень державного соціального захисту для людей з обмеженими можливостями. Це відображає тяжкі соціально-економічні проблеми загального суспільного розвитку. Важливо створити правові, економічні, політичні, соціально-побутові і соціально-психологічні умови для задоволення потреб інвалідів у здоров'ї, матеріальному забезпеченні, можливості працювати та брати участь у громадському житті. Сьогодні держава має виконувати важливу функцію у цьому процесі.

У сфері соціального захисту інвалідів, сучасна державна політика України повинна охоплювати широкий спектр аспектів. Вона повинна не лише забезпечувати їх матеріальне благополуччя, а й враховувати соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, інформаційні аспекти, а також морально-етичні аспекти. Крім того, вона має сприяти інтеграції осіб з інвалідністю в суспільне та економічне життя, зокрема, шляхом забезпечення рівного доступу до працевлаштування.

Важливо створити сприятливі умови, де інваліди зможуть реалізовувати свій потенціал і активно брати участь у суспільному житті.

На сьогоднішній день, держава активно працює над створенням і розвитком системи підтримки для цієї категорії населення. Регулярно приймаються закони та програми, які включають заходи допомоги, спрямовані на створення умов, що дозволять людям з обмеженими можливостями активно брати участь у громадському житті на рівних з іншими громадянами. Оцінка ефективності соціальної підтримки вимагає часу. Лише після певного періоду можна здійснити аналіз та визначити позитивні та негативні аспекти отриманих результатів. Важливо продовжувати вдосконалювати систему соціального захисту, забезпечувати доступ до послуг та можливостей для людей з обмеженими можливостями, щоб забезпечити їх повну інтеграцію в суспільство.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Холодніцький А.М. Сучасний стан соціального захисту в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/233.pdf>
3. Завіновський І.С., Ковальчук Ю.І. Соціальний захист інвалідів в Україні. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 246–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2015_2_32
4. Балдинюк О.Д. Нормативно-правове регулювання соціально-правового захисту дітей з інвалідністю в Україні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 63. С. 5–9.
5. Віжунов О.В. Історичні передумови формування поняття «особа з інвалідністю». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4. С. 58–61.

Стретович А.В.,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID 0009-0009-1929-0865

СУТНІСТЬ БЛОКОВОГО СТАТУСУ В РАМКАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сутність блокового статусу в рамках публічного управління полягає в прийнятті рішення державою про вступ до військово-політичного блоку або альянсу з метою забезпечення своєї безпеки, спільного оборонного потенціалу, політичної співпраці та інших форм спільних дій з іншими учасниками блоку.

Блоковий статус може включати низку зобов'язань, прав та відповідальностей для держави, яка вступає до блоку. Це можуть бути обов'язки щодо спільного оборонного зусилля, консультацій та координації політики з іншими членами блоку, участь у спільних військових навчаннях та операціях, обмін розвідувальною інформацією, встановлення спільних стандартів та процедур, а також прийняття спільних рішень з питань безпеки та оборони.

Сутність блокового статусу в рамках публічного управління полягає також в узгодженні та здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики з урахуванням інтересів та домінуючих цілей блоку. Він передбачає певний рівень взаємодії, співробітництва та координації з іншими членами блоку, а також зобов'язує державу виконувати прийняті спільні рішення та взаємодіяти в межах встановлених процедур та механізмів.

Загальна мета блокового статусу в рамках публічного управління полягає у забезпеченні безпеки, стабільності та захисту інтересів держави в умовах змінливого геополітичного середовища. Сучасний вибір блокового статусу України є складним питанням, яке має політико-правовий аспект. Процес прийняття рішення щодо блокового статусу країни потребує аналізу різних факторів, таких як міжнародна політика, правові зобов'язання та національні інтереси.

Вибір блокового статусу для України має важливе значення для її безпеки, зовнішньої політики та міжнародного співробітництва. Політичне та правове рішення мають бути здійснені відповідно до національних інтересів, захисту територіальної цілісності та суверенітету країни, а також враховувати можливі наслідки

Теоретичні основи блокового статусу в основному базуються на ідеях теорії міжнародних відносин та політології. Блок визначається як альянс чи об'єднання держав, які мають спільні політичні та військові цілі та зобов'язання. Це може бути формальний міжнародний організм, такий як

НАТО (Північноатлантичний договір), або неформальна коаліція країн, які спільно діють для захисту своїх інтересів.

Блоковий статус ґрунтується на ідеї колективної безпеки, за якої держави-члени об'єднуються для спільної оборони та захисту в разі загрози зовнішньої агресії. Це означає, що атака на одну державу-членку розглядається як атака на всіх, і інші країни блоку зобов'язані надати підтримку та взаємодопомогу.

Блоковий статус може включати інтеграцію політичних та військових структур держав-членів. Це означає координацію політики, прийняття спільних рішень та взаємодію у військовій сфері, включаючи спільні військові навчання та операції. Блоковий статус передбачає активну взаємодію та координацію між державами-членами. Це включає консультації, обмін інформацією.

Проф. Х. Пен (*Peng, H.; Shen, N.; Ying, H.; Wang, Q. (2021)*) «Factor analysis and policy simulation of domestic waste classification behavior based on a multiagent study» розглядає питання застосовності міжнародного гуманітарного права до інформаційних війн. Автор приходить до висновку, що положення цієї галузі права «застаріли лише формально, але не по суті». Крім того, у даній роботі розглядається і критична інформаційна інфраструктура. Автор робить такі висновки [1, с. 89]:

- захищені та незахищені об'єкти критичної інформаційної інфраструктури тісно переплетені між собою в інформаційному просторі;
- гуманітарні об'єкти критичної інформаційної інфраструктури не мають відмітних знаків, що зумовлює їх особливий правовий статус.

На підставі проведеного дослідження автори пропонують залучати представників бізнесу, експертної спільноти та громадянського суспільства до питань забезпечення міжнародного правового захисту критичної інформаційної інфраструктури, а також використовувати відмітні знаки для захищених об'єктів в інформаційній сфері [1, с. 90].

Т. Лін (*Zhang, S.; Hu, D.; Lin, T.; Li, W.; Zhao, R.; Yang, H.; Pei, Y.; Jiang, L. (2021)*) «Determinants affecting residents' waste classification intention and behavior: A study based on TPB and A-B-C methodology» розглядає параметри функції ризику для елементів критичної інфраструктури на основі параметрів ризиків та їх компонентів. Автор пропонує способи розрахунку ризику для складних багатокомпонентних систем, що враховують як синхронні, і асинхронні атаки. Запропоновані формули дають можливість оцінки ризику спільного та несумісного впливу дестабілізуючих факторів, а також життєстійкості системи, що, як наслідок, дозволяє адекватно класифікувати ступінь захищеності інфраструктури та точніше прогнозувати збитки від втрати працездатності даних об'єктів [2, с. 290].

С. Вон та Б. Ченг (*Zheng, B.; Wan, S.; Wen, J.; Ye, L.; Lv, K. Pol. J. Environ. Stud. (2021)*) також розглядають модель оцінки безпеки критичної

інформаційної інфраструктури на основі прогнозування ризиків об'єктів, що знаходяться під впливом комп'ютерних атак, у своїй роботі «Do Public Awareness and Behaviors in Rural Domestic Waste Classification Help Reduce COVID-19? a Case Study in China.». Вони пропонують модель оцінки безпеки, побудовану на основі вейвлет-розкладання. Подальше дослідження динаміки коефіцієнтів вейвлет-розкладання дозволить точніше виявляти небезпечні події, здатні порушити безпеку критичної інфраструктури в майбутньому [3, с. 3897].

Таким чином захист об'єктів критичної інфраструктури є важливим для захисту та ключовим фактором при рішенні про блоковий статус України має враховувати політичні настанови країни та міжнародну політичну кон'юнктуру. Україна має вирішити, чи буде вона зберігати нейтралітет, приєднатися до військово-політичних блоків, таких як НАТО, або обрати інший шлях співпраці та партнерства з іншими країнами. Рішення про блоковий статус України повинне враховувати міжнародні правові зобов'язання, зокрема договори та угоди, до яких Україна є стороною. Україна може мати зобов'язання відповідно до договору про нейтралітет або військово-політичних угод з іншими країнами. Рішення про блоковий статус повинно бути здійснене в межах законодавства та з урахуванням правових наслідків.

Список використаних джерел

1. Peng, H.; Shen, N.; Ying, H.; Wang, Q. Factor analysis and policy simulation of domestic waste classification behavior based on a multiagent study—Taking Shanghai's garbage classification as an example. *Environ. Impact Assess. Rev.* 2021, 89, 106598.
2. Zhang, S.; Hu, D.; Lin, T.; Li, W.; Zhao, R.; Yang, H.; Pei, Y.; Jiang, L. Determinants affecting residents' waste classification intention and behavior: A study based on TPB and A-B-C methodology. *J. Environ. Manag.* 2021, 290, 112591.
3. Zheng, B.; Wan, S.; Wen, J.; Ye, L.; Lv, K. Do Public Awareness and Behaviors in Rural Domestic Waste Classification Help Reduce COVID-19? a Case Study in China. *Pol. J. Environ. Stud.* 2021, 30, 3897–3906.

Ткачов З.В.,
здобувач вищої освіти ступеня магістра
Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського

ЕЛЕМЕНТИ, ЩО ФОРМУЮТЬ ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНІЗАЦІЇ

Інновації виникають тоді, коли поєднуються різноманітні процеси, які є результатом внутрішньої та зовнішньої динаміки організації. Зовнішні фактори, такі як умови ринкової конкуренції, технології, урядові ініціативи, стадія життєвого циклу галузі чи сектору, динаміка середовища та ступінь невизначеності або загальні характеристики середовища, такі як мінливість (динамізм), складність та ворожість [1, с. 245], є одними з численних, різноманітних та складних умов інноваційності організації.

З іншого боку, інноваційним процесам за своєю суттю перешкоджає погано продумана структура корпоративної організації. Хоча кожна інноваційна дія в кінцевому рахунку є суб'єктивною, можна визначити ряд загальних і специфічних змінних, які можуть стимулювати інновації або підтримувати вже впроваджені інновації.

Фактори, які визначають інноваційність компанії.

Вибір стратегії, структури, організаційної культури та операційних процедур як основної сфери для аналізу дозволяє зосередитися на тих факторах, які організація контролює, ігноруючи ті, що є зовнішніми. Вони підтримують і зумовлюють інновації в організації, формуючи основу її структур і систем.

Організаційна структура.

Розташування частин організації та особливі зв'язки між ними, які є унікальними для даної системи, називаються організаційною структурою. Це порівняно стабільний розподіл завдань, влади та інформації, що встановлює розподіл контролю та відповідальності в організації, впливає на формування команди, а також керує координацією та розподілом завдань між організаційними підрозділами та персоналом [2, с. 198].

Прямий контроль над організаційною структурою дає можливість впливати на інноваційність організації (разом з такими її складовими, як формалізація, централізація, спеціалізація, функціональна диференціація та ієрархічна (вертикальна) диференціація) [3, с. 23], а також на фактори, пов'язані з ресурсами, процесами та культурою).

Ступінь свободи працівників у прийнятті рішень визначається централізацією процесу прийняття рішень, що є методом контролю та управління поведінкою працівників. Дослідження Е. Северо та ін. [4, с. 45] показало, що горизонтальна організаційна структура значно більше підтримує інновації, ніж вертикальна.

Механічні організації, які працюють за принципами, подібними до машин, не сприяють інноваціям, оскільки вони не змінюються, базуються на спеціалізації діяльності, діють за жорсткими правилами, заснованими на формальних відносинах між працівниками, і концентрації влади в руках кількох топ-менеджерів. Зростання креативності та уяви, а також незалежність і використання власних суджень є презумпцією органічних і адаптивних систем. Вони надають більшого значення творчості, ніж формальній освіті [5, с. 14].

Стратегія.

Згідно з Дж. Пенком [6, с. 180], стратегія – це концепція системної діяльності, що базується на визначеному наборі довгострокових цілей, точних ресурсах і засобах для досягнення цих цілей, а також процедурах, які гарантують їх ідеальну організацію та використання.

Вимога (необхідність) інноваційного менеджменту та створення інноваційних стратегій є вимогою для ефективного та обґрунтованого впровадження та комерціалізації інновацій на місцевому та міжнародному ринку [7, с. 47].

Динамічна та винахідлива стратегія необхідна через природу швидких змін у навколишньому середовищі та схильність до інновацій. Стратегія повинна випереджати ринкові тенденції та явища, які, як правило, є результатом інноваційних дій інших підприємств [8, с. 19].

Фундаментальним компонентом впровадження змін є зміна стратегії компанії. Крім того, це вимагає коригування структури організації, персоналу, культури та операційних процедур [9, с. 26].

Організаційна культура.

Щоб успішно впроваджувати інновації або використовувати технологічні рішення, компанії повинні відповідати певним вимогам щодо своєї внутрішньої поведінки та зовнішніх відносин [10, с. 133].

Через соціалізацію та координацію культурні компоненти мають подвійний вплив на креативність [11, с. 34]. Кожен працівник фірми може перевірити, чи є інноваційна та креативна поведінка компонентом бізнес-моделі компанії, через соціалізацію. Так само організація може сприяти принципам, які заохочують творчість та інновації через свої дії, політику та процедури, таким чином неухильно підвищуючи свою здатність до інновацій.

Порівнюючи організаційну культуру з результатами, яких досягла організація, можна визначити наступне:

1) Хороша (конструктивна) культура – це культура, яка адаптується до змін і вітає їх.

2) Негативна культура (біопатологія), яка обмежує творчість, сприяє консерватизму, позбавлена гнучкості і створює клімат антипатії, в якому члени організації стають радше супротивниками, ніж прихильниками. Така

культура також винагороджує працівників, які самостійно вирішують нові проблеми, мотивуючи їх до ефективної роботи.

Цінності в інноваційній культурі шануються, але вони розглядаються як інструменти, і коли вони більше не є корисними, їх замінюють новими. Ризик приймається добровільно, поважаються інновації, динамізм і сильне почуття відповідальності, вносяться корективи, а метою є розвиток, що дозволяє організації успішно працювати в турбулентному і мінливому середовищі. Працівники легко приймають виклики в цьому типі культури, що заохочує динамізм і зміни [12, с. 167].

Процедури та операційні процеси.

Процедури та операційні процеси в організації є відносно стабільними програмами дій. Ці програми можуть стосуватися того, як здійснюється основна діяльність організації (наприклад, технічне обслуговування, надання науково-технічної інформації), як регулюється ця діяльність (наприклад, процес технічної підготовки виробництва) або як підтримується організація в цілому (наприклад, управління персоналом, юридичні послуги).

Для того, щоб позбутися типового, передбачуваного, рутинного та повторюваного дисбалансу, дуже важливими є процедури та операційні процеси. Встановлено, що організаційний розвиток та еволюція операційних процесів пов'язані між собою [13, с. 178]. Вони є повторюваною темою для всієї організації і в значній мірі є незмінними елементами. Вони дозволяють пристосувати правила роботи до конкретних умов, тим самим відновлюючи рівновагу [14, с. 236]. Це відбувається тому, що повторюваність певних подій призводить до стандартизації стандартів поведінки.

У деяких ситуаціях організація може припинити своє існування через нездатність узгодити операційні процеси та процедури для ефективного виконання діяльності в процесі адаптації до змін, спричинених змінами в навколишньому середовищі. Тому, навіть якщо процедури є відображенням зусиль організації, спрямованих на збереження стабільності, це не означає, що потрібно шукати нові моделі поведінки.

Ступінь інноваційності організації також можна підвищити, якщо послідовно впроваджувати на практиці та дотримуватися таких принципів: інтенсивні процеси навчання, дослідження, які продукують нові знання, взаємодія з людьми, багатими на знання, використання як традиційних, так і нетрадиційних процесів мислення, цілісний підхід до вирішення проблем, заохочення та підтримка ентузіазму, а також створення середовища, яке сприяє креативності.

Висновки.

Організаційні фактори, що визначають інноваційність компанії, вказують на необхідність загального розуміння того, як працює організація.

Організації готові та здатні впроваджувати інновації за умови створення інноваційно-орієнтованої культури, гнучкої організаційної структури та інноваційної стратегії.

Більшість прогнозів щодо організаційних характеристик, важливих для інновацій, підтвердилися.

Виявлено, що конкретні види діяльності впливають на рівень інноваційності, які в сукупності визначають певний тип стратегії, структури, культури та процесів.

Вважається, що структури найбільш інноваційних підприємств нагадують органічні, з незначним впливом елементів механістичних структур.

Список використаних джерел

1. Miller, D., Friesen, P.H. (1983). Strategy-making and Environment: The Third Link. *Strategic Management Journal*, 4, pp. 221-235.
2. Daft, R.L. (1978). A Dual-Core Model of Organizational Innovation. *Academy of Management Journal*, 21, pp. 193-210.
3. Damanpour, F. (1991). Organizational Innovation: A Meta-Analysis of Effects of Determinants and Moderators. *Academy of Management Journal*, 34, pp. 555-590.
4. Severo, E.A., Cruz, M.R., Dorion, E., Guimarães, J.C.F., Pereira, A.A. (2015). Organizational Structure of Innovative Enterprises in Brazil. *Espacios*, 19.
5. Francik, A. (2003). Sterowanie procesami innowacyjnymi w organizacji. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
6. Penc, J., (1994). Management Strategies. Warszawa: Wyd. Placet.
7. Janasz, W. (2011). Strategies of Innovative Companies. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 21.
8. Mirski, A., (2014). Innovation Strategies in Company Management. *Zeszyty Naukowe*, 43.
9. Grudzewski, W.M., Hejduk, I.K. (2000). Company Restructuring as a Trend in Increasing its Value. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, 34, pp. 25-57.
10. Tylecote, A. (1996). Cultural Differences Affecting Technological Innovation in Western Europe. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5, pp. 137-147.
11. Tesluk, P.E., Farr, J.L., Klein, S.R. (1997). Influences of Organizational Culture and Climate on Individual Creativity. *The Journal of Creative Behavior*, 31, pp. 27-41.
12. Zbiegień-Maciąg, L. (1999). Culture in the Organization. The Identification of the Cultures of Famous Companies. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
13. Karpacz, J. (2013). Procedures as a Tool of Strengthening the Recursive Patterns of Employees' Behavior. *Zarządzanie i Finanse*, 4, pp. 171-180.
14. Koźmiński, A.K., Obłój, K. (1989). Outline of the Theory of Organizational Balance. Warszawa: Wyd. PWE.

Оринчак О.М.,

аспірантка кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
pressgeo16@gmail.com, ORCID 0000-0002-8853-2938

МОДЕЛЬ МВО В МЕЖАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

В якості базису розробки моделей підвищення ефективності менеджменту у сфері надкористування в Україні для суб'єктів управлінської діяльності можливо використовувати іноземні оптимізаційні моделі зі сфери управління та моделі удосконалення бізнес-процесів, а саме: модель управління за цілями (Management by objectives (MBO)) [3]. Модель управління за цілями (Management by objectives (MBO)) направлена на підвищення ефективності управлінської діяльності на різних організаціях (підприємствах). Вона може бути застосована для сфери надкористування в Україні на різних рівнях її функціонування а саме: на рівні державних органів (інститутів, організацій) влади, на рівні муніципальних органів (інститутів, організацій) влади, на рівні недержавних інститутів (організацій) національного рівня; на рівні суб'єктів підприємництва.

Сутність МВО складається у тому, що керівництво та працівники узгоджують цілі підвищення продуктивності (ефективності) роботи, строки досягнення цілей і ресурси, необхідні для цього [2]. Модель управління за цілями: дозволяє залучити працівників до процесів підвищення ефективності менеджменту; зменшує супротив працівників нововведенням; дозволяє економити ресурси при реалізації заходів щодо підвищення ефективності управлінської роботи; дозволяє налагодити ефективний зворотний зв'язок між керівниками, працівниками та контрагентами; підвищує лояльність працівників та рівень сприйняття ними змін в менеджменті. МВО можливо застосовувати в межах взаємодії суб'єктів та об'єктів управління у сфері надкористування, що підвищує її можливості з точки зору налагодження комунікацій та кооперації між суб'єктами і об'єктами управлінських впливів.

Модель управління за цілями (Management by Objectives – MBO) може бути корисною в межах підвищення ефективності менеджменту у сфері надкористування (СНК) в Україні. МВО допомагає визначити чіткі цілі та орієнтацію на результат. Це дозволяє уникнути невизначеності та розмитості в управлінні надрами і забезпечити фокус на конкретних завданнях. Модель МВО вимагає встановлення вимірних показників та критеріїв успіху для оцінки досягнення цілей. Це дозволяє об'єктивно оцінювати продуктивність і прогрес управлінських рішень в галузі надкористування.

МВО передбачає активну участь співробітників у процесі визначення цілей, установленні пріоритетів та розробці планів дій. Це сприяє підвищенню відповідальності та мотивації персоналу, а також залученню їхнього

досвіду і ініціативи. МВО підкреслює досягнення результатів і виконання цілей. Це стимулює ефективне виконання завдань, вироблення планів дій та контроль за їхнім виконанням.

Запровадження моделі управління за цілями (Management by Objectives – МВО) у сфері надрокористування потребує урахування деяких недоліків. Модель МВО може спричинити переконцентрацію на досягненні поставлених цілей, зокрема, їх формальному виконанні, не враховуючи при цьому більш широкий контекст і стратегічні вимоги. Це може призвести до знехтування іншими аспектами, такими як сталість розвитку, соціальна відповідальність та екологічні аспекти.

Впровадження МВО може привести до зростання навантаження на об'єкти управління, оскільки вони повинні виконувати велику кількість поставлених цілей. Це може призвести до перевантаження ресурсів, розтягнення зусиль та зниження ефективності діяльності. В деяких випадках, модель МВО може спонукати керівників до досягнення своїх цілей за рахунок інших учасників системи надрокористування. Це може створювати конфлікти між різними суб'єктами та порушувати принципи справедливості та співробітництва. Впровадження МВО може призвести до збільшення конфліктів між суб'єктами управління (наприклад, державними органами, підприємствами, громадськістю) та об'єктами [1].

Список використаних джерел

1. Hayes A. Management by Objectives (MBO): Learn Its 5 Steps, Pros and Cons. Investopedia, 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/management-by-objectives.asp>.
2. Penno M.C. The Informational Requirements of Management by Exception: A Positive Theory. SSRN, 2021. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2978180>.
3. Madani E. The Role of Management by Exception in Achieving Entrepreneurial Leadership. Arab Journal of Sciences and Research Publishing, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/323187287_The_Role_of_Management_by_Exception_in_Achieving_Entrepreneurial_Leadership.

Шелест Р.В.,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID 0009-0002-4633-5589

ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ В УКРАЇНІ

Засади публічного управління сферою логістики в Україні визначають основні принципи та підходи, які сприяють ефективному розвитку логістичних процесів. Інтегрований підхід, стратегічне планування, партнерство та співробітництво, а також інноваційний підхід є ключовими аспектами управління логістикою. Публічне управління має сприяти створенню інтегрованих систем та механізмів, що забезпечують ефективність логістичних процесів на рівні держави. Важливо визначити пріоритетні напрямки розвитку, встановити мету та завдання, а також забезпечити механізми моніторингу та оцінки їх реалізації. Залучення всіх зацікавлених сторін до процесу публічного управління логістикою, включаючи державні органи, приватний сектор, громадські організації та академічний сектор. Співробітництво та партнерство дозволяють об'єднати ресурси, експертизу та досвід для досягнення спільних цілей у розвитку логістики. Сприяння інноваційному розвитку логістичних процесів шляхом впровадження нових технологій, цифрових рішень та ефективних практик. Публічне управління повинно стимулювати інновації, сприяти обміну знаннями та передачі передового досвіду.

Рівень ефективності публічного управління визначається на основі двох найважливіших критеріях:

1. Наскільки ефективно структури влади здатні регламентувати виконання своїх функцій. Це тісно пов'язано з рівнем обліку приватних ініціатив, які походять від підприємництва та некомерційних організацій.

2. Специфіка реалізації професійних стандартів і правових норм в управлінській діяльності. Це підкріплюється здійсненням нагляду за державними органами в суспільстві за допомогою функціонування громадських палат, діяльністю незалежних громадських експертів, діяльністю уповноважених з прав людини на федеральному, регіональному та місцевому рівнях управління.[3-4]

В умовах глобалізації система національного публічного управління повинна своєчасно адаптуватися і реагувати швидко мінливої ситуацію в міжнародній ситуації.

Глобалізація являє собою сукупність соціально-економічних викликів з боку світової спільноти з метою партнерства і збільшення угод між країнами в області торгівлі і інвестицій розширення міжнародного співробітництва,

що втілюється в розширенні економічного, а також у збільшенні міжнародного переміщення капіталу, людей, технологій та інформації [1].

В даний час складське господарство загального користування державою взагалі не регулюється. Державну політику в цій сфері слід забезпечити в регіонах. Для цього необхідно розвитку регіональних систем складського зберігання товарно-матеріальних ресурсів і переробки сировини в різних галузях економіки, характерних для відповідних регіонів [2].

Тенденцією існуючої і новозбудованої складської інфраструктури в українському ринку є задача складських площ і терміналів в оренду торговим і посередницьким компаніям для короткострокового і середньострокового зберігання їх товарів.

Основною метою національної логістичної стратегії є підтримка і прискорення зростання економіки, перехід до моделі інноваційного та інтенсивного економічного розвитку. Успішна реалізація цієї довгострокової стратегії неможлива без формування і розвитку механізму подальшого вдосконалення логістичних процесів.

Список використаних джерел

1. Білявський М. Сила логістики: як перемогти у сучасній війні. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/syla-logistyky-iaak-peremogty-u-suchasnoi-viini>
2. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. URL: <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148>
3. Гринчак Н. А. Статистичне оцінювання національного ринку логістичних послуг : дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.10 «Статистика». Київ, 2021. 258 с.
4. Полянська А. С., Мартинець В. Б., Кабан О. В. Оптимізація ланцюга постачання на підприємстві в умовах кризових явищ. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18 (2). С. 112–127.

Розділ 6

ПРАВО LAW

Владіміров Є.В.,

аспірант Одеського національного університету ім І.І. Мечникова

науковий керівник: **Миколенко О.І.,**

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
адміністративного та господарського права

Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

ПОНЯТТЯ ТА МОДЕЛІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ

Поняття «електронний уряд» (від англ. *e-Government*) виникло у США та Західній Європі у 1990-х. Існує безліч його визначень, але загалом це можна описати як модель управління державою на різних рівнях виконавчої влади за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачає більш ефективну, відкриту та прозору діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Для переходу до моделі «електронного уряду» потрібна інформатизація процесів повсякденної діяльності органів влади та місцевого самоврядування. У зв'язку з цим державою було прийнято безліч законодавчих актів, які визначили вектори та напрями розвитку електронного уряду та суміжних сфер. Наприклад, сфера надання електронних адміністративних послуг, міжвідомчої електронної взаємодії, захисту інформації та багато іншого.

Існує різна класифікація електронного уряду за моделями формування. Наприклад, модель К. Лейна та Дж. Лі, є однією з перших моделей у зарубіжній літературі. Заснована на розумінні еволюційності даного феномену та технології розвитку. Складається з 4 етапів, що розглядають у комплексі складність технологічно-організаційного формування та ступеня інтегрованості до системи електронного уряду.

Перший етап – каталогізація (включає підвищення ефективності у процесах ідентифікації, зберігання, обігу інформації чи послуг у єдиній системі). Ведеться робота з організації презентації (сайтів) держструктур та закінчується створенням складноорганізованих та деталізованих сайтів

держструктур з можливістю перегляду та завантаження необхідних документів.

Другий етап – надання держпослуг у режимі онлайн (наприклад, оплата штрафів або оформлення бізнесу) з виникненням потреби у створенні онлайн-інтерфейсів.

Третій та четвертий етапи – включають вертикальну та горизонтальну інтеграції у зв'язку з потребою громадян взаємодіяти з державою в єдиній системі. Така система передбачає інтеграцію: за різними рівнями державної влади – вертикальна; і з різних функціональних обов'язків органів держвлади – горизонтальна (складніша і комплексна) [1]. На 2023 рік Україну вже можна віднести до третього – четвертого етапу за моделлю К. Лейна та Дж. Лі, оскільки більшість цих видів сервісів вже надаються на державному порталі «Дія».

Іншими найбільш відомими моделями електронного уряду є:

1) Континентально-європейська (характерна наявністю наддержавних інститутів та високого ступеня інтеграції країн учасниць Євросоюзу);

2) Англо-американська модель (застосовується у США, Канаді та Великобританії; характерне виключення надлишкових функцій органів влади);

3) Азіатська модель (характерний акцент на задоволення інформаційних потреб населення та розвиток інформаційних технологій у системі культури та освіти) [2].

Також існує класифікація електронного уряду, згідно з Єврокомісією, яка складається з 5 етапів формування такої системи:

Перший – інформаційний/довідковий; 20-відсоткова присутність уряду на інтернет-ресурсах (наприклад, сайти з частковою законодавчою базою)

Другий – передбачається одностороння взаємодія; 40-відсоткова присутність уряду на інтернет-ресурсах (наприклад, можливість скачати та роздрукувати якийсь бланк, але поки що без можливості відправити його до органів влади).

Третій – передбачається двостороння взаємодія; 60-відсоткова присутність уряду на інтернет-ресурсах (з'являється можливість запросити необхідну інформацію та надіслати звернення представникам державної влади електронною поштою)

Четвертий – трансакційний; 80-відсоткова присутність уряду на інтернет-ресурсах (з'являється можливість розміщувати заявки на отримання ліцензій, подання податкових декларацій та інше).

П'ятий – проактивний; 100-відсоткова присутність уряду на інтернет-ресурсах (з'являється можливість залучати громадян до прийняття рішень та дозволяє вести двосторонній діалог з органами держвлади) [2].

За даними за 2022 рік Україна перебуває на 46 місці зі 193 за індексом розвитку електронного урядування (EGDI), що говорить про високий рівень

досягнень у цій сфері та необхідність продовження активної роботи для подальшого підвищення якості життя громадян та конкурентоспроможності держави.

Список використаних джерел

1. Layne. K., & Lee, J.W. (2001). Developing fully functional e-government: A four stage model. *Government Information Quarterly* – 18(2), 122–136.
2. Online Availability of Public Services [2006]. How Is Europe Progressing? Web Based Survey on Electronic Public Services. Report of the 6th Measurement. June 2006.

Голота Н.П.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ПЕРЕГЛЯД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Проведення антикорупційної політики в державі є важливим кроком для європейського та євроатлантичного майбутнього України та прозорої повоєнної відбудови країни. Держава і суспільство можуть побачити причини розвитку корупції, у чому полягають слабкості державного, контрольного та судового механізмів і скорегувати ці механізми, а головне - мінімізувати корупційні прояви в самих юрисдикційних органах. Якісна антикорупційна політика починається зі з'ясування її основних напрямків, що створить для громадян та бізнесу найкращі умови розвитку саме в Україні. Ці напрямки властиві практично будь-якій державі, навіть такій, де рівень корупції в даний час не є загрозливим. Щоб краще зрозуміти те чи інше явище, той чи інший процес, необхідно розглянути, з яких складових частин, елементів дане явище складається. Особливо це відноситься до нових категорій, що вводиться в науковий і практичний оборот, яким є антикорупційна політика.

Ключовими та постійними заходами антикорупційної політики є:

- 1) розробку на певний період самої антикорупційної програми, тобто документа, що містить основні напрямки політики на даний період;
- 2) розробку на певний період планів з протидії корупції, тобто документів, що конкретизують і структурують антикорупційну програму;
- 3) контроль за реалізацією антикорупційної програми і планів з внесенням до них необхідних коректив і оцінка ступеня їх реалізованості.

Реалізацію антикорупційної програми рекомендується розглядати як безперервний процес. При цьому, невід'ємною складовою цього процесу є

удосконалення антикорупційної програми на підставі оцінки щорічного звіту її виконання. Проте, це не означає, що оцінка і перегляд програми можуть проводитись тільки в зв'язку зі звітом. Оцінювати слід також результати перевірок, розслідувань або іншої важливої інформації, отриманої уповноваженим або керівником чи іншими працівниками юридичної особи.

Наприклад, оцінка результатів перевірки може містити низку відповідей на питання щодо ефективності конкретних процесів, таких як: розробка (до визначеного в програмі строку) заходів щодо мінімізації того чи іншого ризику; практика застосування кодексу етики чи інших антикорупційних заходів, визначених у програмі. Оцінка результатів перевірок, як і оцінка звіту допомагає виявити недоліки та напрямки для оптимізації і спрощення або зниження фінансових витрат на реалізацію антикорупційної програми в різних точках її життєвого циклу.

У той же час, оцінка звіту, на відміну від оцінок результатів перевірок, є комплексним дослідженням, а тому вимагає застосування загальних критеріїв для оцінки заходів, визначених у програмі.

У міжнародній практиці згадуються такі критерії як: ефективність - допомагає оцінити, які з антикорупційних заходів, закріплених в програмі, і якою мірою сприяли досягненню конкретних цілей; економічність – дозволяє оцінити адекватність витрат на реалізацію антикорупційних заходів; стійкість – допомагає спрогнозувати, якою мірою антикорупційні заходи і їх результати допоможуть звести до мінімуму корупційні ризики в довгостроковій перспективі. Основні елементи антикорупційної програми можуть бути оцінені і на підставі інших критеріїв, визначених юридичною особою.

У тих випадках, коли оцінка вказує на те, що окремі елементи програми не відповідають очікуваним результатам, уповноваженим розробляються пропозиції щодо удосконалення її положень.

Крім того, зміни до програми можуть бути зумовлені низкою внутрішніх та зовнішніх факторів, які не залежать від результатів оцінки. Зокрема, у зв'язку з прийняттям нових законів або підзаконних актів, які суттєво змінюють правове регулювання в тій чи іншій сфері. Зміни в програмі можуть бути також пов'язані з ліквідацією (скороченням) посад або структурних підрозділів в самій юридичній особі. Зменшення кількості ділових партнерів, а відтак і корупційних ризиків, може також зумовити необхідність виключення з антикорупційної програми відповідних положень. Водночас прямо протилежних заходів може вимагати вихід юридичної особи на новий ринок і збільшення кількості ділових партнерів.

Одним з ключових елементів антикорупційної політики є система індикаторів, яка дозволить у режимі реального часу здійснювати моніторинг і оцінку прогресу у досягненні стратегічних результатів, передбачених антикорупційною програмою. Заплановані заходи мають здійснюватися

відповідно до визначених чітких термінів, виконавців, очікуваних результатів та з фінансовими ресурсами, необхідними для їх виконання. Державна антикорупційна програма – це покроковий та узгоджений план для подальшої спільної роботи всіх органів влади та зацікавлених інституцій, а оцінка результатів та перегляд допоможуть зробити програму максимально якісним, комплексним документом.

Список використаних джерел

1. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання. Актуальні проблеми правознавства. 2021. №3. С. 31-36.
2. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/NAZK-Infografikafunktsiyi-01.09.2020-1.pdf>
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова від 03.03.2021 № 179 // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
4. Індекс сприйняття корупції – 2021. Transparency International Ukraine: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2021/>.
6. Конвенція ООН проти корупції. Конвенція ООН: ратифікована в Україні Законом України від 18.10.2006 р. №50. Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
7. Про запобігання і протидію корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
8. Nations in transit 2021: report. Freedom House: web-site. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/nations-transit/2021>.

Заєць Р.Б.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Державного торговельно-економічного університету

Севастьяненко О.В.,

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАХОВІЙ СФЕРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

З розвитком цифрових технологій всі суспільні відносини зазнають серйозних змін, що об'єктивно спричиняє необхідність пристосування всіх учасників господарювання до нових реалій діяльності. Не винятком є і страхова сфера, але на сучасному етапі вона стикається з великими викликами і потребує інноваційних підходів для підвищення ефективності та спроможності задовольнити потреби кожної особи. Зараз більшість клієнтів

очікують від страхових компаній не тільки якісних послуг, але й швидкості, зручності та персоналізації. Цифрові технології можуть допомогти зробити страхування доступнішим, ефективнішим та зручнішим для клієнтів, а також знизити витрати страховиків. Незважаючи на переваги впровадження технологій, їх використання породжує багато питань щодо прозорості та справедливості у страхових правовідносинах.

До основних цифрових технологій, яким можна знайти застосування у страхуванні, належить: штучний інтелект (далі – AI), хмарні середовища, великих масиви даних, машинне навчання, роботи та алгоритми [1, с. 469]. Станом на сьогоднішній день AI вже на початковому етапі має далекоглядні перспективи впровадження у страхових відносинах. Межі застосування цифрових технологій у першу чергу залежить від цільового використання та мети, котрі планують досягти учасники правовідносин інноваційних технологій.

Наприклад, за допомогою AI страховики зможуть автоматизувати процес оформлення страхових договорів, а також у вирішенні інших питань, які стосуються учасників правовідносин. Такий підхід відзначиться на скороченні витрат на робочу силу, підвищить ефективність діяльності працівників страховиків та пришвидшить час обробки даних у страхуванні. Хмарні середовища допоможуть страховим компаніям у процесі обміну інформацією як між працівниками, так і клієнтами в онлайн режимі, що зменшить необхідність оформлення письмових документів та перехід в цифровий формат для зручності у користуванні. Всі документи та необхідні копії учасників страхових правовідносин, пов'язаних договором страхування, зберігатимуться в хмарному середовищі (сервері) і в разі необхідності за одним «кліком» надаватимуться за відповідним запитом на сайті страхової компанії. Також один із позитивних факторів у впровадженні цифрових технологій – зменшення навантаження на асистентів та консультантів страховиків. Полегшити їх діяльність можливо за допомогою використання AI-технологій, шляхом створення чат-ботів та інших інтерактивних інструментів, які дозволять клієнтам отримувати швидку та якісну підтримку в режимі онлайн за лічені секунди. Перелічити всі можливості використання новітніх технологій практично неможливо, однак процес їх активного впровадження вже почався і щодня лише зростає інтенсивність появи нових способів, методів та інструментів використання цифрового прогресу у страхуванні.

Окремо варто зазначити, що з впровадженням таких технологій у страхову сферу пов'язані й певні ризики. Одна із основних проблем – це загроза конфіденційності та безпеки бази даних осіб, які безпосередньо передаватимуться через інформаційну мережу, що може стати ціллю кібератаки зловмисників. Крім того, важливо не забувати про необхідність забезпечення достатньої кількості кваліфікованих спеціалістів у галузі

штучного інтелекту, які зможуть ефективно використовувати ці технології. Потрібно не нехтувати і можливими труднощами у сфері програмування щодо упередженого та недобросовісного програмного забезпечення страховиків, які можуть бути неточними або неповними, що може призвести до помилок у визначенні ризиків та страхових виплат.

У квітні 2021 року Європейська Комісія виступила із заявою під назвою «Європейський підхід до штучного інтелекту», в якій узагальнено цілі та методи використання новітніх інформаційних технологій [2]. Вони полягають у забезпеченні того, що системи штучного інтелекту, запропоновані до використання на ринку Європейського Союзу, повинні відповідати високим стандартам безпеки, прозорості та підзвітності, з метою захисту фундаментальних прав людини. Проаналізувавши загальні положення, можливо зробити висновок і виокремити певні питання, котрі стосуються принципів використання AI-технологій у страхуванні: визнає можливість переваг AI, таких як поліпшення обслуговування клієнтів та більш точна оцінка ризиків, але він також враховує і інші перешкоди, такі як упередженість, дискримінація, несанкціоноване зберігання даних та етичні міркування під час обробки інформації щодо віку, статті та національності. Таким чином новітні, цифрові системи повинні бути прозорими, зрозумілими для всіх учасників страхових правовідносин. Європейський Союз наголошує щодо не допущення використання технологій для незаконного персональних даних осіб, адже це становить небезпеку порушення загальних прав людини.

Отже, підсумовуючи сказане, потрібно зробити висновок, що використання сучасних цифрових технологій у сфері страхування може позитивно відзначитися на ефективності праці, якості обслуговування, взаємодії страховиків із клієнтами, об'єктивності оцінки ризиків страхування та відшкодувань. Незважаючи на переваги, потрібно звернути увагу і на потенційні ризики впровадження штучного інтелекту та інших інновацій у цій сфері суспільних відносин задля недопущення порушення конфіденційності, загрози втрати персональних даних та можливих майбутніх викликів під час використання новітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Lior, T. Harvard Journal of Law & Technology. *Insuring Artificial Intelligence*. *Journal of Law and Technology*. Spring 2022. Vol. 35, no. 2. P.469-529. URL: <https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v35/2.-Lior-Insuring-AI.pdf>. (date of access: 08.04.2023).
2. A European approach to artificial intelligence. *European Commission*: URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence>. (date of access 09.04.2023).

Kiselova V.O.,

Student of the Kryvyi Rih Professional College of Law
of the National University «Odesa Law Academy»

Bohatyrova M.O.,

Teacher-methodologist of Kryvyi Rih Professional Law College
of the National University «Odesa Law Academy»

SOLUTION OF THE ISSUE OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN ENVIRONMENTAL LAW DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATE

As you know, during waging war, weapons are used that are capable of killing not only one person, but also an entire city, along with people and infrastructure, ecology also suffers.

During the armed conflict, due to its long duration, all human rights are violated, primarily environmental rights. Article 50 of the Constitution of Ukraine states that everyone has the right to an environment safe for life and health and to compensation for damage caused by violation of this right. But during an armed conflict, shelling cities, burning the earth, drying up reservoirs, in other words, it is called ecocide, that is, an offense against nature, few people think about the consequences. First of all, hitting critical infrastructure objects causes severe air pollution, which leads to diseases, for example, more than 499 thousand tons of toxic substances were released into the atmosphere due to fires at oil depots; burning of the land due to shelling leads to a decrease or complete absence of soil fertility; the drying up of reservoirs leads to a decrease in the population of animals that lived there, the destruction of water channels in turn leads to problems with water supply, there are problems with access to drinking water; due to shelling, forests suffer to a great extent, fires bring huge environmental, monetary and resource losses. In addition, the war threatens not only the environment of Ukraine, but has already caused a number of problems for the environment in Europe.

But someone must be responsible for everything that has been done, our legislation contains many legal norms related to environmental protection, first of all: Art. 66 of the Constitution of Ukraine; of the relevant section of the Law of Ukraine “On Protection of the Natural Environment”, sections in the Land Code of Ukraine, Water Code of Ukraine, Forest Code of Ukraine, Code of Ukraine on subsoil, Laws of Ukraine “On Animal World”, “On Plant World”, “On Protection of Atmospheric Air”, “On Waste”, “On the exclusive (marine) economic zone of Ukraine”, “On the nature reserve fund of Ukraine” and others. In accordance with Article 72 of the Law of Ukraine “On Environmental Protection”, foreigners and stateless persons, foreign legal entities are obliged on the territory of Ukraine to comply with the requirements of this Law, other legislative acts in the field of environmental protection and are responsible for their violation in accordance with the legislation of Ukraine.

In case of violation of our environmental rights as citizens of Ukraine, we should know who to contact. First of all, it is the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, the central body of the executive power, which implements state policy in the field of environmental protection. The protection of the violated environmental rights of citizens is carried out in court in accordance with the legislation of Ukraine. All environmental rights of citizens are protected and restored in court. The International Criminal Court (ICC), also known as the Hague Tribunal, the first legal institution of the United Nations, deals with war crimes on the territory of the state and the damage caused by other countries.

Environmental crimes on the territory of any state cause immeasurable damage to the environment, no armed conflict is worth the horror that people inflict on nature, there is responsibility for every offense, but whether it will be possible to return everything that was destroyed, unfortunately, it is unknown. Therefore, in order to prevent such illegal actions in relation to ecology within the state, norms defining our environmental rights and responsibilities are established in the legislation. Violation of our environmental rights against the background of causing damage to other states entails the responsibility of the aggressor country before the International Criminal Court (ICC) in The Hague.

References

1. Constitution of Ukraine [Electronic resource] // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 1996. №. 30. p. 141. – Access mode: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%801>. (accessed February 27, 2023) [in Ukrainian].
2. On environmental protection: Law of Ukraine dated 25. 06.1991 №. 1264-XII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>. (accessed March 07, 2023) [in Ukrainian].

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Зміни, що сьогодні відбуваються в українському суспільстві зумовлюють значущі трансформації також і в соціально-політичному житті країни. Економічна криза, спричинена пандемією коронавірусу COVID-19 та ще більше поглиблена через повномасштабне військове вторгнення російської федерації, зумовлюють формування істотних обставин негативного впливу на валютний курс національної валюти. Відповідно, це беззаперечно істотно впливає на всю економіко-політичну систему України, її валютні та торговельні відносини із міжнародними партнерами та фінансовими донорами щодо подолання бюджетного дефіциту.

В першу чергу визначимося з термінологією. Прокопенко Д.В. вказує, що валютні правовідносини – це законодавчо врегульовані правовими нормами суспільні відносини між юридичними особами щодо обігу грошей і грошових цінностей, реалізація яких забезпечується примусовою силою держави, що виражається в особливому правовому режимі. Їм притаманні такі ознаки: вони виникають у процесі введення в обіг, експлуатації та закінчення обігу грошей і грошових цінностей; мають спеціальне правове призначення; крім загальних суб'єктів – фізичних та юридичних осіб, беруть участь суб'єкт зі спеціальним правовим статусом, який завжди присутній прямо чи опосередковано – Національний банк України; арбітраж монетарної політики держави [2]. Більше того, валюта охоплює широкий спектр предметів, які використовуються як засіб обміну та маркер вартості чи багатства в менш розвинених суспільствах. У розвинутих країнах, де чеки на депозити до запитання є важливим інструментом операцій, фактично валюта може становити лише невелику частину загальної грошової маси [1].

На нашу думку, валютні правовідносини – це законодавчо визначений режим обігу грошей та грошових цінностей в державні. Виходячи із багатшаровості валютного регулювання (виходячи хоча б із окремих його складових, які мають відокремлений предмет правового регулювання, як то валютний ринок, ринок банківського капіталу тощо), законодавче регулювання валютних відносин відбувається на різних рівнях. Загальноприйнятим є погляд про відокремлення міжнародного та державного (національного) рівня правого врегулювання валютних відносин.

На державному рівні дане питання врегульовується Конституцією України, та чинним законодавством, а саме Законом України “Про валюту і валютні операції”, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Законом України «Про режим іноземного інвестування» тощо. У 2019 році в Україні запрацювала нова система валютного регулювання, яка передбачає значну

лібералізацію валютних операцій і руху капіталу. Згідно з нею із законодавства буде видалено поняття валютного контролю як репресивного механізму, натомість було введено систему валютного нагляду [3]. Відповідно, інструменти валютного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відображають тенденції інтеграції України у світову фінансово-економічну систему.

На міжнародному рівні діють міжнародні угоди та договори, що врегульовують питання валютних відносин. Метою міжнародних договорів є врівноваження платіжних балансів, стабілізація валюти, підвищення ефективності економіки та здійснення її структурної перебудови, стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, боротьба з інфляцією тощо [4].

Серед міжнародних нормативно-правових актів у досліджуваній сфері слід назвати: Угоду про Міжнародний валютний фонд і Статті Угоди Міжнародного валютного фонду від 1944 року; Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, відповідно до якого валюти країн-учасниць стають також конвертованими щодо долара; Угоду про заходи щодо забезпечення покращення розрахунків між господарськими організаціями держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 1992 року.

Загалом, як визначає Рибаківа Т.О. серед найбільш досліджених аспектів регулювання валютно-кредитних відносин варто відзначити: теоретичні основи міжнародних валютно-фінансових відносин, державне регулювання економіки, міжнародне регулювання валютно-кредитних відносин, лібералізацію міжнародних валютно-кредитних відносин, сучасний стан грошово-кредитного регулювання в Україні та валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності. Також, в умовах глобальних викликів та постійного розвитку валютно-фінансових відносин, а також модернізації системи грошово-кредитного регулювання в Україні потребує більш детального вивчення специфіки формування та застосування інструментів грошово-кредитного регулювання діяльності зовнішньоекономічної діяльності [3].

На нашу думку, окремим питанням залишається врегулювання електронної валюти (або криптовалюти) в світі. Цифрова валюта широко використовується з тих пір, як була сформульована концепція біткойна. Він використовує блокчейни як базову технічну підтримку та характеризується децентралізацією, перевіркою безпеки на основі принципів криптології. Загалом кажучи, теорії правових атрибутів цифрової валюти розглядають її або як немонетарну власність, або як валюту [5].

Саме біткоїн (Bitcoin) став найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою в світі [6]. Ця віртуальна валюта є децентралізованою, всі операції з її участю анонімні, а центр емісії відсутній. Торгові угоди проводяться тільки в електронному форматі, а операції купівлі-продажу цієї валюти можна

здійснити через онлайн-біржі. Як вказують Дрозд О., Лазур Ю., Сербін Р. дослідження показали, що, на відміну від більшості зарубіжних країн, в Україні відсутнє законодавче закріплення правового статусу віртуальної валюти [7].

В Україні намагання Держави забезпечити належний рівень державного регулювання криптовалют і відповідно легалізувати до нині тіньовий ринок криптоактивів відобразились у прийнятті першого за всю історію національної законотворчості Закону “Про віртуальні активи” від 17.02.2022 року № 2074-ІХ.

На нашу думку, цифрова валюта набиратиме все більшої актуальності в світі, і потребує детального врегулювання на законодавчому рівні. Позитивним прикладом правового регулювання криптовалютних відносин може стати досвід провідних зарубіжних країн, що, встановивши правила легального обігу віртуальної валюти, заклали основи нормативного законодавства у цій сфері.

В Україні ж важливо визначити правовий статус криптовалюти в Україні з урахуванням позиції країн світу. Отже, на сьогодні в Україні загострилася проблема формування державної валютної системи, особливо в умовах цифровізації економіки. Європейська інтеграція України до ЄС вимагає реформаторських підходів до регулювання валютного ринку, пошуку ефективних механізмів та інструментів їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. «currency». Encyclopedia Britannica, 19 Jan. 2023, <https://www.britannica.com/topic/currency>. Accessed 4 February 2023.
2. Прокопенко Д.В. Правовий режим регулювання валютних відносин. Травневі правові читання: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2020. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/konferentsii/2020/1/6.pdf#page=299>
3. Рибаківа Т.О. Інструменти валютного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Т.О. Рибаківа // Економічний вісник університету : зб. наук. праць учених та аспірантів / МОНУ, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди» ; [голов. ред. Л.О. Мармуль]. – Переяслав (Київ. обл.) : ДВНЗ «ПХДПУ імені Григорія Сковороди», 2020. – Вип. 47. – С. 127–135.
4. Кібець, Д.В. Адміністративно-правове регулювання валютних обмежень [Текст]: автореферат канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Д.В. Кібець. – Суми: СумДУ, 2018. – 20 с.
5. Петрук О.М. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення / О.М. Петрук, О.С. Новак // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2017. – № 4. – С. 48–55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2017_4_11
6. Drozd, O., Lazur, Y., & Serbin, R. (2017). Theoretical and legal perspective on certain types of legal liability in cryptocurrency relations. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 221–228. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-221-228>

Музика-Стефанчук О.А.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри фінансового права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID 0000-0001-7986-7149

УПРАВЛІНСЬКІ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

В Україні давно обговорюється питання медичного страхування та страхової медицини. Бюджетного фінансування завжди не вистачає, тому пропонується активніше впроваджувати власне страхову медицину. Попри позитивні моменти, слід зважати на те, що не у всіх регіонах нашої держави страхова медицина може бути активно впроваджена (зокрема, у депресивних регіонах, віддалених гірських селах тощо).

Інколи можна зустріти пропозиції щодо запровадження нової власної моделі фінансування охорони здоров'я в Україні [1]. Прийнятним є такий підхід, за якого в Україні найбільш оптимальною є бюджетно- страхова модель страхової медицини. Така модель передбачає поєднання бюджетного та іншого фінансування видатків на охорону здоров'я, а також фінансування сфери охорони здоров'я загалом. Особливе значення відводиться широкому впровадженню платних медичних послуг, а також програм, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів (в Україні – це ПМГ).

Зосередимося на положеннях Конституції України, ч. 1 ст. 49 якої передбачає: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування».

Страхова медицина базується на принципах медичного страхування, що є способом захисту населення від соціальних чинників ризику. Відомі два типи медичного страхування – обов'язкове й добровільне. Фонди їх фінансування формуються з різних джерел. Тариф за надання медичної допомоги застрахованим при обов'язковому медичному страхуванні, визначається її собівартістю та рентабельністю, без урахування прибутку. Добровільне медичне страхування супроводжується формуванням фондів за рахунок внесків платоспроможного населення. Запровадження страхової медицини – передумова і своєрідна підготовка до роботи медичних установ в умовах конкуренції. Найважливішим критерієм оцінки є якість виконаної роботи. В умовах страхової медицини має стимулюватись індивідуальна праця, розвиток лікувально-профілактичних установ, заснованих на різних формах власності, що реально моделює децентралізовану, більш гнучку систему охорони здоров'я [2].

Згідно з Законом України «Про страхування» в нашій державі страхування може бути добровільним або обов'язковим (ст. 5 Закону). При

цьому медичне страхування може бути як добровільним (ст. 6 Закону), так і обов'язковим (ст. 7).

Привертають особливу увагу види саме обов'язкового страхування, до яких належать, зокрема:

1) медичне страхування (п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону);

2) особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (окрім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків (п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону).

Порядок та умови обов'язкового страхування медичних працівників та інших осіб, на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим, інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції, і переліку категорій медичних працівників та інших осіб, які підлягають обов'язковому страхуванню на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим, інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1998 р. № 1642 [3]. Відповідно до цього Порядку працівники, зайняті наданням медичної допомоги населенню, проведенням лабораторних і наукових досліджень з проблем ВІЛ-інфекції, виробництвом біологічних препаратів для діагностики, лікування і профілактики ВІЛ-інфекції та СНІДу (далі – працівники), підлягають обов'язковому страхуванню на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції. Також обов'язкове страхування працівників на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим, інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції (далі – обов'язкове страхування), здійснюється за рахунок власника (уповноваженого ним органу) закладу охорони здоров'я, науково-дослідних установ та виробника біологічних препаратів для діагностики, лікування і профілактики ВІЛ-інфекції та СНІДу (далі – підприємства). Обов'язкове страхування працівників бюджетних установ і організацій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в кошторисах на їх утримання. Госпрозрахункові установи і організації, госпрозрахункові підрозділи бюджетних установ і організацій, підприємства здійснюють обов'язкове страхування працівників, з віднесенням зазначених витрат на валові витрати;

3) страхування медичних та інших працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я та державних наукових установ

(окрім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), на випадок захворювання на інфекційні хвороби, пов'язаного з виконанням ними професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб (п. 19 ч. 1 ст. 7 Закону). Це питання також особливо актуальне в Україні, зважаючи на увагу народних депутатів. Йдеться про те, що за останні 5 років до Верховної Ради України було подано щонайменше 3 проекти:

– Проект Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування в Україні» (від 14.07.2016 р. № 4981) [4];

– Проект Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні» (від 04.10.2018 р. № 9163) [5]. Проект було вже включено до порядку денного, але закон так і не було прийнято;

– Проект Закону України «Про фінансове забезпечення охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні» (від 29.08.2019 р. № 1178) [6].

Залишається чекати і сподіватися, що за цієї каденції Верховній Раді України все-таки вдасться прийняти цей надважливий закон.

Список використаних джерел

1. Валерій Кондрук. З бюджетним фінансуванням медпослуг змирилися навіть у Великій Британії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricsociety/2060715-valerij-kondruk-avtor-novoi-modeli-ohoroni-zdorova-v-ukraini.html>.
2. Котова С. С. Страхова медицина та медичне страхування: необхідність, суть, способи впровадження в Україні. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2011. № 4 (49). С. 38.
7. Про затвердження Порядку та умов обов'язкового страхування медичних працівників та інших осіб на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції, і переліку категорій медичних працівників та інших осіб, які підлягають обов'язковому страхуванню на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції: постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1998 р. № 1642. Офіційний вісник України. 1998. № 42. Стор. 23. Ст. 1552.
3. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування в Україні» (№ 4981 від 14.07.2016 р.). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH3UD00I.html.
4. Проект Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні» (№ 9163 від 04.10.2018 р.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64744/
5. Проект Закону України «Про фінансове забезпечення охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні» (№ 1178 від 29.08.2019 р.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66481.

Поліщук В.О.,
здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ – ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Після введення в Україні воєнного стану, кримінальне процесуальне законодавство зазнало суттєвих змін. Зокрема, вони торкнулись порядку проведення дистанційного судового засідання. Адже з початком широкомасштабного збройного вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року безпекові виклики для суду та учасників кримінального провадження у порівнянні з періодом карантинном лише посилюються. В контексті проблематики цифровізації кримінального провадження в екстремальній ситуації в Україні для того, щоб забезпечити не тільки учасників процесу, а й суддів, одним з актуальних виявилось питання щодо можливості участі суддів у судовому засіданні дистанційно у режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів.

Спершу варто зазначити, що у перший день повномасштабного вторгнення Рада суддів України ухвалила рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні», відповідно до п. 1 якого навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану робота судів не може бути припинена, тобто не може бути обмежено конституційне право людини на судовий захист. Згодом 02 березня 2022 року Рада суддів України опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, де в п. 4 зазначено про необхідність роз'яснення громадянам можливості відкладення розгляду справ у зв'язку із бойовими діями та участі у судовому засіданні у режимі відеоконференції. Відповідно до п. 10 цих Рекомендацій, йдеться про те, що якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може взяти участь в судовому засіданні в режимі ВКЗ за допомогою технічних засобів, визначених КПК, як виняток, слід допускати участь такого учасника в режимі ВКЗ за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в тому числі і власних. У разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допустимий розгляд справ з різних приміщеннях судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів.

Верховний Суд оприлюднив лист «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 1/0/2-22, у п. 7 якого продубльований зміст п. 10 рекомендацій РСУ, але виключно у частині права учасників провадження (але не суддів) брати участь у судовому засіданні у режимі ВКЗ, зокрема за допомогою непередбачених КПК засобів.

Видається, що саме таке часткове відтворення рекомендацій РСУ у листі ВС є не випадковим. [1] Власне все через те, що останнім часом ширяться думки, що не варто запроваджувати дистанційний розгляд справ у кримінальній юрисдикції, оскільки у зв'язку з цим постануть питання довіри до суду, забезпечення таємниці нарадчої кімнати, сприйняття рішення, ухваленого дистанційно. Звичайно, проведення дистанційних засідань не повинні порушувати права людини та мають дотримуватися принципів судочинства, але сучасних реаліях подальший розгляд деяких кримінальних проваджень у розумні строки є фізично можливим лише за умов використання відеоконференцзв'язку, у тому числі із застосуванням власних технічних засобів.

Якщо не аналізувати всі ризики, що можуть постати перед кримінальним судочинством у разі дистанційного відправлення правосуддя суддею, відзначається, що знаходження судді під час судового розгляду на робочому місці не є одним з тих непорушних стандартів, недотримання якого є надто шкідливим для забезпечення справедливого судового розгляду у процедурному та матеріальному сенсі. [2] Тому знову ж таки зазначу, що в сучасних умовах функціонування кримінального судочинства ціннісний баланс має бути переглянуто у бік виправдання здійснення правосуддя з використанням онлайн технології із допущенням певного відступу від процесуальної обрядності, тому що не виправдано виглядає ідея відмови від дистанційного механізму здійснення правосуддя, особливо в умовах постійних ракетних та артилерійських обстрілів та тривалих повітряних тривог. Якщо на вагах опиняються можливі сумніви в неупередженості суду та достатня вірогідність небезпеки для життя та здоров'я судді у разі знаходження на робочому місці, доцільність обрання небезпеки є очевидною. Вважаю доцільним унормувати можливість для суддів відправляти правосуддя з власного робочого кабінету з використанням власних технічних засобів. Проте про таку можливість може йти мова лише у виключних випадках, обумовленими введенням воєнного стану. Перелік таких виключних випадків має бути вичерпним та чітко визначено у законі.

Список використаних джерел

1. *Сікора К.* ВКЗ у кримінальному процесі і воєнний стан – як це працює, проблемні питання, чим корисна практика? Судова юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/247392-vkz-u-kriminalnomuprotsesi-i-voyenniy-stan-yak-tse-pratsuyue-problemni-pitannya-chim-korisnapraktika>
2. *Глинська Н.В.* Щодо окремих актуальних питань цифровізації кримінального провадження під час воєнного стану. Матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 131–136.

Трубчанінова А.С.,

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

науковий керівник: **Борисов І.В.,**

кандидат юридичних наук, асистент кафедри господарського права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Банківська система – одна з найважливіших і невід’ємних структур ринкової економіки будь-якої розвиненої держави. Її практична роль визначається тим, що вона управляє в державі системою платежів і розрахунків; більшість своїх комерційних операцій здійснює через внески, інвестиції та кредитні операції; разом з іншими фінансовими посередниками банки направляють заощадження населення до фірм і виробничих структур. Комерційні банки, діючи відповідно до грошово-кредитної політики держави, регулюють рух грошових потоків, впливаючи на швидкість їх обороту, емісію, загальну масу, включаючи кількість готівки, що перебуває в обігу.

Згідно із статтею 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (далі – Закон «Про банки») [1] банківська система України складається з Національного банку України (далі – НБУ) та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень чинного законодавства України.

У кожній країні є центральний (головний) банк, що відповідає за регулювання банківської діяльності та забезпечення фінансової стабільності. НБУ є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» (далі – Закон «Про НБУ») та іншими законами України.

Згідно зі статтею 99 Конституції України [2] основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Крім того, відповідно до Закону «Про НБУ» [3] національний банк є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об’єктом права державної власності і закріплено за ним на праві господарського відання та здійснює такі функції: визначає та проводить грошово-кредитну політику; монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг; здійснює емісію цифрових грошей Національного банку, визначає порядок їх випуску, зберігання та погашення, а також особливості виконання платіжних операцій з їх застосуванням; виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування; встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту

інформації, коштів та майна; здійснює державне регулювання на платіжному ринку, визначає засади функціонування платіжного ринку України; здійснює державне регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі на ринках небанківських фінансових послуг; здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій, веде Державний реєстр банків, створює та веде Кредитний реєстр НБУ; представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах; здійснює валютне регулювання, визначає порядок виконання операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний нагляд за уповноваженими установами, а також здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції.

НБУ для забезпечення виконання покладених на нього функцій здійснює такі операції: надає кредити банкам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування НБУ; надає кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; здійснює дисконтні операції з векселями і чеками; купує (крім купівлі в емітента) та продає цінні папери; купує та продає валютні цінності з метою монетарного регулювання; зберігає банківські метали, а також купує та продає банківські метали, дорогоцінні метали, камені та інші коштовності; веде рахунки міжнародних організацій; передає банкам банкноти і монети на зберігання та для проведення операцій з ними; надає платіжні послуги; здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій.

Відповідно до Закону «Про банки», банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги. Таким чином, зазначена особа набуває статусу банку і право на здійснення банківської діяльності виключно після видачі їй банківської ліцензії від НБУ та внесення про неї відомостей до Державного реєстру банків.

Вітчизняні науковці розглядають банківську діяльність як особливий вид господарської діяльності, що систематично здійснюється спеціальними суб'єктами (банками) на підставі ліцензії НБУ, спрямовану на здійснення банківських операцій та надання банківських послуг. Згідно з чинним законодавством України банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Банк має право здійснювати банківську діяльність на підставі банківської ліцензії шляхом надання банківських послуг. Банк має право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також здійснювати іншу діяльність як у національній, так і в іноземній валюті.

Банківські послуги дозволяється надавати виключно банку. До банківських послуг належать: 1) залучення у вклади (депозити) коштів та

банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб; 2) відкриття та ведення поточних (розрахункових, кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу); 3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Банк, крім надання фінансових послуг, має право здійснювати також діяльність щодо: 1) інвестицій; 2) випуску власних цінних паперів; 3) зберігання цінностей (у тому числі щодо обліку і зберігання цінних паперів та інших коштовностей, конфіскованих (заарештованих) на користь держави та/або визнаних безхазяйними) або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа; 4) інкасації коштів та перевезення валютних цінностей; 5) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг; 6) надання послуг адміністратора за випуском облігацій відповідно до чинного законодавства України.

У ринковій економіці функціонують різні види банків, що класифікуються за певними критеріями:

1. За наявністю іноземного капіталу або іноземної інвестиції: а) банк з іноземним капіталом (іноземною інвестицією) – банк, у якому частка капіталу іноземного інвестора, становить не менше 10%, б) іноземний банк – банк, у якому 100% статутного капіталу є іноземна інвестиція.

2. За організаційно-правовою формою: а) банк, що створений у формі акціонерного товариства, б) кооперативний банк (такі банки створюються за принципом територіальності на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності і поділяються на місцеві та центральний кооперативні банки.)

3. За формою власності: а) державний банк (банк, 100% статутного капіталу якого належать державі. Створюється за рішенням КМУ та може існувати лише у формі АТ), б) комерційний банк – фінансово-кредитний інститут акціонерного типу, який виконує базові функції та операції для фізичних і юридичних осіб з метою отримання прибутків.

4. За функціями, що виконують банки: а) універсальні банки – кредитні установи, що здійснюють усі основні види банківських операцій та надають банківські послуги всім клієнтам незалежно від галузевої належності, б) спеціалізовані банки – банки, що здійснюють одну або кілька видів банківських операцій та більше 50% активів цих банків є активами одного типу (ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові), інноваційні банки, банки розвитку).

На сьогоднішній день, з урахуванням зростаючої ролі інтернету та технологій, банки надають клієнтам можливість відкриття та обслуговування рахунків в онлайн-режимі, здійснюють більш широкий спектр банківських послуг та інтегруються з різними фінансовими платформами.

Незважаючи на важливість банківської діяльності, існують деякі актуальні проблеми, які впливають на функціонування банків та банківської системи загалом. Ось декілька з них:

Кібербезпека. Зростання технологій та їх використання в банківській діяльності призводить до збільшення кіберзагроз, таких як крадіжка інформації, шахрайство, вимагання викупу та інші. Ці загрози можуть призвести до порушення безпеки клієнтів та банківської системи загалом.

Фінансова стійкість. Несприятливі економічні умови та нестабільність на фінансових ринках можуть призвести до труднощів у функціонуванні банків та загрожувати їх стійкості. Це може стати причиною збитків для банків, а також може вплинути на економіку країни загалом.

Регулювання. Законодавство та правила регулювання банківської діяльності можуть бути складними та заплутаними. Надмірне регулювання може вплинути на ефективність банківської діяльності та знизити їх конкурентоспроможність.

Низькі процентні ставки. У деяких країнах низькі процентні ставки можуть вплинути на доходність банків та їх можливість надавати кредити клієнтам.

Розвиток фінансових технологій. Зростання популярності фінансових технологій, таких як платіжні системи та електронні гроші, може вплинути на зміну попиту на традиційні банківські послуги та послуги, що може стати причиною зменшення прибутків традиційних банків та викликати необхідність адаптації до нових умов.

Відмивання грошей та фінансування тероризму. Банки відіграють важливу роль у запобіганні відмиванню грошей та фінансуванні тероризму. Однак, наявність деяких більш ризикових клієнтів та ринків може спричинити проблеми в цьому напрямку та призвести до відповідних санкцій.

Отже, сучасна банківська система – це сфера численних послуг своїм клієнтам – від традиційних депозитно-позикових і розрахунково-касових операцій, що визначають основу банківської справи, до новітніх форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, використовуваних банківськими структурами (лізинг, факторинг, траст тощо).

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України 07.12.2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Національний банк України: Закон України 20.05.1999 р. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238.

Шемчук В.В.,

доктор юридичних наук,

професор кафедри теорії права, конституційного та приватного права
Факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7969-6589>

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО КІБЕРБЕЗПЕКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРАКТИКУ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

У контексті стрімкого розвитку інформаційних технологій та збільшення обсягів цифрових даних, питання кібербезпеки виходить на передній план у сфері інформаційного права та технологій. Сучасне законодавство часто не встигає адаптуватися до динамічних змін у цифровому просторі, що призводить до правових колізій у регулюванні кібербезпеки. Така ситуація потребує глибокого дослідження правових аспектів кібербезпеки та їх впливу на практику захисту інформації.

Крім того, посилюється зростаюча загроза кібератак та необхідність захисту критичної інфраструктури, персональних даних громадян і комерційної інформації. Дослідження законодавчих механізмів та їх ефективності у сфері кібербезпеки має велике теоретичне та практичне значення для розробки нових або удосконалення існуючих законодавчих норм. Загалом, вивчення взаємозв'язку між законодавством та кібербезпекою є важливим для розробки комплексного підходу до захисту інформації, який враховує як технічні, так і правові аспекти сучасної кібербезпеки.

Транснаціональний аспект кіберпростору, який ґрунтується на комплексних інформаційно-комунікаційних технологіях, та широке використання цифрових платформ і сервісів різними соціальними групами спричиняють появу нових можливостей і, паралельно, генерують різноманітні загрози.

Захист інформації в сучасному контексті стає синонімом захисту фундаментальних цінностей. Сучасне суспільство інтегроване у інформаційне середовище, де генерація, використання та поширення інформації відіграють ключову роль у економічній, політичній та культурній сферах.

Взаємодії в кіберпросторі все частіше стають об'єктом незаконного втручання. Інформація, розміщена у кіберпросторі, може бути використана або атакована на значній відстані. Різноманіття та численність загроз у кіберпросторі відображають його природу: взаємопов'язаність, масштабність, швидкість та складність у сприйнятті подій – все це стає детермінантами в контексті кібератак. Законодавство у сфері кібербезпеки

значно впливає на захист інформації, що відкриває шлях для більш широкого розуміння інформаційної безпеки, охоплюючи не лише технічні аспекти, але й принципи управління даними та збереження конфіденційності.

Так, у законодавстві України регламентовані загрози національній безпеці України на сучасному етапі розвитку нашого суспільства і держави існують у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у військовій сфері та сфері безпеки державного кордону України, у внутрішньополітичній сфері, в економічній сфері, у соціальній та гуманітарній сферах, у науково-технологічній сфері, у сфері цивільного захисту, в екологічній сфері, в інформаційній сфері.

Безпосередньо детермінують посягання на інформаційну безпеку, так само як і на державний суверенітет, територіальну цілісність держави, України такі загрози, як претензії з боку інших держав світу, глобалізація світових відносин і зосередження важелів впливу на світові процеси в руках окремих осіб або груп, прояв сепаратизму і намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України. Усі інші загрози національній безпеці України можуть прямо й не створювати небезпеки посягання, але тією чи іншою мірою підривають ці фундаментальні цінності держави та суспільства.

Поняття інформаційної безпеки в Україні отримало своє перше законодавче визначення у Законі України від 09.01.2007 р. № 537-V «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [1], встановлюючи її як гарантію захисту основних інтересів від шкоди через недоліки в інформації, негативний вплив інформаційних технологій та порушення інформаційної цілісності та конфіденційності.

Концепція Інформаційної безпеки України від 09.06.2015 року не набрала чинності, хоча чимало її положень у подальшому було реалізовано рішеннями Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» та від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки».

Метою Доктрини є уточнення засад формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу російської федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни. Доктрина ґрунтується на принципах додержання прав і свобод людини і громадянина, поваги до гідності особи, захисту її законних інтересів, а також законних інтересів суспільства та держави, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України.

Метою Стратегії є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної

цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав і свобод кожного громадянина.

Однак і Доктрина, і Стратегія потребують удосконалення з огляду на досвід війни із агресором. Хоч у стратегії і містяться визначення термінів «інформаційна безпека України», «інформаційна загроза», «інформаційні заходи оборони держави», «антикризові комунікації», «кризові комунікації», «стратегічні комунікації», «стратегічний наратив» та «урядові комунікації» і загалом визначено стратегічні цілі до 2025 року, подальшого розвитку ці документи, саме у законотворенні й нормотворчості, не набули. А з урахуванням повномасштабної війни, зокрема в інформаційному просторі, деякі їхні аспекти уже є неактуальними та потребують ревізії.

Стратегія інформаційної безпеки від 28 грудня 2021 року, оновлена у 2021 році, ідентифікує основні виклики та загрози у цій сфері, встановлюючи стратегічні цілі для захисту інформації та персональних даних громадян. Заплановані заходи включають стримування та протидію загрозам, нейтралізацію інформаційної агресії, зокрема від держави-агресора, та зміцнення інформаційної стійкості країни. Також передбачено розвиток міжнародної співпраці у цій сфері. Виконання стратегії розраховане до 2025 року.

Основою Стратегії кібербезпеки України виступає Конституція України, національне законодавство, Стратегія національної безпеки, схвалена Президентським указом № 392/2020 від 14 вересня 2020 року, а також міжнародні угоди, ратифіковані Верховною Радою. Ключові аспекти кібербезпеки регулюються Стратегією кібербезпеки, затвердженою указом Президента № 447/2021 від 26 серпня 2021 року.

Згідно зі статтею 5 Закону «Про основні засади кібербезпеки України», координацію в цій сфері здійснює Президент через Раду національної безпеки та оборони. Організаційну підтримку забезпечує Національний координаційний центр кібербезпеки, який координує та контролює заходи з кіберзахисту, подає пропозиції щодо розробки Стратегії кібербезпеки.

Більшість держав світу розробляють власні стратегії кібербезпеки, які є ключовою частиною національних стратегій інформаційної безпеки. Кібербезпека, розуміючи як захист основних життєвих інтересів у цифровому просторі, включає забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства та ефективного обміну інформацією в Інтернеті, який є необхідним для розвитку сучасних технологій. Відповідно, військово-політичне керівництво провідних країн вважає кіберпростір стратегічною ареною для захисту національних інтересів та вирішення кризових ситуацій. В цьому контексті, розвиваються національні та міжнародні структури управління.

Кібербезпека, що охоплює безпеку в глобальному Інтернеті та цифрових комунікаційних мережах, є важливою частиною національної безпеки.

У Воєнній доктрині України 2015 року акцентувалася потреба забезпечення кіберзахисту критичної інфраструктури та розвитку співпраці з НАТО та ЄС у боротьбі з кіберзлочинністю. Нова Стратегія воєнної безпеки 2021 року розширює ці завдання, вказуючи на глобальні виклики, які включають руйнування післявоєнної системи міжнародної безпеки, зростання невизначеності і непередбачуваності безпекового середовища.

В Стратегії кібербезпеки України зазначено, що вона відображає ключові аспекти Стратегії кібербезпеки ЄС та політики кібербезпеки держав-членів ЄС і НАТО, проте не деталізує, які саме елементи були адаптовані. Єдиним явним прикладом інтеграції європейських норм є план щодо впровадження Директиви ЄС 2016/1148 про безпеку мереж та інформаційних систем. Основними загрозами, визначеними у стратегії, є гібридна агресія Російської Федерації, кіберзлочинність, державно спонсоровані кібератаки, кібертероризм та інші види підтримки терористичної діяльності. Стратегія також вказує на затримки у впровадженні європейського законодавства як на чинник, що посилює ці загрози.

Для забезпечення безпеки в цифровому просторі, Україна має намір розвивати національні стандарти кібербезпеки, враховуючи європейські та міжнародні норми. Кібербезпека стала ключовим аспектом співпраці між Україною, НАТО та ЄС і входить до основних напрямів їхньої безпекової співпраці, згідно зі Спільною декларацією НАТО-ЄС, ставши пріоритетним напрямом надання допомоги Україні цими організаціями.

Україна повинна активно користуватися досвідом та методами Євросоюзу і НАТО для розробки комплексної національної програми з сертифікації у галузі кібербезпеки. Це передбачає створення детальних стратегій для реагування на масштабні кіберінциденти та кризові ситуації, від національного рівня до заходів на об'єктах критичної інфраструктури.

Важливим є також розвиток співпраці між державним і приватним секторами, а також зосередження на наукових дослідженнях у цій сфері. Пропонується ініціатива щодо вступу України до Центру передового досвіду НАТО з кібероборони, що сприятиме впровадженню кращих практик і поглибленню взаємодії з Альянсом.

В умовах військової агресії Росії проти України формуються нові підходи до кіберзахисту і оборони. Це вимагає систематизації та уніфікації існуючих практик та внесення змін до законодавства. Потрібно також впровадити норми декількох Директив ЄС, що стосуються кібербезпеки та міжнародних стандартів.

Окрім того, зважаючи на кібервійну з Росією, важливо порушити на міжнародному рівні питання перегляду норм і правил міжнародного гуманітарного права в контексті кіберпростору. Це стосується права на самооборону та можливості відповідних дій, які можуть вплинути на об'єкти

критичної інфраструктури, а також визначення статусу осіб, що діють у кіберпросторі, зокрема розмежування між кіберзлочинцями та військовими, що здійснюють захисні операції.

Ефективне законодавство у сфері кібербезпеки забезпечує важливий баланс між захистом інформації та забезпеченням прав і свобод особи. Воно має враховувати інтереси всіх сторін: від індивідуальних користувачів до великих організацій та державних структур.

Таким чином, законодавство у сфері кібербезпеки є вирішальним фактором у захисті інформації, забезпечуючи основу для розвитку, імплементації та оновлення практик захисту в умовах постійно змінюваного кіберпростору. Воно має бути відповідним, адаптивним та інклюзивним, щоб забезпечити ефективний захист від кіберзагроз на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102.
2. Указ Президента України № 121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»// <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
3. Указ Президента України № 447/2021 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»//<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n7>.
4. Указ Президента України № 555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016525-15#Text>.
5. Указ Президента України № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»//<https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
6. Рябоконт О. Державна інформаційна політика формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : зб. наук. пр. Київ, 2016. Вип. 43. С. 97–114.
7. Найман-Метклаф К., Правовий аналіз ОБСЄ проекту Концепції інформаційної безпеки. *Інформація і право*. № 2(14)/2015. Ст. 160. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/inf_dovidoma.pdf.
8. Забезпечення інформаційної безпеки держави : підручник / за заг. ред. О. А. Семченка та В. М. Петрика. Київ : ДНУ «Книжкова палата України», 2015. 672 с.

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ
ENVIRONMENTAL SCIENCES

УДК 537.868

Гаращенко А.Є.,

учениця 11-А класу Комунального закладу
«Опорний заклад загальної середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області;
вихованиця гуртка Запорізького обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

Гаращенко А.П.,

вчитель математики, інформатики Комунального закладу
«Опорний заклад загальної середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області;
керівник гуртка Запорізького обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

МОДЕЛЮВАННЯ ЗАТУХАЮЧИХ КОЛИВАНЬ

Анотація. Стаття присвячена моделюванню коливань за допомогою математичних програмних засобів для візуалізації затухаючого коливання.

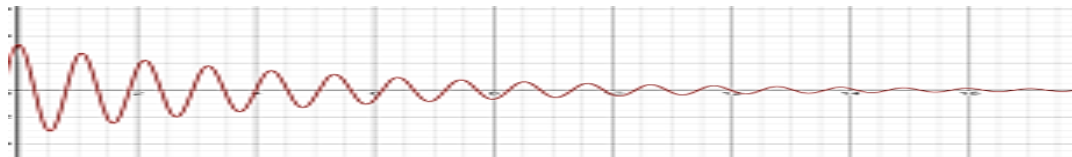
Актуальність роботи обумовлена великим інтересом до теми «Гармонійного коливання» у сучасній науці та широким застосуванням математичних підходів та допоміжних комп'ютерних програм, що є ефективним засобом підвищення пізнавальної роботи, позитивно позначається на підвищення сприйнятті даної теми. Найбільш виправдано використання комп'ютера для створення моделей фізичних процесів з використанням математичних властивостей [2, 4].

Коливання – це процес, під час якого стан тіла або фізичної системи тіл повторюється через певні інтервали часу [1, 3].

Затухаючі коливання виникають в електричному колі під час реального експерименту, але значення максимумів не є точними на екрані осцилографа, тому і виникла ідея змодельовати згасаючі коливання за допомогою програмних засобів, дане моделювання є актуальним під час проведення віртуальних лабораторних робіт. Наведено приклад аналітичної обробки експериментальних даних при дослідженні реального коливального контуру з котушкою без осереддя. Запишемо результат експерименту з визначення коефіцієнта згасання [5, 6, 7].

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1		x = t, ms	y = lnU/U_0		x^2	y^2	xy			
2		0	0		0	0	0			
3		0,075	-0,45199		0,0056	0,20429496	-0,033899		$k = \frac{\langle xy \rangle}{\langle x^2 \rangle}$	-4,857
4		0,14	-0,69315		0,0196	0,48045692	-0,097041			
5		0,2	-0,88277		0,04	0,77928287	-0,176554			
6		0,26	-1,13095		0,0676	1,2790479	-0,294047		$\Delta\delta = \frac{1}{\sqrt{N}} \cdot \sqrt{\frac{\langle y^2 \rangle}{\langle x^2 \rangle} - k^2}$	0,1676
7		0,325	-1,38629		0,1056	1,92179996	-0,450544			
8		0,385	-1,89712		0,1482	3,59906429	-0,730391		$\varepsilon_\delta = \frac{\Delta\delta}{\delta} \cdot 100\%$	3,4509
9		0,45	-2,3979		0,2025	5,74992441	-1,079055			
10	середнє	0,22938	-1,105021		0,074	1,7517339	-0,35769			

Аналогічно за допомогою програмних засобів GeoGebra Classic та Microsoft Excel, Master function 2.0, Demos, Gran-2D змодельовано згасаючі електромагнітні коливання у реальному контурі, який складається з конденсатора, котушки чи без та активного опору. При вивченні коливання в залежності від параметрів представляє особливий інтерес, бо зміна параметрів миттєва і відповідно побудова графіка.

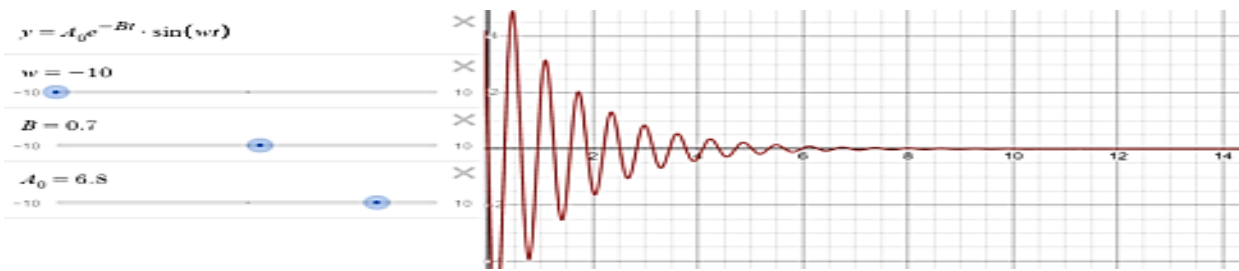

Математичні пакети дозволяють візуалізувати затухаючі коливання. Розглянемо закони зміни параметрів вільних загасаючих коливань, де відбувається зміна амплітуди або затухання коливань, амплітуда яких через втрати енергії реальної коливальної системою з плином часу зменшується.

На графіку $f(x) = A_0 \cdot e^{-\beta t} \cdot \sin(\omega t + \varphi_0)$ легко спостерігається тенденція до змін. Представлення даних у графічному вигляді дає змогу розв'язувати найрізноманітніші задачі. Основна перевага такого представлення – наочність.

Під час розв'язування задач із використанням системи MS Excel відбувається реалізація міжпредметних зв'язків комп'ютерних і фізичних наук. Описаний підхід може бути використаний в процесі обчислення коливального контуру. Таким чином, застосування електронних таблиць MS Excel дозволяє моделювати і досліджувати різні фізичні процеси, істотно заощаджуючи час під час виконання практичних робіт. За допомогою отриманих даних з програми Demos та MS Excel наведені приклади апроксимуючих функцій до графіка затухаючого коливання та обчислена похибка відхилень.

Сучасний стрімкий розвиток комп'ютерних наук дозволяє комбінувати науки розкриття в повній мірі всіх властивостей, а моделювання за допомогою комп'ютерних наук згасаючих коливань розкривають властивості та поведінку графіка коливання в залежності від параметрів.

Висновок. Поєднання реального та віртуального фізичного експерименту, вдалий відбір віртуальних дослідів та лабораторних робіт розширює можливості експерименту як виду наочності і джерела знань, що забезпечує значне поліпшення ефективності наочної демонстрації хвиль та гармонійного, згасаючого колювання. Як приклад, за допомогою програмного забезпечення, що вивчається на уроках інформатики, можна легко обчислювати задачі з математики та фізики у таких програмних продуктах як GeoGebra Classic та Microsoft Excel, Master function 2.0, Demos, Gran-2D, економлячи при цьому час на розрахунки.

Список використаних джерел

1. Скільцько І.Ф, Скільцько О.І. Фізика: [Текст] / І.Ф. Скільцько. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського 2017. С. 195–208.
2. Родін Б. О., Топольницький Г. К. Розв'язування фізичних задач за допомогою MS Excel. Сучасні інформаційні технології в освіті і науці: [Текст] / Родін Б.О., Топольницький Г. – 12 Всеукр. студ. наук. Інтернет-конф., 22-23 квітня 2021 р. : (зб. матеріалів). Умань : Візаві, 2021. С. 34–36.
3. Лопатинський І.Є., Зачек І.Р., Ільчук Г.А., Романишин Б.М. Фізика. Підручник. – Львів: Афіша, 2009. – 386 с.
4. Дяденчук А. Підвищення ефективності навчання за допомогою MS Excel при розв'язуванні фізичних задач. [Текст] / Дяденчук А.: Освіта і суспільство VI. 2021. С. 240–244.
5. Методичні вказівки до лабораторного практикуму з фізики розділ «Колювання та хвилі». Частина 2. Для студентів інженерно-технічних спеціальностей денної форми навчання. / Укладачі: М.І. Правда, С.П. Луцін, С.В. Сейдаметов. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. – 76 с.
6. Кучерук, І. М. Загальний курс фізики [Текст]: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів: у 3 т. Т. 2: Електрика і магнетизм / І.М. Кучерук, І.Т. Горбачук, П.П. Луцик; за ред. І. М. Кучерука. – 2-ге вид., випр. – Київ: Техніка, 2006. – 452 с.
7. Соколов Є. П. Екзаменаційна фізика. Лекції: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.]: в 2 т. / Євгеній Петрович Соколов. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2009. – Т.2. – 222 с.

Розділ 8

МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА MATHEMATICS

УДК 514.113.5

Потайчук А.С.,

учениця 11-А класу Комунального закладу «Опорний заклад загальної середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області; вихованиця гуртка Запорізького обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

науковий керівник: *Гаращенко А.П.,*

вчитель математики, інформатики Комунального закладу «Опорний заклад загальної середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області; керівник гуртка Запорізького обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МНОГОГРАННИКА» НА ОСНОВІ ФУЗІОНІЗМУ

Анотація. Стаття присвячена створенню нових підходів представлення правильних многогранників на основі фузійонізму, які спрямовані на більш ширше представлення об'єктів.

Актуальність роботи обумовлена великим інтересом до многогранників. Одним із фундаментальних розділів курсу математики старшої школи є стереометрія, тому процес її вивчення сприяє розвитку просторової уяви, логічного мислення, критичного мислення, вміння зображати об'ємні фігури в просторі, читати креслення.

Результати роботи над многогранниками розглядали в XVIII-XIX ст. Л. Ейлером, К. Жорданом, Г. Кантором, А. Пуанкаре, а в середині XIX ст. Б. Риман надав ідею побудування простору. У шкільний курс стереометрії внесок зробили такі педагоги сучасності, науковці, як Г.П. Бевз, М.І. Бурда, М.І. Жалдак, О.С. Істер, О.І. Матяш, Н.А. Тарасенкова та інші. Тому актуальним є впровадження ІКТ у навчальний процес, зокрема під час вивчення перерізів у шкільному курсі стереометрії. Однак М.І. Жалдак підкреслює унікальну ефективність від використання ІКТ при вивченні геометрії [1].

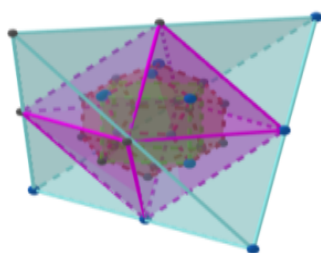
Розвиток стереометрії, як науки набрав нових обертів завдяки появі нових методів. Особливу увагу викликають так звані правильні многогранники, що відрізняються особливою однорідністю своєї структури,

а, отже, особливою рухомістю або симетрією. Стереометрія являє собою могутній інструмент пізнання світу [2].

Поняття – є головною складовою будь-якого навчального предмета, особливо у точних науках. Більш ширше вивчення математичних понять систематизує знання та сприяє глибокому засвоєнню матеріалу. Сформуванню поняття про об'єкт – розкрити всі властивості об'єкту. Організація засвоєння поняття може бути реалізована за допомогою різних способів та методів. Дослідницька робота з теми «Многогранник» – розкриває в повній мірі дане поняття.

Правильні многогранники вивчалися ще в V–VI ст. до н. е., але вони є актуальними і в наш час, тільки вже представлення «Многогранників» потребує використовувати нові методи та інструменти. Пошук найбільш ефективних шляхів демонстрації у важливості прикладного значення стереометричного матеріалу, а також вміння використовувати стереометричні знання до розв'язування будь-яких задач, які поставатимуть перед здобувачами освіти протягом їхнього життя. Зацікавлення стереометрією можна викликати за допомогою нестандартних методів.

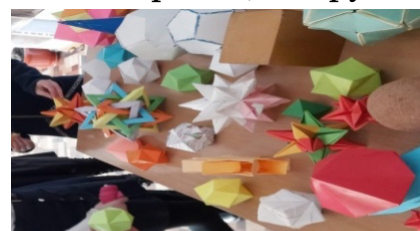
Для візуалізації матеріалу з математики існує безліч програм, кожна з яких має свої плюси та мінуси. Зокрема, Mathematica, Derive, Geometry Expressions, Live Geometry, Maple тощо. Особлива увага приділяється до програми динамічної математики GeoGebra. Постійне оновлення та вдосконалення функціоналу GeoGebra надає все більше інструментарію для роботи. GeoGebra надає можливість не тільки для створення динамічних рисунків, а також для виконання розрахунків та створення робочих аркушів із завданнями. Моделювання математичних об'єктів та можливістю спостерігати за динамічними змінами за допомогою інтерактивної програми GeoGebra дозволяє виділити основні властивості, встановити закономірності, зробити відповідні висновки. Такий підхід в математиці дозволяє:

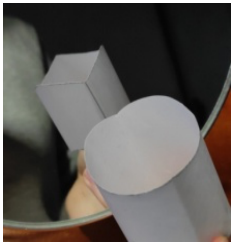

оптимізувати знання, користуючись мобільними пристроями; знизити емоційне напруження, підтримувати розвиток пізнання. Однак GeoGebra для навчання використовують не в повній мірі, а через те досліджувати можливості GeoGebra при вивченні математики, звичайно, є актуальним [3, 4].

Ілюзія циліндра здається неймовірною! Якщо розглядати з одного боку пі певним кутом модель має вигляд кубу у відображенні дзеркала, а в руках майже циліндр.

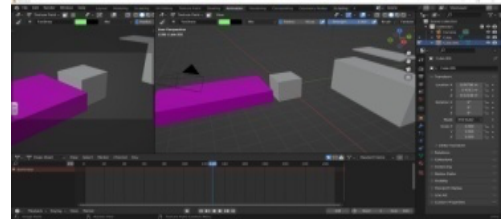
Оригамі – мистецтво складання паперу. Метою цього мистецтва є створення стереометричних тіл шляхом згинів, що є ще одним видом представлення многогранників.

Люзія, як контрастність від теорії до практики, а оригамі надає можливість наочно продемонструвати, як кілька звичайних трикутників перетворюються в піраміду, або поєднання квадратів – у куб...

Blender надає можливість моделювати просторові фігури, тіла обертання, накладаючи на них текстуру, враховуючи створення розгортки та їх редагування, бо від правильності виконання розгортки залежить коректність 3D-об'єкта.

Створення 3D моделей, розпочинаючи із стереометричних фігур започатковує образне мислення для моделювання предметів реального світу – що є важливий засобом для передачі інформації, яке може істотно підвищити ефективність навчання [5].

Висновок. Застосування методів математичного моделювання при вивченні всіх фундаментальних тем математики з подальшою інтеграцією цих завдань із іншими суміжними науками та повне проникнення сучасних технологій в саму суть цих фігур, дозволяє істотно переорієнтуватися і зробити тему цікавою. GeoGebra, NeoAxis, Blender, tinkercad чудова можливість як створення так використання 3D моделей під час вивчення теми, збагачуючи освітній процес та рухаючись в ногу з розвитком сучасних технологій. Побудова 3D-моделей та їх друк на 3D-принтерах є одним з перспективних напрямків популяризації STEM-освіти. Проаналізовано основні особливості 3D моделювання многогранників, як тривимірних об'єктів, які при подальшому розгляді можуть бути корисними для роботи в проектуванні та у професійній діяльності. Отже, вивчення даних питань в умовах сучасної комп'ютеризації є дуже актуальним і потребує впровадження в освітній процес.

Список використаних джерел

1. Жалдак М.І. Комп'ютер на уроках математики // Посібник для вчителів. – К.: Техніка, 1997.
2. Платонові тіла. Правильні багатогранники або тіла Платона [Електронний ресурс]: Доступ до ресурсу: (<https://kerchtt.ru/uk/platonovy-tela-pravilnye-mnogogranniki-ili-tela-platona/>)
3. Ракута В.М. Система динамічної математики GeoGebra як універсальний засіб для вивчення шкільного курсу математики. FOSS Lviv 2014, 24–27 квітня 2014 року. – Л., 2014. С. 101–103.
4. Яременко Ю.В. Використання програми GeoGebra при викладанні геометрії // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки. 2019 – №3 – С. 102–107.
5. Романюк О.Н., Пойда С.А. 3D моделювання в контексті STEM. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2019 р.). – Київ, 2019. – Ч. 2. – С. 110–112.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ SOFTWARE AND APPLICATIONS DEVELOPMENT AND ANALYSIS MATHEMATICS

УДК 004.855.5

Гаращенко А.Є.,

учениця 11-А класу, Комунального закладу

«Опорний заклад загальної середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області;
вихованиця гуртка Запорізького обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

науковий керівник: **Гаращенко А.П.,**

вчитель математики, інформатики, Комунального закладу «Опорний заклад загальної
середньої освіти «Сузір'я» м. Оріхів Запорізької області; керівник гуртка Запорізького
обласного центру НТТУМ «Грані» м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей ігрових технологій, як однієї із сучасних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: гейміфікація, додаток, інтерактивна вправа, гра, сценарій.

Пріоритетним спрямуванням інформатизації суспільства є впровадження сучасних технологій у навчання та виникає потреба в створенні нових підходів спрямованих на якісне підвищення ефективності уроку та підвищення рівня знань.

Актуальність роботи обумовлена великим інтересом до теми «Гейміфікація» у сучасній науці та широким застосуванням онлайн додатків та допоміжних сервісів під час уроків, що є ефективним засобом підвищення пізнавальної роботи, позитивно позначається на підвищення розвитку інтелектуальної діяльності та на рівень знань, умінь і навичок. Одним із предметів, де найбільш виправдано використання комп'ютера та комп'ютерних тематичних ігор – математика.

Автори – розробники ігрових технологій – Д. Ельконін, О.В. Коваленко, П. Підкасистий, М. Стронінта ін., аспекти впровадження в освітній процес цифрових технологій вивчає Н. Морзе [12], вважають, що «MIT App Inventor підготує до вивчення складніших мов програмування (C++, Python, C#)». На особливість знань з математики указує М. Жалдак, на його думку,

«...алгоритмізація і програмування – це та сама математика: аналіз умов задачі, побудова математичної моделі задачі, розкладання задачі на підзадачі аж до найпростіших, які розв'язуються елементарно» [2, 3, 4]. Американський дослідник, професор Ізабелла Грінвіч, стверджує, що ігри покращують пізнавальні навички, розвивають уяву, логічне мислення, пам'яті. Підходи до комп'ютеризації навчального процесу як в загальному вигляді, так і в певних напрямках розглянуто в працях В. Бикова, Б. Гершунського, М. Жалдака.

Новітні технології – сучасне знаряддя для отримання найрізноманітнішої інформації, а також дієвий спосіб збільшити мотивацію, підвищити зацікавленість до навчання [2].

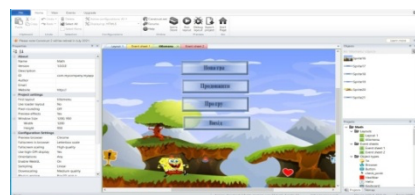
Ігрові технології або гейміфікація в освіті мають чималий потенціал, оскільки серед підлітків спостерігається захоплення комп'ютерними іграми.

Існують комп'ютерні задуми, які цілеспрямовані на розвиток психічних функцій: візуалізація, слухове сприйняття, увага, пам'ять, логічне мислення тощо. Ігрофікація набула чималого розповсюдження у сфері освіти та може використовуватися у таких випадках: формування навичок або поведінки; візуалізація, якщо важко показати у звичний спосіб; захопити учнів, створюючи змагання між ними; учні самостійно спостерігають за особистим прогресом [1].

Ігрова технологія є унікальною формою навчання, яка дозволяє зробити цікавим й захопливим вивчення предметів, активізує увагу, підвищує інтерес до предметів. Комп'ютерні ігри поділяють на:

- пригодницькі – візуальні ігри, у вигляді мультфільму, але є можливість керування подіями;
- стратегії – розрахована на планування діяльності, певної ситуації;
- рольові – ігровий персонаж досягає поставленої мети;
- логічні – скеровано на розв'язання завдань, головоломок;
- симулятори технічних засобів – автомобілів та природних процесів [5].

Для розробки ігор існує багато програмних засобів за допомогою, яких можна створити комп'ютерні ігри різних за жанром: Unity, Unreal Engine, GameMaker Studio, NeoAxis 3D Engine, Pocket code, Construct 2...

MIT App Inventor – візуальне середовище для розробки android-додатків, яке потребує найменших знань програмування, аналогічний популярній мові Scratch для створення електронних навчальних посібників на платформі Android в хмарному середовищі MIT App Inventor при наявності Google акаунта і відноситься до Rad – систем.

Construct 2 – заснований на HTML, конструктор 2D ігор для Windows, який дозволяє створити гру будь-якого жанру, створений компанією Scirra, який спрямовано на створення гри способом Drag-and-drop з застосуванням візуальної мови програмування та систем логіки, які засновано на принципі поведінки та реакцій.

Головними компонентами створених комп'ютерних ігор за допомогою Construct 2, MIT App Inventor є: ігровий задум, правила, ігрові дії, дидактичні задачі, результат гри. Цінним у грі є ігрові дії, які керуються певними правилами та сприяють активізації навчання, викликаючи інтерес, що допомагає засвоїти матеріал та надає змогу продемонструвати свої здібності, застосовуючи знання.

Ігри не тільки впливають на особистість, удосконалюючи мислення, поширюючи кругозір, а й вчить орієнтуватися у ситуації та використовувати знання для розв'язування задач.

Роботи практиків вказують на те, що використання ігор на уроках математики зумовлює позитивний результат: ігри дозволяють формувати математичні знання, вміння і навички. Ігрові елементи на уроках здатні зацікавити до вивчення математики. Таким чином, використання ігор на уроках математики і в позаурочний час є не тільки бажаним, але навіть необхідним елементом навчання математики.

Навчання й оцінювання за допомогою гри – не можна перейти з одного рівня на інший, поки не будуть виконані всі необхідні завдання, таким чином відпадає необхідність у тестуванні. Відеогра стимулює до пошуку рішень викликів. Якщо ігрові рівні важко освоїти, то часто це створює додаткову мотивацію для гравців щодо оволодіння новими вміннями. Якщо учень програв, то він отримує можливість знову здійснити складні ігрові дії, уникаючи при цьому негативного оцінювання. Один із найбільших плюсів щодо використання навчальних ігор полягає в тому, що вони дозволяють дітям просуватися через ігрові рівні у власному темпі. Ігри дозволяють на практиці реалізувати індивідуалізоване навчання. З кожною новою грою знання та досвід, отримані в попередніх іграх, можуть бути застосовані для отримання нового досвіду. Таким чином, використання комп'ютерних ігор у домашньому навчанні створює умови для розвитку в дітей умінь, необхідних для життя в XXI столітті.

Висновки. За допомогою мобільного телефону чи комп'ютеру можна одержати доступ до навчальних та довідкових ресурсів, при цьому опрацьовувати шкільний матеріал. За допомогою MIT App Inventor та Construct 2 можливо створити різнорівневі ігри для покращення сприйняття матеріалу, які можуть зайняти значне місце при вивченні математики. На основі даних програмних засобів можливо створити ігри і для інших предметів, різні за розміром, від тренажера, наприклад «Правопису» до різнорівневої гри з теми чи розділу.

Список використаних джерел

1. Білоус В. В. Мобільні додатки для навчання математики як засіб підвищення мотивації учнів молодшої школи. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2017. №3. С303-309
2. Величко В. Є. Використання технології візуального програмування в університетській освіті засобами вільного програмного забезпечення / Величко В. Є.// Вісник Житомирського державного університету. Випуск 4 (76). Педагогічні науки.– Режим доступу: <https://visnyk.zu.edu.ua/Articles/76/12.pdf>
3. Жалдак М. І. Інформатика – фундаментальна наукова дисципліна. Вона має вивчати закони природи, інформаційні процеси і відповідні технології (продовження). Комп'ютер у школі та сім'ї. 2010, № 3. С. 7–11
4. Власій О., Яремій І., Винничук М. Проблема послідовності вивчення програмування. Молодь і ринок. 2021, №10 (196). С.52–57
5. Коблевський А. В., Ховрич М. О Комп'ютерні ігри та програми як засіб навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі \ Вісник Серія : Педагогічні науки №137.

Gong Jian,

Master's Student of the Department of Information and Computing Systems and Control
of the West Ukrainian National University, Ternopil

Scientific Supervisor: ***Lendiuk T.V.,***

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Information and
Computing Systems and Control of the West Ukrainian National University

PROJECT MANAGEMENT OF TRAINING ROOM CREATION FOR HIGHER VOCATIONAL COLLEGES

The training room is an important guarantee for undergraduate institutions to improve the quality of comprehensive teaching and research strength. To strengthen the management of practical training rooms and introduce advanced management mode of practical training rooms is a topic that undergraduate colleges and universities are seriously exploring and need to solve. The management of domestic training rooms is mostly based on the management mode of universities, and the teaching characteristics of practical teaching are not highlighted, so new management ideas should be introduced to have their own management style of training room management mode. How to make the limited educational resources better and more efficient for the training of innovative talents to analyze, so as to build a construction of scientific, management information, resource sharing of the experimental platform, to achieve a unified scheduling, unified management of the experimental teaching center, significantly improve the efficiency of the use of laboratory resources.

This paper takes the Experimental Teaching Management Centre of Jining College, China as the object of investigation, analyses in detail the problems of the existing practical training room management in terms of system, operation

mechanism, human resource management and organization, introduces the management concept and management means of project management, solves some problems existing in the current practical training room management, and standardizes the practical training teaching management by improving the quality of practical training teaching through innovative management system and management means. Starting from the systemic, diverse and complex nature of practical training room management, the management of practical training rooms is incorporated into the scope of project management and combined with the construction of the information management platform of the campus practical training base, creating a practical training room management system with Jining College's own characteristics. It is expected that the school will produce graduates of higher quality and in line with the needs of society, which will also improve the competitiveness and viability of the college.

At present, undergraduate institutions have become an important and indispensable part of China's undergraduate education. For undergraduate institutions, they are different from ordinary undergraduate institutions in that they have to reflect their own strengths, reveal their unique personalities and possess core competitiveness. Unlike ordinary undergraduate institutions that train academic talents and secondary vocational schools that train middle-skilled talents, undergraduate institutions focus on training senior technical and applied talents at the front line of production, operation, service and management, and the focus of training is competence-based vocational skills training. The main responsibilities of the talents trained in undergraduate colleges are not to engage in academic research, development of new technologies, or simply to engage in manual labour operations or services, as in undergraduate colleges. Their job is to translate proven technical and management norms into real-life production and services. People trained by undergraduate institutions may in future be mature technical engineers or people in enterprises who carry out technical management and supervisory planning, or some are highly skilled job holders who carry out intelligent, systematic operations. Most of the personnel work on the front line of production, management, and construction, carrying on the whole production process, linking business managers and engineering designers with service personnel and workers, and acting as a bridge to transform new management methods and scientific and technological achievements into real productivity.

The training objectives of undergraduate colleges and universities determine their practical and application-oriented characteristics and determine that their teaching is a teaching system and training program aimed at the cultivation of technical skills and social needs, requiring that teaching courses and teaching contents should closely follow the main theme and specialty of "application". For the students of vocational colleges, they are required to master not only the necessary professional theoretical knowledge but also the general vocational skills through the teaching courses, so that the graduated students can immediately become

qualified employment personnel and can basically perform their job duties after joining the workforce.

As a platform for undergraduate institutions to complete practical teaching and achieve teaching objectives, the management of the practical training room is an important element in building the teaching system, and its management mode has important research significance. The cultivation goal of undergraduate institutions is socially applied talents. Facing the expansion of universities and disorderly competition, how to build efficient practical training rooms, improve and establish the quality assurance system of practical teaching, and optimize the management of practical training rooms are key topics that every institution has to face and solve. Looking at the management mode of practical training rooms in domestic undergraduate colleges and universities, it is basically based on the laboratory management of domestic ordinary colleges and universities as the parent, lacking the management ideal and style with its own teaching characteristics; over the years, the functional management based on the division of labor refinement makes the practical training rooms in undergraduate colleges and universities have many problems in the operation process, such as low utilization rate of practical training rooms, repeated construction of practical training rooms, poor sharing of resources, rigid management, and capital investment in practical training rooms insufficient. Because the teachers of vocational colleges who cultivate practical skills are mostly from engineering disciplines, most of the managers of practical training rooms also come from science and technology disciplines. Due to the lack of knowledge of management science and the absence of professional training, most of the managers think that the work of practical training room management is the daily management, so they will not analyse the professional concepts from quality risk management, human resource management, procurement management, information and communication management, etc. This seriously restricts the improvement of the management level of the training room and consequently affects the quality of teaching in the training room.

A college in Jining covers an area of 1,721 acres, with a building area of 601,800 square meters. There are 24,155 full-time students enrolled in the college. There are eight secondary colleges with 34 majors and directions, and the school has built "one garden and six bases" with more than 40,000 square meters of on-campus simulation and production training bases. This paper is based on theoretical research on the management of training rooms in undergraduate colleges, combined with my own practical experience in undergraduate training rooms, to successfully introduce a project management implementation model for training room management in schools.

This paper focuses on the subject of practical training room management in undergraduate vocational institutions in the following ways:

1. the connotations, characteristics, functions, history of development and modes of operation of practical training room management in undergraduate institutions;

2. the necessity of introducing the ideas and methods of project management in the management of practical training rooms in undergraduate institutions and the inspiration of domestic and international in this regard;

3. establish the management system of practical training rooms in undergraduate institutions based on the theory of project management. An analysis of the advantages and characteristics of project management-based practical training room management in undergraduate institutions, the current deficiencies or shortcomings in practical training room management in our university, and how to design an implementation model for practical training room management based on project management;

4. specifics of a project management-based implementation model for practical room management: practical room management for quality management, scope management, procurement management, time management, communication management, risk management, human resource management and integrated management of multiple projects.

References

1. Yang H., Zhao X., Lu B. Intelligent Design of Electrical Training Room in Higher Vocational Colleges Based on Internet of Things Technology. Proceedings of the 2018 8th International Conference on Applied Science, Engineering and Technology (ICASET 2018), 2018, pp. 101-105. Doi: <https://doi.org/10.2991/icaset-18.2018.20>
2. Huang W. Analysis on the Information Construction of the Training Room in Higher Vocational Colleges under the Background of "Internet+". Proceedings of the 2019 Asia-Pacific Conference on Advance in Education, Learning and Teaching (ACAELT 2019), 2019, pp. 321-325. DOI: 10.25236/acaelt.2019.066
3. Yang S., Liao X. Exploration of innovation of experimental training management in higher vocational colleges. Curriculum and Teaching Methodology, 2022, Vol. 1, No. 5, pp. 58-66. DOI: 10.23977/curtm.2022.0
4. Liang Y. Design and Implementation of Practical Teaching Management System Based on Web in Higher Vocational Colleges. J. Phys.: Conf. Ser., 2021, 1852, 022078. doi:10.1088/1742-6596/1852/2/022078
5. Yi Z., "The Design and Application of English Hybrid Teaching Mode in Higher Vocational Education under the Background of Internet," Proceedings of the 2020 2nd International Conference on Machine Learning, Big Data and Business Intelligence (MLBDBI), Taiyuan, China, 2020, pp. 154-157, doi: 10.1109/MLBDBI51377.2020.00034.

Chen Kun,

Master's Student of the Department of Information and Computing Systems and Control
of the West Ukrainian National University, Ternopil

Scientific Supervisor: ***Lendiuk T.V.,***

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Information and
Computing Systems and Control of the West Ukrainian National University

PROJECTS OF INTELLIGENT CAMPUS CREATION IN COLLEGES

Project management originated in the construction industry, and people began to study various methods for project management in the first part of 20th century. The concept of Gantt charts and milestones has been used in military and construction projects since the early days of World War II. However, the concept of project management is widely recognized in the academic community. It was put forward by the United States in the Manhattan Project after World War II. From 1950s to 1970s, project management was widely disseminated and developed rapidly. During this period, the Critical Path method (CPM) and Program Review technique (PERT) emerged in the United States.

The concept of digital campus is put forward in order to abstract an intelligent space on the basis of traditional campus. In this space, through computer and network technology, to collect and control the teaching, life, scientific research, management, security and other basic elements in the campus, the above basic elements of information collection, process for re-integration, data storage and analysis, so that the school has a variety of resources digitized, make full use of digital resources, realize the comprehensive information of education. Through the construction of digital campus, a modern platform of intelligent management, flexible scheduling and data transparency can be realized to eliminate data barriers, greatly reduce the management and maintenance pressure of the school, and make the daily life, production and scientific research process of the school more convenient and intelligent.

The characteristics of digital campus creation in colleges and universities determine that it must be combined with new technologies and new development directions in the industry. Higher education informatization is an effective way to promote the reform and innovation of higher education and improve its quality. The creation of "digital campus" has been popularized in colleges and universities all over the country, and breakthrough progress has been made in various construction works.

Higher education informatization is an effective way to promote the reform and innovation of higher education and improve its quality. The construction of "digital campus" has been popularized in colleges and universities all over the country, and breakthrough progress has been made in various construction works. Only by deepening the degree of education informatization can we promote the

comprehensive reform of education, promote education equity at a higher level, comprehensively improve the quality of education, and finally realize the modernization of education driven by education informatization.

At present, new technologies such as cloud computing, big data, new networks and the Internet of Things continue to emerge, and the revolutionary impact of information technology on education is becoming increasingly obvious. In the future informatization development of colleges and universities, it is necessary to further improving of infrastructure, deepen the application of informatization in education and teaching, and promote the transformation of educational ideas, teaching mode and learning mode through application, so as to improve the quality of training.

In terms of security protection, colleges and universities have deployed a variety of security products at the campus network export. The most popular security products at the university export are firewall, intrusion prevention, load balancing and online behavior management equipment. These devices can protect networks, identify applications, control bandwidth, audit online behaviors, and balance network access load. In terms of internal protection, security devices are added to the data center area to isolate unauthorized networks to ensure data center security. With the popularity of wireless networks, most universities that have achieved wireless coverage require real-name authentication (student ID) when accessing wireless networks to isolate potential security risks of unauthorized terminals.

In terms of operation and maintenance management, due to the different ways of equipment maintenance in colleges and universities, some colleges and universities independent operation and maintenance, some colleges and universities cooperation with equipment manufacturers, some colleges and universities outsourcing operation and maintenance, coupled with the differences in the technical level of operation and maintenance personnel, the differences in information operation and maintenance in colleges and universities are the largest. However, no matter how different the level is, most universities have one or several sets of O&M tools and software for unified management of on-network devices, including status viewing, alarm analysis, topology maintenance, report export and other functions.

In terms of various school applications, the e-card has been widely popularized in various colleges and universities. Besides, with the continuous development of the school since the campus e-card system was put into use, it has only been used for students' dining and on-campus consumption from the early stage of construction. Gradually expanded to access control, bath, open water, electronic control, book borrowing, hospital treatment, examination sign-in, attendance, educational management, examination registration, self-service fee and other campus identity identification, campus payment, campus business management, involving many functional departments and all staff, has gradually become the data collection and sharing platform of the whole school.

With the rapid development of Internet technology in the world, universities will encounter many problems and choices in network creation. It is needed to choose the right system architecture, and enhance the network and services based on network, the key is to use advanced modern project management thoughts and technical means to manage and control various decisions in the network construction of universities.

Jining University as an example, the use of modern project management theories and methods, combined with the current most stable and mature computer network technology and products, to plan the new campus network and data center, and take the relevant system as an example to introduce the project management system.

The concept of smart campus was first put forward around 2010. The emergence of the concept is closely related to the development of relevant information technology. Through the introduction of mature computer and network related technologies, they gradually moved from the initial computerization to the network and network information systematization, with the progress of independent innovation and the Internet.

In different stages and periods, influenced by different factors such as politics, economy, society and technology, the informatization construction of colleges and universities has experienced many different stages. Generally speaking, the development stage of university information construction can be summarized as the following stages:

The first stage is the stage of infrastructure construction. This stage of construction can be summed up as a process from scratch. At this stage, the main construction goal of colleges and universities is to ensure the realization of computerization, the popularization of computerization in key posts, key disciplines and key laboratories, in order to improve the level of scientific research.

The second stage is the information construction stage. After the construction of computerization, as well as the price of personal computers more and more cheap, software and function more and more powerful, the computer has become a popular tool, will use the computer personnel are not as before belong to a few people's specialty. At this stage, network technology has been well developed and promoted.

The third stage is the construction stage of smart campus. After the second stage of construction, all colleges and universities have basically realized campus informatization. However, with the improvement of application scale and application types, the management problems of campus informatization are becoming more and more severe, including low resource utilization rate, high repetitive construction law, energy consumption and space problems are becoming more and more prominent, and the business departments of the school have higher and higher requirements for related business systems. The scale, role and number of

users of various business systems (such as cartoons) have also changed a lot compared with traditional business systems.

In this paper, the background, development status and construction scheme of the smart campus application platform project are firstly described, and then the concept theories of the project, project management and information project are elaborated, focusing on the key knowledge points of the management of the smart campus application platform project in the implementation process are analyzed, including specific concepts, characteristics, etc.

References

1. Sun C. Project Management Analysis of Key Customer Special Line Access Network in Data Group, China New Communications, 2017, 19(4): pp. 85-88.
2. Huang L., Lu Y., Analysis on project management organization model of communication engineering, China New Communications, 2017, 19(13): pp. 1-5.
3. Xiao F., Discussion on project management of communication network construction, Digital Communication World, 2017, (3): pp. 45-49.
4. Liu Y., Construction management of campus network information project, Heilongjiang Science and Technology Information, 2017, (15): pp. 175-180.
5. Deng S., Application of project management in digital campus construction, Value Engineering, 2013, 9(2): pp. 201-206.

УДК 517

Матвійчук М.В.,

аспірант кафедри комп'ютерних наук та прикладної математики
Національного університету водного господарства та природокористування, Україна,
33028, м. Рівне, вул. Соборна 11, m.v.matvijchuk@nuwm.edu.ua, 0000-0003-1669-3924

ЩОДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПАРАЛЕЛЬНИХ ОБЧИСЛЕНЬ ДЛЯ ОБРАХУНКУ АСИМПТОТИЧНИХ РОЗКЛАДІВ

Враховуючи стрімкий розвиток інформаційних та цифрових технологій, в умовах сьогодення, питання використання паралельних обчислень для обрахунку асимптотичних розкладів є актуальним.

Наразі математична наука пропонує методичне розпаралелювання обчислень методом декомпозиції, коли вихідна «велика» задача розбивається на безліч «малих» задач для різних підобластей.

Пояснення даного підходу здійснимо шляхом наведення найпростішого векторного завдання для гетерогенного і кінцевого по висоті плоского шару з межею, що відбиває. У припущенні стаціонарного стану середовища та сталості зовнішнього потоку поле квазімонохроматичного поляризованого випромінювання повністю описується чотирикомпонентним вектором $\Phi(r, s)$. Якщо середовище макроскопічно оптично ізотропне, то повний

вектор Φ знаходиться як рішення векторної крайової задачі теорії перенесення поляризованого випромінювання – векторного кінетичного рівняння Больцмана, що описує багаторазове розсіювання у наближенні бінарних зіткнень фотонів з компонентами середовища та з урахуванням поглинання. Ця математична модель адекватно визначає фізичний процес. Теоретичні побудови та алгоритми розрахунку передавального оператора ґрунтуються на теорії узагальнених рішень, теорії інтегральних перетворень узагальнених функцій, загальної теорії регулярних збурень (асимптотичне розкладання) [1].

Представимо скалярне крайове завдання для багат шарової гетерогенної системи з M шарів:

$$\widehat{K}\Phi = F^{in}, \Phi|_{t \downarrow} = F_t^\downarrow, \Phi|_{b \uparrow} = \widehat{R}_b^\uparrow \Phi + F_b^\uparrow,$$

з крайовими умовами на внутрішніх кордонах для $m = 2 \div M$

$$\Phi|_{d \uparrow, m} = \varepsilon(\widehat{R}_m^\uparrow \Phi + \widehat{T}_m^\uparrow \Phi) + F_{m-1}^\uparrow$$

$$\Phi|_{d \downarrow, m} = \varepsilon(\widehat{R}_m^\downarrow \Phi + \widehat{T}_m^\downarrow \Phi) + F_m^\downarrow$$

$$F_1^\downarrow = F_t^\downarrow; F_M^\uparrow = F_b^\uparrow; d \downarrow, 1 = t \downarrow; d \uparrow, M + 1 = b \uparrow;$$

де $\widehat{K} \equiv \widehat{D} - \widehat{S}$ – інтегро-диференціальний оператор; $m = 1 \div M$ – номер шару, $m = 2 \div M$ – внутрішні межі поділу шарів; $m = M + 1 \Rightarrow bottom$; $m = 1 \Rightarrow top$.

Рішення це ряд регулярних збурень

$$\Phi = \sum_{n=0}^{\infty} \varepsilon^n \Phi^{(n)}$$

Оператори відображення \widehat{R}_m^\uparrow , \widehat{R}_m^\downarrow і пропускання \widehat{T}_m^\uparrow , \widehat{T}_m^\downarrow визначаються через фазові матриці розсіювання середовищ за такими правилами:

$$[\widehat{R}_m^\uparrow(\widehat{Y}_{m-1}^\uparrow)f_{m-1}^\downarrow](h_m, s_{m-1}^-) = \int_{\Omega^+} \gamma_{m-1}^\uparrow(h_m, s_{m-1}^-, s_{m-1}^+) f_{m-1}^\downarrow(h_m, s_{m-1}^+) ds_{m-1}^+;$$

$$[\widehat{T}_m^\downarrow(\widehat{Y}_m^\downarrow)f_{m-1}^\downarrow](h_m, s_m^+) = \int_{\Omega^+} \hat{\gamma}_m^\downarrow(h_m, s_m^+, s_{m-1}^+) f_{m-1}^\downarrow(h_m, s_{m-1}^+) ds_{m-1}^+;$$

$$[\widehat{T}_m^\uparrow(\widehat{Y}_{m-1}^\uparrow)f_m^\uparrow](h_m, s_{m-1}^-) = \int_{\Omega^-} \hat{\gamma}_{m-1}^\uparrow(h_m, s_{m-1}^-, s_{m-1}^-) f_m^\uparrow(h_m, s_{m-1}^-) ds_{m-1}^-;$$

$$[\widehat{R}_m^\downarrow(\widehat{Y}_m^\downarrow)f_m^\uparrow](h_m, s_m^+) = \int_{\Omega^-} \hat{\gamma}_m^\downarrow(h_m, s_m^-, s_m^+) f_m^\uparrow(h_m, s_m^-) ds_m^-;$$

Вводимо вектори алгебри з розмірністю $2M$:

n -наближення рішення

$$\Phi^{(n)} = \{ \Phi_1^{\downarrow(n)}, \Phi_1^{\uparrow(n)}, \Phi_2^{\downarrow(n)}, \Phi_2^{\uparrow(n)}, \dots, \Phi_m^{\downarrow(n)}, \Phi_m^{\uparrow(n)}, \dots, \Phi_M^{\downarrow(n)}, \Phi_M^{\uparrow(n)} \};$$

повне рішення

$$\Phi = \{ \Phi_1^\downarrow, \Phi_1^\uparrow, \Phi_2^\downarrow, \Phi_2^\uparrow, \dots, \Phi_m^\downarrow, \Phi_m^\uparrow, \dots, \Phi_M^\downarrow, \Phi_M^\uparrow \};$$

джерела у n -наближенні

$$F^{(n)} = \{ F_1^{\downarrow(n)}, F_1^{\uparrow(n)}, F_2^{\downarrow(n)}, F_2^{\uparrow(n)}, \dots, F_m^{\downarrow(n)}, F_m^{\uparrow(n)}, \dots, F_M^{\downarrow(n)}, F_M^{\uparrow(n)} \};$$

тензор функцій впливу шарів

$$\Theta = \{\Theta_1^\downarrow, \Theta_1^\uparrow, \Theta_2^\downarrow, \Theta_2^\uparrow, \dots, \Theta_m^\downarrow, \Theta_m^\uparrow, \dots, \Theta_M^\downarrow, \Theta_M^\uparrow\};$$

початкове наближення джерел

$$E = \{E_1^\downarrow, E_1^\uparrow, E_2^\downarrow, E_2^\uparrow, \dots, E_m^\downarrow, E_m^\uparrow, \dots, E_M^\downarrow, E_M^\uparrow\};$$

на кордонах

$$Z = \{Z_1^\downarrow, Z_1^\uparrow, Z_2^\downarrow, Z_2^\uparrow, \dots, Z_m^\downarrow, Z_m^\uparrow, \dots, Z_M^\downarrow, Z_M^\uparrow\};$$

У результаті отримуємо розщеплення вихідної задачі на $2M$ завдань окремих підобластей зі своїми граничними умовами.

Нульове наближення – випромінювання джерел без обміну випромінюванням між шарами: $m = 1 \operatorname{div} M$

$$\widehat{K} \Phi_m^{\downarrow(0)} = F_m^{\downarrow in}; \Phi_m^{\downarrow(0)} |d \downarrow, m = F_m^\downarrow; \Phi_m^{\downarrow(0)} |d \uparrow, m + 1 = 0;$$

$$\widehat{K} \Phi_m^{\uparrow(0)} = F_m^{\uparrow in}; \Phi_m^{\uparrow(0)} |d \downarrow, m = 0; \Phi_m^{\uparrow(0)} |d \uparrow, m + 1 = F_m^\uparrow;$$

Наближення $n \geq 1$ – система $2M$ рівнянь для $m = 1 \operatorname{div} M$

$$\widehat{K} \Phi_m^{\downarrow(n)} = 0; \Phi_m^{\downarrow(n)} |d \downarrow, m = F_m^{\downarrow(n-1)}; \Phi_m^{\downarrow(n)} |d \uparrow, m + 1 = 0;$$

$$\widehat{K} \Phi_m^{\uparrow(n)} = 0; \Phi_m^{\uparrow(n)} |d \downarrow, m = 0; \Phi_m^{\uparrow(n)} |d \uparrow, m + 1 = F_m^{\uparrow(n-1)};$$

з джерелами

$$F_1^{\downarrow(n)} = 0; F_M^{\uparrow(n)} = \widehat{R}_b^\uparrow \Phi_M^{\downarrow(n)} + \widehat{R}_b^\uparrow \Phi_M^{\uparrow(n)};$$

$$F_m^{\downarrow(n)} = \widehat{T}_m^\downarrow \Phi_{m-1}^{\downarrow(n)} + \widehat{T}_m^\downarrow \Phi_{m-1}^{\uparrow(n)} + \widehat{R}_m^\downarrow \Phi_m^{\downarrow(n)} + \widehat{R}_m^\downarrow \Phi_m^{\uparrow(n)};$$

$$F_m^{\uparrow(n)} = \widehat{R}_{m+1}^\uparrow \Phi_m^{\downarrow(n)} + \widehat{R}_{m+1}^\uparrow \Phi_m^{\uparrow(n)} + \widehat{T}_{m+1}^\uparrow \Phi_{m+1}^{\downarrow(n)} + \widehat{T}_{m+1}^\uparrow \Phi_{m+1}^{\uparrow(n)}$$

Рішення знаходимо у вигляді лінійних функціоналів для кожного з шарів з $m = 1 \operatorname{div} M$

$$\Phi_m^{\downarrow(n)} = (\Theta_m^\downarrow, F_m^{\downarrow(n-1)}); \Phi_m^{\uparrow(n)} = (\Theta_m^\uparrow, F_m^{\uparrow(n-1)})$$

Ядра функціоналів – функції впливу шарів $m = 1 \operatorname{div} M$ визначаються із крайових завдань

$$\widehat{K} \Theta_m^\downarrow = 0; \Theta_m^\downarrow |d \downarrow, m = f_{\delta, m}^\downarrow; \Theta_m^\downarrow |d \uparrow, m + 1 = 0$$

$$\widehat{K} \Theta_m^\uparrow = 0; \Theta_m^\uparrow |d \downarrow, m = 0; \Theta_m^\uparrow |d \uparrow, m + 1 = f_{\delta, m}^\uparrow$$

У векторній формі n -наближення рішення

$$\Phi^{(n)} = (\Theta, F^{(n-1)}).$$

Джерело в $(n - 1)$ – наближенні

$$F^{(n-1)} = \widehat{P} \Phi^{(n-1)}$$

Два послідовні n -наближення пов'язані рекурентним співвідношенням

$$\Phi^{(n)} = (\Theta, \widehat{P} \Phi^{(n-1)}) = (\Theta, \widehat{G}^{n-1} E)$$

де E – початкове наближення. Асимптотично точне рішення виходить у формі векторного лінійного функціоналу – оптичного передавального оператора:

$$\Phi = (\Theta, Z)$$

вектор Z розподілу яскравостей на кордонах

$$Z \equiv \hat{Z}E \equiv \sum_{n=0}^{\infty} \hat{G}^n E = \sum_{n=0}^{\infty} \hat{P} \Phi^{(n)}$$

– є сума ряду Неймана за кратністю проходження випромінювання через кордони з урахуванням вкладу багаторазового розсіювання за допомогою функції впливу кожного шару. \hat{P} – матриця стрічкового типу з характеристиками відображення та пропускання кордонів.

Матрично-векторна операція, що описує один акт взаємодії випромінювання з кордонами та враховує багаторазове розсіювання у шарах через функції впливу має вигляд

$$\hat{G}F = \hat{P}(\Theta, F)$$

$$= \begin{bmatrix} 0 \\ \hat{R}_2^\uparrow(\Theta_1^\downarrow, F_1^\downarrow) + \hat{R}_2^\uparrow(\Theta_1^\uparrow, F_1^\uparrow) + \hat{T}_2^\uparrow(\Theta_2^\downarrow, F_2^\downarrow) + \hat{T}_2^\uparrow(\Theta_2^\uparrow, F_2^\uparrow) \\ \dots \\ \hat{T}_m^\downarrow(\Theta_{m-1}^\downarrow, F_{m-1}^\downarrow) + \hat{T}_m^\downarrow(\Theta_{m-1}^\uparrow, F_{m-1}^\uparrow) + \hat{R}_m^\downarrow(\Theta_m^\downarrow, F_m^\downarrow) + \hat{R}_m^\downarrow(\Theta_m^\uparrow, F_m^\uparrow) \\ \hat{R}_{m+1}^\uparrow(\Theta_m^\downarrow, F_m^\downarrow) + \hat{R}_{m+1}^\uparrow(\Theta_m^\uparrow, F_m^\uparrow) + \hat{T}_{m+1}^\uparrow(\Theta_{m+1}^\downarrow, F_{m+1}^\downarrow) + \hat{T}_{m+1}^\uparrow(\Theta_{m+1}^\uparrow, F_{m+1}^\uparrow) \\ \dots \\ \hat{T}_M^\downarrow(\Theta_{M-1}^\downarrow, F_{M-1}^\downarrow) + \hat{T}_M^\downarrow(\Theta_{M-1}^\uparrow, F_{M-1}^\uparrow) + \hat{R}_M^\downarrow(\Theta_M^\downarrow, F_M^\downarrow) + \hat{R}_M^\downarrow(\Theta_M^\uparrow, F_M^\uparrow) \\ \hat{R}_b^\uparrow(\Theta_M^\downarrow, F_M^\downarrow) + \hat{R}_b^\uparrow(\Theta_M^\uparrow, F_M^\uparrow) \end{bmatrix}$$

В цілому рішення вихідної задачі для гетерогенної системи зводиться до трьох етапів.

Етап 1. Розрахунок вектора функцій впливу з параметричною залежністю від напрямів і окремих шарів як розв'язання задач із зовнішнім моноспрямованим потоком (аналог звичайних завдань для шару, освітлюваного сонячним потоком). Для розрахунку функцій впливу різних шарів вибираються аналітичні чи чисельні методи, які найбільш адекватно описують радіаційний режим у відповідних шарах.

Етап 2. Розрахунок вектора «сценаріїв» на внутрішніх та зовнішніх межах системи за допомогою матрично-векторної операції.

Етап 3. Розрахунок кутових та просторових розподілів випромінювання всередині системи або на її кордонах через векторний лінійний функціонал, що містить вектор «сценаріїв» на межі та ядром якого є вектор функцій впливу.

Поданий метод реалізується за допомогою алгоритмів паралельних обчислень кутових та просторових розподілів випромінювання всередині системи та на її межах на багатопроцесорних комп'ютерах, що дозволяє здійснювати вирішення багатовимірних завдань теорії перенесення випромінювання.

Список використаних джерел

1. Асимптотичний аналіз розв'язків рівнянь із регулярним збуренням / Г. Верьовкіна, І. Гап'як, В. Самойленко, Т. Телятник // Математика. Механіка. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. № 1 (40). С. 14-19. – ISSN 1728-3817

Zou Rui,

Master's Student of the Department of Information and Computing Systems and Control of the West Ukrainian National University, Ternopil

Scientific Supervisor: **Sachenko A.O.,**

Doctor of Technical Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and Computing Systems and Control of the West Ukrainian National University

APPLICATION OF FLOW ANALYSIS TECHNOLOGY IN MONITORING MINING TROJANS

In recent years, with the rapid improvement of blockchain technology, illegal individuals have been increasingly rampant in implanting mining trojans through network attacks, using the victim's host computing power to mine and obtain illegal economic benefits. Most users unknowingly become a means for unlawful individuals to accumulate wealth. Mining trojans use infected hosts' CPU, GPU, and other computing resources for mining activities. The complex disk resources of the infected host can also be used for mining, occupying a large amount of the hardware resources of the infected host. The infected host now becomes the "mining machine" the attacker controls. Mining behavior will consume a large amount of the infected host's computing resources, resulting in excessive utilization of hardware resources such as CPU and GPU, which slows down or even makes the infected host unusable, thereby affecting the regular operation of the business and causing incalculable losses.

Mining trojans, through exploit exploitation, violent cracking, phishing, fraud, malicious links, and other ways, combine with botnet and mafia to obtain the victim's host permissions and reside persistence on the infected host to use the infected host's computing resources for mining activities to bring illegal profits. Some mining trojans also have the characteristics of horizontal transmission and use the infected host as a springboard, Further intrusion into other internal network hosts to spread mining Trojan programs or engage in other malicious network attacks. It is mainly divided into the following steps:

Use vulnerabilities, brute force attacks, and other methods to obtain host permissions. Attackers exploit host vulnerabilities such as unauthorized access vulnerabilities, server system component vulnerabilities, web server remote code execution vulnerabilities, or weak password explosions to obtain necessary privileges.

Upload the mining Trojan and start the Trojan program. After the attacker obtains the necessary permissions, upload the mining Trojan to the victim host and then start the mining Trojan program to start mining activities.

They occupy many resources on the host, communicating with the mining pool or control end. After successfully controlling the victim's host, the communication mining Trojan communicates with the mining pool or control end, occupying the CPU or GPU for overclocking operations, which affects the routine use of business systems.

The mining Trojan moves horizontally and spreads through the internal network. Attackers use infected hosts to conduct internal network detection scans and discover other potential victim hosts spreading mining trojans based on controlled hosts, infecting other hosts to spread mining trojans among internal network hosts. The flowchart of mining Trojan horse implantation is shown in Figure 1.

Based on the above analysis, there are the following difficulties in monitoring and controlling the behavior of mining trojans. On the one hand, mining trojans will detect and close security protection software after invading the host and can hide for mining. They will also use methods such as obfuscation, encryption, and shelling to resist detection; On the other hand, mining Trojan behavior generates massive traffic and logs involving many LAN terminal devices, making it challenging to locate mining threats and analyze their origins accurately. This article examines the attack stage of mining trojans. It constructs a mining trojan behavior traffic monitoring system with protocol recognition, behavior detection, and association analysis as the main threats and intelligence matching as the auxiliary, providing accurate and efficient methods for rectifying mining trojans.

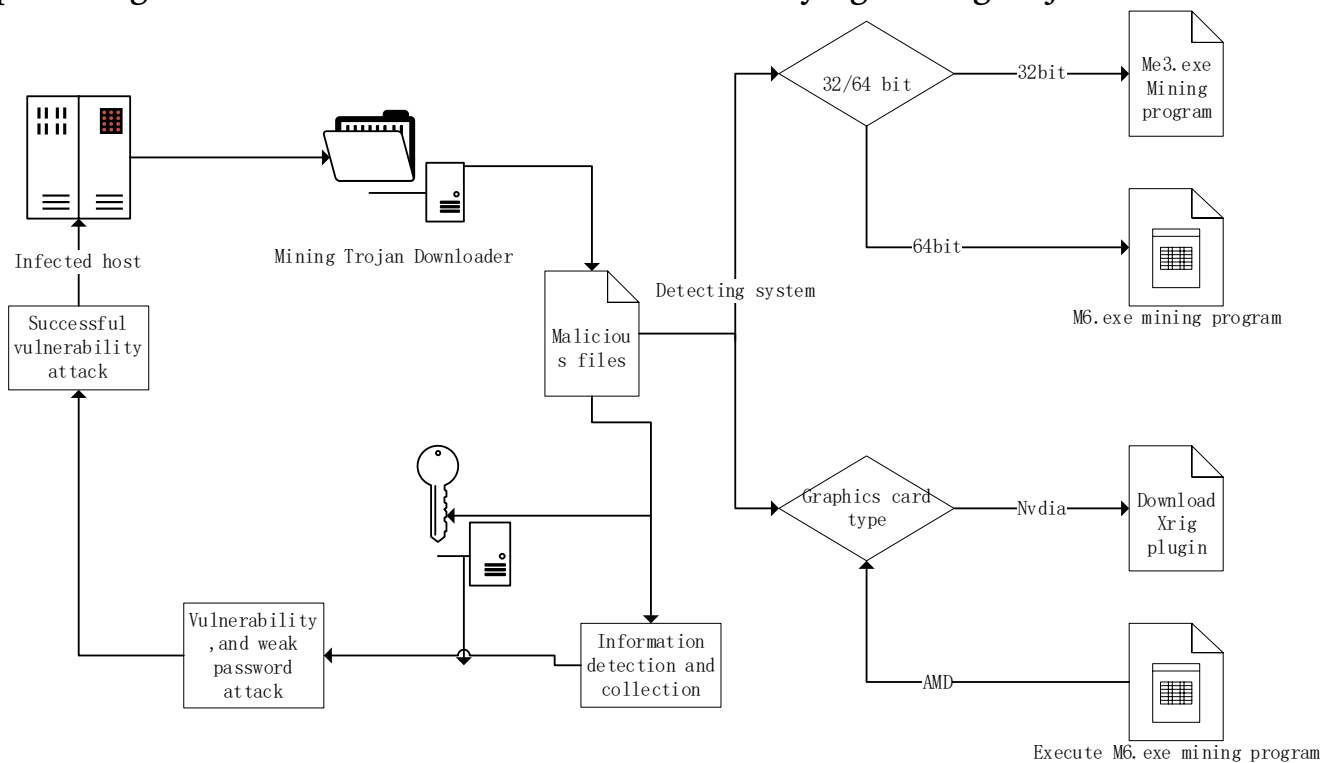

Figure 1 – The flowchart of mining Trojan horse implantation

The main benefit of mining activities is a virtual currency. The mining machine will connect to the ore pool during operation. The communication process follows a particular protocol. The mainstream currencies are Bitcoin, Ethereum, Monroe Coin, Litecoin, etc. The main currency protocols used are Stratum (STM), GetWork (GWK), GetBlockTemplate (GBT), etc.

The Stratum protocol is currently the mainstream TCP communication protocol between mining machines and pools. The interaction between the mining host and the mining pool supports six behaviors: miners connecting to the mining pool to obtain subscription tasks, logging in to the mining pool for authorization, assigning mining tasks, submitting workload, and adjusting the difficulty of mining tasks. By identifying mining protocols in communication traffic, there are apparent identification features, such as mining. Sub subscribe, mining. Authorize, etc., monitoring the communication behavior at each stage of the Stratum protocol communication process, and conducting correlation analysis on the effectiveness of multiple behaviors, ultimately confirming whether mining trojans are using the Stratum protocol and communicating with the mining pool to engage in mining activities.

Mining pools include public and private mining pools, with corresponding domain names having public and private mining pool addresses. Personal mining pool addresses are generally composed of domain name & port or IP address & port. Domain names, like public mining pool addresses, have unique strings, such as POOL, MXR, MINE, etc. During monitoring, comprehensive judgment can be made by combining threat intelligence and related communication content.

Through forms such as internet intelligence collection, alliance intelligence sharing, and honeypot crawling, mining pool data and malicious mining Trojan threat intelligence systems are formed, mainly including C&C (Command and Control) domain names used by mining activity families, negative file hash values, mining pool domain names, and encrypted currency wallet addresses and email addresses used by IP mining activities. Combined with PDNS data, WHOIS, and other data, the domain name registrant domain name registration email. After analyzing IP addresses and expanding their associations, key chains are formed. Through internal association matching, monitoring content is automatically labeled to analyze mining Trojan communication traffic and generate relevant threat alarm records.

To verify the above mining Trojan behavior monitoring method, monitoring devices are deployed at the network entrance and exit through optical or mirror network traffic bypass to observe the entire flow of network traffic.

At the same time, monitoring devices can interact with security devices such as firewalls, issue strategies to filter mining virus trojans, block controlled hosts from connecting to the mining pool, and achieve system-level defense.

In recent years, with the development of the virtual currency trading market and the continuous improvement of the economic value of the virtual currency,

mining Trojan network attacks have become one of the most widely affected network security threats. To effectively prevent the harm brought by mining Trojans, it is recommended to prohibit the use of weak passwords, avoid using multiple passwords, close unnecessary ports, not open programs, document emails, etc. with unknown origins, and try to download and install programs from the official website, Timely update necessary patches and upgrade components. Further strengthen network security monitoring by scanning hosts for security, clearing related malicious programs, and blocking and repairing intrusion channels to avoid secondary infections. Fix remote exploitation vulnerabilities in system components and services, increase program access permissions and control access object permissions, and enhance overall network security awareness and protection level.

References

1. Zhao Wenjun. Case Analysis and Reflection on Mining Virus Treatment [J]. Modern Information Technology, 2020,4 (12): pp. 145-147.
2. Wang Wei, Luo Pengyu. DGA Malicious City Name Detection Based on Machine Learning Modeling [J]. Communication Technology, 2022, 55 (6): pp. 753-761.
3. Tang Fei. Detection and Defense of Malicious Cryptocurrency Mining Software [D] Xi'an: Xi'an University of Electronic Science and Technology, 2020.
4. Mipu. Exploring the Key Technologies of Network Engineering Security Protection [J Computer Programming Skills and Maintenance, 2018 (12): pp. 170-172.
5. Xie Weihong. Brief Introduction to Network Information Security Hazards and Security Technology Applications [J]. Network Security Technology and Applications, 2021 (07): pp. 66-67.
6. Li Yaoxia. Analysis of Computer Network Information Security and Management [J]. Science and Technology Information, 2017 (9).

Савченко О.О.,

старший викладач кафедри системного аналізу та інформаційних технологій
Маріупольського державного університету

РОЗРОБКА ДОДАТКІВ В СИСТЕМІ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ

Мобільна розробка – дуже стрімко зростаюча область програмування, адже кількість мобільних пристроїв значно перевищує кількість персональних комп'ютерів, і ця тенденція буде тільки зростати. Смартфони та інші мобільні пристрої не тільки стали частиною нашого повсякденного життя, вони – повноцінне продовження нас.

За допомогою мобільних телефонів ми не тільки спілкуємося один з одним, але і замовляємо товари з магазинів, купуємо квитки, бронюємо житло, викликаємо таксі, використовуємо телефони як навігатори, фото- і

відеокамери, читалки, онлайн-банки, і просто як спосіб розважитися і скоротати час. Згідно зі статистикою, опублікованою в Datareportal, 67% дорослих людей в усьому світі використовують смартфони щодня, а це майже 5,19 млрд осіб (при загальній кількості населення в 7,75 млрд). Тенденція до переходу з простих мобільних пристроїв на багатофункціональні смартфони з кожним роком тільки збільшується.

Розробка додатків в системі сервісного обслуговування клієнтів для українських користувачів сьогодні, в умовах повномасштабної російської агресії, де тільки за офіційними даними зареєстровано 4 867 106 ВПО, стає найбільш актуальним та затребуваним.

Зараз можна отримати близько 1000 різноманітних послуг на різних сервісах, але не всі вони актуальні, особливо в умовах сьогодення, не всі зрозумілі користувачеві, та не всі можна знайти через пошукові системи. Метою даного дослідження є створення мобільного додатку який об'єднає державні та комерційні послуги та надаватиме цілодобову підтримку клієнтам.

Існує 2 методи розробки мобільних додатків:

- Нативна розробка;
- Кросплатформенна, або гібридна розробка (ReactNative, Flutter, Xamarin).

Нативна розробка має на увазі створення програми для мобільного пристрою на конкретній мові під конкретну платформу. Нативні додатки досить продуктивні і не мають обмежень в розробці (Java і Kotlin – для Android, а Swift – для iOS). До плюсів такої розробки можна віднести досить швидку реакцію на дії користувача, можливість мати прямий доступ до апаратної частини і розробити найбільш звичний для користувача конкретної платформи інтерфейс. До недоліків можна віднести досить високу вартість розробки і підтримки, і тривалий час, необхідний на розробку [5, с. 24].

Розробляти один і той самий додаток під різні платформи (iOS/Android) довго і дорого, до того ж їх тестування також займе досить тривалий час (наприклад, компіляція оновлень для Андроїд займає близько 30 сек), з цього якщо потрібно створити простий додаток відразу для двох платформ, вдаються до гібридного способу розробки. Кросплатформенна розробка проводиться за допомогою web-технологій – HTML, CSS і JavaScript, які дозволяють розробити додаток відразу на кілька платформ. Але для того, щоб додаток працював у відповідності зі своєю платформою, його потрібно “перевести” на зрозумілу платформі мову, або додати проміжну ланку-перекладач. До переваг можна віднести низьку вартість розробки, адже для цього іноді достатньо буде задіяти одного фахівця. А ось до недоліків можна віднести можливі труднощі в роботі всіх функцій і затримки в реакції на дію

користувача (додаток може бути повільним), також інтерфейс буде досить простим і потрібно буде його додатково допрацьовувати. [4, с. 57]

Для реалізації проекту обрана мова Java. Java є універсальною мовою програмування, яка використовується для розробки мобільних додатків на різних платформах, включно з Android, iOS та іншими. Така універсальність досягається завдяки наступним факторам:

Легкість використання. Java дуже проста в опануванні мова програмування, яка забезпечує швидку розробку мобільних додатків.

Багатофункціональність. Зокрема, Java має чимало бібліотек та фреймворків, які дозволяють розробникам створювати додатки з різними можливостями та функціоналом [3, с. 72].

Відкритий код. Розробники можуть використовувати та модифікувати вихідний код, переробляючи мобільний додаток на Java під власні потреби.

Безпека. Ця мова має інтегровану систему безпеки, яка захищає мобільний додаток на Java від потенційних загроз – хакерських атак та вірусів.

Наступним кроком є вибір засобу, за допомогою якого буде будуватись інтерфейс програми. Для реалізації інтерфейсу в Java існує бібліотека Swing. В ній присутні всі елементи, за допомогою яких можна розробити зручну програму: вікна, кнопки, меню, таблиці тощо.

Головний розділ є обличчям усього додатку, тому важливо зробити його привабливим. В даній системі на головній сторінці використовується простий і в той же час привабливий дизайн. На головній сторінці ми можемо побачити градієнтний фон в кольорах усієї системи. На фоні градієнта є слоган «Це просто», кнопка для переходу до сторінок авторизації, або реєстрації користувача у системі, та для дизайну використані логотипи пунктів меню із системи (Рис. 1).

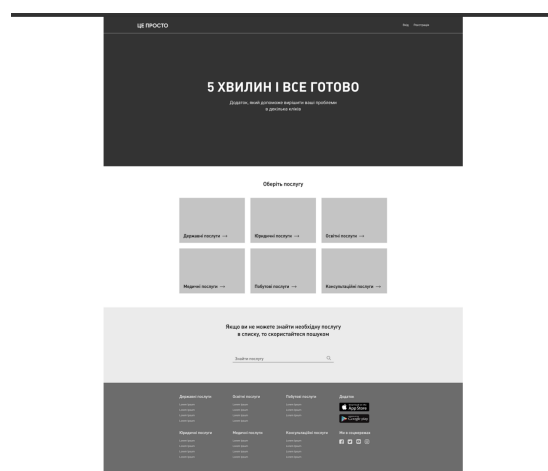

Рис. 1. Головний розділ додатку

Додатком передбачена стандартна система реєстрації клієнтів та пошуку ним необхідних послуг. Переваги додатку в його функціональності та універсальності, користувачі зможуть отримати широкий спектр державних та комерційних послуг не витрачаючи часу в чергах, без фінансових, витрат та ризиків втратити документи. Вони отримують технічну підтримку 24/7 та зручний інтерфейс користувача.

Результатом дослідження стала розробка додатку для надання державних та комерційних послуг клієнтам з цілодобовою підтримкою. Щодо подальших напрямків дослідження можна вказати MVP тестування, реліз, вихідна сервіси надання послуг, масштабування.

Список використаних джерел

1. Global Commerce Review [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2AkZ5Re>.
2. Annual number of global mobile app downloads 2017–2022 [Електронний ресурс] // Statista. – 2019. – Режим доступу: <https://bit.ly/2zTtudv>.
3. Average Time Spent per Day with Mobile Internet Among US Adults, In-App vs. Mobile Web, 2015–2019 [Електронний ресурс] // eMarketer. – 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/2lKBO5B>.
4. Mobile App Cost Calculator [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2AgRNlB>.
5. Mobile Operating System Market Share Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2HyPdKr>.

Щербак В.М.,

викладач Київського енергетичного фахового коледжу

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ НА РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасний стан ринку телекомунікаційних послуг можна назвати революційним, адже технології, послуги, продукти та їх характеристики змінюються з блискавичною швидкістю. Маркетинг на цьому ринку набуває все більш несподіваних форм. Телекомунікаційні компанії виборюють вибір споживачів на тривалий термін. Компанія Cell Wireless є глобальним оператором послуг телефонного зв'язку за технологією VoIP. Результатом цієї конкурентної боротьби стає велике різноманіття товарів, послуг та рішень, як на споживчому, так і на промисловому ринку [2].

Аналіз останніх досліджень. Особливості регулювання та стратегії розвитку ринків зв'язку, тенденції та закономірності економічних відносин на зазначеному ринку відображені в роботах учених: В. Андрианова, В. Афанасьєв, П.Голишко, В. Дубчак, В.Казимир, В.Литвинов, І. Петраш, Є.Риндич, А.Соколова, В.Орлова та інші.

Мета даної статті — проведення порівняльного аналізу світового та вітчизняного ринки IP-телефонії та найбільш сучасних та доступних послуг телефонного зв'язку на сьогоднішній день, діяльність компанії на світовому ринку, тенденції глобального розвитку, а також політику розподілу, в основу якої покладені принципи MLM – багаторівневого маркетингу. Оскільки компанія Cell Wireless реалізує свої послуги та продукти через мережу незалежних дистриб'юторів, то можна вважати, що компанія вже присутня на українському ринку, адже будь-яку послугу чи продукт сьогодні можна придбати та використовувати, звернувшись до будь-якого партнера-дистриб'ютора. Розвиток бізнесу компанії неможливий без розвитку партнерської мережі, цей елемент є основою стратегії розвитку бізнесу компанії. Велику роль тут відіграє розвиток мережі Internet, збільшення кількості абонентів місцевих телекомунікаційних операторів, користувачів новими послугами та продуктами. Нова роль простору і часу зробила необхідним використання Інтернету як інструменту підприємництва для перебудови зв'язків між трьома ключовими постатями бізнесу – постачальником, самою компанією і споживачем. Виник і розвивається єдиний електронний ланцюжок поставок, у якому споживач може управляти складом свого постачальника, формуючи замовлення на виробництво і навіть конфігурацію продукту. Сучасний стан устандартованості науково-технічної термінології потребує переходити на нову технологію створювання, експертування та оброблення стандартів різного типу (на терміни та визначення понять, продукцію, послуги, технічні умови тощо), а також опрацювання текстів законів та нормативних документів різних рівнів та ділянок знань. Нині дуже актуальне формування національної українськомовної мережі з подальшим її впровадженням у глобальну світову мережу, а також створення досконалої системи комп'ютерних термінів українською мовою [3; 4]. Починається використання Інтернет-технологій у взаємодії між господарюючими одиницями. Найістотнішим у цих умовах є поява і розвиток моделей онлайн-торгівлі: B2B (business-to-business — взаємодія компаній одна з одною); B2C (business-to-customer — взаємодія компанії з кінцевими споживачами). Поширення багаторівневого маркетингу може дати новий поштовх та сприяти виникненню нової моделі – C2C (customer –to-customer). В IP-телефонії, що передбачає оцифрування голосу абонента і надсилання отриманих даних окремими пакетами мережею Інтернет, враховуються положення стандарту ISO 9000 щодо якості встановлення з'єднання та власне якості самого з'єднання.

Компанія Cell Wireless є міжнародним оператором сучасних телекомунікаційних послуг, які надаються за низькими тарифами скрізь, де є доступ до мережі Internet. Звичайно, ці послуги доступні й споживачам на території України. Наша країна є одним з найважливіших ринків продажу телекомунікаційних послуг для корпорації Cell Wireless [5].

Україна належить до найбільш перспективних країн у плані розвитку IP-телефонії, маючи значний потенціал у збільшенні кількості користувачів Internet. Новий підхід до побудови мереж IP-телефонії, запропонованої робочою групою MUSIC комітету IETF у документі RFC 2543, заснований на використанні протоколу SIP — Session Initiation Protocol. Підхід SIP до побудови мереж IP-телефонії набагато простіше в реалізації, ніж H.323, але менше підходить для організації взаємодії з телефонними мережами [5]. На сьогодні широке застосування знайшли два VoIP-протоколи — SIP та H.323. Протокол ініціювання сеансів SIP (Session Initiation Protocol), запропоновано робочою групою MUSIC комітету IETF у документі RFC 2543, заснований на використанні протоколу SIP — Session Initiation Protocol, а у листопаді 2000 року був затверджений як сигнальний протокол проекту 3GPP (3rd Generation Partnership Project) і постійний елемент архітектури мультимедійної підсистеми IMS (IP Multimedia Subsystem), є одним з протоколів, що становлять підґрунтя для VoIP [1]. SIP являє собою текст — орієнтований протокол, що є частиною глобальної архітектури мультимедіа, розробленою комітетом Internet Engineering Task Force (IETF). Ця архітектура також містить протокол резервування ресурсів (Resource Reservation Protocol, RSVP, RFC 2205), транспортний протокол реального часу (Real-Time Transport Protocol, RTP, RFC 1889), протокол передачі потоків у реальному часі (Real-Time Streaming Protocol, RTSP, RFC 2326), протокол опису параметрів зв'язку (Session Description Protocol, SDP, RFC 2327), протокол повідомлення про зв'язок (Session Announcement Protocol, SAP). Однак функції протоколу SIP не залежать від кожного із цих протоколів. На сьогоднішній день український споживач може скористатися, зокрема, й радіодоступом (безпроводним) за технологіями Wi-Fi та WiMAX до глобальної мережі, придбавши відповідне устаткування та підписавши договір зі спеціалізованим оператором. Щомісяця зростає кількість так званих домашніх мереж, тобто мілких провайдерів, кількість яких становить сотні. Одним з найсучасніших та найперспективніших протоколів IP-телефонії є SIP – «протокол ініціювання сесії», розроблений організацією IETF та рекомендований для використання у телекомунікаційних мережах з метою надання послуг телефонного зв'язку, відео зв'язку та конференцій. Згідно прогнозів багатьох аналітичних видань, IP-телефонія або VoIP (Voice over Internet Protocol – «передача мови по протоколу Internet») стає основною технологією передавання мови у телекомунікаційних мережах, а до 2020 року може повністю витіснити традиційний телефонний зв'язок [5].

Співпрацюючи з однією компанією – системним інтегратором, збільшується імовірність отримати нових користувачів послугами Cell Wireless, причому із значними потребами, оскільки клієнтами є компанії. Звичайно, для співпраці на цьому рівні потрібні специфічні знання та навички, але результат при цьому звичайно перевищує заплановані показники. Стрімкі темпи розвитку сучасних засобів телекомунікацій, продуктів та послуг зумовлюють появу нових рішень, проектів та нових компаній. Поява технологій VoIP та Wi-Fi дає новий поштовх телефонному зв'язку, який стає ще доступнішим для корпоративних та приватних ринків. Україна є швидко зростаючим та перспективним ринком телекомунікаційних послуг, на якому з'являються нові гравці, одним з яких є компанія Cell Wireless. Проведений аналіз послуг цієї компанії та маркетингових методів, у основі яких лежить багаторівневий маркетинг, дозволяє впевнено дивитися у майбутнє та планувати подальший розвиток бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гранд Сервис. Телекоммуникационное оборудование. VoIP оборудование. <http://www.gsc.com.ua/network/?sec=56>.
2. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004. – 228 с. VoIP / IP Telephony Statistics. ICMI/Call Center Magazine Network, 10/15/2002. <http://www.callcentermagazine.com>.
3. Проект Закону «Про торговельну діяльність за допомогою багаторівневого мережевого маркетингу та дистриб'ютерської діяльності» № 6318 від 26.12.2000 р. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_arh_sh_rtf?id_fakt=775103&nom_s=9&n_skl=3
4. Cell Wireless Corporation – Connecting the World. Khm's Business Center. <http://khm.cellwireless.com>.
5. Cell Wireless Online Telephony Store – Telephony Products. <http://phones.cellwireless.com>.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО ARCHITECTURE AND TOWN PLANNING

УДК 7.02

Кубриш Н.Р.,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
рисунка, живопису та архітектурної графіки
Одеської державної академії будівництва та архітектури

Савченко Н.М.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Архітектурно-художнього інституту
Одеської державної академії будівництва та архітектури

ЗНАЧЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОБ'ЄКТІВ ПРОЕКТУВАННЯ В АРХІТЕКТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядається проблема зниження гуманістичних, естетичних, художньо-образних і конструктивно-пластичних якостей життєдіяльного середовища людей. Визначається головна проблема сучасного архітектурного проектування – відсутність творчих методів. Стверджується, що архітектура може стати мистецтвом, якщо їй буде притаманний художній образ, здатний емоційно формувати і наповнювати життєвий простір людини певним психологічним станом — спокоем, гармонією, радістю, величчю, захопленням тощо. Цілісність художнього змісту і художньої форми є одними з важливих якостей архітектурного образу.

Ключові слова: архітектура, художньо-естетичні якості, мистецтво, об'єкти проектування, життєве середовище, образ.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку архітектурної діяльності, яка не завжди є продуктом творчих методів і процесу, ми стикаємося з проблемою відсутності в ній художньо-образних і естетичних якостей. Виникнення цієї проблеми пов'язане в першу чергу з тим, що тотальна комп'ютеризація, техніцизм, типологія і автоматизація виробництва, проектування стає реальною загрозою для розвитку і реалізації художньо-мистецьких аспектів особи архітектора. А. М. Каримов підкреслює: «Дуже часто простір міста, що вже сформував в історичній канві свій унікальний архітектурно-стилістичний і художньо-естетичний образ, безжально руйнується і спотворюється появою сучасних будівель» [1, с. 143].

Головною проблемою сучасного архітектурного проектування є переважно відсутність творчих методів при рішенні важливих інженерно-технічних, конструктивно-пластичних і художньо-естетичних завдань.

Метою дослідження є визначення значення художньо-естетичних якостей архітектури в контексті проблематики архітектурної діяльності ХХ–ХХІ ст. Методика дослідження базується на основі комплексного підходу і застосуванні історико-культурного, порівняльного і хронологічного методів, художньо-стилістичного аналізу архітектурних об'єктів.

Стан дослідження. Проблематиці сучасної архітектури присвячені праці А. Г. Раппарта, І. А. Добрицина, Л. П. Холодовой, М. В. Дуцева, В. Л. Хайта, В. Л. Глазичева, В. А. Пак, В. А. Павлової, Г. В. Єсаулова, І. Е. Моторіної та ін. В наукових дослідженнях А. Гончара, В. Лукцкевича, Г. Лаврика, В. Ярового розглядаються аспекти удосконалення життєвого архітектурного середовища. Проте проблематика художньо-естетичних якостей сучасної архітектури потребує подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічний прогрес має великий вплив на архітектуру: оновлює і удосконалює системи будівельних механізмів, технологій, конструкцій, розширює діапазон нових матеріалів, технічних засобів і методів формоутворення. При цьому важливо відмітити, що архітектурна діяльність визначається не лише комплексом наукових, інженерно-технічних, організаційно-технологічних знань, але включає дуже важливу складову — мистецтво і творчі методи. Домінування технічних, організаційно-функціональних, містобудівних рішень і проблем в процесі проектування все більше витісняють значення гуманістичних, естетичних, художньо-образних і конструктивно-пластичних якостей архітектурного простору. Ю. Кармазін стверджує, що комп'ютерна технологія нестримно стала змінювати методику проектування і методи архітектурної творчості, але «комп'ютер не може творчо мислити, як людина» [2, с. 136]. Зараз ми ясно розуміємо, що вектор науково-технічного прогресу, що визначає тенденції сучасної архітектури, повинен йти в одному напрямі з розвитком духовної, художньої культури і потребами суспільства. Це виведення спирається на сумний досвід «індустріальної лихоманки» і експансії технократії другої половини ХХ віки, що залишили негативні наслідки в життєвому просторі ХХІ століття : потворні гримаси індустріальних монстрів — заводів і фабрик, робочих кварталів, вирубані ліси, зруйнована цілісність об'єктів і зон міста, що представляють культурно-історичну і художньо-естетичну цінність для світового суспільства. Тому важливим завданням сучасного проектування є не лише підвищення рівня художньо-естетичних якостей життєдіяльного середовища людей, але рішення складного комплексу архітектурне проектних, містобудівних, соціально-культурних і екологічних проблем, породжених епохою «індустріального буму» другої половини ХХ століття.

Слід зазначити, що архітектурна діяльність включає не лише комплекс архітектурно-проектних, інженерно-технологічних і конструктивно-технічних знань і умінь, але і відтворює художньо-мистецькі якості особи архітектора, його рівень духовної і художньо-естетичної культури. Особливості особи архітектора – прояв його творчої індивідуальності робить важливий вплив на створення первинної ідейної основи майбутнього об'єкту. Отже, архітектура є своєрідним «дзеркалом епохи», в якому ми можемо бачити культурні, духовні, національні і художньо-естетичні цінності суспільства в контексті історичної канви часу. І хоча історія розвитку архітектури упродовж багатьох тисячоліть існування людської цивілізації включала відкриття і досягнення в галузі науки, техніки, будівництва і інженерії, вона формувалася під впливом духовної і художньої культури, світу мистецтва. Цей гармонійний синтез визначав не лише художню стилістику архітектури як мистецтва, але і наділяв її високими художньо-образними і естетичними якостями. «Архітектурно-художній образ архітектури незмінно формується зі світобачення, актуальних проблем часу, з уявлень про те, яким має бути життєвий простір і яким вимогам воно повинне відповідати» [4, с. 15]. Сучасна архітектура вже давно вийшла за рамки визначення такого поняття, як мистецтво. Але важливо пам'ятати, що архітектура — мистецтво створення різноманітних за характером форм, призначенню, функції споруд і будівель для життєдіяльності людей, що відповідають їх соціально-економічним, духовним, культурним і художньо-естетичним потребам. Архітектура придбаває якість мистецтва, якщо їй властивий художній образ — форма відображення чи втілення об'єктивної дійсності з позицій певних релігійно-філософських, соціально-культурних і художньо-естетичних ідеалів. Тому процес створення образу в мистецтві архітектури пов'язаний з певними труднощами і проблемами, оскільки потребує чіткого і глибокого розуміння архітектором усіх складових категорії художнього образу як багатозначного і складного поняття. Художній образ в архітектурі визначає конструктивно-пластичні якості, технічні і технологічні особливості, засоби художньо-естетичної виразності архітектурного об'єкту. Найважливішими якостями, які має художній образ, — ця гармонійна єдність протилежностей: реального і ідеального, матеріального і духовного, суб'єктивного і об'єктивного, індивідуального і соціального, раціонального і емоційного, зміст і форми. Відоме гасло «форма визначається функцією» став ключовим орієнтиром для діяльності архітекторів періоду функціоналізму, що нехтує естетикою, художньо-виразними і конструктивно-пластичними якостями архітектури, психологією впливу архітектурної форми і простору на свідомість і психіку людини. Архітектура функціоналізму набула таких негативних якостей, як «безликість серійності», антиестетизм, анемічність, незграбність, грубість, агресивність форм, антигуманність, ворожість, пригніченість, убогість, гігантизм зовнішніх розмірів, нераціональність

внутрішнього планування приміщень і інфраструктури. Саме у історії архітектури періоду функціоналізму другої половини ХХ століття є безліч сумних прикладів проектування не лише окремих будинків, але цілих кварталів, комплексів і міст, які надалі перетворилися на нежитлові або покинуті хрущоби, анклавів районів для формування антисоціальної особи і кримінальної діяльності і навіть «мертві міста». Наприклад, житловий комплекс Прюїтт-Айгоу (США) який був побудований в 1950-і рр. під впливом архітектурних ідей функціоналізму. Через дефіцит фінансування проект був спрощений на стільки, що перетворився на комплекс, що складається з тридцяти трьох однотипних 11-поверхових житлових будівель. Суворий принцип економії і максимального збільшення одиниць житла звів до мінімуму кількість інфраструктурних об'єктів, але при цьому щільність забудови збільшилося в два рази. Невиразність, «серійність», неповноцінність інфраструктури, відчуженість від природного середовища архітектурного простору на стільки вплинули на свідомість жителів, що значна їх кількість була вимушена змінити місце проживання. Через декілька років район перетворився майже на гетто — вибиті вікна, антисанітарія, сміття, злочинність, убогість і наркоманія. Кілька разів влада намагалася вирішити проблеми житлового комплексу, але безуспішно, тому було прийнято рішення про повне його знищення. Документальний фільм Годфрі Реджіо Кояніскаці (Koynaanisqatsi) (1983 р.) показує трагічну історію Прюїтт-Айгоу і кадри його руйнування. Назва фільму означає «руйнування життя» [5].

Зовсім інший підхід і принципи формоутворення ми можемо бачити в проектуванні ХХ ст., в якому архітектура народжується як мистецтво, наприклад, втілені в життя проекти Ле Корбюзє, Френка Лойда Райта і Рудольфа Шиндлера. І хоча, творчість цих видатних майстрів формувалася під впливом ідей модернізму, конструктивізму і функціоналізму, кожен проект став шедевром архітектурного мистецтва, в якому знайшлося місце для естетики, гармонійного співвідношення форм і пропорцій, художньої і конструктивно-пластичної виразності і цілісності архітектурного образу. Простота, лаконічність, відбір, пропорціональність, ясність конструкції і форми, краса гармонійно з'єднуються з практичністю і функціональністю, міським середовищем і природним ландшафтом. Отже, єдність об'єктивного і суб'єктивного досягається в архітектурній творчості завдяки збалансованому синтезу об'єктивних науково-технічних і інженерно-конструктивних рішень матеріального характеру разом з суб'єктивними аспектами архітектора — художньо естетичним смаком і духовною культурою, творчими ідеями і життєвими ідеалами, прагненням до гармонії. Архітектурні шедеври видатних архітекторів ХХ ст. Ле Корбюзє, Ф. Гєрі, Р. Шиндлера, Ф. Райта стали культурними символами своєї епохи, в яких утілилися вищі досягнення суспільства як матеріальної, так і духовної

культури. Оскільки високі особові моральні і духовні якості прославлених майстрів архітектури, їх професійна принциповість, ідейність і почуття громадського обов'язку, високий рівень художньо-естетичної культури ставали важливими кореляторами інженерно-будівельних і конструктивно-технічних рішень в творчій діяльності.

У художній цілісності архітектурного образу відтворюється гармонійне поєднання загального і одиничного. Підкоряючись загальній концепції і цілісності художньої стилістики, саме завдяки деталям, нюансам творчого методу і архітектурно-художньої манери майстра, архітектурний образ придбаває якість унікальності і неповторності, оригінальності. Завдяки цьому архітектурний твір майстра стає важливою складовою єдиного соціально-культурного і архітектурного середовища. Цілісність художнього змісту і форми є також одними з важливих якостей архітектурного образу. Зміст вміщує ідейно-емоційну суть архітектурного образу, формальні і концептуальні принципи. Форма — конструктивно-пластичні і просторово-композиційні рішення, художня мова вираження і втілення архітектурної ідеї, методи формоутворення.

Сучасне проектування знаходиться в активному пошуку новітніх конструктивно-пластичних форм і способів формоутворення. Проте не слід нехтувати значенням художньої ідеї і концептуального змісту при створенні архітектурно-конструктивного образу. Найскладніше і іноді суперечливе переплетення духовних, філософських, наукових і соціально-культурних і художньо-естетичних ідей історичної епохи багато в чому визначали стилістична і конструктивно-пластична мова архітектури. «Сучасна архітектура терпить крах, коли вона не відповідає людському буттю і його цінностям» [6]. Спрямовуючи свій погляд в майбутнє, треба аналізувати минуле, щоб не повторювати помилки своїх попередників. Тому сучасні архітектори і дизайнери розвивають інноваційні підходи, методи архітектурного формоутворення і проектування життєвого середовища, які визначає проект не тільки як мистецтво архітектурної творчості, але й комфортного і екологічно безпечного життєвого простору. І тут йдеться не лише про рішення цілого ряду складних конструктивних, інженерно-технічних, технологічних, екологічних, соціокультурних завдань і проблем, які повинні задовольняти різні потреби жителів. Дуже важливим аспектом є в проекті цілісність і гармонійність архітектурного образу і простору в контексті існуючого міського або природного середовища. Наприклад, абсолютно новий підхід до проектування багатоквартирних житлових споруд здійснений в комплексі Interlace в Сінгапурі. Житловий комплекс полягає із понад 1000 квартир, розподілених в 31 будинку, висота кожного з яких 6 поверхів. Будинки не коштують поруч, а розташовані один на одному як балки, що створює враження динамічності простору. Комплекс є частиною «зеленого коридору» Сінгапуру з найбільш масштабним багаторівневим

озелененням міста. Архітектурний простір житлового комплексу наповнений природним середовищем (скверами, парками, оазисними острівцями) штучними водоймами [3].

Висновки. Таким чином, сучасне проектування стане частиною мистецтва, якщо його об'єкти матимуть художньо образні і естетичні якості. Від рівня художньо-естетичної культури і творчої ініціативи архітектора залежить якість формування життєвого простору людей. Сучасна архітектура повинна належати не лише фінансовій еліті, задовольняючи її запити і вимоги, а складати в майбутньому і в сьогоденні культурну і художньо-естетичну цінність для суспільства в цілому. Тріада «міцність – користь – краса» повинна складати нерозривний гармонійний зв'язок в сучасній архітектурній діяльності і творчості. Щоб підвищити рівень художньо-естетичних і гуманістичних якостей сучасного архітектурного простору, необхідно, щоб вже на перших етапах процесу проектування об'єкту, архітектори розуміли важливість формування художнього образу архітектури, в якому треба досягати гармонійної єдності протилежностей, — реального і ідеального, матеріального і духовного, суб'єктивного і об'єктивного, індивідуального і соціального, раціонального і емоційного, змісту і форми.

Список використаних джерел

1. Каримов А.М. Архитектура города Махачкала в аспекте формирования структуры, композиции и образа: творческие успехи и досадные промахи. *Современные проблемы истории и теории архитектуры* : Сб. докладов III науч.-практич. конф СПБГАСУ. СПб., 2017. 214 с.
2. Кармазин Ю.И. Творческий метод архитектора: введение в теоретические и методические основы. Воронеж: ВГАСУ, 2005. 496 с.
3. Комплекс The Interlace в Сингапуре – восемь гектаров жилья будущего [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tourweek.ru/articles/world/302272>
4. Наумова В.И. Современные тенденции архитектурно-художественного творчества и актуальные векторы архитектурного образования: автореферат дис. д-ра искусствоведения: спец. 17.00.04. Барнаул, 2010. 69 с.
5. Самый неудачный жилищный проект в США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.inforass.ru/?p=5889>
6. Современная архитектура: Почему многие никак не могут принять этот стиль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.proektant.ru/articles/arhitektura/268020.html>

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ MILITARY AND DEFENCE

Глинчак Ю.Я.,

студент інформаційного факультету

Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки

та стратегічних комунікацій Національної академії Служби Безпеки України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

У сучасних умовах інформаційна безпека є однією з найбільш актуальних проблем. Особливо важливою вона стає в умовах збройної агресії російської федерації, коли збільшується кількість зловмисників, які займаються кібератаками та іншими видами кіберзлочинності з метою отримання інформації з обмеженим доступом. Такі напади можуть завдати значної шкоди як національній безпеці країни, так і окремим користувачам, чия конфіденційна інформація може бути викрадена.

Одним із основних проблемних питань у сфері захисту інформації з обмеженим доступом є забезпечення безпеки інформаційних систем. Згідно з дослідженнями, найбільші загрози існують для таких інформаційних систем, як системи електронної пошти та бази даних з обмеженим доступом [1]. Зокрема, зловмисники можуть використовувати різноманітні методи для злову таких систем, наприклад, використовуючи вразливості в програмному забезпеченні або за допомогою соціальної інженерії.

Ще одним проблемним питанням є забезпечення фізичної безпеки інформації. Умови збройної агресії РФ можуть призвести до того, що користувачі не зможуть фізично зберегти свою інформацію в безпечному місці. Наприклад, в разі зайняття території ворогом, обладнання та приміщення, де зберігається конфіденційна інформація, можуть потрапити в руки ворога [2].

Окрім цього, проблемним питанням є забезпечення правильного використання обладнання та програмного забезпечення. Якщо користувач не знає, як правильно використовувати засоби захисту, то його інформація

може стати вразливою для кібератак. Також, важливо, щоб інформаційні системи та засоби захисту були завжди оновлені до останньої версії, щоб запобігти використанню вразливостей, які можуть бути використані для злову системи.

Відповідно до різних досліджень, у світі існує велика кількість загроз, пов'язаних з кіберзлочинністю та кібератаками [3]. Умови збройної агресії рф призводять до того, що такі загрози можуть стати ще більш серйозними, оскільки збільшується кількість зловмисників, які можуть використовувати кіберзлочинність як зброю.

Висновки. Таким чином, захист інформації з обмеженим доступом є однією з найбільш актуальних проблем у сучасному світі, особливо в умовах збройної агресії рф. Основними проблемними питаннями є забезпечення безпеки інформаційних систем, фізичної безпеки інформації та правильного використання обладнання та програмного забезпечення. Щоб запобігти кіберзлочинності та кібератакам, необхідно підтримувати системи та засоби захисту в оновленому стані і забезпечувати належне навчання користувачів їх правильному використанню.

Проте, проблеми захисту інформації з обмеженим доступом в умовах збройної агресії рф не можуть бути вирішені лише на рівні окремих користувачів чи підприємств. Для ефективного захисту інформації потрібно систематично працювати на рівні державної політики та міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Кривенко, І.О., Кох, І.В. Захист інформації з обмеженим доступом на підприємствах енергетичного комплексу. Економіка та суспільство, 2016. С. 436–440.
2. Яценко, А.В., Семенов, О.В. Аналіз методів та засобів захисту інформації з обмеженим доступом. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Технічні науки, 2016. С. 87–92.
3. Cybersecurity Ventures. Cybercrime statistics & facts for 2021. Retrieved from <https://cybersecurityventures.com/cybercrime-damage-costs-6-trillion-by-2021/>

Розділ 12

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО INTER-DISCIPLINARY PROGRAMMES AND QUALIFICATIONS INVOLVING SOCIAL SCIENCES, JOURNALISM AND INFORMATION. ECONOMICS. POLITICAL SCIENCES AND CIVICS. LAW

Бурма С.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного,
міжнародного права та публічно-правових дисциплін
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID 0000-0002-8682-542X

КОНВЕНЦІЯ МОНТРЕ – ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Моря й протоки мають вирішальне значення для забезпечення функціонування морського транспорту та забезпечення безпеки мореплавства. Морські судноплавні маршрути, які перетинають Середземне, Егейське та Чорне моря, є найбільш інтенсивними та важливими морськими шляхами у світі як для морської торгівлі, так і для забезпечення міжнародної безпеки.

Таким чином, одним із центральних питань функціонування морського транспорту та забезпечення безпеки мореплавства в Чорноморському регіоні є питання правового режиму турецьких проток Босфор, Мармурове море, Чанаккале (Дарданелли) та прийдешнього Стамбульського каналу (тур. *Kanal İstanbul*).

Одним із договорів, укладених за результатами Лозаннської мирної конференції 1922–1923 рр., була Лозаннська конвенція про режим проток 1923 р., яка, в свою чергу, замінила Лондонську конвенцію про протоки 1841 р., але вона містила досить суперечливі для Турецької

Республіки, положення як у сфері транспорту, так і у сфері міжнародної безпеки. З цієї причини питання режиму Чорноморських проток не було знято з порядку денного для Туреччини і після Лозаннської конвенції.

Конвенція Монтре (далі – Конвенція) була підписана 20 липня 1936 р. за підсумками Конференції про режим Чорноморських проток, що проходила в місті Монтре (Швейцарія). Конвенція, є не лише транспортним, але й безпековим міжнародним договором, і встановлений нею режим, і сьогодні стоїть на сторожі світової безпеки. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну триває, і в цьому найбільш інтенсивному міждержавному воєнному конфлікті в Європі після Другої світової війни й досі не зняті з порядку денного питання: «Чи дозволить турецький уряд прохід російським військовим кораблям через турецькі протоки в майбутньому?», «Чи буде дозволений прохід кораблів військово-морського флоту росії та флотів держав-членів НАТО, у разі участі у російсько-українській війні інших держав або застосування збройної сили ООН задля припинення актів агресії і відновлення міжнародного миру та безпеки?».

Як наслідок російського вторгнення в Україну, 24 лютого 2022 р. офіційний Київ звернувся до уряду Турецької Республіки з проханням реалізувати свої повноваження відповідно до положень Конвенції щодо обмеження транзиту російських військових кораблів із Середземного до Чорного моря [1]. Зазначимо, що щонайменше 6 десантних кораблів 71 бригади Балтійського флоту росії – великі десантні кораблі «Kaliningrad» (102), «Minsk» (127), «Korolev» (130), «Pyotr Morgunov» (117), «Georgiy Pobedonosets» (016), «Olenegorski Gornjak» (91) та підводний човен «Rostov-na-Donu» (В-237) перетнули турецькі протоки в лютому 2022 р.

Після початкового небажання, пов'язаного з тісними зв'язками Туреччини як з росією, так і з Україною, міністр закордонних справ Турецької Республіки Мевлют Чавушоглу оголосив 27 лютого 2022 р., що турецький уряд юридично визнає російське вторгнення «війною», що є підставою для застосування положень статті 19 Конвенції щодо російських військових кораблів. «Зараз це не пара повітряних ударів, ситуація в Україні офіційно є війною... Ми застосовуватиме Конвенцію Монтре», – зазначив Мевлют Чавушоглу в інтерв'ю телекомпанії CNN Turk [1].

Президент України Володимир Зеленський напередодні зазначив, що: «Заборона на прохід російських військових кораблів у Чорне море та вагома військова, гуманітарна підтримка України сьогодні – дуже важливі. Ми цього ніколи не забудемо» [2].

У відповідності до статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії», зазначено, що актом прямої агресії, незалежно від того, чи була оголошена війна, чи ні, є:

а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка воєнна окупація, який би тимчасовий характер вона

не носила, що є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини;

b) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави;

c) блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави;

d) напад збройних сил держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські та повітряні флоти іншої держави;

e) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, у порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території по припиненню дії угоди;

f) дія держави, що дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави;

g) засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, що носять настільки серйозний характер, що це рівносильне перерахованим вище актам, або її значна участь в них [3].

Таким чином, офіційне оголошення війни не потрібне для остаточного визначення стану війни. Навіть якщо немає офіційного оголошення війни державою, яка використовує збройну силу, мають почати застосовуватися закони та звичаї війни (лат. *jus in bello*). Крім того, в контексті повномасштабного російського вторгнення, росія офіційно оголосила про початок «спеціальної воєнної операції» проти України вранці 24 лютого 2022 р. Незалежно від назви, дана декларація може вважатися офіційною заявою про те, що воєнна агресія однієї держави проти іншої почалася. Дані обставини вже свідчать про те, що між двома державами існує стан війни. Більше того, можна констатувати, що нинішня ситуація свідчить про стан війни, оскільки воєнна агресія росії передбачає широке використання сухопутних, морських і повітряних збройних сил.

В умовах російсько-української війни особливої уваги заслуговують статті 4 і 19 Конвенції. Відповідно до статті 4 Конвенції, «під час війни, коли Туреччина не є воюючою стороною, торговельні судна під будь-яким прапором і з будь-яким вантажем користуватимуться правом свободи проходу і судноплавства у Протоках...» [4].

Відповідно до статті 19 Конвенції: «Під час війни, коли Туреччина не є воюючою стороною, військові кораблі користуватимуться правом повної свободи проходу і судноплавства у Протоках... Проте військові судна воюючих держав не мають права проходити через Протоки...» [4].

Таким чином, Туреччина зобов'язана не пропускати через протоки військові кораблі як України, так і росії. Оскільки держави, які надсилають

військові кораблі для підтримки війни, будуть у положенні воюючих держав, такі військові кораблі не мають бути допущені, блокування проходу також стосується військово-морських суден держав-членів НАТО, які зараз не можуть перемістити свої кораблі із Середземного моря до Чорного. Ці ситуації передбачені Конвенцією як зобов'язання для Туреччини.

Однак із цієї заборони існує три винятки.

Згідно з першим винятком, заборона не може призвести до порушення Туреччиною чи іншими членами ООН їхніх прав і обов'язків, що випливають із Статуту ООН. У цьому випадку, якщо Рада Безпеки ООН приймає рішення, яке передбачає допомогу Україні або заходи проти росії, Туреччина буде зобов'язана пропустити військові кораблі, які повинні будуть пройти через протоки. Дещо спірною є ситуація щодо того, чи доведеться Туреччині виконувати вимоги цього рішення, якщо рішення прийме Генеральна Асамблея ООН, резолюції якої мають дорадчий характер, а не Рада Безпеки ООН, яка має повноваження приймати рішення обов'язкові до виконання. Виходячи з Резолюції 377 (V) Генеральної Асамблеї ООН під назвою «Єдність на користь миру» [8], можна стверджувати, що якщо військові кораблі, які допомагатимуть Україні, вимагатимуть проходу через протоки, хоча Туреччина юридично й не зобов'язана дозволити прохід, якщо вона дозволить його, це рішення відповідатиме Конвенції. Оскільки метою такого рішення було б відновлення міжнародного миру.

Другий виняток із заборони на проходження військових кораблів воюючих держав передбачено як вимогу договору про взаємну допомогу державі, яка є жертвою агресії, укладеного в рамках Статуту ООН, що зобов'язує Туреччину дозволити вільний прохід військових суден через протоки. Крім того, ці проходи не будуть включені в конвенційні обмеження щодо кількості суден та тоннажу.

Третім винятком є виконання зобов'язань щодо пропуску військових суден воюючих держав для повернення у відповідні порти базування у Чорному морі. Оскільки відповідно до частини 4 статті 19 Конвенції «Незважаючи на заборону проходу, передбачену вище..., військові судна воюючих держав, як прибережних, так і неприбережних, відділені від своїх баз, можуть повернутись на ці бази.» [4]. У цьому випадку військові кораблі росії, які ведуть інтенсивну військову діяльність за кордоном, у Середземному морі чи в інших морських акваторіях, зможуть повернутися до своїх портів у Чорному морі, згідно з умовами Конвенції, Туреччина не може блокувати повернення російських військових кораблів, які базуються в Чорному морі. Однак російські військові кораблі, чиї порти не мають портів у Чорному морі, не можуть бути допущені до Чорного моря. В пункті 4 статті 19 Конвенції використовується словосполучення «своїх баз», що означає, що це право охоплює лише право судна повернутися на місце базування (приписки). Внаслідок вищевикладеного, 27 та 28 лютого 2022 р. турецька

влада відмовила трьом із чотирьох російських військових кораблів увійти в Чорне море, оскільки їх порт приписки не був в Чорному морі [5].

За даними Моніторингової групи BlackSeaNews та «Інституту Чорноморських стратегічних досліджень» [6], мова йшла про: великі протичовнові кораблі (564) «Admiral Tributs» та (626) «Vice-Admiral Kulakov», ракетні фрегати (431) «Admiral Kasatonov» або (494) «Admiral Grigorovich» та розвідувальні кораблі «Kildin» або «Vasiliy Tatishchev».

У жовтні 2022 року через Суецький канал із Середземного моря вийшли два кораблі-ракетоносії Тихоокеанського флоту російської федерації, яким дев'ять місяців відмовляли у проході через протоку Босфор: флагман Тихоокеанського флоту РФ, ракетний крейсер (035) «Varyag» і великий протичовновий есмінець (564) «Admiral Tributs» [7], що становили реальну воєнну небезпеку для України.

Справедливо, на нашу думку, стверджувати, що дії уряду Турецької Республіки щодо застосування положень Конвенції, надали Україні значну допомогу у демілітаризації Чорного моря, і, як наслідок, російська федерація продовжує часткове скорочення та агресивну ротацію свого військово-морського з'єднання в Середземному морі.

Турецький екс-суддя Європейського суду з прав людини Різа Тюрмен зазначає, що незважаючи на те, що криза в Україні ще раз підкреслила важливість Конвенції Монтре, вона також допомогла краще побачити недоліки, які може спричинити відкриття Стамбульського каналу. Якби Стамбульський канал був відкритий, ми б зіткнулися з двома ситуаціями: якби Туреччина вирішила закрити всі протоки для російських кораблів, застосувавши статтю 19 Конвенції, Росія б могла сказати: «Конвенція Монтре не діє для Стамбульського каналу. Тому пропустіть наші військові кораблі через канал». З іншого боку, враховуючи, що визначення «протоки» в Конвенції Монтре є цілісним та включає лише Дарданелли, Мармурове море та Босфор, США та інші західні держави також сказали б: «Ми не проходимо через Босфор, пропустіть наші військові кораблі через канал Стамбульський канал. Це не конвенційний прохід, тому обмеження Монтре не діють» [9].

Ураховуючи все вищевикладене, вважаємо за можливе дійти до наступних висновків.

Протоки Босфор, Мармурове море та Чанаккале (Дарданелли) є морськими протоками в межах Турецької Республіки і знаходяться під територіальним суверенітетом Туреччини. Конвенція обмежується лише регулюванням режиму, згідно з яким іноземні судна, тобто судна, незареєстровані в Туреччині, будуть проходити через цей морський прохід територією Туреччини. Отже, повноваження та відповідальність за дотримання положень Конвенції належить Туреччині, яка має суверенітет над регіоном.

Очевидно, що між росією та Україною, які є Причорноморськими державами, триває військовий конфлікт. Як зазначено вище, для того, щоб положення Конвенції, які застосовуються у випадках війни, почали діяти, має існувати ситуація «війни». Рішучість Туреччини як суверенної держави, в цьому питанні має визначальне значення. На початку конфлікту Туреччина заявила, що вона перевіряє, чи набув зазначений конфлікт характер війни чи ні, а згодом турецька влада оголосила, що вона визначила ситуацію як «стан війни».

Оцінюючи на основі викладених вище критеріїв щодо юридичного визначення стану війни, підхід Туреччини видається юридично прийнятним. Після цього рішення турецький уряд оголосив, що почали діяти відповідні положення Конвенції. На цій підставі, Туреччина заявила, що прохід військових кораблів України та росії через протоки заборонений, з урахуванням існуючих винятків із заборони щодо військових кораблів зареєстрованих у портах Чорного моря. У цьому контексті 27 та 28 лютого 2022 р. Туреччина відмовила трьом із чотирьох російських військових кораблів увійти в Чорне море, оскільки їх порт приписки не був в Чорному морі і російська сторона відкликала прохання щодо всієї групи суден. Жодних офіційних заяв чи заперечень проти такої практики заявлено не було.

Існує велика ймовірність того, що у майбутньому, якщо Генеральна Асамблея ООН, яка не має повноважень приймати обов'язкові рішення на противагу Раді Безпеки ООН, застосує Резолюцію 377 (V) Генеральної Асамблеї ООН під назвою «Єдність на користь миру» [8], з метою ухвалення рекомендацій щодо колективних заходів, включаючи застосування збройних сил проти держави-агресора, може виникнути питання про те, чи доведеться Туреччині виконувати вимоги цього рішення. Оскільки до цього в Генеральній Асамблеї ООН не було жодних рішень в цьому напрямку, Туреччині досі й не доводилося займати позицію з цього питання.

У такий спосіб, у нинішніх умовах російсько-української війни, коли Турецька Республіка не є стороною воєнного конфлікту із самого початку, щиро сподіваємось, що Туреччина й надалі сприятиме відновленню миру в Причорноморському регіоні, виконуючи положення Конвенції, яка має важливу місію – сприяти підтримці миру, шляхом зменшення ризиків для міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Turkey to Implement Pact Limiting Russian Warships to Black Sea. *U.S. News & World Report*. 27 February 2022. URL: <https://www.usnews.com/news/world/articles/2022-02-27/turkey-to-implement-international-pact-on-access-to-shipping-straits-due-to-ukraine-war> (date of access: 24.04.2023).

2. Звернення Президента Володимира Зеленського. 26 лютого 2022 року. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-volodimira-zelenskogo-73205> (date of access: 24.04.2023).
3. A/RES/3314(XXIX). *UN*. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf> (date of access: 24.04.2023).
4. Конвенція про режим проток. *Верховна Рада України – Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_228 (date of access: 24.04.2023).
5. Turkey rejects Russia's request for navy ships to pass Bosphorus. *Nikkei Asia*. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Ukraine-war/Turkey-rejects-Russia-s-request-for-navy-ships-to-pass-Bosphorus> (date of access: 24.04.2023).
6. Перебування військових кораблів РФ в Середземному морі станом на 10 травня 2022. *Чорноморські новини*. URL: <https://www.blackseanews.net/read/188601> (date of access: 24.04.2023).
7. Russia withdraws two war ships after Turkey denies Black Sea access. *Middle East Eye*. URL: <https://www.middleeasteye.net/news/russia-withdraws-two-war-ships-after-turkey-denies-black-sea-access>
8. A/RES/377(V). *UN*. URL: [https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A\(v\).pdf](https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A(v).pdf) (date of access: 24.04.2023).
9. Ukrayna krizinde Montrö Sözleşmesi. *T24*. URL: <https://t24.com.tr/yazarlar/riza-turmen/ukrayna-krizinde-montro-sozlesmesi,34359> (date of access: 24.04.2023).

Сень В.В.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЧЕТВЕРТОЇ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ УКРАЇНОЮ ПЕРЕМОГИ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Характер війн змінювався з роками. У ХХІ столітті результат протистояння вже давно не вирішує лише важке озброєння, наприклад, неповороткі танки та піхота, вищу нішу почали займати передові технології, зокрема в організації інформаційної безпеки та протистояння кібератакам. Інколи безпілотники здатні замінити артилерію, авіацію й катери. Розвинені країни активно впроваджують технології Четвертої індустріальної революції для ефективного розвитку та забезпечення своєї національної безпеки. У розвинених державах швидкими темпами зростає рівень використання суцільної комп'ютеризації, імплантованих та хмарних технологій, «розумних міст» та робототехніки, що робить їх більш сильними міжнародними гравцями. Це є лише початком нової ери ефективного розвитку, наприклад, Японія вже починає вводити в дію елементи індустрії 5.0.

Для здобуття перемоги в російсько-українській війні Україні потрібно впроваджувати технології Четвертої індустріальної революції одразу в низці сфер.

У цьому контексті для України є корисним досвід Ізраїлю, який шляхом імплементації новітніх технологій зміг вистояти серед ворожих сусідів. Ця держава у перший же день своєї незалежності зазнала нападу одразу п'яти країн, і змогла не просто вистояти в більше ніж десятку дрібних та масштабних конфліктів, а й у ході деяких з них заволодіти 50 % територій, які призначалися для арабського населення, завдяки точним методам розвідки та застосуванню передових технологій.

У часи війни пріоритетною галуззю для розвитку є медицина. Наприклад, телемедицина, яка стала критично важливою під час пандемій (Covid-19) та воєнного стану. Ізраїль як країна стартапів знаходиться в авангарді надання дистанційних медичних консультацій. Згадаймо TytoCare, який дозволяє пацієнтам проводити медичні обстеження в домашніх умовах і надсилати дані спеціалістам. Компанія Zebra Medical Vision використовує штучний інтелект для аналізу медичних зображень. Активно використовується робототехніка, до прикладу, компанія Mazor Robotics розробила роботизовану систему для хірургії хребта. Україна уже починає шлях імплементації подібного досвіду, зокрема було розроблено безкоштовну онлайн-платформу «Розкажи мені», яка покликана допомагати українцям впоратися з психологічними наслідками війни.

На шляху до перемоги на першому місці, звісно – військова справа. І тут ніхто не зрівняється із США, які є нашим головним союзником у протистоянні агресорові. Восени 2022 р. Збройні Сили України здійснили блискавичний контрнаступ на Південному та Східному напрямках [1]. Тоді було багато думок щодо більш масштабного контрнаступу, але саме американські високоточні комп'ютери, оснащені штучним інтелектом, змогли спрогнозувати, що такі спроби не будуть мати успіху. Подібні технології допомагають розробити сценарії контрнаступу. Цікаво, що В.Ф. Залужний навіть жартував – військове керівництво України не боїться викриття якогось із сценаріїв, адже завжди є одразу к-ка запасних варіантів (прораховано масштаби можливих втрат та перспектив заволодіння територією). Однак для точності таких прогнозів потрібен постійний моніторинг за позиціями противника [2].

Досвід показав, що немає сенсу інвестувати мільйони доларів у дорогі і лімітовані безпілотники. Хоча саме так робили армії НАТО. Для війни треба багато дешевих дронів, які будуть виготовлятися серійно і швидко. Більш просунуті з них використовують наведення артилерійського снаряда за цілевказівником БПЛА. Ступінь ураження має відповідати витратам. Українським науковцям потрібно брати участь у розробці BLOS

(високошвидкісний зв'язок за межами прямої видимості). Також перспективним є використання Starlink [3].

Натільний портативний інтернет може забезпечити солдатів інформацією, зв'язком і розвідданими в реальному часі в польових умовах. У контексті російсько-української війни натільні портативні інтернет-пристрої потенційно можуть надати українським солдатам інформацію про пересування противника, а також полегшити комунікацію. Наприклад, армія Сполучених Штатів розробила солдатську інтегровану систему електроживлення (SWIPES), яка забезпечує солдатів різноманітними пристроями, в тому числі смартфоном, що кріпиться на шоломі, і кишеньковим комп'ютером. Британська армія також розробила подібну систему під назвою Future Soldier Vision [4].

На додаток до надання солдатам інформаційних і комунікаційних можливостей, натільний портативний Інтернет може також використовуватися для моніторингу здоров'я і самопочуття солдатів у польових умовах. Наприклад, армія США розробила систему моніторингу здоров'я під назвою BioHarness, яка покликана моніторити частоту серцевих скорочень, температуру тіла та інші важливі показники.

3D-друк і 3D-виробництво можуть запропонувати цілу низку переваг для України в умовах воєнного часу. За допомогою 3D-друку військові інженери можуть швидко виготовляти і випробовувати нові прототипи зброї, обладнання та інших пристроїв. У разі виходу обладнання з ладу, 3D-друк може забезпечити ефективний спосіб виготовлення запасних частин. Це може допомогти скоротити час простою і забезпечити безперебійне проведення військових операцій. Використовуючи ці технології, військові підрозділи можуть виготовляти різноманітні предмети на замовлення, такі як запасні частини, інструменти і навіть продукти харчування. Такі технології спрощують постачання з логістичної точки зору. Деякі країни вже мають досвід у 3D-виробництві. Наприклад, армія США розгорнула мобільні лабораторії 3D-друку на своїх базах в Афганістані. Королівська армія Нідерландів також експериментує з 3D-друком дронів та інших безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Для України розвиток цих технологій є цілком реальним у майбутньому, адже вже було зроблено певні кроки в цій галузі після створення лабораторії 3D-друку в Київському політехнічному інституті імені Ігоря Сікорського» [5]. Початковою ціллю було виробництво медичного обладнання на 3D-принтері, під час пандемії COVID-19.

Ще однією складовою Четвертої індустріальної революції є імплантовані технології. У військовому контексті ці технології можуть запропонувати обізнаність про ситуацію, підвищення витривалості та рівня медичного обслуговування. Американські військові експериментували з імплантованими пристроями, які можуть відстежувати життєво важливі показники солдатів, такі як частота серцевих скорочень і температура тіла, і

передавати цю інформацію медичному персоналу в режимі реального часу. Не відстає у розробці імплантованих технологій і Китай, де було виготовлено імплантати мозку, які можуть покращити когнітивні здібності, і мікрочіпи, які можуть відстежувати місцезнаходження солдатів і контролювати їхнє здоров'я. В Україні проводяться деякі дослідження і розробки в галузі медичних виробів, що імплантуються. Наприклад, Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського вже кілька років проводить дослідження з розробки медичних пристроїв.

Отже, шляхом впровадження технологій Четвертої індустріальної революції Україна може здобути перемогу у війні проти росії, а в майбутньому ефективно відновити свій потенціал на міжнародній арені та у внутрішньому розвитку. Задля цього потрібно використовувати допомогу союзників не лише для підтримки економічного та військового полів бою, але й для запозичення інновацій з метою ефективного розвитку.

Список використаних джерел

1. Учасники проектів Вікімедіа. Контрнаступ ЗСУ на півдні України (2022) – Вікіпедія. *Wikimedia*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Контрнаступ_ЗСУ_на_півдні_України_\(2022\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Контрнаступ_ЗСУ_на_півдні_України_(2022)) (дата звернення: 27.04.2023).
2. Даценко В. Армії дронів. Як безпілотники замінюють артилерію, авіацію і катери на війні в Україні – Forbes.ua. *Forbes.ua* | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/armii-droniv-yak-u-viyni-v-ukraini-bpla-zaminyuyut-artileriyu-aviatsiyu-i-kateri-06122022-10273> (дата звернення: 27.04.2023).
4. Starlink. *Starlink*. URL: <https://www.starlink.com/> (date of access: 26.04.2023).
5. Future Soldier Vision concept imagines the British soldier of 2025. *New Atlas*. URL: <https://newatlas.com/fsv-british-soldier-2025/39939/> (date of access: 19.04.2023).
6. У КПІ ім. Ігоря Сікорського відкрито лабораторію ФабЛаб | КПІ ім. Ігоря Сікорського. *КПІ ім. Ігоря Сікорського*. URL: <https://kpi.ua/fablab> (дата звернення: 26.04.2023).

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА EDUCATION. PEDAGOGY

<i>Алатиренко М.А.,</i> ПРАВОМІРНІСТЬ І НЕПРАВОМІРНІСТЬ У ПОВОДЖЕННІ З КУЛЬТУРНИМ СПАДКОМ УКРАЇНИ І БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ (ВЗІРЦЕВІ ІМЕНА В НАУКОВО-РЕЦЕНЗІЙНІЙ РОЗВІДЦІ)	3
<i>Вінічук І.М., Воїнова І.Ю., Петриченко Л.Л.,</i> ФОРМУВАННЯМ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ.....	8
<i>Горбаренко О.М.,</i> КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	12
<i>Кравченко Ю.О., Кравченко В.А.,</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В КОНЦЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	15
<i>Мальченко М.С., Борова Л.О.,</i> ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ПІДХОДІВ	19
<i>Марчук О.О., Бондарець І.Р.,</i> МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ІВАНА ФРАНКА.....	22
<i>Марчук О.О., Боятюк І.П.,</i> ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК Г.-К. АНДЕРСЕНА В ЗДО	25
<i>Марчук О.О., Лістовська Г.Л.,</i> ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ	28
<i>Овчіннікова К.С.,</i> СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СТРУКТУРНОГО КОМПОНЕНТУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ	30
<i>Пустовойченко Д.В.,</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ SIOP У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	34
<i>Романчук С.В.,</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДІЛОВОЇ ПЕРЕПИСКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ	37

Розділ 2
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО
CULTURE AND ARTS

Гладун Л.І. Тетеря С.А.,
ПАНАС ЯРМОЛЕНКО – УНІКАЛЬНИЙ ХУДОЖНИК ІЗ ПЕРЕЯСЛАВЩИНИ..... 41

Тетеря С.А.,
ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ КОБЗАРСТВА НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 45

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ
HUMANITIES
RELIGIOUS STUDIES. HISTORY AND ARCHAEOLOGY.
PHILOSOPHY. CULTURAL STUDIES. PHILOLOGY

Саламатіна А.В.,
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ
З ГРАФІЧНИМИ ЗОБРАЖЕННЯМИ З ІНШОМОВНИХ ДЖЕРЕЛ 49

Chuzhykova O., Kharenko Y., Zubalii A.,
EFFECTIVE LEARNING STRATEGIES FOR FOSTERING CREATIVITY
IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO NON-LINGUISTIC LEARNERS 55

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ
SOCIAL AND BEHAVIORAL STUDIES
ECONOMICS. POLITICAL SCIENCE. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY

Галянт Д.М.,
МЕТОДИ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ І ЗАПОБІГАННЯ ЇМ 58

Галянт Д.М.,
ПРОБЛЕМА СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 64

Демчина О.М.,
РІВНІ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ 73

Паржніцька В.А., Стратійчук В.М.,
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ
ЯК ЕЛЕМЕНТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 77

Тиха О.І.,
СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
У КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 80

Розділ 5
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

<i>Будеянський Б.С.,</i> ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ФІНАНСУВАННЯМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	84
<i>Верещак О.О.,</i> ЗМІСТ ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ	88
<i>Кривша О.В.,</i> ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	90
<i>Стретович А.В.,</i> СУТНІСТЬ БЛОКОВОГО СТАТУСУ В РАМКАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	94
<i>Ткачов З.В.,</i> ЕЛЕМЕНТИ, ЩО ФОРМУЮТЬ ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНІЗАЦІЇ	97
<i>Оринчак О.М.,</i> МОДЕЛЬ МВО В МЕЖАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ.....	101
<i>Шелест Р.В.,</i> ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ В УКРАЇНІ	103

Розділ 6
ПРАВО
LAW

<i>Владіміров Є.В., Миколенко О.І.,</i> ПОНЯТТЯ ТА МОДЕЛІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ	105
<i>Голота Н.П.,</i> ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ПЕРЕГЛЯД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	107
<i>Заєць Р.Б., Севастьяненко О.В.,</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАХОВІЙ СФЕРІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ	109
<i>Kiselova V.O., Bohatyrova M.O.,</i> SOLUTION OF THE ISSUE OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN ENVIRONMENTAL LAW DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATE	112
<i>Кочура С.В.,</i> ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	114
<i>Музика-Стефанчук О.А.,</i> УПРАВЛІНСЬКІ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	117

<i>Поліщук В.О.,</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ – ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	120
<i>Трубчанінова А.С., Борисов І.В.,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	122
<i>Шемчук В.В.,</i> ЗАКОНОДАВСТВО ПРО КІБЕРБЕЗПЕКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРАКТИКУ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ	126

Розділ 7
ПРИРОДНИЧІ НАУКИ
ENVIRONMENTAL SCIENCES

<i>Гаращенко А.Є., Гаращенко А.П.,</i> МОДЕЛЮВАННЯ ЗАТУХАЮЧИХ КОЛИВАНЬ	131
---	-----

Розділ 8
МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА
MATHEMATICS

<i>Потайчук А.С., Гаращенко А.П.,</i> ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «МНОГОГРАННИКА» НА ОСНОВІ ФУЗІОНІЗМУ	134
--	-----

Розділ 9
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
SOFTWARE AND APPLICATIONS DEVELOPMENT AND ANALYSIS MATHEMATICS

<i>Гаращенко А.Є., Гаращенко А.П.,</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ	137
<i>Gong Jian, Lendiuk T.V.,</i> PROJECT MANAGEMENT OF TRAINING ROOM CREATION FOR HIGHER VOCATIONAL COLLEGES	140
<i>Chen Kun, Lendiuk T.V.,</i> PROJECTS OF INTELLIGENT CAMPUS CREATION IN COLLEGES.....	144
<i>Матвійчук М.В.,</i> ЩОДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПАРАЛЕЛЬНИХ ОБЧИСЛЕНЬ ДЛЯ ОБРАХУНКУ АСИМПТОТИЧНИХ РОЗКЛАДІВ	147
<i>Zou Rui, Sachenko A.O.,</i> APPLICATION OF FLOW ANALYSIS TECHNOLOGY IN MONITORING MINING TROJANS....	151
<i>Савченко О.О.,</i> РОЗРОБКА ДОДАТКІВ В СИСТЕМІ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ.....	154

Щербак В.М.,
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ
НА РИНКУ УКРАЇНИ.....157

Розділ 10
АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО
ARCHITECTURE AND TOWN PLANNING

Кубриш Н.Р., Савченко Н.М.,
ЗНАЧЕННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ
ОБ'ЄКТІВ ПРОЕКТУВАННЯ В АРХІТЕКТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....161

Розділ 11
ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА,
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ
MILITARY AND DEFENCE

Глинчак Ю.Я.,
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ167

Розділ 12
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
INTER-DISCIPLINARY PROGRAMMES AND QUALIFICATIONS INVOLVING SOCIAL
SCIENCES, JOURNALISM AND INFORMATION.
ECONOMICS. POLITICAL SCIENCES AND CIVICS. LAW

Бурма С.К.,
КОНВЕНЦІЯ МОНТРЕ – ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТУРЕЧЧИНИ
В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ169

Сень В.В.,
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЧЕТВЕРТОЇ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ УКРАЇНОЮ ПЕРЕМОГИ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ.....175

Підписано до друку 05.05.2023. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Charter». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 10,69. 2-е вид., випр. і доп.
Зам. № 79. Тираж 50 прим. Ціна договірна.
Виходить українською та англійською мовою.

Видавництво «АА Тандем»
Адреса: 69006, м. Запоріжжя, вул. В. Лобановського, 27, кв. 69
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців: Серія ДК №2899

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
Адреса: м. Київ, вул. Кирилівська, 47

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**